

КАЗКИ

КОЛИ
ЗВІРІ
РОЗМОВЛЯЛИ

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ
ПРО ТВАРИН

БДЖОЛИ І МЕДВІДЬ

Дикі бджоли мали гніздо в дуплавім дереві. Довідавшись о тім медвідь і дуфаючи в свою силу, приходить до них і каже: «Ви дрібні і слабі сотворіння! Дайте мені ваш мід, бо іначе дерево виверну, мід з'їм, а вас видушу!» — «Добре, — кажуть бджоли, — пробуй; если даш нам раду, ми піддамося».

Медвідя розгнівала така відвага бджіл, вткнув він голову свою в дерево і висунув язик по мід, но нараз учув такий біль, що і за свою силу забув, бо бджоли в язик, уха, ніс накололи єго страшно своїми жалами, а він, утікаючи, не слухає, як бджоли кликали за ним: «Пам'ятай, що і малі сотворіння потрафлять боронитись!»

Тут така наука: і малими, но сполученими силами можна много доброго зділати і від ворогів оборонитись.

БДЖОЛА РЯТУЄ ГУСЦІ ЖИТТЯ

Одного разу паслися гуси на толоці над водою. Але одна гуска надибала бджолу, що пила з цвіту мед, та й хотіла її живцем задзьобати, хотіла її дзьобом роздавити. Але бджола як то уздріла, та й проситься:

— Кумко, — каже, — дайте мені жити, я стану вам колись у пригоді...

Пішла гуска, скубе траву, аж дивиться, — біжить лис. Ов, недобре... Але бджола таки до лиса, до лиса та й таки у сам ніс жальце — ша! Та й полетіла. А лис як скочить у луки, то й слух за ним пропав.

Так бджола урятувала гусці життя.

БІДНИЙ ВОВК

Ото був собі такий бідний вовк, що трохи не здох з голоду: ніде нічого не піймає. От тай пішов він до Бога просити їжі. Приходить до Бога, та так збіднився, так збіднився, що ще гірший, ніж був.

— Боже, — каже, — милостивий! Дай чого їсти, а то пропаду з голоду!

— А чого, тобі їсти? — каже Бог.

— Чого дай, то дай!

— Отам на луці пасеться попова кобила, — вона ніяк не підбіжить, — от ту й з'їж!

От вовк мерщій від Бога — трюх-трюх, — так біжить! Та до кобили:

— Здорова була, кобило! Казав Бог, щоб я тебе з'їв.

— Що ж ти таке, що ти будеш мене їсти?

— Вовк! — каже.

— Та брешеш, — собака!

— Їй-богу, — каже, — вовк!

— Ну, коли ж ти вовк, з чого ж ти починати-меш мене їсти?

— А з голови! — каже.

— Е, вовчику, — каже, — вовчику! Коли вже ти наважився мене з'їсти, то починай мене з хвоста; то поки доїси до середини, — а я все буду пастиь, — та й доситішаю: тоді ти й закусиш ситеньким.

— Чи так, то й так! — каже вовк.

Та зараз до хвоста. Як потягне за хвіст, як вихоне та кобила задом, як дасть копитами в пикку... вовк не знає вже, чи на цім, чи на тім він світі... А кобила як дремене! Аж курява встала. От вовк сидить собі та й думає: «Чи я не дурний чи я не скажений? — чому було не хватати за горло?»

От він знов потяг до Бога просити їжі.

— Боже, — каже, — милостивий! Дай хоч трохи попоїсти, а то опухну з голоду.

— Хіба, — каже, — тобі кобили мало?

Лає:

— Хай, — каже, — з неї шкуру живцем на гамани влуплять! Не то не наївся, а й трохи пики не розбила...

— Ну, коли ж так, — каже Бог, — то піди отам над яром, де такий ситий баран пасеться, — то ти його й з'їж.

Пішов вовк. Баран пасеться над яром.

— Здоров, баране!

— Здоров!

— Казав Бог, щоб я тебе з'їв.

— А що ти таке, що будеш мене їсти?

Каже:

— Вовк.

— Та брешеш, — собака!

— Ні, їй-богу, — каже, — вовк!

— А коли ж ти вовк, то як ти мене їстимеш?

— А як їстиму? З голови почну, та й увесь мій — не як!

— Е, вовчику, — каже, — вовчику! Коли вже наважився мене їсти, то стань краще от над оцим яром і рот роззяв, а я сам так туди й ускочу.

— Ставаймо! — каже.

От став він якраз над кручею — така круча! — роззявив рота — так та паща аж зяє: от би проковтнув! А баран як розженеться, як участить у лоб, — він — беркиць у яр!.. Добре наївся! Тоді сів сердега та й плаче: «Чи є я не дурний, чи я не скажений?.. Чи то видано, щоб живе м'ясо та само в рот ускочило?!»

Думав-думав... От пішов знов до Бога просити їжі.

— Боже, — каже, — милостивий, Боже милосердний! Чого дай, то дай попоїсти, а то пропаду з голоду!

Бог каже:

— Такий з тебе їдець! Тобі якби само в рот ускочило... Та вже що з тобою казати: піди, там чоловік на дорозі загубив сало — то й твоє; воно нікуди не втече.

Послухав; прийшов на місце — аж лежить сало. Він сів та й думає: «Добре, каже, з'їм я його,

а воно ж солоне — пити схочеться... Піду спершу нап'юся, а тоді вже...» Пішов. Поки там до річки та від річки, а чоловік оглядівся, що нема сала, повернувся, — коли лежить. Узяв те сало. Приходить вовк — нема сала. От він сів та й плаче: «Чи я не дурний, чи я не скажений? Хто ж таки, не ївши, п'є?».

Сидів-сидів, так їсти — аж-аж-аж!.. Іде знову до Бога просити їжі.

— Боже, — каже, — милостивий, Боже милосердний! Чого дай, то дай попоїсти, а то віку не доживу!..

— Та й обрид уже ти, — каже, — з тією їжею! Та що вже з тобою казати: піди, там, недалечко села, пасеться свиня, — оту й з'їж.

Пішов.

— Здоров, свине!

— Здоров!

— Казав Бог, щоб я тебе з'їв.

— А що ти таке, що ти будеш мене їсти?

Каже:

— Вовк.

— Брешеш, — собака!

— Ні, — каже, — вовк!

— Хіба ж, — каже, — вовкові їсти нічого?

— Нічого, — каже.

— Коли ж, — каже, нічого, то сідай на мене: я тебе повезу на село. У нас тепер вибирають усяке начальство, — може, й тебе виберуть.

— Чи так, то й так! Вези!

Сів на свиню. Прибігає в село; вона як закувікає — аж вовк перелякався:

— Чого це ти, — каже, — кричиш?

— Та це я, — каже, — скликаю громаду, щоб тебе швидше вибрали за начальство.

Коли це люди як сунуть з хат — з кочергами, рогачами, з лопатами... Хто що запопав... У вовка аж дух сперло, так перелякався (непереливки вже йому) та потихеньку до свині:

— Скажи, чого це стільки народу біжить?

— Та це ж, — каже, — для тебе.

От народ як ізсадив вовка, як почав пірчити, то вже йому й їсти не хочеться: насилу живий вирвався! Як дерне — та прямо до Бога.

— Боже, — каже, — милостивий, Боже милосердний! Дай чого-небудь хоч кришечку попоїсти, а то от-от віку кінець!

Бог каже:

— Піди, там он іде кравець, — нападеш та й поживишся.

Ледве потюпав. Перестриває на дорозі:

— Здоров, чоловіче!

— Здоров!

— Казав Бог, щоб я тебе з'їв.

— А ти що таке, що станеш мене їсти?

Каже:

— Вовк.

— Брешеш, — собака!

— Ні, — каже, — їй-богу вовк!

— Та й малий же, — каже, — з біса; ану, я тебе поміряю.

Та як укрутить у хвіст руку — давай міряти аршином! Міряв його, міряв, — уже тому вовкові й дихати не хочеться, а він усе його міряв. — Аршин і вздовж і вшир! — Поти міряв, що аж

хвіст у руці зостався... Вовк як чкурне! Та вже годі до Бога, та побіг до вовків:

— Вовчики-братіки! Таке і таке лихо!

Вони давай гнатися за тим кравцем. Що тут у світ робити? Бачить — біда! Аж стоїть дерево; він на те дерево заліз аж на саму верховину. А вовки так те дерево й оступили, так зубами й клацають.

Бідний вовк і каже:

— Ні, — каже, — братці, нічого з цього не буде! От як зробимо: я стану на землі, а ви все на мене, все на мене — один зверх одного, аж поки досягнемо вражого сина...

Стали один зверх одного — така драбина! Тоді верхній:

— Ану злазь, вражий сину, будемо тебе їсти!

— А-а! — каже, — вовчики-братіки, помилуйте мене, не їжте!

— Ні, — кажуть, — не можна: злазь!

— Стривайте ж, — каже, — я на схід душі хоч табаки понюхаю.

Тільки що нюхнув, та — ачхи! А спідньому вчулося, він верхнього міряє та каже: аршин! Він як присяде, — так усі й покотились. Отака купа! А він тоді драла!.. Вони за ним; піймали й розірвали. А чоловік тоді зліз з дерева.

— Спасибі, — каже, — Богу, що не допущено душі християнської лютому звірові!

Та й пішов собі безпечно додому, та й живе собі з молодницею та їсть книші з паляницею. І я там був, мед-вино пив, по бороді бігло, а в роті нічого не було.

От вам казка, мені бубликів в'язка, мені колосок, а вам грошей мішок.

БІЙКА ВОVKІВ ІЗ СВИНЬМИ

Здiбався вовк з пацюком та й каже вовк до пацюка: «Я тебе маю з'їсти». Пацюк каже до вовка: «То моя річ». Тогди скочив вовк до пацюка та й до карку; а пацюк вовка за ноги. Як зачав торгати, взяв під себе, ледве вовк вирвався. Як ся вирвав та й каже: «Чекай, я тобі покажу; я собі закличу кілька вовків, та й ми тебе роздерем». А пацюк каже: «Ну, ну, добре». Тогди вовк як завив. Прибігло д нему з десять вовків та й кажуть: «Чо потребуєш?» — «Тут я казав пацюкові, що маю його з'їсти, а він мене як лапнув попід спід, попід черево, я ся ледве вирвав». Кажуть вовки пацюкові: «Ми тебе зараз роздерем». А пацюк тогди каже: «Що вам з мене одного? Я прикличу зараз ще хоть зо штири». Пацюк як зафутів, то прибігла д нему ціла бурса свиней. Та й кажуть свині до пацюка: «Що потребуєш?» А пацюк ся відзиває до них: «На мене напала лиха дзвір і хоче мене з'їсти. Може, би ви нас розсудили?»

Свині тогди як зачали за вовками гнати, як злапали двох вовків, як зачали їх рвати, то ті решта вовки як утекли та й кажуть одні до других: «Ци треба нам такими дурними бути, щоби нас один пацюк десятьох змудрував? Нам ся на то не було дивити, що він казав, що «Я вам прикличу штири, аби-сте мали що більше їсти» — треба було нам його розірвати і з'їсти. Отже, тепер, вовку, ми тебе маєм з'їсти, що ти не знав, як ся застосувати».

БРАВИЙ ЗАЄЦЬ

Іде заєць, зирк — аж стоїть бутель горілки...
Напився до нестями, ліг та й спить.

Аж ось іде лисиця. Зраділа вона, що і напиться можна, і закусити є чим. Але, добре напившись, вона теж повалилась спати.

Іде вовк. Напився і теж заснув.

Сплять вони собі.

Нарешті першим прочунав заєць. Подивився навкруги та й каже: «Усе чисто пам'ятаю... Але як цих двох убив — ніяк не можу зрозуміти!..»

БУЗЬКО І ЖАБИ

Жаба квакала від ранку до вечора. Та побачила бузька і зараз замовкла та сховалася в ставі.

— Не ховайся, золота співачко! — каже бузько. — Я приходжу здалека, бо хочу послухати твого солодкого голосу.

— Ти прийшов, бузьку, здалека, — відповіла обережна жаба, — не щоб слухати мого голосу, тільки щоб з'їсти мого м'яся!

Приємно говорить підхлібний, але мудрий не слухає того.

БУЗЬКО І ЛИС

То раз лис запросив до себе на празник бузька та й наляв на дві тарілки квасного молока, їсть сам і бузька припрошує. Бузько би рад

молока з'їсти, але не годен, бо має довгий дзьоб, та й потарахає трохи по тарелі, але нічого не годен їсти. Але гадає собі: «Чекай, лисе, я тебе так само пригощу». І вже по тім трактаменті подякував лисові та й просить його, аби він прийшов до нього. І забрався і пішов. Лис сів коло другої тарілки, їсть молоко і з бузька сміється, що так його змудрував.

Але не за довгий час зібрався лис, йде до бузька. Приходить. Звіталися. Зачинає його приймати бузько в гості. І кладе на стіл дві фляшки такі, як то є від вина бутильки, повні печеного м'яса. І бузько їсть і просить кума їсти. Лис рад би м'ясо з'їсти, але що зробить, коли не годен дістати. А бузько сам їсть, бо він має довгий дзьоб, та й з фляшки по кавалку виймає.

А лис посидів трохи, видить, що нічого не зробить, забрався та й пішов, та й мислить собі: «Добре ти мене потракував, ще ліпше, як я тебе!»

І вже більше не кумалися.

ВЕДМЕЖА ЛАПА

Сидить лисиця і їсть рибу. Назустріч їй ведмідь: «Здоров, кума! Де ти рибки наловила?» — «Он там на річці; піди й собі налови».

Ведмідь пішов на річку, опустив хвіст у воду і приговорює: «Ловись, рибко, маленька й велика». А лисиця своє: «Мерзни, мерзни, ведмежий хвіст». А ведмідь говорить: «Що ти, ку-

мо, там говориш?» — «Я говорю: ловись, рибко, маленька й велика».

Сидів, сидів ведмідь, став тягнути хвіст; тягне, тягне — ніяк не витягне. І говорить: «От багато риби начіплялось на хвіст».

А лисиця побігла на село, скликала мужиків та бабів: «Ідіть на річку ведмедя бити». Баби прибігли з лопатами і вилами, з топорами і почали бити ведмедя. Били, били і лапу одбили.

Ведмідь пішов у ліс, виламав велику палку і зробив собі костиль. Йде в село до баби і приговорює:

— Іду, бреду на сосновім костилі,
На дубовій палці.

Йде й приговорює:

— Усе село спить,
Уся вода спить,
А одна баба не спить,
На моїй шкурі сидить,
Моє м'ясо варить,
Мою шерсть пряде.

Підійшов ведмідь до дверей і стукає колодкою: «Отвори, бабо, оддай мою лапу!»

Баба злякалась, відкрила підпілля, погасила вогонь, відкрила двері і сіла на піч. Ведмідь увійшов і впав прямо в підпілля. Баба зачинила двері і пішла в село кликати мужиків. Мужики прийшли й почали бити ведмедя. Били, били і хвіст одбили.

Ведмідь без оглядки побіг у село; а баба стала жить-поживать і добра наживать.

ВЕДМІДЬ І КОЛОДКА

Іде собі ведмідь лісом та й нюхає, чи не знайде чим поживиться, бо їсти хоче — аж живіт підвело. Тільки чує — мед. Задрав морду, бачить: на дереві вулик, а під вуликом колодка на віжках висить.

Поліз ведмідь на липу. Доліз до колодки, а далі не можна — колодка не пуска. От він узяв та й одіпхнув її помаленьку лапою; вона трохи одвихнулася та й знов назад і вдарила його по голові.

Ведмідь одіпхнув її дужче; вона знов луснула його по голові, тільки вже дужче. Розсердився ведмідь та з усієї сили як штовхне колодку... А вона його як трісне — трохи він з дерева не покотивсь.

Розлютувався ведмідь; уже й про мед забув, тільки б йому ту гаспидську колодку подужати. От і почав він її з усієї сили одпихать від себе, а вона все його по голові та по голові. Бився він з нею, бився, аж поки зовсім побитий не впав додолу. А під деревом чоловік гострого кілля набив, ведмідь на нього й настромивсь.

ВЕДМІДЬ І ЧЕРВ'ЯК

Перед однією печерою, в якій ночував ведмідь, було одно велике дерево, що, ростучи та товстіючи, щораз більше заступало вхід у печеру.

Одного дня розлютився ведмідь на дерево й хотів його звалити. Побачив це черв'як із другого всохлого вже дерева та сказав ведмедеві:

— Ти думаєш, що звалиш його власною силою. Не можеш. Коли тобі перешкоджає, знайди інше місце, заки я звалю це дерево.

Ведмідь розсміявся та став глузувати з черва:

— Краще мовчи, дурню! Як ти, такий малий, можеш звалити дерево, що я його не можу звалити?

— Поживемо — побачимо! — сказав черв, уліз у дерево, та ще й рік не минув, як він звалив його. Тоді кликнув на ведмедя та сказав йому:

— Ти дужчий від багато звірят, звалиш коня й вола, але з нас двох хто сильніший — ти, великий, чи я, маленький?

— Я сильніший, — відповів ведмідь, — але не міг звалити дерева відразу, бо тоді був ослаб. А так, як ти, валити цілий рік — то не штука!..

А черв'як сказав йому:

— Е, крутиш, мій ведмедю! Моя сила певніша, хоч і повільна. Бо недаром каже пословиця: «Мала капля лупає скелю».

ВИБІР КОРОЛІВ МІЖ ЖИВИНОЮ

Зійшлася звірина і обирала з-межи себе на короля. Кого би то вибрати, хто найдужчий? З-межи них найдужчий лев, але бо й медвідь собі хтів бути, бо й він сильний. Пішли ся оба бороти. Заміг лев медведя, і лева поставили на короля.

Зійшлося множество і риби морської, зачали вибирати над собов короля, а хоць велькориб найбільший, але сом найшвидший і найдужчий, вибрали сома на короля.

Злетілися і птиці також вибирати над собов короля і зачали вибирати орла. А волове очко, що найменше, собі хтіло бути. І не могли ся полагодити. Каже орел: «Хто найвище з усьої птиці підлетить, той най буде королем».

Зачала ся зносити вся птиця, і орел знісся найвище. А волове очко сховалося орлові під крило і виділо, як він літав у повітрію. Як вже орел знісся високо, же не міг ся ані трошки вище знести, а волове очко підлетіло вище і сцінькотіло. Тогди узнала вся пташина, що таки орел най буде королем, бо волове очко не по справедливості підлетіло.

ВІЛ, БАРАН ТА ПІВНИК

Був собі віл. Влітку він випасувався по зелених нивах та долинах; нікого не боявся, бо був дужчий од всіх, хто приходив до нього та хвалився своєю силою. Навіть у хазяїна не хотів працювати. Зібрався та й утік.

І от приходить осінь. Похолоднішало, трава постарілась і стала невкусною... Кожної ночі він тремтів усе більше від холоду. Та це була тільки осінь!.. А як прийде зима? От і вирішив він піти у теплі краї, бо чув десь — люди говорили, — що птахи на зиму летять у теплі краї. От він ранком зібрався і йде, залишив свою долину, де ціле літо випасувався. Жалко було покидати таку чудову долину, яка його стільки кормила... Але що поробиш? Зібрався він і пішов.

Тільки що вийшов на широкий шлях, аж тут йому назустріч баран.

— Куди це ти зібрався? — питає його баран.

— Та іду в теплі краї перезимувати.

— Та й я того! — сказав баран і пішов за ним.

От ідуть вони, йдуть удвох; назустріч їм півень.

— Ку-ку-рі-ку! Куди це ви зібрались? — він їх питає. А вони йому й кажуть:

— Та в теплі краї, братику, перезимувати.

— Ге, та й я того!

От ідуть вони уже втрьох. Над вечір втомилися та й сіли відпочивати. Раз чують вони курликання.

— Он гуси летять! — закричав півень та й хотів сам за ними полетіти. Але хіба він здатний піднятися так високо та й летіти так далеко!.. Побив крилами, полепетав та й знову злетів на землю. «От чорт, лише змучився даремно!»... А тим часом гуси вже розположилися на горбку на ночівлю. Приходить старий гусак-вожак, вклонився та й каже:

— Куди це ви, шановне панство, зібрались?

— Та в теплі краї на зимівлю, — відповів віл.

— Ого-го-го! Га-га-га-га! — розсміявся старший гусак-вожак. — Не бачити вам теплих країв!..

— А чому, товаришу? — запитав півень.

— Гм, та тому, що Бог дав вас не на те, щоб у теплі краї ходити. Вам і віку не хватить, щоб дійти до теплих країв! Не на те сотворені ваші ноги та крила.

Подумали наші мандрівники — що ж тут робити? Та так нічого і не придумали. Пішли вони питати поради у старого гусака-вожака. А той їм і каже:

— Звідки прийшли, туди і йдіть. Ідіть до своїх хазяїнів та й працюйте знов, занімайтесь своїми роботами. Та ще перепросіть хазяїнів... Коли б не прогнали...

А вони роздумали та й кажуть:

— Не на те ми ішли від своїх хазяїнів, щоб знов у ярма нас запрягали.

Пішли вони, побудували собі хати та й стали жити-поживати, лиха не знати.

ВОВКА НОГИ ГОДУЮТЬ

Був раз старий вовк та й уже не довижав зі старости. Та й він ходив, блукав по лісі, по полю та й нічого не сплював. Але вийшов він на полонину та й сів на купину і плаче, бо голоден. Приходить до нього стара лисиця і каже: «Добрий день!» — «Добре здоровля, кумоньку!» Питається лисиця: «А що ви ся так задумали? Чого ви плачете?» — «А що, — каже вовк, — уже-сми три дні нічо не їв; здиблю оленя, а той передо мнов на-тупає рогами, надражниться зо мнов та й пошумить туди у ліс; здибаю кнура, а той як гукне на своїх, то по півдня за мнов уганяються; аби-х не міг ще утечи, то би з мене і кусника донині не стало; а до зайця то уже не мені ся рівняти; от прийдеться мені з голоду загинати». А лисиця-удовиця каже: «Цитьте, кумочку, не журіться, ходім зо мнов, то буде добре».

Ходять они, кільки ходять, аж здибають турму овець, що пасуться на полонині. Каже лисиця: «Ви собі, кумочку, лягайте під корчем, аби вас пси

не знюхали, а я піду подивитися, що роблять па-
стухи, аби вас не побачили, бо нароблять крику та
й кинуться з горючов кувернягов та й хребет вам
осмалять геть». Але пішла лисиця між череду і
розповіла старому баранові, як ся має річ, а баран
каже: «Кажі йому, аби пішов там під той горбо-
чок і сів собі проти горбочка, а я буду там пасти,
а він най скаже до мене: «Стій, баране, бо я маю
тебе з'їсти!» А потім то уже моя річ».

Побігла стара лисиця і розповіла то вовкові.
Пішов вовк проти того горбка, дивиться — па-
сється баран. Каже вовк: «Баране, стій! Я маю
тебе з'їсти!» Баран став та й каже до вовка: «Нащо
тобі зо мнов моцуватися? Ти сідай там на долині
та й роззяв рота, а я звідси розбігнуся і тобі цілий
у рот забігну!» Сів вовк та й роззявився, а баран
як ся розжене та й бух його у пашеку рогами, що
вовк аж ся перевернув. Ніж ся вовк прочутив, а
баран у ноги. А лисиця аж качається у корчах
зо сміху. Вовк прочунався трохи та й каже: «Огій,
я, — каже, — цілого барана з'їв. Та й ще-м
голоден!»

Приходить до него лисиця та й каже: «А тобі
чого кров на бороді?» — «Ов, — каже вовк, — ти
не знаєш чому? Я отеперісько цілого барана про-
жер та й ще-м голоден». — «Ходім далі, ми щось
конче мусимо найти, аби ти ся наїв». Ідуть они,
аж дивляться — пасється кінь на толоці. Каже
лисиця: «Ану цього як з'їш, то уже буде з тебе!»
Проходить до него вовк і каже: «Мой, я би тебе
з'їв!» Але кінь каже: «Я видю, що ти би мене
з'їв, але біда, що я кований та поломиш собі зуби;
я видю, що ти дуже голоден та меш зі смаком

їсти, то можеш собі зуби геть поломити; уперед мусиш повідривати підкови від задніх ніг». А вовк каже: «Ану покажи, я відорву». Зайшов вовк ззаду, підняв кінь ногу, та й вовк зазирає... Але кінь як дав штоса ногами, а вовк лиш горі ногами та й здох...

Тому люди приповідають, що вовка ноги годують, поки молодий; на старість спустився на слуги та й з голоду здох.

ВОВК В ОВЕЧІЙ ШКУРІ

Вовк убрався раз в овечу шкуру і в такій одежі пожирав довго вівці. Но пастух, зловивши вовка, забив його і повісив високо на стовбі. Сусіди дивовалися, для чого він так вівцю повісив. «Ви ошибаетесь, — сказав вівчар, — хотя то овеча шкура, но під нею скривалося вовче тіло!»

З того єсть така наука: не суди чоловіка по єго поверхности, но по єго поступках, по єго ділах.

ВОВК І БАБІНІ ТЕЛЯТА

Паслися телята в городі на упоні, а баба грядки полола. Вовк зайшов туди і мав око на телята; та й сперся на пліт, хочачи перескочити в город. Аж баба, уздрівши го, гукнула: «Гутю-га! Гутю!»

А вовк, буцім він на телята і гадки не мав, каже, щоби помовку з себе збути: «Пек тобі! Через бабині телята не мож ся в город подивити».

ВОВК І КОЗЕНЯТА

Дика коза збудувала собі в лісі хатку і навела там собі діток. Коли виходила коза з дому пас-тись, так діткам наказувала, щоб вони нікому не одчиняли дверей.

Пішла коза по лісу, напаслась досить, верну-лась додому, підійшла до дверей і заспівала:

Діточки мої, козеняточка,
Одмикайтесь, одчиняйтесь,
Ваша матінка прийшла,
Молочка вам принесла!

Козенята, почувши материн голосок, миттю ки-нулись до дверей і одчинились. Коза увійшла, на-годувала діток молоком і знов побігла — пастись.

Вовк підслухав, як вона співала, тільки гаразд не второпав, як коза причитувала. Трохи згодом вовк підійшов до козинячої хатки і затяг пісню своїм невдалим вовчим голосом:

Козеняточка, мої хлоп'яточка,
Одсувайтесь, одчиняйтесь,
Ваша мати прийшла,
Молочка вам принесла!

Козенята пізнали, що не материн голос, і ка-жуть йому:

— Не одчиним, не матінчин голосок. У на-шої матусі тоненький голосок!

Вовк одійшов од козинячої хатки, сів за куща-ми, посидів трохи, поміркував і знов пішов до ко-зенят. Підійшов до дверей і затяг тонким голосом:

Козеняточка, мої діточки,
Одмикайтесь, одчиняйтесь,

Ваша мати прийшла,
Молочка вам принесла!

Козенята було сикнулись до дверей одчинять, далі схаменулись, розшолопали, що він не так причитує і голос нерівний, трохи товщий. Тоді вони одмовили йому так:

— Не одчиним, не матінчин голосок. У нашої матінки голосок тонший, і вона не так співа.

Вовк з досадою пішов од хатки. Одійшов геть за кущі неподалеко од козенят і сів там піджидать, поки прийде коза, щоб підслухать, як вона буде співать, і щоб собі перейнять її голос і причот.

Незабаром прийшла коза і заспівала:

Козеняточка, мої діточки,
Одмикайтесь, одчиняйтесь,
Ваша матінка прийшла,
Молочка вам принесла!

Козенята пізнали свою матінку, одчинили їй і похвалились, що до них хтось приходив і хотів обмануть їх. Коза нагодувала діток і наказала їм, щоб вони нікому не одчиняли, а щоб вони не помилились, розказала їм, як вона буде причитувать надалі. Коза переночувала дома, а на ранок чуть зоря подалась пастись.

Вовк, дождавшись ранку, став думать, як би ж його умудриться, щоб голос свій підвести під козинячий, а далі почав пробувать свій голос. Завив раз — дуже товсто; завив другий раз — теж не підходе під козинячий голос. Він затяг третій раз самим тоншим голосом, а все ж таки під козинячий не підходив.

Бігла мимо лисиця. Почула вовче завивання і спинилась. Підійшла до його поближче і пита:

— Чого ти, вовче, виєш, чи ти дуже зголодав?

— Та се я, сестричко, пробую свій голос; надибав козинячу хатку та ніяк не доберусь до них, не одчиняють, клятї, дверей, пізнають по голо-су, що не їх мати. Так я хочу підібрать ноту, щоб заспівать по-козинячи.

— Ні, вовче, так діло твоє не вигоре; коли хочеш посмакувать козинятинки, так попрохай мене, я тебе научу.

— Научи, спасибі тобі, я тобі оддячу.

— А що ж ти мені даси?

— Та як доберусь до козенят, так і тобі одно-го дам.

— Ні, так я не згодна: коли там діло буде, а я зараз їсти хочу; ти принеси мені гуску, тоді научу, як голос поправить.

Вовк погодився, побіг добувать гуску. Довгень-ко вовк никав понад річкою в очереті, все підкра-давсь до гусей і вже надвечір піймав одну гуску. Миттю примчав до лисиці, оддав їй подарунок і каже:

— Ну, тепер, сестричко, научи, як поправить голос.

— А от що, вовче: іди ти до коваля і попро-хай його, щоб він тобі насталив голос. Тоді ти будеш уміть співать по-козинячи.

— А де ж я буду того коваля шукать?

— А он там край села кузня стоїть, туди і йди.

Вовк послухав лисиці, пішов до коваля. Пі-дійшов до кузні і каже:

— Чоловіче, настали мені голос, щоб я міг співать по-козинячи.

— А що ж ти мені за це даси?

— Та я ж не знаю, що ти з мене возьмеш, грошей у звірів не бува, подарунок який-небудь принесу тобі.

— А от що, вовче, принеси ти мені пару гусей, тоді я насталу голос; тільки щоб гуси були живі.

Вовк помчавсь до річки і почав шастать по березі в очеретах. Забовтався бідняга по самі уші, а таки піймав пару гусей, взяв їх обох за крила і повів до коваля. Вовка оскома брала на гусей, хотілось самому їх поїсти, та треба було добитись свого. Приніс гусей до коваля й каже:

— Ну, чоловіче, подарок тобі уже приніс, скоріш стали мені голос.

— Добре, вовче, тепер можна взятись і за роботу. Ти, вовче, стань поближче до ковадла, висолоп подужче язик та заплющ очі, а я зараз налагодю, що треба.

Вовк підійшов до ковадла, висолопив язик, заплющив очі і стояв як укопаний. Коваль взяв мерщій самий більший молот та як торохнув вовка по лобі! Він, бідняга, і не ворухнувся. Коваль тоді зняв з вовка шкуру, одвіз на базар, продав за п'ять рублів, а гусей оставив собі на заріз. А козенята остались живі, здорові.

ВОВК І ЛИСИЦЯ

Біжить лісом вовк; бачить — дятел на дереві сидить: тук-тук, тук-тук.

— Гей, дятле, даремна твоя робота, — кричить йому вовк, — весь свій вік працюєш, рубаєш, а сам без хати. А дятел подивився на вовка і каже:

— А ти, сірий, все життя овець дереш, а сам без кожуха ходиш.

Подивився вовк на себе: правду каже. Побіг даліше. Біжить, а назустріч йому лисиця.

— Здрастуй, кумо!

— Здоров, куме!

— Кумо, скажи, як кожуха мені пошити?

Здивувалася цьому лисиця, але каже:

— А так: носи мені вівці, із шкур тоді пошию.

Почав вовк старатись: носить і носить шкури, і м'ясо носить, а кожуха нема.

— Скоро, кумо? — питає.

— Скоро.

Знову носить вовк:

— Скоро, кумо?

— Зовсім мало треба: один комір пошити, — говорить йому лисиця і радить вовкові попову кобилу задерти — шкура кобиляча якраз на комір буде.

Пристеріг вовк кобилу та й напав на неї. Забіг здаду, як лисиця казала (щоб за хвіст тягнув, то й шкура буде ціла), прив'язав свого хвоста до кобилячого, а кобила як смикнула та й потягла вовка. А той кричить:

— Рятуй, кумо!

— А ти ногами бори, впирайся і бори!

— Тут бори не бори, а будеш на поповому дворі!

ВОВК І ЧАПЛЯ

Ішов голодний вовк. Він, бідний, так їсти хотів, аж у очах йому чорніло. Ішов він, ішов, аж гульк — чапля стоїть. Підкрався вовк ти-

хенько та хап її! Бачить чапля, що непереливки їй, та й каже:

— Дозволь мені, вовче, хоч перед смертю потанцювати.

«Від цього мені шкоди не буде», — подумав вовк і дозволив.

— Танцюй, коли хочеш, тільки пошвидше, а то я їсти хочу. Чапля перед ним з ноги на ногу перескакує — танцює наче (хоч усім відомо, що чаплі ніколи не танцюють). Скаже, а сама потрошки вбік відходить. А коли відійшла вже далеченько, знялась та й полетіла.

Вовк подививсь їй вслід та й говорить:

— І нащо мені ті танці здалися, коли я їсти хочу!..

ВОВК І ЧОЛОВІК

Раз зустрів вовк жебрака й каже:

— Я тебе з'їм!

— Мене? Видиш, який я худий, — кістки та кожа. Не посмакує тобі м'ясо... А я тобі пораджу, кого з'їсти.

— Кого?

— У лісі люди рубають сяги. Добре дивися, від котрої сокири найдалі летять тріски. Того й вибери, бо у нього смачне м'ясо.

Побіг вовк у ліс, виліз на високого бука — й дивиться. Ага! Увидів молодого парубка — і давай підкрадатися до нього.

— Я тебе з'їм!

— Хочеш мене з'їсти? Но, мало почекай, доки ся помию й помолю... Я не звір, мені треба приготуватися до смерті.

— Но, готуйся, лиш скоро!

Чоловік вирубав собі палицю, взяв сокиру й іде.

— Давай, вовче, мені хвоста, най руки повитираю. Чоловік обвив хвіст довкола лівої руки, а правою стиснув палицю і бух! Бух! Бух!

Вовк реве:

— Йой, пусти ня, пусти... Я вже не хочу тя їсти. Лиш дай мені щось перекусити, бо-м дуже голоден.

Пустив чоловік вовка. Прийшли до колиби, наклали ватру, напекли риби... Вовк їсть.

— Дай ще, — просить.

Чоловік дав йому ще, а далі кинув і кавалок хліба з сиром. Рушили люди додому. Була зима. На небі світив місяць. Проходили біля води, й у воді видно було його відбиток. Вовк думав, що то сир.

— Ци можу взяти тот сир?

— Можеш, айбо мусиш вихлебтати всю воду.

Вовк хлебче, хлебче... Уже його й прошпарило.

— Йой, далі не можу.

— Хлебчи, хлебчи!

Вовк мало не здох, а до сира й так не дохлебтався. Дійшли додому. Чоловік кличе вовка до хати.

— Ходи, погрієшся.

— Я не піду. Боюся.

Чоловік дав йому їсти, а вовк як увидів, що то люди такі щирі, то вже ніколи не гострив на них зуби.

ВОВК І ЯГНЯ

На луках паслась отара овець. Вівці розбились по всіх луках, кожна собі шукала смачнішого корму. Вовк наглядів овець і ходив назирця за ними трохи одалі поза кущами, піджидав, поки яка-небудь одчале од гурту і підблизиться до нього. Кинуться напролом в отару — вовк боявся пастуха і трохи соромивсь без ніякої причини душити вівцю. Виждав, поки одно ягня підійшло до сарми воду пить, підійшов і собі до води, сердито глянув на ягня і сказав: «Ти чого тут воду каламутиш? Через тебе хоч не пивши здихай, вода меркотинням провоня». — «Та що ж ти, вовче, неправду кажеш? Чого ж вода буде воняць, коли вона тече не в той край, де ти стоїш?» — «Мовчи, не пашекуй, іш яке зарічене! Знаю я тебе, ти не одному мені допекло. Ти і торік моему батькові не раз грубіянило». — «Та що ти, вовче, балакаєш, торік мене ще і на світі не було, я тіко зимою під голодний святвечір найшлося». — «Не мороч мені голови, ледаще. Не ти, так твій брат або тітка, про мене, все равно. Ти іще будеш мені перечить, огризаться і обличать мене в неправді? Зараз же рішу твою жисть».

Ягня баче, що біда, кинулось тікати, а вовк наздогнав його і почав душити. Ягня бідолашне кричало що єсть мочі: «Рятуйте, хто вірує в Бога, мене вовк душе!»

Вівці оборонять не побігли, боялись, щоб і їм того не було. А пастух поки розслухав, з якого краю крик доносився, а вовк тим часом ягня задушив і помчав у лози. Вівці довго турбувались,

все гудили вовка за його вчинки, а подать на його в суд побоялись, бо знали добре, що вовка оправдають, а вівця нещасна кругом буде виновата.

ВОВК, ЇЖАК І ЛИСИЦЯ

— Що за чудо, — сказав вовк, увидівши їжака, котрий лежав, згорнувшись в клубок, обставлений докола шпильками, як ножми. — Він не подобний навіть до живого существа! То страшило і ганьба для цього лісу.

— А він таки благословить своє безобразіє, — сказала лисиця, — воно спасає його од твоїх зубів.

ВОВКОВЕ ЩАСТЯ

Так ішов вовк із лисом, і каже лис до вовка: «Ти, куме, будеш нинька мати якесь щастя, бо на тебе сонце пригріло!» Та й потому лис пішов собі у єден бік, а вовк у другий. Але вовк собі тоті слова добре запам'ятав.

Та й вовк іде-іде — надибав кусень солонини. Але гадає си так: «Я буду ще мати щастя, то нащо мені тої солонини? Я собі що ліпшого ще знайду!» Та й лишив солонину та й пішов.

Іде далі — пасеться кобила з лошатию. Прийшов вовк ід ній та й каже: «Я твоє лоша з'їм!» Але кобила каже до нього так: «Як моє копито прочитаєш, що там написано, то тогди тобі дам лоша!» Та й наставила йому копито, аби читав,

та й ударила го по зубах, ажень упав. Тогди забрався вовк та й пішов далі — питати щастя.

Іде-іде, а там пасеться свиня з пацятами. Він каже: «Я твоє паця з'їм!» А свиня каже: «Та як будеш їсти, коли оно дуже брудне? Я, — каже, — піду та й го вмию, та й ще хрїну до того принесу, то го тогди з'їш!». Вовк сїв та й чекає, але свиня ся не вертала — не міг ся дочекати. Та й пішов.

Іде. Пасуться барани. Він прийшов ід ним та й каже: «Я єдного з вас із'їм!» Але барани кажуть так: «Добре, вже єдного з'їш! Але ще перше ходи з нами, бо ми маємо єдного небіжчика ховати, то нам будеш за дяка співати!»

Вовкові то ся подобало, і пішов з баранами у село. І тогди сїв си на горбочку та й як завив, то люди повибігали з псами, як зачали вовка бити, аж забили на смерть. Таке то було вовкове щастя!

ВОВК, СОБАКА ТА КІТ

Був собі мужик, мав собі собаку. Собака цей, поки молодий був, то й стеріг хазяїна, а як застарився, то хазяїн і прогнав його з двору. Ходив він собі по степу, ловив там миші, що попало, та й їв.

Уночі перестрів того собаку вовк та й каже:
— Здоров був, собако!

Поздоровкались. Вовк і питає:

— Куди ти, собако, йдеш?

— Поки я молодий був, мене хазяїн любив, бо стеріг його хазяйство, а як зостарівся, то він мене прогнав з двору.

Вовк питає:

— Може ти, собако, їсти хочеш?

— Хочу, — каже.

Вовк говорить:

— Ходім, я тебе нагодую.

Пішли. Ідуть степом, побачив вовк вівці, посилає собаку:

— Піди, — каже, — подивися, що то пасеться?

Пішов собака, подививсь, вертається й говорить:

— Вівці.

— Хай вони виздыхають! Понабираємо за зуби вовни і не понаїдаємось, голодні будемо. Ходім, собако, далі.

Ідуть вони, побачив вовк гуси.

— А піди, — каже вовк, — подивись, собако, що то там пасеться?

Той собака пішов, подививсь, вертається, каже:

— Гуси.

— Хай вони виздыхають! Понабираємо за зуби пір'я і не понаїдаємось. Ходім, каже, — далі!

Ідуть вони далі. Побачив вовк — коняка пасеться.

— А піди, — каже, — собако, подивись, що то пасеться.

Собака прибігає й каже:

— Коняка.

— Ну, то буде наша, — каже вовк.

Пішли до тієї коняки. Вовк так гребе землю, кротовину їсть, щоб розсердитися. Тоді каже:

— А дивись, собако, чи в мене хвіст тріпочеться?

Подивись собака:

— Тріпочеться, — каже.

— А тепер дивись, — каже вовк, — чи посоловіли в мене очі?

— Посоловіли, — каже собака.

Тоді вовк як кинеється, як ухватить ту коняку за гриву, попав її, розірвав, і їдять її вдвох з собакою. Вовк молодий, то він наївся скоро, а собака старий — гризе-гризе й нічого не з'їсть. Поприбігали собаки й прогнали його.

Іде той собака і по дорозі найшов собі такого ж кота, як він — на степу ловить миші.

— Здоров, — каже, — коте! А куди ти, — каже, — йдеш?

— А так блукаю собі. Поки молодий був, то робив у хазяїна — миші ловив, а тепер уже старий став, миші не бачу, хазяїн мене не злюбив, не дає мені їсти і прогнав мене з двору, то я оце й блукаю.

Собака каже:

— Ну, ходім, брате коте, я тебе нагодую. (Це вже й собака так хоче робити, як вовк).

Ідуть вони вдвох, побачив собака вівці та й посилає кота:

— Біжи, — каже, — брате, подивись, що то пасеться?

Кіт побіг, подививсь і каже:

— Вівці.

— Хай їх цей та той забере! Понабираємо за зуби вовни і не наїмося. Ходім далі!

Ідуть. Собака побачив гуси.

— Піди, — каже, — подивись, братухо, що то пасеться?

Кіт побіг, подививсь, каже:

— Гуси.

— Хай їм лихо! Понабираємо за зуби пір'я й не понаїдаємось.

Пішли вони далі. Ідуть вони. Побачив собака коняку.

— Біжи, брате, — каже собака котові, — подивися, що то пасеться?

Пішов кіт, подивився й каже:

— Коняка.

— Ну, це, — каже собака, — буде наша, по-снідаємо добре.

Почав собака їсти землю, яриться та й каже:

— А дивись, коте, чи в мене хвіст тріпочеться?

— Ні, — каже кіт.

Собака знов гребе землю, щоб розсердитися, та й знов каже:

— А що, чи тріпочеться? Кажи, що тріпочеться!

Подивився кіт та й каже:

— Трошки почав тріпотатися.

— Тріпнем бісову коняку! — каже собака.

І знов почав собака гребти землю і питає кота:

— А дивись, брате коте, чи посоловіли в мене очі?

— А кіт каже:

— Ні.

— Е, ти брешеш! Кажи: посоловіли! — каже собака.

— Ну, нехай посоловіли, — кіт говорить.

Собака як розсердиться та як скочить на ту коняку! А та коняка як дасть йому копитами по голові! Він упав і очі витріщив. А котик як прибіжить та й каже:

— Ой, братику, як у тебе очі посоловіли!

ВОВК ТА ВОВЧИЦЯ

Розмовляли одного разу вовк з вовчицею.

— Погано тобі, вовче, живеться, — каже вовчиця.

— Чому? — дивиться на неї вовк.

— Ти все по кущах ходиш, від людей ховаєшся.

— Гм, — пробурчав вовк, — але ти також від людей ховаєшся...

— Ні, я де хочу, там і ходжу, і ніхто мене не бачить.

— Брешеш ти, голубонько! — не погоджується вовк. — Тебе бачать люди так само, як і мене.

— Вір — не вір, я правду кажу, — відповідає вовчиця. Покрутив вовк головою та й каже:

— Коли так, то давай перевіримо. Я заховаюсь у кущах, а ти йди у поле. Побачим: помітять тебе люди чи ні?

— Добре, — каже вовчиця, — подивимось!

Пішов вовк у кущі, а вовчиця вийшла у поле. Побачили її орачі і почали гукати:

— Вовк, вовк!.. Бий вовка!

Почув це вовк у кущах, що його згадують, і дременув у ліс. Біжить та й думає: «Цікаво: вовчиця в поле вийшла — і нічого, а я в кущах сидів — і мене побачили!..»

Догнала його вовчиця, запитує:

— Ну, що, чия правда?

Віддихався вовк та й каже:

— Твоя правда. Нічого не скажеш!.. Якби не перевірів, ніколи б не повірив.

ВОВК ТА ЗАЄЦЬ

Як раз вовк з зайцем покумалися. Приятелями були. Але якось так трапилось, що вовк пару днів не міг нічого вполювати, голодний такий, що аж зубами дзвонить.

Прибіг він до кума, нібито до зайця, та й каже:

— Ну, куме, що було межі нами, то було, але тепер прощайся зі світом, бо я тебе мушу з'їсти.

А заєць каже:

— Ей, куме, та ти бач, який я малий! Чим ти на мені наїсися? Ліпше ходи зі мною, я тобі покажу — на толоці кобила пасеться, то ти її достань, то будеш мати що їсти.

Вовк каже:

— Добре, веди.

Прийшли вони на толоку, видять — пасеться кобила, а обротянка за нею по землі волочить.

— Ото добре! — каже заєць. — Слухай, куме, я тобі поможу ту кобилу піймати. Я піду наперед, схоплю за обротянку, а ти тоді надбіжи, я тобі оброть засилю на шию, то вже нам кобила не втече. Якби хотіла втікати, то ти її лиш добре «соб»¹, то вона піде за тобою аж у ліс, а там її вже спокійно заріжеш.

— Добре, — каже вовк.

Пішов заєць. Кобила його не боїться. Взяв обротянку за кінець, зав'язав кульку, моргнув на вовка, той прискочив із-за корча, заєць йому закинув сільку на шию, а сам в ноги.

¹ Соб — вигук, яким повертають коней або волів ліворуч.

Ей, як кобила зачула вовка, як запищить не своїм голосом, як обернетесь задом до вовка, як не зачне хвицькати!

А вовк як побачив задні копита, як дістав пару разів по зубах, то вже йому й кобила немила, вже би всього відрікся, ба, коли-бо бісова обротянка на шиї зав'язана.

А кобила січе ногами, так січе, що вовк уже й про світ не тямить. А заєць стоїть за корчем, дивиться на ту роботу та й кричить вовкові:

— Та-бо соб, куме, соб бери! Чому так не робиш, як я тобі казав?

Як кобила вчула той крик, гадала, що то другий вовк, як не пуститься тікати, а вовк на обротянці за нею тягнеться.

Що він не гепне об камінь або об пеньок, то вона гадає, що він хоче на неї скакати, та й ще дужче біжить. Так з вовком аж у село забігла, просто до стайні.

Господар дивиться: що за неволя? Чи кобила теля вродила, чи що? Приходить ближче, а то вовк за шию на обротянці зав'язаний — не знати вже, чи був небіжчик, чи аж там йому кінця доїхали. Досить, що відтоді вже вовки ніколи зайця в куми не просять.

ВОВК ТА КРАВЕЦЬ

Раз кравець ішов лісом. Його і напав вовк та й питає:

— Хто ти?

— Кравець.

— Ну, поший мені кожух, а то з'їм.

А кравець каже:

— Лягай, я зміряю.

Вовк ліг, а кравець як зачав його пороть аршином. Доки бив, поки уже вовк і не встане. Кравець узяв та й хвіст одірвав. Ото і кожух вовкові!

Лежав, лежав вовк; днів через три оклигав. І зобрались раз вовків багато та і пішли до чоловіка овець красти. А у його здорово двір обгорожений. Вони усе один на одного лягають. Лягали, поки аж рівна куча стала із стіною. А куций вовк на споді (той, що кравець хвіст одірвав). А хазяїн вийшов надвір та як чхне. «Ачхи!»

А куций вовк думав, що то кравець каже: «Аршин!» Та як пручнувся із споду, а вовки усі як заторохтіли та й повбивалися. А куций утік в ліс.

ВОВЧА ПРИСЯГА

Лисиця каже вовкові: «Я не вірю вам, куме, щоб ви були мені вірним кумом, а як присягнете, то я тоді повірю». — «Добре, — каже вовк, — я присягну, тільки щоб ви тоді і мені присягнули і щоб де не забували мене чи рибкою, чи м'ясцем». — «Добре», — каже лисиця. — «А де ж я буду присягати?» — пита вовк. — «Ходімо, куме, я поведу вас до присяги, по закону присягнете».

Пішли. Йдуть, йдуть, аж стоїть мужикова кобила в лісі, прип'ята на довгім аркані, пасеться. Лисиця притягла трохи того аркана, зробила петлю, викопала ямку, на ту ямку поклала ту петлю з вірьовки і каже вовкові: «Ану, куме, кладіть сюди лапу та й кажіть за мною форму:

Служу государю і Богу,
І кладу у петлю ногу,
І держу вірно і кріпко,
Поки скажуть годі, —

і держіть же, кумчику, так ногу і кажіть цю форму тричі».

А сама пішла за кущ та як наляка кобилу; а та кобила як рвоне, вовкові ногу зашморгнула. Вовк завив, а кобила як побіжить, одірвала віршовку з вовком та біжить, а вовк за нею тягнеться та кричить. А лисиця біжить та плаче ззаду і каже: «Вовчику, кумчику, голубчику, одривайтесь і одгризайтесь».

А кобила ще швидше біжить і притягла вовка до мужика в двір. А туди збіглись люди і зробили над тим вовком самосуд.

А лисиці цього й треба було.

ВОЛИ І ЦАП

Був чоловік, мав пару волів і дуже ними тяжко робив. Аж одного разу ввечір прийшли вони додому, дуже ся тяжко напрацювали і зачали говорити один до другого, що тяжке орання мали, дуже ся змучили. А цап то почув і каже: «Які ви дурні на цисе. Я, будши вами, зараз би-м ся зробив слабий, і газда не піде одним биком орати».

Газда стояв під стайнев і то всьо слухав, що вони говорили, тому вже знав наперед, що вони гадають робити. На другий день рано приходять до стайні, а бик один лежить уже, як звикле, сумує, бо він слабий. Газда не дає йому їсти, бо

каже, що слабій їсти не хоче. Тому здоровому дав їсти, погодував його і пішов з ним орати разом із цапом. А як відходив рано з дому, то казав жінці, щоби їсти воліві не дала, ані води. І так бик лежав цілий день голоден і без води за ту кару, що ся зробив слабим.

Той знов, що пішов з цапом орати, був дуже злий на цапа, бо йому зле було з ним орати, а сей був злий на цапа, же стояв голоден і цілий день нічо не їв. То ввечір, як ся посходили, то би були цапа забили з тої злості, що він їх так зле нарадив, бо вни хоть були помучені, ліпше було обом робити.

ВОРОНА І ГАДИНА

Одного разу поклала собі ворона на дереві гніздо і нанесла яєць. А у тім дереві, у споді у корінню, мала і гадина гніздо. Але ворона висиділа молоді і ходила шукати молодим поживлення. Далеко літала і збирала, що могла, аби погодувати діти. Приходить она одного дня до гнізда, дивиться — бракує одного вороняти. Що би се було? Но дуже їй жаль було за дитинов, але що мала робити? Другого дня забракло знов одного вороняти. І так за тиждень не стало і одної дитини. Дуже лементувала ворона, що якийсь злодій так виїв її діти, що она не виділа, але не могла на то ніц порадити. Но мусіла она наново нестися і сидіти.

Висиділа она знов молоді, пішла їм шукати поживи. Приходить — знов бракує... І так раз по

раз пропадало по вороняті, що лишилося лиш одно. Але як мало пропасти посліднє, то ворона зловила злодія. Сіла она собі на друге дерево і дивиться, хто буде іти до гнізда, та й побачила, що та гадина, що мала гніздо у корінню, вилізла на дерево і з'їла її дитину.

Думала ворона і гадала, а трудно було того злодія вигнати. Але видів то лис і зараз їй порадив: «Тут, — каже, — зараз прийде князівська дочка купатися до ріки, і як буде з себе одержу здоймати, то буде мати на шиї злотний ланцюжок. Ти коби-с тот ланцюжок озьмила у дзьоб і занесла до тої нори гадячої, то буде добре».

І так ворона зробила. Але слуги уздріли, що ворона ухопила ланцюжок, і надзирці, надзирці та й дивляться. А ворона спустилася до гадячої нори і там упустила ланцюжок, а сама відлетіла на друге дерево і дивиться з вершка, що то з того буде. Слуги надійшли до того дерева до коріння і дивляться у нору, а там ланцюжок блищить си. Але що трудно було його дістати, то мусіли копати і добули при тій нагоді і гадину та й її убили.

Так-то ворона позбулася свого тяжкого ворога і уже собі дальше мешкала у своїм гнізді спокійно.

ВОРОНА Й РАК

(Народна приповідка)

Якось-то виліз на землю рак із своєї пещери, а ворона поблизу стрибала, побачила та й ухопила його.

Вхопила, держить у дзьобові міцно та й думає, як би то за нього краще взятися, щоб із'їсти.

Бачить рак, що непереливки, та й пустився на хитрощі. Каже вороні:

— Ой, вороно, вороно! Знав я твого батька — що ж то за хороший птах був! Розумний який, Боже!

— Угу, — каже ворона, а сама так цупко держить рака, не розтуляє дзьоба ні трішки.

— Ой, вороно, вороно! — промовляє знову рак. — Знав я й твою матір, і що ж то за моторна та мила птаха була — куди іншим воронам до неї!

— Угу! — знову обережно проказує ворона.

— Ой, вороно, вороно! — таки одно править рак, — знав я й братів твоїх та сестер; що ж то за гарні та вдатні були! Сказано — хорошого роду!

— Угу! — все однаково відмовляє ворона.

— Але ж, — каже рак, — ти всіх їх переважила: такої прехорошої, такої розумної, такої премилої птахи і в світі нема! Правда ж?

Від тих слів ворона так стішилася, що забула за все та й гукнула:

— Еге!

Мовивши теє, ворона і розщепила рота; рак тоді — плюсь у воду! Тільки його й бачила ворона!

Отак-то піддурив рак ворону, а чим: облесливим словом! Велику силу має воно...

ВОРОНА ТА ЛИСИЦЯ

Бо то була собі стара лисиця і не могла нічого де злапати. І лягла собі на болоті і лежить. Але прилетіла ворона, сіла на голові і дзьобає її очі. І тая лисиця перекинулася і злапала ворону. І ворона проситься в неї: «Ти стара, і я стара — не псуй собі зубів, апусти мене». І каже до лисиці: «Лети зо мною до мене до двора, там в дворі роблять масло, і ти будеш масло їсти, то не будуть тебе зуби боліти». І прилетіла ворона з лисицею під браму і каже лисиці: «А ликай масло!». Але вилетів пес і біжить за лисицею. І вона прибігла до своєї ями і влізла і питає своїх ніжок: «А що ви, ніжки, гадали, як-їсьте до ями втікали?» — «Ми тоє гадали, щоби-сьмо втікли і щоби нас масло не помастило». І тая каже: «Ну, то куплю вам черевички за тоє! А ви що, вушка, гадали, як-їсьте до ями втікали?» — «Ми слухали, чи далеко масло за нами поспішає». — «Ну, то куплю завушнички вам! А ти, що, хвосте, гадав, як-їсь до ямки втікав?» — «А я то за пень, то за колоду, аби масло лисицю помастило». А вона тогди з ями: «На, масло, хвіст, коли він такий!» Пес злапав за хвіст і лисицю з'їв.

ГОЛЕ ТЕЛЯТКО І ВОВК

Голе телятко пішло в Київ Богу молиться. Іде, а йому назустріч біжить вовк. «Здрастуй, голе телятко!» — «Здрастуй, сірий, кудлатий вовче!» —

«Куди ти, голе телятко, йдеш?» — «В Київ Богу молитесь». — «А тут буде небо валиться, так возьми і мене з собою». — «Іди», — каже голе телятко.

І пішли умісті. Ідуть, ідуть, а назустріч їм біжить кривий вовк. «Здрастуй!» — каже кривий вовк. «Здоров!» — «Куди ви йдете?» — «В Київ Богу молитесь». — «А тут буде небо валиться, так прийміть і мене». — «Іди».

Ідуть, ідуть, а їм назустріч сліпий вовк. «Здрастуйте!» — «Здоров!» — «Куди вас Бог несе?» — «В Київ Богу молитесь». — «А тут буде небо валиться, так прийміть і мене до себе в компанію». — «Іди».

Ідуть, ідуть, а на дорозі стоїть хата, а в тій хаті живуть заєць, лисиця і медвідь. Тоді кудлатий вовк і каже: «Давайте, братці, поміряємось на пальці, хто буде верхній і спідній, тим іти вигонити зайця, лисицю і медведя із хати». Прийшлося іти кривому та сліпому вовку вигонити.

Прийшли вони до хати, підрили стіну, влізли в хату і давай вигонити зайця. Лисиці і медведя на ту пору не було дома.

Заєць як ухватив сліпого вовка, а він як закричить: «Що воно мене як щипцями тягне?! Пустити, пустити мене!..» Заєць і пустив його, а сам як підскоче, як ухватить кривого за губу, а кривий як закричить та й сів додола. А тут і медвідь шасть у хату. Як ухватить кривого, а потім і сліпого — так і попереривав їх на шматки і повикидав із хати.

А голе телятко та кудлатий пішли собі в Київ...

ГОРОБЕЦЬ

Серед птахів є він найгірший злодій. Він потрафить знайти найменшу дірку, залізти через неї до комори чи куди інде, наїстися і шкоду зробити.

Так велося, що через горобця усі пташок злодіями стали називати. Злетілися усі птахи на раду і вирішили, що треба злодія покарати. Зловили горобця, закували і кинули у тюрму.

Але і тут йому хитрість допомогла. Недовго відбував кару — потрафив якось вкратися на волю. Але ноги не було кому розв'язати. Тепер дехто дивиться і питає:

— Чого горобець скаче, а не ходить, як усі птахи?

Тому, що ниньки має лапки зв'язані, що в тюрмі зв'язали.

Є ще така приповідка: скаче, як горобець.

ГУСКА І РИБА

Плаває гуска по воді і голосно говорить сама з собою: «Я вправді удивительная птиця! І ходжу по землі, і плаваю по воді, і літаю по воздуху; немає другої такої птиці, як ми, гуси».

Услыхала сії слова риба і говорить гусці: «Якати, гуско, глупая птиця! Та ци можеш ти плавати, як я, бігати, як олень, і літати, як орел? Ліпше знати хоть что одно, но добре, чем все і плохо».

ДВА ВОВКИ

Був собі вовк та такий-то уже старий, що ніде вже нічого не пійма і не задерє. «Піду, — каже, — ляжу на шляху, може, хто заб'є».

Ото ліг та й лежить. Коли це біжить молодий вовк. «Здоров, дядьку!» — «Здоров». — «А чого це ви тут лежите?» — «Та нездужаю вже і їсти добути; а ти ж хто такий будеш?» — «Та я такого-то роду, може, чували?» — «Знаю, — каже, — славні були увесь рід; чи і ти ж такий?» — «Е, дядьку, я ще чище їх усіх; ось я вам зараз їсти добуду».

Побіг та прямо на отару, а собаки як почують та за ним, а він прямо на того старого лупе. Добіг, перескочив через його, а собаки на старого. Всилу, всилу він утік. Пішов далі, ліг.

Аж ось біжить другий вовк. «Чого це ви, дядьку, тут лежите?» — «Та таке-то й таке, нездужаю вже і пропасти». — «От я вас нагодую». — «Та мене вже один нагодував. Ти сам чий будеш?» — «Та я такого-то заводу». — «Е, ваші всі були лайдаки та мошенники», — «Ні, дядьку, я не такий».

Аж ось їде чоловік кобилою, і лоша біжить. «Ідіть же, — каже, — дядьку, та ляжте у житі». Той пішов, ліг, а молодий як наскоче на лоша, погнав його у жито, задавив ще й почав. «Їжте, — каже, — дядьку».

Чоловік же за лошам, а той вовк до кобили, зарізав і кобилу. Пішов той чоловік, плачучи. «Оце вам, — каже, — дядьку, днів на стільки хвате».

ДВА ВОВКИ Й ЛИС

Два вовки спорили за тоє, у кого з них ostrійші зуби. Спор продовжувався, і — як то звичайно буває в таких случаях — оба горячилися, нічого не доказуючи і не хочючи уступити один одному. В той час проходив мимо них знайомий їм лис. Вовки вдалися до нього з просьбою, аби він був посередником межи ними й рішив правосудне їх спор.

— Друзі мої, — сказав їм лис, — мені здається, тут не слов потреба, лиш діл. Якби ви хотіли трошки погризтися, то легко було би рішити, на чийй стороні перевага.

Вовки не могли одкинути такої мудрої ради. Межи ними почалася славна бійка; зуби обох противників задзвонили, як мечі; де впивався ними один, там у другого летів клок шерсті або текла чорна кров струями. Наконець оба утомилась і впали закривавлені на землю.

— Прекрасно! — сказав лис. — Тепер видно, що ви не уступаєте один другому в остроті зубів і в іскустві уживати їх. Одпочиньте собі трошки, а я тим часом приведу сюди старого приятеля, пастуха од овець, щоби він вас вилікував.

ДВА ОСЛИ

Ішли два осли з вантажем: на одному була сіль, а на другому — губка. Перший осел ледве ноги волочив, а другий ішов легко й весело. Довелось їм переходити через річку. От той осел,

що на ньому була сіль, зупинився в воді і почав купатись; він то лягав, то вставав. Так він робив до тих пір, поки розтала-вся сіль. Тоді осел ви-йшов з води веселий і побіг швидко.

Другий осел, дивлячись на першого, і собі почав купатись у воді. Та що довше він купався, то важчою ставала його клажа. Губка набралась води і стала важка, так що другий осел ледве ноги волік.

ДВА ЦАПИ

Два упертії цапики подибались раз на вузькій кладці, поставленій через глибокий потік. Обом перейти через кладку не було можна; треба було котрому з них вернутися назад і почекаати на березі потока. Но они не хотіли. Один з них сказав: «Уступись мені з дороги!» Другий відповів: «Овва, який мені великий пан! Уступися сам!» — «Ні, братику, я старший від тебе, і мені уступити тобі, молодшому? Ніколи в світі!..»

Тут оба, не думаючи довго, зачали битися головами, зчепилися рогами, оперлись о кладку ногами і дуцкались. Но кладка була мокра, оба поховзнулися і полетіли просто в воду!..

ДВІ БІЛКИ І ЛИСИЦЯ

Дві білки знайшли горіх і повадилися між собою.
— Він мій, — сказала перша білка, — бо я його перша увиділа.

— Ні, він мій, — кричала друга. — Я його підняла.

Услухала сей спір лисиця.

— Не вадьтеся, — сказала вона, — я помирю вас!

Стала між білками, розкусила горіх і сказала:

— Сія половина належить тому, хто увидів горіх, сія же — тому, хто його підняв; а зерно — мені: за те, що я вас помирила.

По сих словах передала білкам порожні скорлупи, зерно ж положила собі в рот і втекла.

ДЕ ЛІПШЕ ЖИТИ

Сільська муха летіла в город, а городська муха летіла в село. На дорозі вони зустрілись і завели між собою розмову: «Куда ти, сестро, летиш?» — «В город», — одмовила сільська муха. «А з якої причини ти мандруєш з села?» — «Та набридло жити в селі, там люди невчтиві». — «А їжі там багато?» — «Та їсти там є що; як залетиш на кухню, то хоч розпережись; тіко їжа проста, не дуже смачна. Тіко й одведеш душу, як до сметани доберешся». — «А хіба там сметану не накривають?» — «Та вони хоч і накривають, тіко так нещільно, що можна підлізти і наїстись, бо вони прикривають ганчірочкою. А бува іноді упадеш невзначай в сметану, так баба зачепе ложкою мене і вмісті з сметаною шльопне на долівку так, що, бувало, мої подруги наїдяться сметани, і я опростаюсь і останусь жива». — «О, сестро, в селі, значить, краще жити, а в го-

роді — не доведи, Господи, там без привички з голоду загинеш. Там все під замком. Коли пани сядуть чай пити, так ото нищечком підкрадешся до варення, почнеш смоктать і невзначай увалишся в те варення, так паня витягне мене з варення, обсмокче і викине за вікно. А як очутишся надворі, так уже нескоро втискаєшся в хату. Вікна запинають дротяною сіткою або канвою. Тоді тіко й вскочиш у хату, як хто іде в двері, ото за ним і собі влетиш. А коли нас назбирається в хаті штук на сорок, на п'ятдесят, так вони гонять нас з хати або становлять тенети, якісь липучі листи або ядовитий порошок розсипають. Яка не вспе вискочить з хати, так очманіє і загине. І інші ставляють скляні верші. Туда влетиш, а відтіля уже не вискочиш». — «А я, бач, думала, що в городі жить веселіш, бо там люди багаті, смачну їжу вживають». — «Ні, сестро, гарно там жить, де нас нема. Вертайся краще в село, коли тобі іще не докучило жить».

Полетіли обидві мухи на село.

ДЖМІЛЬ І БДЖОЛА

Навесні сонечко пригріло, але ще ні заморозь добро не пустила, ні сніги не стаяли, от лише що ледве лоза та іва попукала. Схопився джміль — та до бджоли, крутиться та гуде: «Ву-у-у-у! Женімся».

Бджілка слабенька, звичайно як з весни, вимовляє ся: «Най но, — каже, — в осені, як ся доробимо!»

Настала осінь. Джміль живився де попало через літо, а про зиму і не гадав. Прийшлося в осені, сидить у норі, бо нема де пожитися, щоб хоч до Покрови добідити.

Бджола назбирала в лісі досить меду і на зиму та й веселенька собі прилітає на витрішки до джмеля і каже: «Ну-у-у-у! Поберімся!»

А джміль голоден, ледве відозвався: «Вмираю!»
Та не довго і дихав.

ДИНЯ І ДУБ

Росла єдна диня горі дубом. Звідала дуба: «Кілько тобі років буде?» — «Сто років я маю!» — каже дуб. «О, — каже диня, — як ти слабо ростеш! Я тебе перейду, перерощу тя сього літа. Ци видиш ти, яке на мені великеє листя, який красний, великий цвіт маю? А кілько жолуди треба єдному вепреві, аби ситий. А з мене буде єдна диня, та й буде вепер ситий».

І переросла диня дуба.

Завіяв вітер студений од сівера. Каже дуб, звідує диню: «А як ся ти маєш, царице-кегине дине?» А диня каже: «Я лише обсталася диня». Бо мороз її ізморозив, та вже упала.

Ото є наподоб'є чоловіка, котрий скоро багатіє, а єден тихо газдує собі. Тот, ги дуб, тихо росте. А скорое газдівство так єм-ко росте, як диня. Тот пошов, понабирав гроші та начинив собі великі будовлі, айбо прийшов час, яли гроші просити, гроші не било оддати, а будовлі пак позабирали у гроші, а у нього нич не обстало.

ДІД, БАБА І ВОВК-КОЛЯДНИК

Жив собі дід та баба. Жили вони не в селі, а хатка їхня стояла в дрімучому лісі. От прийшло свято Різдво. Дід і баба приготувалися і ждуть колядників. Ждали вони, ждали, — ніхто до них не йде: хата далеко від села. І зажурилися старі. Але чують: хтось стука. Дід і баба зраділи, до вікна біжать. Але чують:

— Дозвольте колядувати!

Дід і баба в один голос:

— Колядуйте!

Раптом товстий голос каже:

— А в діда, діда перва ягничка,
Друга теличка,
Третя баба,
Давай, діду, ягничку!

Дід каже, що не дам, баба каже, що не дам, вона в нас одна. Вовк як почав стукати, грюкати у вікна і в двері, аж хата трясеться, і кричить:

— Давай, бо й тебе з'їм!

Що було робити дідові? Узяв та й вивів ягничку. Взяв вовк ягничку на плечі та й поніс у ліс. З'їв вовк ягничку і знову приходить колядувати. Підходить до вікна, гукає:

— Дозвольте колядувати!

Дід відповідає:

— Нема чого давати!

А вовк стукає, грюкає, добивається:

— Дозвольте, бо й вас з'їм!

Дід і каже:

— Колядуй.

Вовк знову колядує:

— А в діда, діда перва ягничка,
Друга теличка,
Третя баба,
Давай, діду, теличку!

Дід плаче, баба плаче, а вовк стукає, грюкає. Що було дідові робити? Взяв та й віддав теличку.

Вовк забрав теличку і поніс в ліс. Їв, їв, недоїв вовк телички. Вернувся знову до діда. І знову питає:

— Дозвольте колядувати!

Дід відповідає:

— Нема чого давати!

Вовк почав стукати, ламати двері, ось-ось влізе в хату. Дід злякався і дозволив.

Вовк колядує:

— А в діда, діда перва ягничка,
Друга теличка,
Третя баба,
Давай, діду, бабу!

Дід каже:

— Не дам.

Вовк кричить:

— Давай, бо й тебе з'їм, хату поламаю!

Попрощався дід з бабою, заплакав, а баба зав'язалась великою хусткою. Узяв вовк бабу на спину і поніс.

Приніс до того місця, де лежала недоїдена теличка, посадив бабу на пеньок, а сам став доїдати теличку.

Баба сидить на пеньку і шепче:

— Рошти, рошти, пеньку, вгору!

Вовк пита:

— Що ти кажеш?

— Та кажу, щоб ти швидше їв та й мене з'їв.

І знов баба каже:

— Рошти, рошти, пеньку, вгору!

Доїв вовк теличку, не наївся, хотів бабу їсти; як гляне, а баба високо на пеньку сидить. Вовк розсердився, почав гризти пеньок. Поламав зуби і пішов до коваля, щоб вставити залізнi.

Баба сидить на пеньку і каже:

— Рошти, рошти, пеньку, вниз!

Пеньок зробився низенький, баба скочила і пішла. Іде, іде баба лісом, вже втомилася. Аж дивиться: стоїть хатка, зроблена з сиру та масла; колодка також зроблена з сиру та масла. Баба відірвала колодку і з'їла, а сама увійшла в хату. В хаті все зроблено із сиру та масла.

Баба вколупала з плити сиру та масла, наїлася і залізла під корито, яке стояло посеред хати, і сидить. Коли це приходять господарі — дикі кози. Ввійшли й питають:

— Хто був в нашій хаті? Хто поламав грубу?

Їм ніхто не відповідає.

Подоїлися кози, позаліплювали грубу, полягали спати. На другий день пішли пасти, а цапа залишили сторожувати. Баба сидить під коритом і шепче:

— Спи, спи, цапуньку, на одне очко і на друге!

Цап заснув. Баба вилізла з-під корита, наїлася сиру і знову сховалася.

Прийшли вечором кози, забили цапа, що не встеріг хатки, подоїлися, позаліплювали дірки і полягали спати. А вдень залишили цапа з трьома очима.

Баба сидить під коритом і шепче:

— Спи, спи, цапуньку, на одне очко і на друге!

Цап заснув на два, а на третє дивиться. Баба тільки вилізла, хотіла вколупати сиру і масла, а цап бабу хап за рукав і держить.

Прийшли кози і хотіли бабу забити. Але вона відпросилася, сказала, що буде їм вірно служити.

Вона все робила, а кози йшли пастися і залишали одного цапа стерегти, щоб баба не втекла. Потім привикли кози до баби і перестали стерегти.

Баба і воду носила, і траву рвала, і хату підмітала.

Добре було козам з бабою жити. Але скучно було бабі за дідом. Як тільки пішли кози пастись, баба наколупала сиру та масла в платок і пішла до діда.

Приходить до діда, залізла на горище і сидить над діркою. Дід наварив каші, сів у сінях на порозі і їсть. Баба взяла грудку масла та й вкинула в кашу. Дід подумав, що то щось погане впало, і вилив кашу в цебрик. Ще було трохи в горщику; вилив у миску і їсть. Баба знову взяла і кинула кусок масла в кашу. Дід почав їсти, бо більше нема. Розкуштував дід, що каша добра, то з'їв ще й ту з цебрика. Баба тоді й каже:

— Дідусю, зніми мене!

Дід зрадів, зняв бабу з горища. І живуть вони дружно, добро наживають.

ДІД, БАБА ТА КУРОЧКА РЯБА

Був собі дід та баба, а у їх — курочка ряба; та знесла яєчко, не простее, золотее. Дід бив — не розбив, баба била — не розбила. Положили в черепочку, поставили у куточку. Мишка бігла, хвостиком зачепила і розбила. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, солом'яні двері риплять.

Стоїть дуб.

— Двері, двері, чого ви рипите?

— Поспускай гілля, так скажу.

Дуб і попускав гілля.

— Як же, — кажуть, — нам не рипіти: був собі дід та баба, а у їх — курочка ряба; та знесла яєчко, не простее, золотее. Дід бив — не розбив, баба била — не розбила. Положили в черепочку, поставили у куточку. Мишка бігла, хвостиком зачепила і розбила. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, солом'яні двері риплять, дуб гілля попускав.

Іде баран води пити:

— Дубе, дубе, чого ти гілля попускав?

— Збий собі роги, так скажу.

Він взяв і позбивав.

— Як же мені не попускати: був собі дід та баба, а у їх — курочка ряба; та знесла яєчко, не простее, золотее. Дід бив — не розбив, баба била — не розбила. Положили в черепочку, поставили у куточку. Мишка бігла, хвостиком зачепила і розбила. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, солом'яні двері риплять, дуб гілля попускав, баран роги збив.

Прийшов баран до річки.

— Баране, баране, чого ти роги позбивав?

— А стань крив'яною, так скажу.

Річка і стала крив'яною.

— Як же мені не позбивати; був собі дід та баба, а у їх — курочка ряба; та знесла яєчко, не простее, золотее. Дід бив — не розбив, баба била — не розбила. Положили в черепочку, поставили у куточку. Мишка бігла, хвостиком зачепила і розбила. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, солом'яні двері риплять, дуб гілля поспускав, баран роги збив, річка крив'яною стала.

Приходе до річки попова дівка тарілок банити.

— Річко, річко, чого ти крив'яною стала?

— А побий отту посуду, так скажу.

Дівка і побила.

— Як же, — каже, — мені крив'яною не стати: був собі дід та баба, а у їх — курочка ряба; та знесла яєчко, не простее, золотее. Дід бив — не розбив, баба била — не розбила. Положили в черепочку, поставили у куточку. Мишка бігла, хвостиком зачепила і розбила. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, солом'яні двері риплять, дуб гілля поспускав, баран роги збив, річка крив'яною стала, дівка посуду побила.

Прийшла дівка додому, а попадає саме діжу учинила.

— Чого ти, — пита, — посуду побила?

— А порозкидайте цю розчину по хаті, так скажу.

Порозкидала попадає розчину, дівка і каже:

— Як же мені не побити: був собі дід та баба, а у їх — курочка ряба; та знесла яєчко, не простее, золотее. Дід бив — не розбив, баба

била — не розбила. Положили в черепочку, поставили у куточку. Мишка бігла, хвостиком зачепила і розбила. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, солом'яні двері риплять, дуб гілля поспускав, баран роги збив, річка крив'яною стала, дівка посуду побила, попадає розчину по хаті порозкидала.

Приходе піп:

— Що це ти наробила?

— А одріж косу, так скажу.

Піп узяв та й одрізав.

— Як же мені не порозкидати: був собі дід та баба, а у їх — курочка ряба; та знесла яєчко, не простее, золотее. Дід бив — не розбив, баба би-ла — не розбила. Положили в черепочку, поставили у куточку. Мишка бігла, хвостиком зачепила і розбила. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, солом'яні двері риплять, дуб гілля поспускав, баран роги збив, річка крив'яною стала, дівка посуду побила, матушка розчину порозкидала, піп косу одрізав.

ДУЖЧИЙ ВІД ЛЕВА

Здибав лев медведя та й каже: «Брате, будемся бороти?» Каже медвідь: «Ой ні, братчику, ні, бо я, — каже, — слабий». — «Е, що, — каже лев, — я, — каже, — нікого ся не бою». — «Но, — каже медвідь, — не мож знати... Є дужчий від тебе». — «Хто би? — питає лев. — Хто?» — «А чоловік». — «Який чоловік?» (А він чоловіка ще не видів). Каже медвідь: «Ходи, я тобі покажу».

Пішли они, позасідали у корчі та й вартують. Але іде дорогов парубок. Питається лев потихонько: «Може, це чоловік?» — «Ой, ні, — каже медвідь, — цей ще іде на чоловіка». Чекають они, чекають, але іде старий дід. Питається лев знов: «Може, це, — каже, — чоловік?» — «Ой, ні, — каже медвідь, — цей з чоловіка сходить».

Але іде за часок дорогов жовнір з гвиром і з шаблев. Каже медвідь: «О, це саме добрий». — «Це чоловік?» — питається лев. «Це». Лев небагато думав та й таки скочив до жовніра. Але жовнір зняв борзо з плечей гвир та й стрілив. Лев спудився та й у корчі. Через час перебігає йому дорогу знов. Але жовнір стрілив знов, що лев мусів сховатися. Гадає лев: чекай, зайду я тебе ззаду! Заходить він жовніра ззаду, а той як довидиться та й як парне льва шаблев та й відтяв йому усі пазурі. Лев імився за пазурі і пришкульгукав до медведя та й каже: «Ой, — каже, — добре ти мені казав. Я прибіг нему раз, а він мені плюнув межи очі, що аж свічки стали у очах. Я прибіг другий раз, а він мені знов плюнув межи очі. Я прибіг д нему третій раз, а він мене як лизнув язиком, то ади...» Та й показує лаби. А медвідь каже: «Но, видиш, ти казав, що поза тобов дужчого нема!»

ЖАБА І ВІЛ

Молода жаба, побачивши на луках вола, забажала з ним зрівнятися. Дулась, дулась, а далі пита: «Ану, гляньте, сестриці, чи здорово побільшала я?» Стара жаба глянула і каже: «Годі тобі дарма надиди-

маться. Чого дурієш? Бо все равно тобі з ним не порівняться. Трудно мужичкові графом зробиться, а іще трудніш бідному з багатим судиться. Так само і тобі ніколи не будь такою завбільшки, як віл».

Молода жаба старої не послухалась, одно дулась, поки з натуги тріснула і ноги виправила. Стара жаба тоді їй каже молодим:

«Оце вам, дітки, наука, щоб не ходили до вітру без дрюка. Ніколи не силкуйтесь перемогти сильнішого себе або зробиться тим, чого нам досягнуть не можна».

ЖІНКА І КУРОЧКА

Жила раз стара баба та мала курочку. Тоту курочку так бавила і пестила, як би яке котятко. За то несла їй курочка щодень по однім яйці.

Но стара не вдоволялася одним, та їй захотілося їй, щоб то курочка хоть по двоє або аж по троє яечок на день несла. Но що ту робити? От коротка рада: «Чим ми кому ліпше, так і він нам».

І стала курочку ще ліпше доглядати і пхати в ню, як в діравий мішок. Коли же курка спаслася та стовстіла, то і цілком нестися перестала.

Єсли замного жадаєм, то і то тратим, що маєм.

ЖУРАВЕЛЬ СВАТАЄ ЧАПЛЮ

Жили собі на болоті журавель і чапля. Скучно було журавлю самому жити, а не стало му пари, щоби ся оженив з своїов партійов, з жу-

равлихов, і пішов до чаплі посватати її, щоби з нею оженився. А вона його зганьбила, як прийшов: «В тебе одіж коротка, ноги дуже довгі, кормити мене не будеш мав чим, іди геть, ти з довгов шийов!»

І журавель пішов зо встидом до свого дому. По тім сватанню розгадалася чапля: «Скучно мені буде самій жити. Ось піду я та посватаюся з журавлем». І приходить і перепрошує журавля: «Озьми мене за жінку». А він їй відповідає: «Іди геть, ти недорослого роду та недоброго. Було йти тогди, як я тебе сватав, а тепер: за двері!»

І пішла чапля з плачем і зо встидом до свого дому. А потім розгадав собі журавель: «Шкода, що-м не взяв чаплю за жону. Піду ще раз».

І приходить до неї і перепрошує її: «Чапле, піди за мене заміж». А чапля йому відповіла: «Геть з мої хати! Було мене тогди брати, як я приходила до твої хати!»

І так вони до нинішнього дня ходять і сватають себе, але не можуть поженитися.

ЗА ДОБРО — ЗЛОМ

Правдивая пословиця, що за добро злом платять.

То ж раз узяв мужик мішок і пошов у гай по гриби. Бере гриби і почув крик собак і вистрели ружей. Став і дивиться. Коли ж біжить вовк — прямо на його. Він держав мішок у обох руках, то вовк прямо у мішок і ускочив. Він з ляку підняв мішок і держить. Коли ж дивиться — про-

бігли собаки, а за їми ідуть охотники і питають: «Чи не бачив ти, дядьку, вовка?» — «Ні, не бачив». А вовка держить у мішку. Потом пройшли охотники. Він тоді витрусив із мішка вовка, а вовк тоді каже: «Хоча ти мене і спас, а я тебе із'їм». І почали спорити между собою.

Коли ж біжить лисичка і каже: «Що ви тут за спор ведете? Давайте, я вас розсужу. Ну, дядьку, як у вас діло було?» Дядько і каже: «Я його спас од смерти, заховав у мішок, а то були б його охотники убили б, а він тепер каже: «Я тебе із'їм!» Лисиця каже: «Я не пойму віри, щоб таке одоробло убралось у мішок». А потом лисиця питає вовка: «А ти, куме, як скажеш: чи був ти у мішку?» Вовк каже: «Був». А лисиця каже: «Ану ж, лїзь у мішок, я побачу». А вовк, не ймучи віри, і поліз, а лисиця каже: «Е, куме, ще хвіст видно!» То вовк ізогнувся і убрався у мішок. А лисиця тоді каже: «Ану ж, дядьку, зав'яжи!» Дядько і зав'язав, А лисиця тоді і каже: «Отепер я вас розсудила; що хоч, те і роби з вовком!» Тоді дядько узяв добрий дручок і убив вовка.

Тепер лисиця і каже: «Дядьку, яку ж ти мені плату за те, що я тебе од смерти спасла?» Дядько і каже: «Я не знаю, яку ти плату возьмеш». То лисиця і каже: «Зроби мені на колесах стугу і накидай туди купу курей, і вивези на поле, а я там тебе буду ждять». Дядько на те согласився, і так розойшлись.

Приходить дядько додому, зробив на колесах стугу і вкинув туди три собаки: Сірка, Білка і Жука, і виніс в поле, і вернувся додому.

Приходить лисиця, зачепила стугу і повезла. Коли ж, йдучи дорогою, заворчали собаки в стусі, а лисиця каже: «А, прокляті кури, пособачились!» А потім остановилась і каже: «Доставала, не куштувала, а тепер покуштую». Потім до стуги. Одчиняє стугу, коли ж вискочили собаки і погнались за лисицею. Вона утекла у нору, а собаки остались коло нори.

Тоді лисиця у норі розсудила і каже сама собі: «Оце тая пословиця, що за добро злом платять!» А лисиця удивилась сама собі, як вона могла утекти од собак, і потім стала питать своїх членов. Питає очей: «Як, мої очиці, дивились?» Очі кажуть: «Ми держали прямую лінію, щоб утекти у нору». — «А ви, мої ноженята, як скажете?» А ноги кажуть: «Ми несли так, щоб нігде не споткнуться, ні на грудку, ні на межу». — «А ти, хвостище-помелище, як скажеш?» — «А я так: то по тому боку ляп, то по тому боку ляп, аби Сірку в зуби!» — «Е, стой же ти, проклятий хвостище-помелище, я тебе оддам Сірку, Білку». І показала із нори хвіст і каже: «Сірко, Білко, на хвіст!»

Собаки ухватили хвіст, витягли лисицю із нори і розірвали.

ЗАЄЦЬ І ЗБАНОК

Одного разу сапали сапальники в полі і поставили збанок без води. Біжить заєць і побачив той збанок; а в збанку дуже шуміло від вітру, бо був порожній. Взяв заєць на голову збанок і біжить попри кладку та й каже: «Я тебе утоплю!»

Та й зачав набирати води. А збанок зачав його тягнути у воду. А заєць зачав кричати: «Пане Збаницький, пане Збаницький, залиш. Я так жартую, я вас не хочу втопити!»

А збанок як ся набрав води та й поплив з зайцем.

Така доля зайцева!..

ЗАЙЧИК, ЛИСИЧКА Й ПЕТУШОК

Як були собі зайчик та лисичка. Прийшов до зайчика петушок, та побраталися. От зайчик і каже петушку: «Як би лисичку, — каже, — приманить до себе?» От зайчик узяв та й вирив ямку на бурті, а потім того пішов у лисиччину хатку та й каже: «Лисичко! Сестричка тебе кличе». Вона пішла та й сіла на бурті, а заєць її за плечі ухватив та й перевернув. От тоді зайчик та петушок нахваляються: як би її взять додому. Вони її вхватали вдвох і потягли та пустили в хату і заперли.

От зайчик пішов за їжею, а півник забувся зачинить хати. Лисичка вибігла та й пішла. Прийшов зайчик: «Де лисичка?» Каже петушок: «Я не знаю, де вона». От зайчик розсердився на петушка і прогнав його. Петушок просить зайчика: «Я не буду так робить». А зайчик каже: «Ні, не треба тебе мені».

Петушок пішов до лисички в хату, а лисичка сидить на камені. А петушок узяв кочергу та й став на дверях. А лисичка зробилась кішкою — та з хати, та нагору. Петушок за нею, а лисичка

вверх... Піймав її та й приніс до зайчика. Уп'ять прийняв його зайчик із лисичкою.

От тоді зайчик каже до петушка: «Давай різать її!» Стали її різать, — вона й вирвалась. Тоді вп'ять каже зайчик до петушка:

«Іди ти, — каже, — сядь під хлівцем, а я буду її манить; то вона як сяде на призьбі, то ти тоді її й піймаєш». От вона сіла на призьбі, а півник до неї — вона й утекла.

От на другий раз петушок і каже зайцеві: «Сідай, — каже, — ти під хлівцем, а я буду її виговорювать». От півник і прикликав її до призьби. Як зайчик її насів!.. Ухватив. Понесли додому та й зарізали. Обідрали, переділилися удвох: зайцеві голова і половина, а петушкові — зад і половина. Ізжарили і поїли: той — голову і половину, той — зад і половину. Стали жити та поживать, та добро наживать.

ЗМІЯ, ВОВК І ЛИС

В їдній скалі сиділа змія. Але йшов лис і надійшов над її скалу і дуже ся зляк, що за така велика звір дивиться на него, вздрів її. Але вона собі сиділа і зобачила теж того лиса і хтіла лиса затягти до тої діри. Але надійшов на той час вовк. Та й прийшов той лис до вовка і повідав вовкові: «Знаєш, — каже, — що? Не йдім ми туди, бо то сильна звір, а ми малі люди, то нас поїсть». Каже вовк до лиса: «Знаєш ти що? Йди, ти менший, і так помежи тоті скалки закрадешся і заглядай, що вона буде робити».

Лис узяв і послухав вовка і пішов до тої змії. Приходить там, заглядає так одалеки, а змія йому повідає: «Я тебе з'їм». А він каже: «Як ти така голодна, маєш мене їсти, я ти принесу кури, та може би-с мені подарувала того, що я би жив». Змія послухала того лиса і: «Най, — каже, — так буде, але п'ять курок щорання маєш мені нести, бо вжалї би-с не приніс один раз, то таки тя з'їм».

Ходить той лис, тягає тоті кури до змії. Але йде він по кури ще їдного разу і здибується з тим вовком знов. Питається вовк: «Де ж ти йдеш?» — «Йду по кури». — «Та нащо?» — «Та змії, бо я таку згоду з нев мав, що ми подарувала життя; якби-м ї не носив кури по п'ять на день, то би не жив-єм». А вовк до лиса каже: «Дурний ти, послухай же мене, я тобі пораджу; волиш сам з'їсти курку, ніж їй принести. Ти йди до неї, вернися і кажи так: «Я не можу вже дістати більше курей». А вона як тобі буде казати, що мусиш, бо я тя з'їм, то ти їй скажеш: «То я ті подам до суду, як там присудять, то я ся прийму». І вовк каже: «Я буду відтак судьов».

Пішов лис до тої змії, зачав їй казати: «Що ж, — каже, — я не можу вам настарчити тих курей». А вона каже: «Ну, то як так, то я тебе мушу з'їсти; я мала так в згоді». А лис каже до неї: «Я ся здаю на суд. Як суд присудить, так буде».

Приходить до суду, і той сендзьо судить їм, каже так: «Яка справа впадає?» — «Він мав мені кури нести, — каже змія, — бо я мала його з'їсти, а він себе викупив, що буде мене кормити курми». Нарешті, з першого параграфу сендзьо су-

дить — смерть за смерть. Вона каже: «Я ся не підоймаю того, я ся здаю на вищого сендзя».

Надибали тигрися, так само обібрали на сендзю. І судить знов там сендзьо їм. Так само каже — хліб за хліб, смерть за смерть. Нарешті, взяв вовк і так собі пішов оддалеки і найшов таку плиту і підймає ту плиту враз з лисом, жеби вона стояла як дах. І сказав вовк тому лисові: «Іди до села і принеси зо штири курки. Вона тут зайде і буде брати тоті кури їсти і плиту нарушить і на неї упаде та плита, заб'є її».

Нім лис пішов по кури — то вдень було — і нема де дістати. Але же господині давали там курям їсти в шопі, а він зайшов до шопи та го там заперли, зачинають справу робити з лисом. Тим часом вовк ся сів на бік і чекає. Жде, жде, жде — нема таки лиса. Що ж буде? Дивиться — йде вже через гору такий здертий, такий збитий, а таки еднaк едну курку несе, в ксьондза дістав. Приходить він до того вовка, а вовк питається: «Чо ти ся так бавив, же я на тебе так чекаю? Тобі ся й тото належить, що вона тобі хтіла зробити, та змій». — «Та я, — каже, — таки був би-м і мав в селі, як йим йшов по кури; тільком зайшов ті кури брати, як мня в стодолі заперли і зачали в мені кусть ломати, то мені прикріше там було, як тобі ту сидіти. «Подивися, — каже, — колего, тепер на мене, як я виглядаю, же ми боки здерті, збиті, а еднaк мусів-єм в ксьондза взяти». А вовк каже: «Постав же курку під тую плиту і вступім-ся на бік; вона прийде до тої курки». А лис

до вовка каже: «Я ще зайду під ту плиту, аби вона ще виділа, як я буду їсти».

Вовк відійшов набік, а лис пішов курку їсти і натягає ту курку там. Змія вилазить з діри і мислить си, же їй ся належить курка. Лис подивився, що вона ся дивить на него, що він курку їсть там та й ще гірше стала на него злосна. Каже: «Тобі є, а мені нема? Я тя тепер безправни можу з'їсти». Але тим часом лис взяв та й пішов за вовком. Відійшли набік, скрилися там, а змії заходить все ближче, все ближче і приходить аж до тої будки. Голодна змія зайшла до будки, щокольвак за курку хапнула, а плита на неї і прикрила. Летить вовк і лис. Приходять там, половина змії під плитов, перед, а половина на дворі, але ще єднак дихає. Вовк каже: «Берім та й виїдаймо відци, ци вона має там в середині ті кури, бо як неправда, то ти провиниш, то єднак будеш мати смерть за смерть». Але лис собі так думає: «Богу дякувати, що вона вже тут лежить... Що ж, — каже, — коби ще виїсти тото черево, то вона вже таки не встане, тогди не буду ся бояти».

Розжерли тую змію, знайшли штири курки. «Но, — каже вовк до лиса, — щастя маєш, колего, але, може, би ти мені носив за сю справу, що я тобі зробив, кури?» А лис каже до него: «Та бо ти не можеш йти? Ти сильніший, як я». А він йому каже, вовк: «Дурний ти, як я піду, то по коні, по вівці, по велику штуку, я з таким ся не заходжу. А ти єсть мала особа, то тебе прошу, щоби ти мені за тото хочь єдну курку щорання приніс». — «Ну, та єдну, — каже, — можу принести».

Як прийшов лис по курку на село, трафив знову на тоту господу, де го перше частували. І так само як го заперли в стайні, то го живцем з шкіри скидали. Вовк ділає си свою роботу без лиса.

ЇЖАК ТА ЗАЄЦЬ

Був собі їжак.

Якось вийшов він раненько з своєї домівки подивитися на білий світ.

Вийшов та й каже сам до себе:

— А піду лишень у поле — подивлюся, як там моя морква та буряки.

Та й пішов.

Іде собі та пісеньку мугикає.

Коли виходить із-за куща заєць. Тоді саме він у полі оглядав свою капусту, чи велика виросла.

— О, — каже їжак, — хто прудкий, то вже й на ниві!

— А ти, — заєць йому, — все кривуляєш, криволапку! І батько твій криволапко, і дід криволапко був. Такий увесь твій рід, і ти такий!

Їжак дивом здивувався, що на своє добре слово дістав таку нечемну одмову, що й батька його й діда лихим словом пом'янули.

От він зайцеві й каже:

— Ти, — каже, — мене береш на сміх? А хочеш зі мною наввипередки? Побачимо, хто кого пережене!

Заєць як зарегоче:

— Ти? Наввипередки? Зі мною?!

А їжак спокійно:

— А так, із тобою.

— Ну, добре, — засміявся заєць. — Давай бігти.

— Ні, — каже їжак, — ще ні. Я піду додому, скажу жінці, нехай знає, куди я пішов.

А заєць і тому радий, бо він був голодний, то подумав собі: «І це мені добре: попоїм капусту — краще бігтиму».

Та й пішли кожен до своєї хати.

Приходить їжак додому та й каже до жінки:

— Знаєш, жінко, який мені клопіт?

— Який, чоловіче?

— Мушу з зайцем бігати наввипередки.

Та й розказує все, як було.

— То це ти берешся перегнати зайця? — аж зойкнула їжачиха.

— Мовчи, жінко, — каже їжак, — якимось буде. Збирайся лиш та ходи зі мною.

Ідуть вони, а їжак і вчить жінку:

— Як прийдемо на ниву, то ти станеш з цього краю в борозні та й стій собі. Як добіжить заєць до тебе, то ти скажеш: «Я вже тут!» А прибіжить він на той край до мене, то там я йому гукну: «А я вже тут!»

— Добре! — каже їжачиха.

Приходить їжак до зайця на той кінець ниви та й каже до нього:

— Ну, я вже готовий!

— То біжімо!

От став заєць в одну борозну, їжак у другу:

— Раз, два, три!

Побігли.

Заєць помчав на той кінець ниви, а їжак пробіг два кроки та й спинився.

Прибігає заєць в кінець ниви, а там їжачиха:

— Я вже тут!

— Ей, — каже заєць, — а то що таке? Ану біжімо ще раз!

Побіг заєць. Прибігає в кінець ниви, а їжак підвівся на двох лапках та й гукає:

— Ого-го! А я вже давно тут чекаю!

— Ти дивися! Ану біжим ще раз!

Прибігає на другий край, а їжак знову вже там (а то ж була, ви знаєте, їжачиха!). Побіг ще раз — а там їжак:

— А я вже тут!

Знов кинувся заєць бігти.

Так бігав він дев'яносто дев'ять разів, а за сотим разом як упав посеред ниви — підвестись не може, так набігався-натомився, сердешний.

— Ніколи не треба сміятися з слабшого, — сказав тоді їжак та й пішов із їжачихою додому.

КАЗКА ПРО ДІДОВОГО ПІВНИКА І БАБИНУ КУРОЧКУ

Десь за річкою, за лугом, за низеньким перелазом жили собі старенькі дідусь з бабусею. Нікого на білому світі вони не мали — ні дітей, ні внуків, ні правнуків. Навіть корівки чи кізочки у них не було. У дідуся був півник, у бабусі — курочка.

Курочка кожного дня несла яєчко. Бабуся продасть яєчко — й виручить гроші на сіль, на мило, на гас. А в діда грошей немає: який йому з півня хосен. Надоїло бабі позичати з свого добра дідові й каже вона:

— У тебе є півник. Най знесе і тобі яєчко.

Та не хотів півник знести яєчка. Розсердився дід і прогнав його.

Стрибнув півень на перелаз, закукурікав і помандрував у світ. Іде дорогами-шляхами, селами-містами, шукає пристанища. Перейшов він через широкий луг, перелетів річку й опинився в густому темному лісі. Зустрічає він ведмедя. Ведмідь і питає півника:

— Куди ти йдеш?

Відповідає йому півник:

— Прогнав мене дід, іду я до світлого царя найматися.

— Піду і я! Буде нас двоє, легше до царя потрапимо, легше на службу станемо! — мовить ведмідь.

— Ставай за мною! — каже впевнено півень.

Ідуть двоє. Попереду півень, за ним ведмідь. Проїшли один ліс, проїшли другий, проїшли і третій. В четвертому лісі, біля самих полонин, зустрічають вовка.

— Куди, півнику, з моїм вуйком путь тримаєш?

— Прогнав мене дід, іду я до світлого царя на службу найматися! — відповідає півень.

— Візьміть і мене з собою. На полонині нічим пожитися, вівчарі пильно вартують овець! — каже вовк.

— Що ж, коли просишся, ходи! Ставай третім!

Ідуть втрьох: півник, ведмідь і вовк. Перейшли полонину, подалися одною яругою, другою, третьою. В четвертій ярузі зустрічають лисичку.

— Куди ти, півнику, з вуйком ведмедем і братиком вовком ідеш? — питає лисиця.

— Прогнав мене дід, іду я до світлого царя на службу найматися.

— Візьміть і мене! В селі люди замки на всі курники повішали, гусей, качат позамикали. Доведеться з голоду помирати! — скаржиться лисиця.

— Ставай четвертою! — мовить півник. — Будеш у нашій компанії!

Ідуть вже четверо: півник, ведмідь, вовк і лисичка. Перейшли звори, перейшли ріки, поля і ниви. Коли бачили садиби, обминали їх, щоб не потрапити людям на очі. Нарешті добралися до царських палат.

Вилетів півень на золоті ворота, закукурікав:

— Кукуріку, я тут, світлий царю!

Почув цар й каже своєму слuzі:

— Іди, запитай, що хоче півень.

Півник каже:

— Прогнав мене дід з дому, прийшов я царю служити.

Наказав цар, щоб півня впустили між курей.

Коли підійшли до курника, каже півень царському слuzі:

— Впусти в курник і мою сестричку лисичку!

— Най іде!

Залізла лисичка в курник і всіх курей пере-душила.

На другий день рано-вранці вилетів півник на царські ворота й кричить:

— Кукуріку, я тут, світлий царю!

Прокинувся цар і наказав замкнути півня в стайню до коней.

Просить півень царського слугу:

— Впусти до стайні й мого братика вовка!

Впустив слуга разом із півнем до стайні й вовка, а сам пішов. А вовк загриз усіх коней.

Рано-вранці півень знову на царських воротах виспіває:

— Кукуріку, я тут, світлий царю!

Розізлився цар, що півень йому заважає спати, наказує слuzі:

— Замкни того півня, та так, щоб більше не будив мене вранці!

Думав слуга, думав, куди б закрити півника, й вирішив замкнути його разом із волами.

Повів слуга півника до стайні, в якій були воли. Просить півень слугу:

— Впусти спершу до стайні мого вуйка ведмедя, а потім я й сам зайду.

Слуга погодився, і зайшли ведмідь з півником у хлів. Півник скочив на перекладинку, що висіла під самою стелею, а ведмідь приступив до роботи. До ранку не залишилося жодного живого вола. Ще й кості голодний ведмідь обгриз, шкуру пошматував, роги і ратиці по хліву розкидав.

Рано-вранці, тільки зазоріло, вилетів півень на ворота під самим царським вікном і заспівав:

— Кукуріку, я тут, світлий царю!

Тепер уже справді розізлився цар. Йому снився чарівний сон, а півень розбудив його.

— Замкни цього півня, коли ні, то накажу замкнути тебе до в'язниці! — каже цар слугі.

— Замикали ми вже того півня й до курника, й до стайні, й до хліва. Та він все тікає! Що з ним робити зараз?

— Замкніть його до казни. В казні ковані двері, звідти не втече! — наказав цар.

Замкнули півня до казни. Всю ніч там півень орудував. Всі гроші поклював, всі коштовності поковтав. Не залишилося в казні й ламаного крейцера.

Рано-вранці півень вилетів надвір через віконну решітку, стрибнув на царські ворота й кукурікає:

— Кукуріку, будь здоровий, світлий царю!

— Піймайте того півня й відрубайте йому голову! — лютував цар.

Кинулось за півнем все царське військо, та півень не ждав, щоб йому голову відрубали. Він стрибав через луки і поля, через яруги, перелітав через ріки, скакав через гори. Ведмідь, вовк і лисиця — слідом за півником. У густому лісі залишився ведмідь, у глибокій ярузі залишилася лисиця, в лісі над полониною затаївся вовк.

Загубив по дорозі півник одного крейцера. Загубив би й інші коштовності, та близько була дідова хата. Півник стрибнув на вікно й закукурікав:

— Кукуріку, простели, діду, плахту!

Тільки дід простелив плахту, півник трусонув крильцями, почали з нього сипатися дорогоцінності. Сипались до тих пір, поки не заповнили всю хату.

Пішов дід до баби, позичив мірку, щоб по-міряти свої скарби, коли вже полічити не можна.

— Для чого тобі, діду, мірка? — питає баба.

— Вийняв я з ями картоплю, хочу поміряти! — відповідає дід.

Та баба не повірила дідові. Дуже хотіла баба знати, яку то картоплю буде міряти дід. Капнула на дно мірки смоли. Дід скарби міряв і на дно мірки приліпився золотий крейцер.

Побачила його баба й доти діда просила, поки не розказав їй всю правду. Розізлилася баба на свою курочку за те, що вона їй кожного дня несе тільки одне яєчко, й прогнала. Хай, мовляв, іде в світ, як півник, найматися на службу. Пішла курочка лугом, полем і знайшла той золотий крейцер, що півник загубив. Проковтнула курочка крейцер і повернулася додому.

— Стели плахту! — кричить курочка бабі.

Баба дуже зраділа. Зібрала всі плахти, які тільки мала на господарстві. Стрибнула курочка на плахту, трусонула крильцями, закудкудакала, та випав з неї тільки один крейцер. Розізлилася баба на курочку й зарізала її.

Довго жила баба на той крейцер, що прилип до дна мірки, й на той, що курочка принесла. Нарешті дід взяв бабу до себе, і стали вони жити разом.

Певно, добре їм ведеться, бо той півник часто стрибає на дідове підвіконня і співає:

— Кукуріку, простели, діду, плахту! Спробуйте і ви простелити, можливо, і вам півень насипле золота!

КАЗКА ПРО КОТИКА ТА ПІВНИКА

Був собі котик та півник, і були вони у великій приязні. Котик було у скрипочку грає, а півник тільки співає. Котик було йде їсти добувати, а півник вдома сидить та хати глядить. То котик було, йдучи, наказує:

— Ти ж тут нікого не пускай та й сам не виходь, хоч би хто й кликав.

— Добре, добре, — каже півник; засуне хату та й сидить, аж поки котик вернеться.

Навідала півника лисиця та й надумала його підманити. Підійде під віконце, як котика нема вдома, та й промовляє:

— Ходи, ходи, півнику, до мене, що у мене золота пшениця, медяна водиця. А півник їй:

— То-ток, то-ток, не велів коток!

Бачить лисиця, що так не бере, прийшла раз уночі, насипала півникові попід вікном золотої пшениці, а сама засіла за кущем. Тільки що котик вийшов по здобич, а півник одсунув кватирку та й виглядає. Бачить: нікого нема, тільки пшеничка попід вікном розсипана. Понадився півник:

— Піду-но я трошки поклюю, нікого нема, ніхто мене не побачить, то й котикові не скаже.

Тільки півник за поріг, а лисичка за нього та й помчала до своєї хати. А він кричить:

Котику-братику,
Несе мене лиска
По каменю-мосту
На своєму хвосту.
Порятуй мене!

Котик поки почув, поки завернув (далеко був), то вже й опізнився лиску догнати. Біг-біг, не здогнав, вернувся додому та й плаче, а далі на-думався, узяв скрипку та писану торбину та й пішов до лисиччиної хатки.

А в лисиці було чотири дочки та один син. То стара лисиця на влови пішла, а дітям наказала півника глядіти та окріп гріти, щоб ото вже як вернеться, зарізати його та обпатрати.

— Глядіть же, — наказала, — нікого не пускайте.

Та й пішла.

А котик підійшов під вікно та й заграв, ще й приспівує:

Ой у лиски, в лиски
Нових двір
Та чотири дочки на вибір,
П'ятий синко,
Ще й Пилипко.
Вийди, лисе, подивися,
Чи хороше граю!

От найстарша лисичівна не стерпіла й каже до менших:

— Ви тут посидьте, а я піду подивлюся, що воно там так хороше грає.

Тільки що вийшла, а котик її — цок у лобок, та в писану торбину! А сам знов грає:

Ой у лиски, в лиски
Нових двір
Та чотири дочки на вибір,
П'ятий синко,
Ще й Пилипко.
Вийди, лисе, подивися,
Чи хороше граю!

Не втерпіла й друга лисичівна та й собі вийшла, а він і ту — цок у лобок та в писану торбину! Так усіх чотирьох виманив. А синко Пилипко жде-пожде сестричок — не вертаються.

— Піду, — каже, — позаганяю, а то мати приїде, битиме.

Та й пішов з хати. От котик і його — цок у лобок та в писану торбину! А потім почепив торбину на сухій вербі, сам у хату, знайшов півника, розв'язав; взяли вони удвох усю лисиччину страву, поїли, горщики з окропом вивернули, горшки-миски побили, а самі втекли додому.

Та вже потім півник довіку слухав котика.

КАРАСЬ І ОКУНЬ

Зустрілися карась з окунем.

— Ну, й набридло мені жити в цьому багні, — скаржиться карась.

— Так цій біді легко зарадити, — каже окунь. — Ухопи гачок — і відразу попадеш у сметану.

КІНСЬКА СИЛА

Був газда і мав дуже худого коня. Доки кінь був молодий, то робив, а як постарівся, газда узяв та й нагнав. Іде той кінь лісом та й здибає лева. Та й лев каже до коня:

— Ану, поборімся!

Кінь каже:

— Знаєш що? Ходім до скали та й там поборе-
ремося.

Прийшли вони до скали. Кінь був підкований. Як ударить копитами в скалу — аж іскри ся посипали. Тогди каже до лева:

— Ану, чи ти так годеи?

Лев як ударив лабами — аж скала стряслася, але іскри не сипалися так, як від коня. Тогди лев відійшов за кілька корчів, здибає вовка та й каже до него:

— Видиш, брате, тут є такий звір, що як ударить копитами у скалу, аж іскри ся посиплють.

— Я таких їм, — каже вовк.

Але вовк не видів коня, бо був менший, але лев видів, бо був більший. Тогди лев каже до вовка:

— Ану, я тебе підойму, та будеш видіти.

Лев узяв вовка в лаби, підоймив його, як його стис лабами та й задушив. Тогди лев вовка питається:

— А що, видиш?

Вовк навіть не відзивається. Поклав його на землю, дивиться, а він небожчик. Тогди лев каже:

— Видиш, який ти дурний, ще-с і не видів, та вже-с умер, а якби ти вздрів, що би було?

КІНЬ І БИК

На швидкім конику гонив, як вітер, малий хлопчик. Дикий бик, поглянувши на тоє, крикнув на коня:

— Встидайся! Такому маленькому хлопчикові не дав би-м ся поводити!..

— Но я, — відповів кінь, — радо даю ся поводити, бо яка би то була слава для мене — хлопчину з себе скинути!..

КІНЬ І ВОВК

Був цісар і мав коня такого старого, що ще його дід ним їздив. Аж як він не зміг уже ходити, так він його жалував застрілити і казав його вивести в ліс, най він або здихає, або що хоче най ся робить. Так його вивели до лісу і пустили. Пасеться кінь. Надходить вовк та й каже: «Добрий день, паско!» — «Дай, Боже, здоров'я, йогомосць! Що чувати коло вас?» — відзивається кінь. «От би-сь не відзивався до мене, — каже вовк, — бо-м такий голодний, що тя зараз з'їм». — «Ой, та й найшов-єс що їсти; на мені нема, тільки шкіра і кості і того ще не можна їсти». — «Та чому?» — відзивається вовк. «Бо я цісарський». — «Де ти маєш герб цісарський?» — «Подивися». Вовк обійшов в околу, заглядає: нема нігде. «А о, нема». — «А дивися, маю під копитом, і все виписано: котрого я року родився, котрого року асинтирований і кілька літ я служив». — «Покажи!» — каже вовк. Кінь підняв ногу: «На, читай!» Але що з того, коли вовк не вміє читати. Та й каже: «Чекай, я біжу до лиса. То є письменний чоловік, то він прочитає навіть і по-німецьки». І побіг.

Прибігає до лиса: «Добрий день, куме!» — «Дай, Боже, здоров'я! А чого ти ся так зажог?» — мовить лис до вовка. «Та, чого я так зажог. Якби й тобі ся таке здарило, як мені, то би-сь так біг,

як я». — «Що такого?» — «Не маю часу тобі усьо оповідати, але ходи зо мнов, а я тобі без дорогу буду оповідав». І забралися, йдуть. Та й каже вовк до лиса: «Вогори. Мені ся здарило підвечірок вимав'яється що його не можна їсти. Каже, що має під копитом виписане так сирово, що його не можна їсти». — «Та добре, — каже лис, — зараз переконаємся. Але що з того, коли я окуляри забув вдома, а я вже добре не довиджаю». Каже вовк: «То вернися та возьми». — «Е, та я вже, може, й так зосліпаю, не хоче ми ся вертати». Бо він уже мудрує вовка.

Прийшли до коня, а кінь підняв ногу та й каже: «Читайте!» Лис здалека став собі, бо він недурний, та й щось гумотить та й каже до вовка: «Ще їдна літера є на самій середині, та й не можу додивитися, що то за літера». А вовк каже: «Котра?» Приступається до коня. «Може сяся?» — підняв лабу до копита. А в тім кінь вовка трас в голову та й убив. А лис відскочив та й дивиться. Кінь каже до лиса: «Чому не кінчиш читати?» А лис ся відзиває: «Нема дурних. Був єден, та й тото-с убив, а я не дурний приступатися». Та й каже до коня: «Добраніч, я вже пішов».

І так ся розійшли, а кінь ся лишив у лісі далі; не знаю, що ся стало з ним.

КІНЬ І ОСЕЛ

Кінь і осел зустрілись на вузьенькому мостику. Кінь каже ослові: «Дай мені дорогу!» А осел уперсь — ні з місця — і каже: «Дай

ти мені дорогу, я достойніший од тебе». — «Замовч, нікчемна твар, — горделиво промовив кінь, — іще й ти здумаєш собою величатися? Дурнішого осла в світі нема. Недарма у людей пословиця зложилась: «Дурний, як осел!» А кінь — умне животне. Я чоловікові приношу велику користь. Коней учать нарівні з солдатами, і вони все дочиста розуміють, а ти що? Дурний, як пробка!» — «А ти хоч і умний, зате Богу противний, — каже осел. — Ти такий ненажерний, що тобі корму ніколи не настаєш. Коли ховався Ісус Христос в яслах од розбійників, так ти все сіно пожер, йому нічим було прикритися, тебе за се Бог прокляв. А я хоч і дурний, зате угодний Богу. На мені Божа мати їхала, тікала од царя Ірода в Єгипет, а сам спаситель їхав в Єрусалим. А ти що?.. Кінь повинен ослові уступать і повинуватися йому...»

Ото вони спорили, спорили, один другому дороги не давали. А далі кінь по своїй гордості кинувсь напролом, щоб збить осла з мосту, а самому пройти. Осел уперся, не поп'ятився назад, і обидва полетіли в воду. А потім бовтаються в рівчаку і ніяк не можуть вилізти.

На ту пору бігла по мосточку собака, розпитала, з якої причини вони попадали, сказала їм: «Обидва ви дурні! Гордість і глупість — між собою брати. Якби один з вас був учтивий, дав би другому дорогу, то все було б похорошому».

КІНЬ І СОБАКА

Кінь стояв біля ясел, жував сіно, а собака неподалеко од його лежав в з'їдах. Мимо двора ішли парубки і співали пісні. Собака підхопивсь, миттю кинувсь до воріт і почав гавкати. Гавкав він, поки парубки скрились з очей у його, потім вернувсь на своє місце і знов ліг на з'їдах. Кінь каже: «Чого ти микаєшся по двору? Дарма тіко язик свій чухаєш об зуби. Чи тобі набридло лежать? Мабуть, боки перележав?» — «Еге, ти думаєш, так, як ти, нічого не робиш, тіко корм переводиш, безперестану жуєш. А я і хвилини без діла не побуду. Я нікого не промину, хазяйське добро бережу, за всім доглядаю, щоб не взяв хто чого. Я хазяїнові нужніший тебе».

А кінь каже: «Хазяїн без собаки проживе, а без коня він здохне з голоду. Я йому пашу, бороню, снопи возю, з лісу дрова возю». — «Велике діло пахать та боронить! Ти попробуй день і ніч не спать так, як я; мені припада круглі сутки бігати то в один, то в другий кінець двора, за всім хазяйським добром приглядаю і всіх од свого двора одганяю. Якби не я, так все б хазяйство розволокли». А кінь каже: «Та кого ж ти бережеш, як не мене? Якби у дворі коня не було, так хазяїн і собаки б не держав».

Собака побачив хазяїна, спитав: «Скажи, будь ласкавий, хто з нас нужніший тобі: кінь чи я?» Хазяїн, щоб не обідить одного й другого, сказав: «Хто мені не нужен, того я не держу, а кого я держу, ті для мене всі однакові. Ваше діло сповнять своє діло по совісті і жить між собою мирно».

З того часу кінь і собака перестали хвастатися собою. А собака так здружив з конем, що без його не міг жити. Як чоловік поїде куди в поле або на базар — і собака за возом вчепиться. Та так звик за возом бігати, що тепер, уже й за саньми не втерпе.

КІНЬ, ПЕС, КІТ І ПІВЕНЬ

В одного газди був старий кінь. Такий вже старий, що не міг вже нічого робити. Не захотів газда тримати старого коня. За що було його годувати? От і вирішив прогнати коня. Так і зробив.

Іде кінь собі дорогою, коли здибає пса, який ледве іде. Пес той вже дуже старий. Питає його кінь:

— Куди ти йдеш, песику?

— Заким був молодий, — відповідає пес, — служив, добре гавкав, охороняв маєток, то господар і тримав мене, годував. А тепер я старий став, нічого не можу робити, то він і вигнав мене. То я і йду, куди очі дивляться. А ти куди йдеш? — питає пес.

— Мене також, — відповідає кінь, — мій господар вигнав. Заким був молодий, здоровий, добре робив, орав, возив його, то він і тримав мене. А тепер я вже старий, робити не можу, то він і прогнав мене. Давай підемо разом.

Так і пішли собі кінь із псом дорогою, розповідаючи один одному про свою біду. Коли це зустрічають вони кітку, яка сиділа і дуже плакала. Вони зупинились, і кінь запитав:

— Що ж з тобою, кіточко?

— Така в мене біда велика. Заким була молода, гарна, ловила мишей, то всі мене любили в домі, шанували, добре годували. А тепер, коли я стала стара, негарна, вже й мишей не можу ловити, то мене і вигнали.

— Не журись, кіточко, — каже кінь, — в нас таке ж саме нещастя. Підемо з нами, разом легше буде.

Ідуть вони тепер разом далі. Дуже змучилися, вже і їсти хочуть. Аж раптом біля лісу зустріли вони півня, який гордо йшов їм назустріч.

Зупинив його кінь і розпитав, чого він так далеко зайшов від села. А півень відповів:

— Та біда в мене велика. Заким був молодий, веселий, бігав по дворі, жартував з курочками, рано будив господарів, то і тримали мене в дворі. А тепер став старий, нічого не можу робити, навіть курочки не дивились на мене, тікали, то господар і прогнав мене. То хоч ви не залишайте мене одного, візьміть із собою.

Пішли вони всі четверо далі. Якраз ніч застала їх у лісі. Почали вони шукати, де б можна переночувати. І раптом побачили вони вогник. Зраділи. На цей вогник і пішли вони. Перед хатиною зупинилися. Заглянули у вікно, — всі так і повідскакували злякані від вікна. Вони побачили, що в хаті за столом ділили свою здобич страшні ненажерливі збуї. Вони там щось кричали, сміялися, потім вечеряли і полягали спати. Ранесенько вони побігли в ліс.

Кінь зі своїми приятелями почали думати, що їм зробити, щоб прогнати цих страшних

збуїв з хатини, бо скоро зима, а їм нема де жити. Вдень були вони в хатині, і збуї не приходили. Видно, що збуї з'являються тут лише вночі.

Вночі, коли мали прийти збуї ночувати, кінь порозставляв своїх приятелів по місцях: кіт ліг на піч, пес біля порога, півень над дверима; а сам кінь ліг під деревом на подвір'ї.

Десь опівночі зчинився шум, крик. То поверталися страшні збуї. Найстарший збуї посилає одного з них, щоб той засвітив свічку. Зайшов він до хати. Лише простягнув руку, аби взяти сірник з комина, а кітка лап за руку, до крові подряпала. Збуї з переляку закричав і почав тікати. Тільки він за поріг, а пес кинувся на нього, сильно ноги покусав. Ледве живий вибіг на двір, а тут ще кінь копитами в плечі, в плечі. Тут півень як закукурікав, аж всі збуї перелякалися.

Прибіг він переляканий до збуїв:

— Йой, яке там страшне є! Більше туди не піду. Лише я простягнув руку за сірником, а мене щось ножами, ножами по руці. Я почав тікати, а він таки за мною і ще кавалок литки відрізає, надворі мене здогонив і патиками в плечі, в плечі, а там якийсь ще кричав: «Лапай його, лапай, давай сюда!» Я ледве звідти живий втік.

Не хотів старший збуї вірити цьому, але до хатини побоявся йти.

На другу ніч старший збуї сам пішов до хатини, думав, що вже нікого немає. Але ледве ноги притягнув. Більше збуї не приходили до тої хатини, боялися.

Так кінь, пес, півень і кітка прогнали збуїв з хатини і залишилися жити в лісі в цій хатині. Вона і понині стоїть там в лісі, де живуть кінь, пес, півень і кітка мирно, дружно і без сварок.

КІТ

Був у діда та у баби кіт. І такий, що все на шкоді так і жив. Раз баба дала йому за це доброї прочуханки, він і втік од них в ліс. Наловив собі там пташок, наївся і забрався на ніч в зайчикову норку. Приходе заєць. Кіт з нори як замуручить та як присне! Заєць злякався і подався до лисиці. «Лисичко-сестричко! Ходім виженемо щось із моєї хатки». Лисиця прийшла та каже: «Хто, хто в зайчиній хатці?» А кіт з нори оп'ять як присне та: «Яву! Яву!» А лисиця та заєць думали, що він каже: «Я вас! Я вас!» Та й полякались.

Позвали вовка, потім ведмедя, а далі кабана. Ніхто не вигнав. От вони і стали радиться, що робити. «Вже ніщо, — каже лисиця. — Молебень треба правити».

Стали кожний по-своєму співати. А лисиця хвостом ковила, бач-ся, будьто кадиллом маха, а, порівнявшись з норою, поклониться. Тут кіт: «Мяу! Мяу!» А їм вчувається: «Мало! Мало!» Вони ще більший крик підняли.

Кричали, кричали, поки із мочі вибились. «Що ж йому ще?» — думають вони. «А ось що», — каже ведмідь і кинувся додому, приніс щільник меду та й суне потихеньку до нори.

Кіт: «Тс! Тс!» Приснув, а ті і замовкли, думали, що це він каже: «Тише! Тише!»

Ждали, ждали — не вилазить кіт. Вони взяли й поховалися. Вовк та лисиця притаїлись за кущем, ведмідь поліз на дуба, а кабан зарився в листя.

Кіт виглянув із нори — не видно нікого; і виліз. Кабан якось і зашарудів хвостом об листя.

Кіт як кинеться туди, думав, що миша, а кабан з ляку; «Хро! Хро!» — і схватився. Кіт тоді, що робити? Та плиг на дуба, де сидів ведмідь, а той геп додолу!..

Так і розбіглись всі з переполоху, а кіт тоді хаміль, хаміль додому.

КІТ, КРІТ, КУРОЧКА ТА ЛИСИЦЯ

Жили собі разом кіт та кріт, та курочка. Кіт та кріт ходили на заробітки, а курочка залишалася дома. Вони як ідуть на заробітки та й накачують:

— Не виглядай, курочко, в віконце, а то тебе лисичка украде.

Пішли раз кіт та кріт на заробітки, а лисичка прибігла під віконце та й каже:

— Курочко, курочко,
Масляна головочко,
Одсунь віконечко
Та глянь на сонечко:
Он бояри йдуть —
В красному, в зеленому,
голубому
Та й на конику вороному.

Курочка одсунула віконце та й виглянула, а лисичка хап її за голівку та й понесла у свою хатку. А курочка дорогою і співає:

— Коте, коте, і ти, кроте!
 Несе мене лиска
 На лисому хвості
 По липовому мості,
 З гірки на долинку
 Та й у свою хатинку!

Кіт та кріт почули, прибігли та й одняли курочку:

— Ми ж тобі казали, щоб ти не виглядала, а ти не послухала нас! Так дивись, не виглядай же! Ми тепер підем далеко і не почуєм, як ти нас кликатимеш.

На другий день кіт та кріт пішли, а лисичка знов прибігла, сіла під віконце та й:

— Курочко, курочко,
 Масляна головочко,
 Одсунь віконечко
 Та глянь на сонечко:
 Он бояри йдуть —
 В красному, в зеленому,
                     голубому
 Та й на конику вороному.

А курочка притаїлася та й мовчить. Тоді лисичка каже:

— О, яка ж бо ти, курочко, спесива!.. Уже розсердилась... Я тільки пожартувала.

Курочка виглянула, а та хап її за голівку та й понесла у свою хатку. А курочка дорогою співає:

— Коте, коте, і ти, кроте!
Несе мене лиска
На лисому хвості
По липовому мості,
З гірки на долинку
Та й в свою хатинку!

Кіт і кріт почули, прибігли і одняли курочку:
— Ми ж тобі казали, щоб ти не одчиняла віконця! Тепер ми підем ще далі, так хоч як будеш звати — не почуєм.

На третій день вони пішли на заробітки, а лисичка зараз і прибігла, сіла під віконце:

— Курочко, курочко,
Масляна головочко,
Одсунь віконечко
Та глянь на сонечко:
Он бояри йдуть —
В красному, в зеленому,
голубому
Та й на конику вороному.

Курочка мовчить. Вона тоді вдруге заспівала та й каже:

— О, курочко, яка ж ти сердита! Я тільки по-жартувала з тобою, а ти і розсердилася!.. Я зовсім не хотіла тебе їсти! Тепер тебе не буду й зачіпять...

Курочка виглянула, а вона її хап за голівку та й понесла у свою хатинку. Курочка дорогою і співає:

— Коте, коте, і ти, кроте!
Несе мене лиска
На лисому хвості
По липовому мості,
З гірки на долинку
Та й у свою хатинку!

Не чуть. Вона вдруге заспівала:

— Коте, коте, і ти, кроте!
Несе мене лиска
На лисому хвості
По липовому мості,
З гірки на долинку
Та й у свою хатинку!

Не чуть. Вона втретє заспівала:

— Коте, коте, і ти, кроте!
Несе мене лиска
На лисому хвості
По липовому мості,
З гірки на долинку
Та й у свою хатинку!

Не чуть.

Лисичка принесла її додому та й заставила своїх дочок піч топить та воду гріть, а курочку посадила на пічку.

Кіт та кріт прийшли додому — аж курочки нема, лисичка вкрала. Вони пішли в ліс, зробили скрипочку і дудочку, пошили шкіряний мішок та й пішли на лисиччин двір, сіли та грають:

— Ду-ду, ду-ду в дудочку,
Скрипу, скрипу в скрипочку!
А в лисички новий двір,
Чотири дочки на вибір,
П'ята вона, вийди сюда!

А лисиччині дочки почули та й кажуть:

— Що се, мамо, грає? Ми підем послухаємо.
А лисичка каже найменшій:

— Піди подивись, та не барись, а то пора курочку різать.

Та вийшла.

— Музиканти мої, музиканти мої, заграйте мені.

А вони питають:

— А чи будеш танцювати?

— Буду.

— Ду-ду, ду-ду в дудочку,
Скрипу, скрипу в скрипочку!
А в лисички новий двір,
Чотири дочки на вибір,
П'ята вона, вийди сюда!
Цок та й в лобок,
Та й у шкіряний мішок.

А лисичка чекає-чекає — не йде дочка. Вона і посила другу:

— Оце як забарилась!.. Піди поклич. Пора курочку різать.

Та вийшла та й каже:

— Музиканти мої, музиканти мої, заграйте мені!

— А будеш танцювати?

— Буду.

— Ду-ду, ду-ду в дудочку,
Скрипу, скрипу в скрипочку!
А в лисички новий двір,
Чотири дочки на вибір,
П'ята вона, вийди сюда!
Цок та й в лобок,
Та й у шкіряний мішок.

Лисичка посила третю дочку:

— Піди подивись, що вони там так забарились! Нехай ідуть скоріш. Пора курочку різать.

Та вийшла та й просить:

— Музиканти мої, музиканти мої, заграйте мені!

— Будеш танцювати?

— Буду.

— Ду-ду, ду-ду в дудочку,
Скрипу, скрипу в скрипочку!

А в лисички новий двір,

Чотири дочки на вибір,

П'ята вона, вийди сюда!

Цок та й в лобок,

Та й у шкіряний мішок.

А лисичка, почекавши, бачить, що нема третьої дочки, посила четверту:

— Піди поклич їх. Що вони там роблять?

Та вийшла та й каже:

— Музиканти мої, музиканти мої, заграйте мені!

— А будеш танцювати?

— Буду.

— Ду-ду, ду-ду в дудочку,
Скрипу, скрипу в скрипочку!

А в лисички новий двір,

Чотири дочки на вибір,

П'ята вона, вийди сюда!

Цок та й в лобок,

Та й у шкіряний мішок.

А лисичка чекала-чекала та й каже:

— Що це вони там забарились? Піду сама покличу.

Вийшла:

— Музиканти мої, музиканти мої, заграйте мені!

— А ти будеш танцювати?

— Буду.

— Ду-ду, ду-ду в дудочку,
Скрипу, скрипу в скрипочку!
А в лисички новий двір,
Чотири дочки на вибір,
П'ята вона, вийди сюда!
Цок та й в лобок,
Та й у шкіряний мішок.

Ввійшли у хатку, взяли курочку, принесли додому і тепер разом поживають та добро наживають.

КІТ, ЦАП І БАРАН

Жили-були в одного господаря цап і баран. Жили в згоді-злагоді: сіна в'язочку — і ту між собою ділили. А як кого били, то тільки kota Мурлику; він такий злодій і розбійник, все тільки світом шляється та краде, що попало.

Сидять собі раз цап і баран та й балакають. Аж тут де не взявся сірий кіт Мурлика, йде та так жалісно плаче, що аж засумували цап і баран, та й питають:

— А чого це ти, Мурлико, так тяжко плачеш, на трьох ніжках скачеш?

— Як мені не плакати? — відповідає кіт Мурлика. — Била мене стара баба, біла, біла, за вуса крутила, ноги мені поломила!

— А за яку ж то провину?

— Що я сам себе не познав та й бабину сметану злизав!

І знову заплакав кіт Мурлика.

— Чого ж ти далі плачеш?

— А того плачу, що як баба мене била, то все говорила: «А до мене їде зять, то що мені замість сметани їсти подать? Хіба, — каже, — цапа і барана заріжу!»

Заревіли, зарепетували цап і баран:

— Ех, ти, проклятий котище! Ми тебе на смерть заколемо! Через тебе ж нам погинути прийдеться!

Та котик вину свою признавав і прощення прохав. Цап і баран йому простили і всі три рада в раду: що робити, що чинити?

— Ах, брате баранчику, чи тверда у тебе голова? — питає кіт Мурлика. — Ану поспробуй у ворота вдарити!

Баран з розгоном кинувся та буц рогами у ворота. Ворота похилилися, та не відчинилися. Піднявся цап рогатий, бородатий та як туцнув у ворота, а ворота відчинилися. Порох стовпом піднімається, трава до землі згинається, біжать цап і баран, а за ними скаче на трьох ніжках сірий Мурлика. Змучився він скоро, не встигає та й за цапом і бараном покликає:

— Не оставляйте мене, братчики, на поталу диким звірам! Я вам за те в пригоді стану!

Взяв цап посадив kota на себе, і знов понесли вони горами, долинами, травами, пісками. Бігли день, бігли ніч, аж сил не стало, мусили відпочити. А тут саме натрапили на скошене

поле, а на полі стоги сіна, як палати стоять. А ніч була осіння, холодна.

— Де тут огня добути? — радяться цап з бараном. А кіт каже:

— Вдартеся рогами!

Ой, як розбіглися цап з бараном та як вдарили на себе рогами, аж іскри скочили та й на сіно впали! Загорілася ватра, тепло, гарно.

Гріються цап, баран і котик біля вогнища; аж дивляться — непрошений гість іде: вуйко Медведенко.

— Пустіть, — каже, — зігрітися! Щось мене студить...

— Просимо, просимо! Погрійтеся, вуйку Медведенку! А звідки Бог провадить?

— Ет, ходив на пасіку та з мужиками посварився, аж боки болять, нездужаю... Іду до лисиці лікуватися.

Ну, стали разом темну нічку ночувати. Ведмідь під стогом, кіт на стогу, а цап з бараном біля ватри.

Тільки що задрімали, аж тут іде сім вовків сірих, а восьмий білий — та просто до стога!

— Фу-фу! — каже білий вовк. — Щось тут нечистим духом пахне! Що тут за народ? Ану попробуймо, хто міцніший!..

Заблеяли цап і баран з перестрашу, а Мурлика так відізався:

— Ой ти, білий вовче, князю над вовками, сірими братами! Не сердь нашого старшину-князя, бо він дуже сердитий; як розсердиться, то — Боже борони — ніхто його не вдобрухає!.. Он, не бачиш у нього бороди? В ній

то і сила його; бородою він звірів побиває, а рогами лише шкуру здимає! Краще ви спокійно і чесно підійдіте та попросіте: ми, мовляв, хочемо тільки з вашим молодшим братчиком, що під стогом лежить, побавитись, щоб не нудно було!

Тоді вовки бородатому цапові тільки здалека вклонилися, а самі обступили ведмедя і почали його зачіпати. А він як набрав сили та як вхопить вовків по два в одну лапу, а вони як заридали та застогнали... А далі якось вирвалися та давай ногам знати, аж закурилося за ними!

Так-то хитрий кіт став цапові й баранові в пригоді.

КЛОПІТ ПЕРЕПЕЛИЦІ

У полі на гнізді сиділа перепелиця. Прибіг зайчик і питає: «Як живете, тето?» — «Ох, мій зайчику, недобре. Маю повне гніздо дітей, а всі разом тільки «їсти» кричать! О, се великий клопіт!»

Зла пригода притрафилася перепеличиній родині: всі молоді перепелята виїла куна... Серце матері було повне тяжкого жалю.

Стрінув її зайчик і дивувався, що через утрату молодих має такий жаль. «Будь рада, що тепер не маєш клопоту!» Перепелиця жалісно відповіла: «Ой зайчику! Радо я з ними клопотала б ся, коби лиш були мої діточки!..»

КОГУТ ІЗ ТОВАРИШАМИ ВИГАНЯЄ ВЕДМЕДЯ З БАБИНОЇ ХАТИ

Був когут, качка і кітка, та й ся радили. Каже когут до качки: «Ходім на службу, бо я не маю чого вдома бути». А качка кажє: «Та й я также піду». А кітка кажє: «Я теж ся не лишаю». Але йдуть вони, йдуть, разом зібралися, здибають также бабу; тота баба йде і плаче, і балакає: «Ой, в моїй хатці біда є, біда». А когут до тої баби кажє: «Що ви так плачете?» — «Ой, у моїй хатці біда є, біда». — «Ходіть, — кажє, — я вам вижену». А то ведмідь там був зайшов до тої хати, бабу випендив, а сам у ній хотів бути, замешкався. Але кажє тота баба до когута: «Ой, паночку, паночку, не такі вже були та й не могли вигнати, та й ви не виженете». «Що ви питаєте, бабо, — кажє когут, — я вам вижену».

Пустила баба того когута на ніч до хати. А качка кажє: «Та й я ся не лишаю тебе». І кітка кажє так само, жи й я ся не лишу. Йдуть всі троє до хати. Когут собі сів на банта, качка залізла під постіль, а кітка в піч. Приходить ведмідь до хати і насамперед береться до печі. А кіт з печі до ведмедея, зачав харчати і драпаки розпустив та й за варгу го злапав. А когут з бант кудкудакав, а ведмідь собі гадав, жи він все кажє: «Подай-но го сюда, подай-но го сюда!» А качка під постелев квакала, а ведмідь на качку казав, що качка казала: «Так, так, так йому роби!» Його зібрав страх, того ведмедея, і зачав втікати. Втікнув з хати.

Переночували вони усі троє, і когут каже до тої баби рано: «Видите, бабуню, вже не маєте біди в хаті!» — «Що ви, паничу, кажете?» — «А ходіть до хати, подивитися». Баба входить до хати, обглядається — нема. Питається когута: «Що вам ся належить за тое?» А він каже: «Ніц мені ся не належить, лиш аби-м був у вас, і то ми усі троє».

Тота баба до когута каже: «То добре, паночку, бо я була ся єднак сама не лишила, бо тота біда би ще напарила на мене». Когут до тої баби каже: «Як ми побудем, то будете мати спокій». — «Не сподівала-м ся, — каже тота баба до когута, — щоби ви вигнали тоту біду мені відси». — «А видите, мені тепер дуже добре буде, бо я єднак не мав мешкання нігде, ані моя сестра качка і моя сестра кітка!»

То з того вони сі найшли мешкання, а ведмідь не приходив більше.

КОГУТ І КУРКА

Був когут і курка. Але когут був дуже горний.

Раз вилетів когут на пліт, а з плота на оденок та й збив крилами і каже: «Кукуріку! Кукуріку! Кукуріку!» А половик здалека уздрів його на оденку та й лиш фа! Курка сховалася, бо була низько, а когутик скрутився сюди-туди, а половик тим часом імив.

Хто гордий, той смерті поживає.

КОГУТ І ПЕС

Одного разу зійшлися пес і когут, і каже когут псові: «Ти їш дурно газдівський хліб, ти, валанцюго». — «А ти не? — каже пес. — Я, — каже, — стережу хати від злодія, у мороз ночую надворі, всілякі тріскучі витримую». А когут каже: «А я як пію, то газді не треба й дзигарка. Вилечу на банта, зіб'ю крилами, запію, а газдиня каже: «О, вже буде завтра інше врем'я. Ото доброго когута маємо». А ти ввійдеш до хати, та й тя копають ногами, як того найгіршого наймита».

А газда був у stodолі і се зачув; ввійшов до хати і зачав казати, що перечилися когут з псом. І газдиня каже: «Справді, когут ліпший, як пес». А газда каже: «Пес также добрий, як є коло хати». Каже газдиня: «Достеріг би він тобі хати, якби ся добрий злодій трафив!»

І як балакали, так сталося. Тої самої ночі приїхав злодій обкрадати того багача комору. Пес прилетів, гавкнув два рази, злодій витяг кусок солонини, кинув псові, пес потяг до буди, в буді з'їв і собі думає так, каже сам до себе: «Ліпший бідний злодій, як багатий газда. Коли ж мені дав газда солонини? Аби у мене вздрів, то би відобрав від мене». І се сказав і заснув. А злодій обікрав комору і поїхав.

Виходить газда рано, дивиться — двері розбиті в коморі, злодій забрав гроші, муку і збіжжя. І каже: «Хоть маєш пса коло хати, як сам не стережи, та й нема нічого». Відтак ввійшов до хати, зачав казати в хаті, і газдиня каже:

«А видиш, заким пса не було, ніхто нас не обікрав, стеріг-ис сам, а тепер дивися, що маєш».

І газда злосний вилетів з хати і каже: «Не хочу пса, поки жити буду!» І пса відогнав, і стеріг сам, і ніхто го більше не обкрадав.

КОГУТ ПЕРЕХИТРИВ ЛИСА

Давнього часу сидів в одного газди когут на яблуньці коло хати. Нараз надбіг відкись дуже голоден лис та й вздрів когута, та й погадав собі: «Ото була би добра їда з когута, коби лиш мож його якось відти з дерева дістати на землю».

Хитро обіздрівся лис і пішов під ту яблуньку, що на ній сидів когут, та й зазирає до когута д'горі, а когут підлетів ще вище, як вздрів лиса, щоби бути безпечнішим перед своїм ворогом. Але лис узявся на спосіб і зачав до когута говорити:

— Чого ти ся, побратиме, мене боїш і не ідеш на землю д'мені, щоби ми собі разом щось побесідували та порадилися, але втікаєш чимраз вище на дерево? Хіба ти не чув, що межі звірами вже мир став, що вся звірина має жити побратськи й не можна вже одні одним кривду робити, а нам, лисам, курей їсти!

Та когут був таки недурний і відповідав:

— Та я про такий мир ще нічого не чув. До нас такий бефель не доходив.

— Як то, — ніби з обуренням перервав знов лис когутові, — може бути, щоби ти про цей

мир нічого не чув? Та же то наш король звірячий — лев — видав такий бефель, і так мусить бути. Хто би того не слухав, смертю умре.

— Ні, я таки нічого не чув про це, — відповів когут лисові і кудись далеко задивився в той бік, де був ліс.

— А що ти кудись задивився і не ідеш д'мені? — запитав лис когута, як уздрів, що когут так ся приязно дивить у ліс, а й лис зачув брехання котюг та й крик людей.

— Куди я ся дивлю? — зачав спокійно говорити когут до лиса. — Ади, генде з лісу ідуть стрільці з котюгами, то я ся на них дивлю, як вони файно сюди просто на нас ідуть.

— Ов, — обізвався настрашено лис, — коли так, то ти будь здоров, а я втікаю борше отуди геть з-перед котюг.

— Та чого втікаєш? — успокоював когут лиса на збитки вже. — Та же тобі котюги нічо не скажуть, коли ти мені кажеш, що король звірячий лев видав гострий бефель про мир.

— Ага, нічо не скажуть, — відворкнув злісно лис, — ану ж, котюги не дістали ще того бефелю, може, до них сюди ще цей бефель не дійшов, і можуть з мене зараз шкіру здерти.

Хитрий лис утік злісний до лісу, що не вдалася йому штука здурити когута і ще мало смерті не пожив. А когут лишився далі на яблуньці, сміючись з лиса, як той рвав перед котюгами.

КОЗА-ДЕРЕЗА

Були собі дід та баба. Поїхав дід у ярмарок та й купив собі козу.

Привіз її додому, а рано, на другий день, посилає дід старшого сина ту козу пасти.

Пас, пас хлопець її аж до вечора та й став гнати додому. Тільки до воріт став догонити, а дід став на воротях у червоних чоботях та й питається:

— Кізенько моя мила, кізенько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я й не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку, — тільки пила, тільки й їла!

От дід розсердився на сина, що він погано худоби доглядає, та й прогнав його.

На другий день посилає другого сина — меншого. Пас, пас хлопець козу аж до вечора та й став гонити додому.

Тільки став до воріт догонити, а дід став на воротях у червоних чоботях та й питається:

— Кізенько моя мила, кізенько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку, — тільки пила, тільки й їла!

От дід і того сина прогнав.

На третій день посилає вже жінку.

От вона погнала козу, пасла весь день; ввечері стала догонити до двору, а дід уже стоїть на воротях у червоних чоботях та й питається:

— Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок, ухопила кленовий листочок, бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку, — тільки пила, тільки й їла!

От той дід так уже розсердився, прогнав і бабу.

На четвертий день погнав він уже сам козу, пас увесь день, а ввечері погнав додому і тільки надігнав на дорогу, а сам навпростець пішов; став на воротях у червоних чоботях та й питається:

— Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила водиці крапельку, — тільки пила, тільки й їла!

От тоді дід розсердився, пішов до коваля, висталив ніж, став козу різати, а вона вирвалася та й утекла в ліс. У лісі бачить коза зайчикову хатку, — вона туди вбігла та й заховалась на печі.

От прибігає зайчик, коли чує — хтось є в хатці. Зайчик і питається:

— А хто, хто в моїй хатці?

А коза сидить на печі та й каже:

Я коза-дереза,
 За три копи куплена,
 Півбока луплена.
 Тупу-тупу ногами,
 Сколю тебе рогами,
 Ніжками затопчу,
 Хвостиком замету, —
 Тут тобі й смерть!

От зайчик злякався, вибіг з хатки, сів під дубком. Сидить та й плаче. Коли йде ведмідь та й питається:

— Чого ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені, ведмедику, не плакати, коли в моїй хатці звір страшний сидить?

А ведмідь:

— От я його вижену!

Побіг до хатки:

— А хто, хто в зайчиковій хатці?

А коза з печі:

Я коза-дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена.
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету, —
Тут тобі й смерть!

Ведмідь ізлякався.

— Ні, — каже, — зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь.

От ізнов пішов зайчик, сів під дубком та й плаче. Коли йде вовк і питається:

— А чого це ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені, вовчику-брату, не плакати, коли в моїй хатці звір страшний сидить?

А вовк:

— От я його вижену!

— Де тобі його вигнати? Тут і ведмідь гнав, та не вигнав.

— Отже, вижену!

Побіг вовк до хатки та й питається:

— А хто, хто в зайчиковій хатці?

А коза з печі:

Я коза-дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена.
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету, —
Тут тобі й смерть!

Вовк ізлякався.

— Ні, — каже, — зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь.

Зайчик ізнов пішов, сів під дубком та й плаче. Коли біжить лисичка, побачила зайчика та й питається:

— А чого ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені, лисичко-сестричко, не плакати, коли в моїй хатці страшний звір сидить?

А лисичка:

— От я його вижену!

— Де тобі, лисичко, його вигнати! Тут і ведмідь гнав — не вигнав, і вовк гнав, та не вигнав, а то ти!

— Отже, вижену!

Побігла лисичка до хатки та й питається:

— А хто, хто в зайчиковій хатці?

А коза з печі:

Я коза-дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена.
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,

Ніжками затопчу,
Хвостиком замету, —
Тут тобі й смерть!

От лисичка теж злякалася.

— Ні, — каже, — зайчику-побігайчику, не ви-
жену — боюсь.

Пішов зайчик, сів під дубком та й зно-
ву плаче. Коли це лізе рак-неборак та й пи-
тається:

— Чого ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені не плакати, коли в моїй хатці
страшний звір сидить?

А рак:

— От я його вижену!

— Де тобі його вигнати! Тут ведмідь гнав, та
не вигнав, і вовк гнав, та не вигнав, і лисиця
гнала, та не вигнала, а то ти!

— Отже, вижену!

От поліз рак у хатку та й питається:

— А хто, хто в зайчиковій хатці?

А коза з печі:

Я коза-дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена.
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету, —
Тут тобі й смерть!

А рак усе лізе та лізе, виліз на піч та й каже:

А я рак-неборак,
Як ущипну — буде знак!

Та як ущипне козу клешнями!.. Коза як замає, та з печі, та з хати — побігла, тільки видно!

От зайчик радий, прийшов у хатку та так уже ракові дякує! Та й став жити у своїй хатці.

КОЛИ КІНЬ ПОЗАЗДРИВ ВЕРБЛЮДОВІ

Один кінь був невдоволений своєю долею. Нарікав вік на господаря, що шерсть йому псує сідлом, натирає упряжжю. Підійшов якось кінь увечері до річки, щоб напиться, і побачив себе у воді. Зажурився, що невдалий. Поглядаючи на лебедя, який плавав на воді, подумав: «От якби в мене була така шия, як у лебедя, і голова трохи менша, ніж є, а ноги — довші й тонші. Та щоб чоловік не стирив сідлом моєї шерсті. Добре б мати природне сідло. Пошли мені, доле, таку вроду!..»

Прокинувся кінь другого дня і відчув себе зовсім іншим. Зрадів дуже, забажалося йому побігти до своїх товаришів, похвалитися перед ними своєю красою.

На толоці пасся табун коней, і він побіг туди. Коні помітили, що до них наближається якась невідома потвора, і кинулись тікати. Перетворений кінь здивувався.

— Гей, стійте! — закричав він. — Хіба не пізнаєте мене? Я ж той самий гнідий, що вчора разом з вами пасся!

Та коні не слухали, задерли хвости і тікали не озираючись.

«Що за диво? Чому вони жахаються мене? — думав він. — Страшний їм видався? А може, я ду-

же бравий і їм стало соромно, що проти мене вони невдалі?»

Коні повтікали з толоки в село, і тільки біля своїх дворів кожен відсапнувся і озирнувся: чи не наздоганяє страховисько. Верблюд залишився сам на толоці і засумував. «Що б воно значило? — думав собі. — Невже я такий страшний, що приятелі мої перелякалися?»

Пішов він до річки, нахилився до води, побачив там своє відображення — і сам злякався: з води на нього дивилося велике двогорбе страховисько. Тепер кінь жалкував, що даремно нарікав на свою долю і вроду, та було вже пізно.

З того часу повелися на світі двогорбі верблюдки.

КОЛОБОК

Були собі дід та баба та дожились уже до того, що й хліба нема. Дід і просить:

— Бабусю! Спекла б ти колобок!

— Та з чого ж я спечу, як і борошна нема?

— От, бабусю, піди в хижку та назмітай у засіку борошенця, то й буде колобок.

Послухалась баба, пішла в хижку, назмітала в засіку борошенця, витопила в печі, замісила гарненько борошно, спекла колобок та й поклала на вікні, щоб простигав. А він лежав, лежав на вікні, а тоді з вікна на призьбу, а з призьби на землю у двір, а з двору за ворота та й побіг-покотився дорогою.

Біжить та й біжить дорогою, коли це назустріч йому зайчик:

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

— Не їж мене, зайчику-лапанчику, я тобі пісеньки заспіваю.

— Ану заспівай!

Я по засіку метений,
Я із борошна спечений, —
Я від баби втік,
Я від діда втік,
То й від тебе втечу!

Та й побіг знову. Біжить та й біжить... Перестрівав його вовк:

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

— Не їж мене, вовчику-братику, я тобі пісеньки заспіваю.

— Ану заспівай!

Я по засіку метений,
Я із борошна спечений, —
Я від баби втік,
Я від діда втік,
Я від зайця втік,
То й від тебе втечу!

Та й побіг... Аж іде ведмідь:

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

— Не їж мене, ведмедику, я тобі пісеньки заспіваю.

— Ану заспівай!

Я по засіку метений,
Я із борошна спечений, —
Я від баби втік,
Я від діда втік,

Я від зайця втік,
Я від вовка втік,
То й від тебе втечу!

Та й побіг. Біжить та й біжить дорогою... Стрічається з лисичкою:

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

— Не їж мене, лисичко-сестричко, я тобі пісеньки заспіваю.

— Ану заспівай!

Я по засіку метений,
Я із борошна спечений, —
Я від баби втік,
Я від діда втік,
Я від зайця втік,
Я від вовка втік,
Від ведмедя втік,
То й від тебе втечу!

— Ну й пісня ж гарна! — каже лисичка. — От тільки я недочуваю трохи. Заспівай-бо ще раз та сідай до мене на язик, щоб чутніше було.

Колобок скочив їй на язик та й почав співати:

Я по засіку метений...

А лисичка — гам його! Та й з'їла!

КОМУ ЛІПШЕ: ПСОВІ ЧИ КОТОВІ

Раз зійшлися пес з котом та й зачали ся оба скаржити, що їм недобре на світі жити. Пес каже котові: «Тобі ще яко-так, побіжиш, де хоч, а мене присилять на ланцюг — та й гавкай». А кіт каже псові: «Тобі ліпше, тебе присилять та лиш гавкаєш, а я маю цілу ніч миші ловити».

Один каже: «Тобі ліпше», а другий каже: «Тобі ліпше»... Та й з того посварилися. З того часу ще й тепер ненавидяться.

КОРОВА, КІНЬ І ПЕС

Корова, кінь і пес повадилися між собою, кого із них газда більше любить.

— Звичайно, мене, — говорить кінь, — я йому плуг і борону тягаю, дрова із лісу вожу, сам він на мені в город ходить; пропав би він без мене.

— Ні, газда любить більше мене, — говорить корова, — я все його сімейство молоком годую.

— Ні, газда мене ліпше любить, — гарчить пес, — я його хижу і маєток стережу.

Вислухав газда сей спір і говорить:

— Перестаньте вадитися, всі ви мені нужні, і кождий із вас добрий на своєму місці. Та сам себе ніхто не хвалить!

КРИВИЙ ВОВК

Перед святим Миколаєм сходяться вовки на Чорну гору, там каже їм святий Миколай, котрий має що з'їсти за цілий рік. Був межі вовками і один кривий вовк. Він усе приходив на самім послідку, а як прийде, то пхається на самий перед, аби йому святий Миколай сказав, що має з'їсти. Тогди Миколай каже: «Іди, там пасеться стадо свиней, а межі ними є одно криве, то маєш з'їсти». Приходить вовк ід свиням та й каже:

«Я се криве маю з'їсти». — «Добре, — кажуть свині, — але вперед викопай яму глибоку, а потому будеш їсти, бо з нас, свиней, світяться кості на великодні свята, а ти будеш кидати по полю? По тому, як із'їш, та й кості скидаєш у яму, прикидаєш їх землев та не будеш мати гріху». Викопав вовк глибоку яму та й каже до свиней: «Тепер я вже буду їсти». Свині трутили його в яму, а сами утекли. Заки вовк виліз з ями, то вони були вже в селі.

Чекає вовк голоден цілий рік. Аж знов перед Миколаєм прийшов на Чорну гору. Перепхався він на самий перед і каже до святого Миколая: «Скажи мені, що я маю з'їсти за сей рік?» Тогди Миколай каже до него: «Іди, там над ставом пасеться стадо гусей, а mezi ними є одно криве гуся, та то маєш з'їсти». Прийшов вовк над став і каже до гусей: «О, се я криве маю з'їсти». Тогди гуси кажуть до вовка: «В нашого газди ниньки весілля, а ти як з'їш гуся, то ми будем ся смутити; уперед нам заграй, аби ми погуляли, а потому будеш їсти гуся». Гуде вовк на губу, а гуси навколо него крутяться; обкрутилися так два рази, знялися й полетіли, а вовк сам лишився.

Чекає вовк знов рік голодний. Перед святим Миколаєм прийшов він на Чорну гору і знов перепхався на самий перед. А Миколай каже до него: «Іди, там сама кобила пасеться, то маєш її з'їсти». Прийшов вовк до кобили та й каже їй: «Я тебе маю з'їсти». Тогди кобила каже до него: «Мене газда лиш підкував, я ще навіть йому не відробила за підкови; розкуй мене, підкови склади, а газда прийде та й собі забере підкови». Тогди

вовк бере задню ногу; лиш хотів зубами злапати підкову, а кобила ударила його ногов по голові. Вовк лиш перевернувся, а кобила побігла тим часом додому. Лежав він так зо дві години, заким відійшов. Потому встав та й пішов у ліс.

Ішов чоловік рубати бильні до ціпа; аж дивиться, іде той вовк. Він став тихо у корчі, взяв билень у руки та й чекає. Але йде вовк попри корч та й каже сам до себе: «Ой, Господи, взяв би-с добрий билень та мене покигнув дурного». Як чоловік учув то, вискочив з корча і вдарив вовка через плечі. Вовк настрашився і утік. Вибіг він у поле та й каже сам до себе: «Ай, Боже, як ти на мене завзявся. Я лиш сказав, а ти вже й зробив!»

КУЛИКОВЕ БОЛОТО

Як настала холодна осінь, журавель збирався в інший край та й каже куликові:

— Ось ну лишень, куличе, рушай і ти! Коли б ти знав, які хороші сторони є на світі! Тепло там та гарно, та всячина росте й плодиться!..

— Дарма, — каже кулик. — Мені й тут добре! Нема у світі над моє болото! Не бійсь, і тобі закортить вернутися до його.

КУРОЧКА-РЯБУШЕЧКА

Був собі дід і баба та мали курочку-рябушечку. Знесла вона яєчко срібне і золотеньке; поклали на мисничку, бігла мишка та й роз-

била. Дід скаче, баба плаче, дівка хату мела, сороці хвіст вирвала, сорока на дуб злетіла. Дуб каже: «Сороко, ти вчора прилітала, то з хвостом була, а тепер прилетіла, де ж ти хвоста діла?» — «Якби я тобі розказала, то ти б із себе листя скидав: що був собі дід і баба та мали курочку-рябушечку; та й знесла яєчко срібненьке і золотеньке, поклали на мисничку, бігла мишка та й розбила; дід скаче, баба плаче, та дівка хату мела, сороці хвіст вирвала, сорока на дуб злетіла». Дуб листя вкинув і мало сам не згинув.

Прийшли овечки води пити. «Дубе, дубе, де твій лист?» — «Якби я вам розказав, то би ви всі поставали, на собі вовну поскидали: був собі дід і баба та мали курочку-рябушечку; та й знесла яєчко срібненьке і золотеньке, поклали на мисничку, бігла мишка та й розбила; дід скаче, баба плаче, та дівка хату мела, сороці хвіст вирвала, сорока на дуб злетіла, дуб листя скинув і мало сам не згинув». А овечки поставали і вовну поскидали. Прийшли до води, а вода їм каже: «Вчора ви були, то вовна була, а тепер нема». — «Якби з нас кожна розказала, то ти би кров'ю стала: був собі дід і баба та мали курочку-рябушечку; та й знесла яєчко срібненьке і золотеньке, поклали на мисничку, бігла мишка та й розбила; дід скаче, баба плаче, та дівка хату мела, сороці хвіст вирвала, сорока на дуб злетіла, дуб листя скинув і мало сам не згинув, овечки поставали, вовну поскидали». Як кожна сказала, вода кров'ю стала.

Прийшла попова наймичка брати води і сказала: «А чого ти, водо, аж кров'ю стала?» — «Якби я тобі розказала, то ти б з відрами упала: був собі дід і баба та мали курочку-рябушечку; та й знесла яєчко срібненьке і золотеньке, поклали на мисничку, бігла мишка та й розбила; дід скаче, баба плаче, та дівка хату мела, сороці хвіст вирвала, сорока на дуб злетіла, дуб листя скинув і мало сам не згинув, овечки поставали, вовну поскидали, вода кров'ю зачервоніла». А дівка відра побила.

Прийшла дівка додому, попадя каже: «А де ти відра поділа?» Вона каже: «Якби ви це все знали, то б ви з діжою по хаті танцювали: був собі дід і баба та мали курочку-рябушечку; та й знесла яєчко срібненьке і золотеньке, поклали на мисничку, бігла мишка та й розбила; дід плаче, баба плаче, та дівка хату мела, сороці хвіст вирвала, сорока на дуб злетіла, дуб листя скинув і мало сам не згинув, овечки поставали, вовну поскидали, вода кров'ю зачервоніла, а дівка відра побила». Попадя з діжою по хаті танцювала.

Входить у хату піп з бородою: «А чого ти, попаде, танцюєш з діжою?» — «Якби я тобі розказала, то ти б став та аж на собі кудрі рвав: був собі дід і баба та мали курочку-рябушечку; та й знесла вона яєчко срібненьке і золотеньке, поклали на мисничку, бігла мишка та й розбила; дід скаче, баба плаче, та дівка хату мела, сороці хвіст вирвала, сорока на дуба злетіла. Дуб каже: «Сороко, ти вчора прилітала, то з хвостом була, а тепер прилеті-

ла, де ж ти хвоста поділа?» Як сорока розказала, дуб листя скинув, мало сам не згинув, а овечки прийшли до води, поставали і вовну поскидали, і воді розказали; а вода кров'ю стала, а дівка попова прийшла по воду, вода розказала, а дівка упала, і відра побила, і попаді розказала, та аж попада з діжою танцювала, а попада і попові розказала». А піп як став, на собі кудрі обірвав.

ЛАСТІВКА І ВОРОБЕЦЬ

Раз навесні літали на полі ластівка і воробець. Ластівка ловила комахи і хробачки, а лінивий воробець видзьобував з ріллі свіжопосіяну яру пшеничку. Надзьобавшись досита, спитав воробець ластівки:

— Чуєш, сусідо, чому то вас, ластівок, всі люди люблять і шанують, а нас, воробців, гонять та навіть і убивають?

На те сказала мудра ластівка так:

— Бо ми, ластівки, виїдаємо тисяч комах, хробаків, гусениць, котрі то шкідники, винищили би людям сади, огороди, поля і ліси; а ви, воробці, замість робити те саме, що ми, викрадаєте чуже, готове зерно з комори господаря. Чи ж за те мають вас люди іще любити? Поправтесь, робіть добре, а уникайте злого, тогди і вас будуть люди любити.

Тільки той достоїн любові й пошанування, хто є добрий і пожиточний.

ЛЕВ І КОМАРІ

Одного разу лев, лежачи під кущем, позіхнув, потягся разів два і каже сам собі: «Спасибі Богу, що я такий дужий вдався, нікого на світі не боюсь! Не так, як-он ті нікчемні комарі; всякий його роздаве, і вони всіх боються». Комарям досадно стало, що він їх ні в що станове. Один з них каже: «Не думай, що ти як здоровий, так тебе ніхто не здоліє. Ми хоч і малі, а як захочем, так іще тобі носа втрем». Лев сердито гаркнув: «Мовчи, сволото! Чиє б гарчало, а твоє краще б мовчало. Я вас однією лапою всіх подавлю». Старший комар каже: «Ану, братці, возьмімся за його, буде тямить до нових віників, як глузувать з нашого брата!»

Як сипонули комарі на лева, як почали його жигать! Уже він і хвостом махав, і лапами то одною, то другою по землі шльопавав і всіма доразу лапами дригав і зубами клацав; нічого не допомоглось. Хоч чимало й подушив комарів, а їх ніже не вменшалось; як з мішка сипались на лева. Уже він і підплигував сажень на п'ять вгору і навкруги куща бігав, а комарі одно жигали. Лев баче, що з комарями трудно справиться, почав прохати їх: «Будьте ласкаві, перестаньте, одчепіться од мене. Я з вами пошуткував, а ви думаєте, що я вправду з вас глузую. Змилуйтесь, ради Бога, бросьте».

Комарі бросили лева, піднялись вгору стовпом і кажуть: «Не хвастайсь, брате, умом, не хвались силою...»

ЛЕВ І ОСЕЛ, ЩО УДАВАВ ЦАРЯ

Мав чоловік осла. І той осел став старий, і дуже ся йому наскучило у господаря нагайок набирати, тому він відійшов від нього та й пішов собі у ліс жити. І так він собі ходив, набувався і не хотів ліпшого життя мати, як у лісі. Але по лісі ходив лев, і якраз на той час лев зближається до осла. Осел як уздрів лева, то ся нестямив і дуже накоротко надумався: «Ніц, лиш лягаю неживий!» Та й ліг. Але нім лев прийшов, то осел собі роздумав, що має робити. Приходить лев і питається:

— Що то такого?

А осел відповідає:

— А ти хто є?

— Я є цар над усіма звірами.

— О! То ти, — каже, — брешеш.

— Чому? — питає лев.

— Бо ти, — каже, — неправду кажеш, то я є цар.

— А ти відколи є царем? — каже лев. — Та же відколи світ, то я є царем над усіма звірами.

— Як так, — каже осел, — то мусиш мати якесь відзначення.

— Но, а ти маєш? — каже лев.

— Так, є, — каже осел і зводиться на ноги, бо він лежав, говорив лежачи. Він підіймає задню ногу догори, де акурат була нова підкова прибита, і каже: «Видиш? Оце є моя царська печатка».

Левові дуже встидно стало і подумав: справді, він є царем. Але він загадує з ослом зробити штуку.

— Знаєш ти, — каже, — що? Тепер зробім ще одну роботу за єдну годину: хто більше звірів наловить, той буде царем.

І пішли на призначене місце. Лев пішов у ліс і зараз там зайця, там сарну, там цапа, — досить того і мив, того до десяти штук. А бідний ослисько пішов на велику поляну серед лісу і там ся простер, і ліг, і так ніби неживий: очі вивалив, уха опустив, ноги простер, — здох. Птахи, сороки, ворони позліталися роєм до нього їсти. Але осел так штучно по одній і по дві бив, же навіть птахи не виділи, же-би котрої бракувало. Але нараз подумав собі осел: «Уже досить буде». І схопився він на ноги, іде на призначене місце, де мали ся зійти з левом. Каже йому лев:

— От видиш, маєш десять штук, я убив; а кільки ти маєш?

Каже осел:

— Го-го-го! Це дурниця, я маю, може, копу...

— Але яких? — каже лев.

— Прошу, ходи подивитися.

Приходять. Каже осел:

— Но, видиш, оцих мені дай, що в повітря літають, а не тих, що землею ходять!

Ще дужче стало встидно левові і зараз відійшов від осла, і пішов у ліс.

Але подибає його здалека вовк і каже:

— Здоров, царю!

Здоровить його, як царя. А лев став і каже:

— Я уже не є царем.

— Ой, та що таке? Та же відколи світ, то ти наш цар був і будеш.

Каже лев потихо, дрозачим голосом:

— Тихо, цар є тут недалеко.

— Як він виглядає? — питає вовк.

— О, я тобі не годен сказати: вуха, як постолі, голова, як цебер, одним словом, страшний цар на увесь світ.

Але просить вовк лева, аби йшов йому показати того царя, бо він дуже рад би його видіти. Лев не хоче, бо ся боїть дуже, відпрошується. Каже вовк:

— Як ся боїш, то зв'яжім хвости докупи, то будеш безпечніший, та й зараз ліпше нам буде боронитися разом.

Зв'язали вони собі хвости докупи і ідуть лісом. Виходять скраю, дивляться з-за грубого дерева — акурат є цар. Каже лев пошепки:

— Ади, видиш того страшного царя?

— Що, — каже вовк, — то цар? То осел дурний!

Лев не мав часу того слова вислухати, але як скочить, як зачне утікати, як та стріла біжить лісом та й розщибає пнями, корчами вовком, що з нього аж дух пре. Десь за півгодини лев став і обзирається — вовк уже неживий. Каже лев:

— Видиш, ти кажеш, що не страшний!.. Таж лишень си з-за дерева на нього подивив, та-с випустив духа і не жиєш!

ЛЕВ І ЩУКА

Раз підійшов лев до річки та й дивиться у воду. А щука плеснула хвостом та й поточилась на дно. А далі виплила та й каже:

— Я думала, що чоловік, та й злякалась! Аж це лев...

— Хіба чоловік страшніший за мене? Все мене боїться, а чоловіка я ще не бачив, що воно за птиця? Де б я його побачив?

— О, так іди та й іди полем, то й побачиш!

Пішов лев. Стрічає хлопця:

— Чи ти чоловік?

— Ні, ще не чоловік. Буду колись чоловіком!

— Ну, не треба ж мені тебе!

Іде та й іде. Стрічає старого діда й питає:

— Чи ти чоловік?

— Ні, не чоловік. Був колись чоловіком, а тепер уже дід.

Пішов лев далі. Стрічає козака, спорядженого на війну, зо всіма припасами, на коні верхом, і питає:

— Чи ти чоловік?

— Чоловік! — каже козак.

— Ну, то я тебе з'їм!

Козак, не довго думавши, виймає пістоль. Трісь лева між очі так, що він трохи не впав. Став лев та й дивиться. І козак подивився на нього та й поїхав своєю дорогою.

Пішов тоді лев до річки. Виплила до нього щука та й питає:

— А що? Бачив чоловіка?

— Бачив, — каже лев.

— Що ж він тобі казав?

— Нічого. Тільки плюнув між очі так, що я всилу, всилу їх розчухав.

ЛЕВ ТА ЗАЄЦЬ

Побачив чоловік зайця та й посміявся, що ніякого звіра він зроду не міг піймати, бо всіх боїться. Розсердився куций та й питає:

— А що тобі, чоловіче, найстрашнішим здається?

От чоловік і каже:

— Лев!

— Ну, так я тобі його піймаю! — сказав заєць та й подався у степ.

Вже чи довго, чи коротко скакав заєць по степу, а таки добіг до тієї печери, що в її жив лев. Став на дверях, ледве до клямки дістав, та цок, цок, цок!

Лев, теє почувши, вийшов на поріг.

— А що тобі, зайчику-побігайчику, треба? — питає. — Може, тебе хто обідив?

— Та ні, хвалити Бога, ніхто мене не обідив, а тільки такий до нас страшний звір у степ зайшов, що ніхто проти нього не встоїть. Уліз він у криницю і не дає нікому води напиться. Уже другий день, як ні у кого з нас ані рисочки в роті не було. Увесь звір по степу пропадає. Розбіжиться усе твоє царство. Рятуй!..

— Страшний звір, кажеш? Ану, веди мене до криниці!

Приходять до криниці. От лев нахилився над водою, став придивлятись, хто там є. А вода як дзеркало — так і видно того, хто нахилився. Лев же ж думав, що то і є отой страшний звір, про якого розказував заєць, бо зроду себе не бачив і не знав, який він є.

Як же ж зареве тоді лев над цямриною, аж у вухах у зайця залящало, а з криниці ще дужче луна пішла:

— Го-го-го!..

Простяг лапу лев, щоб достати ворога; аж і той простягає.

Дуже розсердився лев, бо ще не було видано такого звіра, щоб проти нього лапу простяг.

Розігнався тоді лев та шубовсь у воду сторчка... А звідти вже ніяк йому не вилізти.

Отак заєць доказав свою силу.

ЛИСИЦЯ І КАПКАН

Поставив мужичок капкан вечером пізно на тропі лисиці, куди вона ходить ноччю... Зверху на капкані положив кусочок гов'ядини. Потом лиса куда-то бігла, за своїми промислами; пробіжала, а потом почула дух гов'ядини, завернулась, начала розіскувать, де воно кусочок гов'ядини пахтить. Іскала, іскала, потом найшла. Обійшла округи, а потом кусочок гов'ядини, пригребений снігом, вона лапою начала одгрібать, щоб цей кусочок з'їсти. Як ось гребнула лапою, у капкані підскочили угору пружини й ударили лисицю по нозі, і так вона осталась у капкані. Дьоргала, дьоргала ножку — не видьорнула і говорить, що не думала бути у базарі, но шеймени-щетинники понесуть.

Як стало розвиднятися, іде мужичок довідуватися до капкана, що у йому є. Доходить до того місця, що становив капкан, як дивиться — лисиця... Плутається, плутається, дьоргається утекти, но не вирветься. Підійшов мужичок з кийком бить лисицю. «А, ти тут!» — мужик говорить. Лисиця відповідає мужичку: «Не бий мене! Я тобі таке скажу хороше прешествіє». Мужичок говорить: «Скажи!» — «Пусти, тоді і скажу».

Як мужичок пустив, тоді вона побігла і побігла. Мужичок говорить: «Що ж ти мене обманула! Ти ж говорила мені, що «пусти мене, мужичок, я тобі розказ хороший розкажу», а я говорив — «говори». А ти і сказала, що «пусти мене, тоді я скажу». Якби ж я був тебе не пускав, щоби ти мені сказала, а то я тебе пустив, а ти мене тепер обманула».

Мужичок взяв капкан і пішов додому.

Музиканти грали на свадьбі. На свадьбі вони випивші були; ішли дорогою додому, схотілося їм віддохнуть. Старший музикант говорить: «Давай тут відхнем». Положив скрипку долі, на дорозі. Його товариш положив бубон на землі, на дорозі. Полягали відхатать і заснули. Біжить лисиця дорогою, дивиться — щось на дорозі лежить. Підходить ближче до музиканта. Підійшла вона до скрипки, подивилася на скрипку, і в лисиці була охота лапою торкнуть по струнах скрипки. Як вона дьорнула лапою по струнах, струни голосно обізвались. Лисиця і говорить: «Голос-то господський, та чортова думка». І з тим побігла.

ЛИСИЦЯ НА ЗИМІВЛІ У ВОВКА І МЕДВЕДЯ

Вовк на зиму збудував собі нову хату, а у лисиці була стара, розвалена. Настала зима. Лисицягнулась,гнулась од холоду, невмоготу їй становилось переносить мороз. Пішла вона до вовка і каже: «Вовчику-братику, пусти мене до себе перезимувать». — «Ні, сестро, мені самому тісно». — «Та ти дозвожь мені хоч у твоєму дворі жить». — «Ну, та Бог з тобою, у дворі живи».

Побула вона у дворі день, од холоду тремтіла, аж зубами клацала. Підійшла до хати і знов почала прохать вовка: «Вовчику-братику, пусти мене в хату, а то я зовсім залякла». — «Ні, в хату не пущу, ти будеш мені мішать». — «Та пусти мене хоч на часочок, я обогріюсь». — «Ну, погріться можна».

Утискалась лисиця в хату, обогрілась і осігнувалась там жить. Забралась на піч і лежить, одкинувши хвіст. Настала ніч. Вовк заснув, а лисиці не спалось, од голоду живіт підтягло. Прислухалась вона: вовк спить. Злізла з печі і почала шастать по всіх кутках і закапелочках. Обнишпорила всю хату — ніде не нагібала собі їжі. Вийшла потихеньку в сіни, почала і там шарить. Намацала горщик з маслом і дві жарених гуски. Лисицю оскома брала зараз же поїсти нахідку. Та побоялась, щоб вовк не попняв на неї, що вона поїла. А далі положила ті ласощі біля сінешних дверей, а сама вернулась в хату, злізла на піч, лягла і хропе, як будь-то ніде не бувала.

Ранком, тіко що почало розвидняться, лисиця підхватилась, почухалась і каже вовкові: «На сьогодні мене прохали в куми, так я думаю зараз побігти, а в обід вернусь». — «Та то діло твоє, гляди сама, я тебе не держу; біжи, коли тобі треба».

Лисиця подалась. Вискочивши з хати, вона захватила з собою масло і гусей і побігла в кущі. Сиділа лисиця в лозах до самих обід, поки поїла все масло і гусей. В обідню пору лисиця заявила до вовка. Вовк налагодивсь обідать, кинувсь в сіни за стравою, аж там і запаху не зосталось гусячого. Вовкові досадно стало. Сердивсь, лаявсь, сваривсь — і сам не знав, на кого. Лисиця баче, що вовк не в своїй тарілці, і каже: «Не подумай, братику, на мене, ти сам знаєш, що я до самого ранку на печі лежала, а потім пішла в куми і ось тіко вернулась». — «Та ні, я на тебе не пиняю; це похоже Мишка-кудлань нашкодів. От лиха личина, що ж ми тепер будем обідать?» — «Не рябій, вовче, сьогодні як-небудь переживем голодні, а завтра що Бог дасть, нам голодять не привикать».

Лисиця залізла на піч, лягла, ноги витягла, хвіст одкинула і лежала... А вовк голодний корчився і з боку на бік повертався, і живіт бідязі до самої спини підтягло, в животі кавкало, бурчало. Переночували вони, вовк і каже: «Іди ти, сестро, роздобудь чого-небудь на обід, а то я охляв, нездужаю бігать. У тебе шуба тепла, не так скоро замерзнеш і ти здатніша на хитрощі».

Лисиця одмагаться не стала, бо не з руки було не послухаться вовка; за це він міг ви-

гнать її з хати. Пішла вона на роздобутки. Вийшла в поле, а холод був лютий. Пробігла вона по шляху з версту місця, звернула з дороги, лягла в окоп, притаїлась і ждала случая. Так, як через півгодини, їхав мужик в город, віз різаного барана на продажу. Лисиця побачила, що мужик од холоду здорово вкутався, налагодилась його обібрать. Підождала, поки мужик проїхав її, догнала мужика, плигнула на сани і почала довбаться в санях. Розгорнула рядно і ну викидять звідти куски баранини. Викидала всю баранину і сама сплигнула. Підбрала всі шматки докупи, наїлась гарненько; останні шматки баранини зарила в сніг, а обгризені кістки понесла до вовка. Вовк погриз ті кістки, не наївся, а тіко губи помазав.

На другий день вовк знов посилав лисицю на роздобичу, а вона йому сказала: «Ти, вовче, тепер попробуй сам роздобуть обід, а то я собак боюсь». — «А де ж ти його береш, що тебе собаки чують?» — «Та я ходила на село і там у одного чоловіка повний винбарь м'яса провідала». — «А навіщо ж йому м'ясо?» — «Так він же торгує ним».

Подавсь вовк до села. Зайшов з городів і почав приглядаться, де той винбарь стоїть, у якому повно м'яса. По запаху пішов навмання до одного винбаря і вправду наткнувсь невзначай на такий винбарь, де висіла різана баранина. Вовк почав ходити кругом винбаря, приглядавсь, де б найти дірку, у яку можна б було пробраться у винбарь. Підійшов до дверей, а там дірка. Вовк хоч і догадувавсь, що він не пролізе в ту дірку,

а все-таки захотілось йому попробувать, уткнуть свою морду в ту дірку. Попробував — голова не влазе, а запах м'яса іще дужче роздратував його утробу. Йому почулось, що м'ясо лежить якраз над діркою. Вовк просунув туди передню лапу і почав нею мацать, шукать м'ясо. А у винбарі над самою діркою та стояв капкан; поставлений був, щоб не забралась до баранини кішка. Капкан як клацнув та вовка за ногу. Вовк виривавсь, виривавсь з капкана і нічого не міг поробить. На ранок мужик пішов до винбаря, побачив вовка, взяв ціп і убив його. Осталась тоді лисиця сама господарювать у вовчій хаті.

На другу зиму лисиці вовча хата не понаравилась. Пішла вона до медведя і каже: «Пустити мене, Мишутка, до себе перезимувать». — «А хіба у тебе нема своєї хати?» — «Та була старенька, розвалилась, а нову постройка не вправилась, бо на мою долю випало нещастя: чоловік умер, було не до хати, а тепер наступив холод, нікуди податься. Пожалій мене, сиротину!»

Медвідь зжалівся, пустив. Медвідь лежав, лапу свою ссав, а лисиця ходила на охоту і добувала собі їжу. Одного разу лисиця принесла собі пару курей, підобгала їх під себе, одкусувала по шматочку і їла. Взяла завіна медведя, що лисиця щось жує, спитав у неї: «Що ти, сестро, їси?» — «Та се я свої кишки витягаю з живота і їм». — «А хіба вони добрі?» — «О, дуже добрі!» — «Ану, дай мені клаптик, я покуштую». Лисиця дала йому шматок курятинки. Медвідь покуштував, показали йому дуже смашними. Тоді він прогриз собі пузо і почав витягати свої кишки і їсти. Тя-

гав, тягав медвідь свої кишки, поки й здох на місці. Осталась лисиця одна господарювать у медвежій хаті. Всю зиму їла медвеже м'ясо, а на його шкурі спала, мов паня.

ЛИСИЦЯ-СПОВІДНИЦЯ

Одного разу лисичка зібралася на богомілья. Взяла собі гарненьку палицю, клунок з хлібом, як звичайно збираються подорожні в далеку дорогу, та й пішла, зігнувшись, мов стара бабуся.

От іде вона шляхом та й іде. Коли зустрічає її зайчик сіренький, маленький та й питає:

— Куди це ти, лисичко, йдеш?

— На богомілья, — одказує лисичка.

— Візьми й мене до себе, — каже зайчик.

— Ходімо, — відказала лисичка, — все ж таки вдвох охотніше буде.

От ідуть вони та й пісеньки богомільної співають. Коли зустрічає їх качечка сірошня та й питає:

— Куди це ти, лисичко-сестричко, йдеш з зайчиком?

— На богомілья, — одказує лисичка.

— Візьміть і мене до себе, — каже качечка.

— Ходім! — відповіла лисичка.

От ідуть вони втрьох. Ідуть та й ідуть; коли їх півник зустрічає, пишно вбраний, та й питає:

— Куди це ви зібралися мандрувати?

А лисичка й відказує:

— На богомілья.

А півник і каже:

— Візьміть і мене з собою.

— Ходім! — відказує лисичка.

От ідуть вони вже вчотирьох. Ідуть та й ідуть. А вже й вечір надходить. Бачать: попереду їх лежить колода товста.

От лисичка й каже:

— Сідайте, відпочинем трохи, бо до монастиря ще далеко, а вже й притомилися трохи.

Сіли, відпочили та й знову пішли.

Ідуть та й ідуть. А вже й ніч надходить.

Мандрівники дійшли до лісу, потім увійшли в ліс, як уже стало зовсім темно. От лисичка й каже:

— Мабуть, під цим кущиком будемо ночувати.

Так і зробили. Звернули з шляху та й полягли спати в затишку. Всі поснули, мов повбивані; тільки лисиці щось не спиться. Вона сіла коло їх та довго про щось собі мріяла. Потім вирила нору під кущем, залізла в неї та й собі заснула. В цей час настала тиша, тільки чувся сонний хрюкіт.

Повставали вони, ще й сонце не зійшло. Коли стало сонце сходити, вони погрілися та й хотіли знову вже йти далі по шляху.

А лисичка й каже:

— До монастиря ще далеко, а я декілька раз була в ньому, то вже так, як монашка, все знаю; як і сповідати, як і співати — про все знаю. Так треба, мабуть, отут в цій нірці помолитися, посповідатися та й не йти до монастиря в такий далекий шлях.

Так і зробили. Лисичка вибрала гарненького каменя, щоб до його сповідати, внесла в нору й почала молитися. Потім, помолившись, і каже:

— Ну, підходьте, буду вас сповідати.

Спершу підійшов зайчик і поклав лапки на камінь. Вона йому потім і каже:

— Ну, які ти при собі гріхи знаєш? Що ти робив до цього часу?

А зайчик і каже:

— Що ж я робив! Пасся в лісі, кору їв на молоденьких рослинках, з комахами грався. Та оце і все.

От лисичка взяла того каменя, перехрестила його, підняла вгору та гуп зайчика по голові. От уже й посповідала. Одтягла зайчика неживого далі в темну нору та й каже останнім:

— Ну, підходьте і ви, бо зайчик пішов по норі далі молитися, і підходьте тільки по одному, а інші біля нори побудьте, а я тоді гукну.

От підійшла качечка, поклала лапки на камінь. а лисичка й питає:

— Ну, які гріхи при собі знаєш?

А качечка й каже:

— Ніяких поки що.

— А що робила ти до цього часу?

— Що ж я робила! Рибку ловила, жучків різних, хробачків тощо.

— Ну, то покайся перед Богом.

Потім узяла лисичка камінь, перехрестила качечку та лусь каменем, та й віднесла до зайчика і поклала вже неживу качечку. Вернулась до каменя та й гукає півника.

Півник увійшов, поклав голову на камінь, а лисичка й каже:

— Ну, які ти гріхи маєш?

А півник і каже:

— Я гріхів не маю, бо я тільки у землі зернятка збираю та деяких хробачків караю.

— Ну, то покайся перед Богом, — каже лисичка та взяла камінь, перехрестила та лусь — вбила півника. Потім принесла до купи, поскладала їх та й каже:

— Оце вам усім трьом богомілля!

Лисичка придбала м'яса та живе-поживає та й турботи не має.

ЛИСИЦЯ ТА ЇЖАК

Поверталася стара лисиця з невідлого полювання. У животі бурчить від голоду. Іде, солодкими оченятами позирає. Назустріч їжак.

— Здоров був, їжаче!

— Здоровенькі й ви будьте, — відповів їжак і згорнувся клубочком.

— Як здоров'ячко?

— Спасибі.

— А давно ми не бачилися, голубчику. Давай на radoшах поцілуємось.

Згорнувся їжак іще тугіше, засопів.

— Не можу, — відповідає. — Я ще не вмивався.

— А знаєш, — каже лисиця, — я тепер уже не їм м'яса, самі овочі. Сьогодні цілий ранок з кроликами на капусті паслася. Та й наїлася ж!..

— Та що ви кажете?! А я оце саме хотів вам сказати, що біля старої вільхи виводок тетеревилят пасеться.

— Де це? — так і підскочила лисиця.

— За струмочком праворуч. Та куди ж ви?

— Побіжу, ніколи...

І лисиці як не було.

Розгорнувся їжак:

— Піди-но, побігай! Нас, голубонько, не обдуриш...

Та й потупав далі.

ЛИСИЦЯ ТА РАК

Біжить лисичка полем. Добігає до річки, аж дивиться — рак виліз з води на камінь та клешні точить, щоб гостріші були.

— Здоров був, раче! — каже йому лисичка. — З тим днем, що сьогодні! Це ти, мабуть, до косовиці готуєшся, що клешні об камінь гостриш?

Поздоровкався і рак та й каже:

— Я клешнями роблю те, що ти зубами; так треба, щоб гостріші були.

А лисичка тоді йому:

— Тепер я бачу, чого з тебе люди сміються, розказуючи, як ти сім літ по воду ходив, та й ту на порозі розлив! Як його ходити, коли на ногах зуби? Признайся, що таки правду люди говорять про тебе!

— Може, колись тее й правдою було, та тепер брехнею стало! Ось коли хочеш, то давай побіжим наввипередки. Я тобі ще на один скок уперед ходу дам. Біжим до тієї осички, що стоїть онде на узліссі.

— Як так, то й так, — каже лисиця.

Повернулась до лісу, стала на один скок уперед проти рака та й дожидає, коли той звелить бігти. А рак, учепившись клешнями за лисиччиного хвоста, підібгав усі вісім своїх ніг та й гукнув:

— Но!

От лисичка і подалась вповодж поля. Добігає до осики, повернулась, щоб подивитись, а де той рак чимчикує, аж чує позад себе:

— Та й забарилась ти, лисичко! Я вже і на осику лазив, усе визирав, чи скоро ти прибіжиш.

Дуже здивувалась лисичка, аж рота роззявила:

— Чи то ж видано! — каже.

І більш не сміялася з рака.

ЛИСИЦЯ-ЧЕРНИЦЯ СПОВІДАЄ ПІВНЯ

Лисиця не раз навідувалась до курника одного мужика, мусила поласувать курятинкою, та все ніяк не могла добратись до курей. Півень гимонський як тіко почує шелест, почне кричати, а собаки прибігали на крик півня і проганяли лисицю геть з двора. Одного разу лисиця пригадала, як одурить півня. Кури паслись на городі по картошках, ловили там всяких комах. Лисиця, побачивши курей, нарядилась монашкою, взяла в руки чотки з реп'яхів і пішла до курей. Надійшла супроти курей і каже: «Здоровенькі були, раби Божі!» — «Здрастуй, матушко! — обізвались кури. — Відкіля тебе Бог несе?» — «Та я йду з пустині, з П'ятницького монастиря, а держу путь на святі гори, іду поклониться святим мощам; ходіть і ви зо мною, я вас проведу до святих гір». — «Ні, матушко, ми од свого дому нікуди не підем, — одповів півень. — Нам молитись нема нужди, у нас гріха нема». — «Ах ти, гріховодник, безбожник ти! Як

ти смієш сказати, що у тебе гріха нема? Ти, півнику, грішник великий. Тобі враг голову помрачив. Ти обдумай гарненько, у тебе гріха і в мішок не вбереш. Як тіко тобі Господь Бог терпить! По закону помагається жити тіко з одною жінкою, а ти маєш у себе більше десятка. За такий великий гріх тобі треба обійти всі святі місця і тоді ти од всіх гріхів не одкупишся. Як тобі не соромно блудничать? Іди, я тебе посповідаю; Бог тобі наполовину гріхів збавить».

Півень не хотів підходити до лисиці, опинався. Лисиця тоді каже: «Чого ж ти, півнику, стісняєшся? Я тобі добра бажаю. Посповідайся, раб Божий, а то ти на тім світі місця собі не знайдеш. У смолі будеш кипіть день і ніч і вік вічний відтіля не виберешся».

Півень устрашився вічної муки, согласивсь посповідаться. Підійшов до лисиці, нахилив голову, а вона хоп його за крила і каже: «Не достоїн ти, півнику, жити на білому світі; за свої тяжкі гріхи я повинна придати тебе смерті, бо ти ніколи не одмолиш своїх гріхів, а тіко будеш уводити у гріх курей». Півень баче, що попався в пльонку, почав пригадувати, як одурить лисицю. Кури одна за другою помчались до двора, а півень остався сам у неволі. Півень почав улаштовувати лисицю: «Матушко, одпусти мене, я більше не буду грішити». — «Та об чім ти, півнику, хлопчеш, не все равно тобі умирати? Що сьогодні, що завтра — однаково». — «Та я знаю, що помирати раз; а тут видиш, яке діло: всі домашні птиці змовились устроїть женський монастир; кури, утки і гуси пострижуться в монашки, а мене ви-

брали дяконом за мій дзвінкий голос. Мені хотілось послужить Богу, може, він мені гріхів збаве. І окрім того, птиці мені поручили найти ігуменшу. Так, може, ти будеш так ласкава, согласишся стать ігуменшою?» — «А чого ж? Я по монастирях ходила, монастирські порядки знаю». — «Ну, так от і діло, ти побудь, матушко, тут, а я піду, заявлю своїм, що ігуменша найшлась, а за тобою зараз прийде титар і підтитарший, вони договоряться з тобою».

Лисиця півня одпустила. Тут вона подумала собі: «От коли я поласую; тепер вся птиця моїх рук не мине...»

Півень увійшов у свій двір, побачив собак і каже: «А побіжіть лишень на город, подивіться, що воно там за манія проявилась? Прийшла якась монашка і хотіла мене задушить». Собаки побігли на город і направились прямо до лисиці. Лисиця злякалась, кинулась тікати, скинула з себе рясу і подалась до річки. Добігла до річки і пустилась в плинь по воді. Собаки за нею. Лисиця, переправившись на другий берег, забігла на плесо огірків, зняла з опудала шапку та свиту, мерщій наділа на себе, вибігла з-за куща і цькує: «Кусі! Кусі! Держи, держи її!» Собаки питають: «Чоловіче, чи не бачив ти тут лисиці?» — «Бачив, вона зараз пробігала, подалась он туди до гайка». Собаки чимдуж подалися навздогін. А лисиця тим часом сховалась в очереті. Собаки вбігли в гайок, понюхали, понюхали і вернулись додому. Лисиця, побачивши на березі човен, сіла в його і попливла навподовж річки. Собаки, вернувшись з погоні, перепливали уже через річку. Лисиця,

побачивши собак, каже: «Ну, що ж ви, наздогнали лисицю?» — «Ні, не наздогнали; сховалась десь. Як у воду впала, клята, ніде не видно». Наряджена мужиком, лисиця каже: «Ви, собаки, не достойні розірвать лисицю. Вона набожна, по всіх монастирях була, всі святі місця обходила; вона не блудниця, має собі пару» [...]

Собаки держались на воді, слухали, що каже фальшивий чоловік, а потім рушили пливти далі. А лисиця на човні погналась за ними і придавлювала їх веслом до води. Собаки бачать, що до берега ще далеко, а пливти уже мочі нема, заморились здорово, бо не раз уже захльобувались водою. Кинулись до човна, щоб учепитись за його, а лисиця собак по голові веслом і одпихала їх геть, придавлюючи у воду. Собаки бовтались, бовтались по воді, поки їй потопли, так-таки їй не вибрались з річки. А лисиця причалила до берега, вилізла з човна і подалась додому.

Діждавшись ночі, лисиця знов подалась до курника; тут уже вона сміліш ішла, бо знала, що собак нема, потопли. Підійшла вона до курника, подивилась — кури сидять дуже високо, а видно було, що вони сидять нерухомо, кріпко спали. Лисиця повертілась біля курника до зорі, поки проснувсь півень і закричав: «Кукуріку!» Лисиця в курник не пішла, а з-за угла сказала: «Ти, півнику, не спиш?» — «Ні». — «Злети до мене, я тобі розкажу, як ми вчора наказували твого ворога. Ти, бач, думав, що то була монашка, аж но то було зовсім інше. Ось іди, я тобі все дочиста розкажу».

Півневі показалося спросоння, що з ним розмовля собака, сміло злетів з сідала, а далі з курника вискочив до собаки. За курником вмісто собаки очутилась лисиця. Півень не вспів вийти з курника, як уже попався лисиці в зуби. А щоб півень не наробив лементу, лисиця туго придавила зубами за горло і подалась з двора на городи і далі.

ЛИСИЦЯ, ЩО МАЛА МІШОК ХИТРОЩІВ, І КІТ

Якось у лісі здибалися лисиця з котом. Кіт уклонився їй низенько й мовив:

— Добридень, лисичко-сестричко. Як ся маєш у тяжкі часи?

Лисиця подивилася на котика згорда й не знала, як варто йому відповідати. Вона крикнула:

— Як ти смієш, дурню, про таке мене питати?! Котюга нещасний! Ти вчений хоч трохи?

— Та вчений, лисичко...

— Хто тебе вчив?

— А біда, лисичко.

— Що вмієш робити?

— Ну, скочити на дерево і врятуватися від псів, коли вони женуться за мною.

— Все то є дурниці... Я, ади, добре вивчена. А опріч того, маю мішок хитрощів. У тебе їх немає і ніколи не буде. Ходи зі мною й дечого навчишся...

Раптом показався мисливець із псами.

Кіт скочив до дерева, видряпався по стовбуру і сховався між гіллям. Лисичка-сестричка попала псам у зуби. Кіт гукнув із дерева:

— Пані лисице, розв'яжіть мішок із хитрощами!

Лисичка не озвалася, бо вже не було як: язик задубів, очі посоловіли.

ЛИСИЧКА, ЗВІРІ ТА ЯКІЛКО

Пішла лисичка-сестричка на богоміллячко. Іде день, іде два, біжить зайчик-Степанчик.

— Лисичко-сестричко, куди ти йдеш?

— На богоміллячко.

— Візьми й мене!

— Так багато буде.

— Дарма!

От пішли уже вдвох. Ідуть день, ідуть два, іде вовчик-братік.

— Лисичко-сестричко, куди ти йдеш?

— На богоміллячко.

— Візьми й мене!

— Так багато буде.

— Дарма!

Пішли втрьох. Ідуть день, ідуть два — йде ведмідь.

— Лисичко-сестричко, куди ти йдеш?

— На богоміллячко.

— Візьми й мене!

— Так багато буде.

— Дарма!

От ідуть день, ідуть два, аж чоловік яму копав.

— Чоловіче, ми тебе з'їмо.

— Подождіть же, — каже, — поки я яму докопаю, хмизом затрушу; попереסקакуєте до мене, тоді й з'їсте.

— Копай же, та швидше!

Докопав той чоловік яму, хмизом затрусив; стали вони скакати та й попадали всі в яму. Сидять день, сидять два, схотілося їм їсти. Лисичка й каже:

— Давайте з'їмо того, у кого погане ім'я. Лисичка-сестричка — добре, зайчик-Степанчик — добре, вовчик-братік — добре, ведмідь — погане.

Узяли ведмедя й розірвали. А лисичка-сестричка тушку з'їла, а кишечки під себе поховала, та як не стало вже у тих чого їсти, вона витягає ті кишечки спід себе та їсть.

— Що це ти, лисичко-сестричко, їси?

— Та це я кишечки з себе тягну та й їм.

Ті дурні пороздирали собі животи, вона і їх поїла. Сидить день, сидить два, аж прилетів якіл, сів на дуба та й клюкав.

— Якілку-братіку, визволь мене з цієї невольеньки!

Якіл зараз що клюк, то й дрюк; наворочав їй повну яму дуб'я, вона й вилізла.

— Спасибі тобі, якілку-братіку, що визволив з цієї невольеньки; тепер якби ще нагодував!

Якіл зараз полетів у степ, а там дівчина саме косарям обід несла. Він і давай перед нею битися, наче підбитий. Дівчина ту страву поставила та за ним, а лисичка підбрала той борщик, і кашку, і молочко, та ще і глечики побила.

— Спасибі тобі, якілку-братіку! Визволив ти мене з неволеньки, нагодував; якби ще й напоїв!

Якіл полетів, аж ось везе чоловік барило на степ. Він сів на воронці та й клюкає. Чоловік як розсердиться, як вихватить притику, як учеше по барилі, — потрощив його, вода розлилась, а лисичка й напилась.

— Спасибі тобі, якілку-братіку! Визволив ти мене з неволеньки, нагодував і напоїв, якби ще насмішив!

Якіл полетів у слободу, а там на току молотив чоловік з сином та такий лисий, як коліно. Якілко й сів йому на лисину. Старий хотів зігнати, а син:

— Стійте, тату, я його вб'ю!

Та як учеше ціпом батька по лисині!

— Спасибі тобі, якілку-братіку! Визволив ти мене з неволеньки, нагодував, напоїв і насмішив; якби ще настрахав!

Якіл знов у степ, полетів, сів у чабана на гарбі та й клюкає. Чабан як розсердився, як учеше гирлигою по драбині, — розбив гарбу! А собаки почули та за якілком, а той туди, де лисичка. Побачили її собаки, та за нею! Гнались, гнались аж поки в скоту загнали. Сидить вона там, сама себе питає, сама відповідає:

— Очиці мої, очиці, що ви робили, як тікали?

— А ми все дивились через кряж та через долину, через кряж та через долину.

— Я вам за це окуляри куплю. Ніжки мої, ніжки, що ви робили, як утікали?

— Ми бігли швидко та рідко, швидко та рідко.

— Я вам панчішки покую. А ти, хвосте, що робив?

— А я через пень та через колоду, через пень та через колоду, щоб тебе Сірко-Білко з'їв!

— А, так ти такий! Нате вам його, собаки!

Та вистромила хвоста з скоти, а собаки витягли її та й розірвали.

ЛИСИЧКА-КУМА

Схотілося лисичці медом поласувати. То все вона м'ясне їсть, а солоденького — то й ні. «Піти, — каже, — до бджіл похазяйнувати». Пішла на пасіку та так любесенько перед вуликом сіла та лапу туди й засунула, щоб медку дістати. А бджоли того й не злюбили: як шугнуть із вулика, як кинуться на лисичку... Ех! Вона як дремене тоді з пасіки! Втікає, тільки носом крутить та на бджіл нарікає:

— Ой Божечку мій! Який же то мед солодкий, а які ж то бджоли гіркі!

Прибігла додому. Уся морда в неї розпухла, лежить вона. Лежала-лежала, думала-думала, а меду таки хочеться. «Піду, — каже, — до ведмедя! Впрошуся до нього жити — у нього меду багато».

Приходить:

— Ведмедику-братику! Що я тобі казатиму.

А той тільки мурчить. А лисичка:

— Та не мурчи-бо так страшно, ведмедику-братику, а то я й злякаюся!.. Давай удвох жити: я тобі за господиню буду.

— Давай! — каже ведмідь.

Ото і почали вдвох жити. Ведмідь піде на здобутки, принесе м'ясива, — є і йому, і лисичці. Так тій усе меду хочеться!

— Піди та й піди, старий, на пасіку, принеси меду!

Нема чого робити, — приніс ведмідь і меду, аж два вулики припер.

— Оце, — каже, — один виїмо, а другий на зиму заховаємо.

Їли-їли та за скільки там часу виїли весь мед. А той другий вулик на горищі заховали, зими ждуть.

Ведмідь терпить, а лисичці кортить. Думає та й думає, як би його тим другим вуликом поласувати. Полізла б на горище, так ведмідь зараз питається: чого? Лежала-лежала та й надумалася: стук-стук хвостом об стіну. Ведмідь і питається:

— Що то стукає?

— Та то стукають, мене в куми просять.

— Ну то й піди, а я засну.

Пішла вона, та зараз — на горище, та до того вулика, та й наїлася скільки хотіла. Вертається, а ведмідь прокинувся:

— Ну, як же твого хрещеника звать?

— Та Початочком.

— Яке чудне ім'я!

— От, яке піп дав! Чого там чудне?

— Ну гаразд!

Другого дня знову лежить лисичка та стук-стук хвостом об стіну. А ведмідь питається:

— Що то стукає?

— Та то мене в куми кличуть.

— Ну то й піди, а я засну.

Пішла вона, та знов до того вулика, та вже так ласувала, що мало що в ньому й зосталося. Вертається додому, ведмідь прокинувся та й питає:

— Ну, як же твого хрещеника звать?

— Та Серединкою.

Ведмідь:

— Оце ж таки, які в твоїх хрещеників імена чудні!

А лисиця:

— Що ти вигадуєш, старий? Де ж таки чудні, коли й свята Середа є?

— А може, — каже ведмідь.

Третього дня знову лисичка лежить та стук-стук хвостом об стіну.

Ведмідь прокинувся та й питає:

— Що воно все стукає та й стукає?

— Та то мене в куми кличуть.

— Оце як тебе, стара, часто в куми кличуть! — каже ведмідь.

— Е, старий, бо мене люди люблять.

— Ну то йди!

Пішла вона, увесь мед виїла і вулика перекинула та й вилизала. Тоді прибігла в хату, лягла та й лежить. Ведмідь питає:

— Ну, як же твого хрещеника звать?

— Та як же там! Перекинь та Вилижи!

— Оце ще! Такого імені ще й на світі не було!

— Що ти там вигадуєш, старе луб'я? Хіба ти піп, що знаєш?

— Ну, нехай буде й так!

А через скільки часу й зима прийшла. Ведмідь і каже:

— А треба б уже, стара, й медом поласувати. Поліз на горище, коли ж вулик порожній.

— Лисичко-сестричко! Це ти виїла?

— Ні, не я!

— Ні, ти!

— А щоб я вчорашнього дня не діждала, коли я їла!

— А брешеш, лисичко, ти не хрещеників хрестила, то ж ти мед їла. Тепер же я тебе з'їм.

Та до неї, а вона від нього та в ліс — як дременула, то тільки її й бачили!

ЛИСИЧКА-СЕСТРИЧКА

Украла собі лисичка-сестричка курочку та й біжить. Біжить та й біжить, от стала її ніч застигати. Бачить вона хатку, заходить туди, вклонилась звичайненько та й каже:

— Добри вечір, люди добрі!

— Дай Боже здоров'ячка.

— Пустіть переночувати!

— Ой лисичко-сестричко, у нас хатка маленька, — ніде буде тобі лягти.

— Дарма, я під лавкою зігнуся, хвостиком обгорнуся та й переночую.

Хазяї й кажуть:

— Добре, ночуй!

— А де ж я свою курочку подіну?

— Пустити її під піч.

От вона так і зробила. А вночі нишком устала, курочку з'їла й пір'ячко загребла.

Другого дня встала раненько, вмилася біленько, господареві на добридень дала.

— Ой, де ж це моя курочка?

— А під піччю.

— Я дивилась, там нема.

Сіла та й плаче.

— Тільки й було добра, що курочка, та й ту забрано. Віддай мені, хазяїне, за курочку качечку!

Нема що робити — треба давати.

Взяла лисичка качечку в мішок та й пішла.

Біжить та й біжить, аж застигла її на дорозі ніч. Бачить вона хатку, заходить туди та й каже:

— Добривечір, люди добрі!

Ті їй:

— Дай Боже здоров'я!

— Пустіть переночувати!

— Не можна, лисичко-сестричко: у нас хатка маленька, ніде буде тобі лягти.

— Дарма, я під лавкою зігнуся, хвостиком обгорнуся та й переночую.

— Ну, добре, ночуй.

— А де ж я свою качечку подіну?

— Пустити її в хлів між гуси.

От вона так і зробила. А сама вночі нищечком устала, качечку з'їла й пір'ячко загребла.

Другого дня встала раненько, вмилася біленько, хазяїнові на добридень дала.

— А де ж моя качечка?

Глянули в хлів — нема. Каже їй хазяїн:

— Мабуть, гусей випускали, та випустили й її.

А лисичка плаче:

— Тільки й добра було, що качечка, та й ту забрано. Віддай мені, хазяїне, за качечку гусочку!

Нема що робити — треба давати. Взяла вона гусочку в мішок та й пішла.

Іде та й іде... Аж ізнову вечір настав. Бачить вона, що стоїть хатка, зайшла туди та й каже:

— Добривечір, люди добрі! Пустіть переночувати!

— Не можна, лисичко-сестричко: у нас хатка маленька, ніде буде тобі лягти.

— Дарма, я й під лавкою зігнуся, хвостиком обгорнуся, так і переночую. Люди кажуть:

— Ну, добре, ночуй!

— А де ж я свою гусочку подіну?

— Пустити в хлів до ягнят.

От вона так і зробила. А сама вночі нищечком устала, гусочку з'їла і пір'ячко загребла.

Другого дня устала раненько, вмилася біленько, хазяїнові на добридень дала, а тоді:

— А де ж моя гусочка?

Подивились — нема. От вона й каже хазяїнові:

— Де я не бувала, такої пригоди не знала, щоб у мене що вкрадено!

Хазяїн і каже:

— То, може, ягнята затоптали її.

А лисичка:

— То вже як хоч, хазяїне, а віддай мені ягня.

Нічого робити. Віддали.

Узяла лисичка в мішок те ягня та й пішла.

Іде та й іде, — застає її знову ніч. От вона, побачивши хатку, стала проситися на ніч:

— Пустіть, люди добрі, переночувати!

— Не можна, лисичко-сестричко: у нас хатка маленька, ніде буде тобі й лягти.

— Дарма, я під лавкою зігнуся, хвостиком обгорнуся та й переночую.

— Добре, ночуй!

— А де ж я своє ягня подіну?

— Пусту в загороду.

От вона так і зробила. А вночі нищечком устала та й з'їла те ягня.

Другого дня встала раненько, вмилася біленько, хазяїнові на добридень дала та й питає:

— А де ж моє ягня?

Далі сіла та й давай плакати та примовляти:

— Де я не бувала, такої пригоди не знала, що одно було добро, та й те вкрадено.

Хазяїн їй і каже:

— Ото невістка гнала воли, то, може, й випустила.

От вона й каже йому:

— Ну, як собі хоч, хазяїне, а віддай мені невістку!

Свекор плаче, свекруха плаче, син плаче, діти плачуть. А лисичка таки зав'язала невістку в мішок. От іще вона не вийшла, та якось там на часинку одвихнулась із хати, а син узяв, вив'язав з мішка невістку, а ув'язав собаку.

Прийшовши, лисичка взяла, не розв'язуючи, той мішок з собакою та й понесла. Несе та ще й приказує:

— За курочку — качечку, за качечку — гусочку, за гусочку — ягнятко, а за ягнятко — невістку!

Та як струсоне тим мішком, а собака: «Авурр...»

А лисиця:

— А, капосна невістко, пособачилась! Ану, гляну на тебе, яка ти є.

Сіла та й розв'язала мішок. Тільки розв'язала — собака звідти як вискочить! Вона навтіки, собака — за нею та далі в ліс... от-от дожене! Ні, таки добігла лисичка до нори, заховалась. Сидить вона в норі, а собака — над корою, не може влізти. А лисичка і давай питатися ушей:

— Ушечки мої любі, що ви думали-гадали, як від того проклятого хортища втікали?

— Те ми, лисичко-сестричко, думали-гадали, щоб хорт не догнав, золоті кожушини не порвав.

— Спасибі ж вам, мої любі ушечки, я вам се-режки золоті куплю.

Тоді до очей:

— Що ви, оченьки мої любі, думали-гадали, як від того проклятого хортища втікали?

— Те ми, лисичко-сестричко, думали-гадали, туди-сюди розглядали, щоб хорт не догнав, золоті кожушини не порвав.

— Спасибі ж вам, мої оченьки любі, я вам золоті окуляри куплю.

Потім до ніг:

— Що ви, ніженьки мої любі, думали-гадали, як від того проклятого хортища втікали?

— Те ми, лисичко-сестричко, думали-гадали, швидше втікали, щоб хорт не догнав, золоті кожушини не порвав.

— О, спасибі ж вам, мої ніженьки, я вам куплю червоненькі черевички зі срібними підківками.

— А що ти, хвостище-помелище, думало-гадало, як від того проклятого хортища втікало?

А хвіст розсердився на те, що лисичка до нього так неласкаво заговорила, та й каже:

— Те я думав-гадав, поміж ногами плутав, щоб хорт догнав, золоту кожушину зняв.

Розсердилась лисиця на хвоста та й вистромила його з нори:

— На тобі, хортище-собачище, хвоста, відкуси, поки біле!

А хорт як ухопився, так увесь і відкусив.

От тоді лисиця пішла між зайці. А зайці ще тоді хвостатими були. Побачили вони, що лисиця куца — давай з неї сміятися. Вона їм і каже:

— Дарма, що без хвоста, але я вмю хоровада скакати.

— Як?

— Та так. Тільки треба вам хвости позв'язувати, то й ви навчитесь.

— Ну, позв'язуй!

Позв'язувала їм хвости, а сама збігла на шпиль та звідтіля як гукне:

— Тікай, бо йде вовчище!

Зайці як сунуть в усі сторони, — так хвости й пообривали. Після того, як посходились до купи зайці, бачать — усі без хвостів. От і давай питатись один одного:

— Ти був у лисички?

— Був.

— І я ж, братику, був!

Почали вони змовлятись, щоб як-небудь віддячити лисиці. А вона підслухала, бачить, що лихо, та мерщій з того лісу, більше про неї й не чули.

ЛИСИЧКА-СУДДЯ

Двоє котиків веселих добули собі хитро-мудро грудочку сиру. Одбігли з ним подалі й почали радитися, як його краще поділитися. Та ще й поділитися так, щоб не було кривди ні тому, ні тому, — щоб якраз по правді рівненько розділити.

Один котик і каже:

— Давай поділимо отак, упоперек! А другий каже:

— Ні, розділимо краще вздовж!

Отак і сперечаються. Коли це біжить лисичка. Побачила вона котиків, угледіла грудочку сиру, зупинилася та й питає:

— А що тут у вас таке? Про що сперечаєтесь?

— Так і так, — розказують котики, — ось не знаємо, як нам краще поділити грудочку сиру.

— Е, — каже лисичка, — це можна дуже добре зробити! Ось дайте, я вам поділю!

Котики й оддали їй грудочку сиру, щоб вона розділила. Лисичка переломила грудочку сиру надвоє, а далі й каже:

— Ні, цей шматочок — більший, треба порівняти!

Та й над'їла один шматочок.

— А тепер, — каже, — оцей більший, треба його трішки підрівняти, щоб по правді було! Не можна ж, щоб котромусь із вас кривда була!

І знов над'їла. Та так рівняла, рівняла, — то той шматочок над'їсть, то той, — поки стало два зовсім маленьких шматочки.

— Ну, — каже лисичка, — оце ж маєте тепер уже зовсім однаковісінькі шматочки, хоч і на важницю покладіть!

— Ну, добре, — кажуть котики, — але ж ти багато нашого сиру з'їла! За що ти стільки нашого добра взяла?

— Як — за віщо?! — одказала лисичка. — А я ж вас поділила!

ЛИСИЧКА ТА ЖУРАВЕЛЬ

Були собі лисичка й журавель. Ото й зустрілися якось у лісі. Та такі стали приятелі! Кличе лисичка журавля до себе в гості:

— Приходь, — каже, — журавлику, приходь, лебедику! Я для тебе — як для себе. Я для тебе — як для себе.

От приходить журавель на ласкаві запросини.

А лисичка наварила кашки з молоком, розмазала по тарілці та й припрошує:

— Призволяйся, журавлику, призволяйся, лебедику!

Журавель до кашки — стукав, стукав дзьобом по тарілці — нічого не вхопить.

А лисичка як узялася до страви — лизь та лизь гарненько язиком, поки сама всю кашу чисто вилизькала.

Вилизькала та до журавля:

— Вибачай, журавлику, — що мала, тим тебе й приймала, а більше нема нічого.

— То спасибі ж, — мовить журавель. — Приходь же, лисичко, тепер ти до мене в гості.

— А прийду, журавлику, прийду, лебедику!

На тому й розійшлися.

От уже лисичка йде до журавля в гостину. А журавель наварив такої-то смачної страви: узяв і м'яса, й картопельки, й бурячків — усього-всього, покришив дрібненько, склав у глечичок з вузькою шийкою та й каже:

— Призволяйся, люба приятелько, не соромся!

От лисичка до глечика — голова не влазить! Вона сюди, вона туди, вона й боком, і лапкою, і навстоячки, і зазирати, й нюшити... Нічого не вдіє!

А журавель не гуляє: все дзьобом у глечик, усе в глечик. Помаленьку-помаленьку — та й поїв, що наварив. А тоді й каже:

— Оце ж, — каже, — вибачай, лисуню, що мав, то тим і приймав. Та вже більше нічого не маю на гостину.

Ох і розгнівалася ж лисичка! Так розсердилася, що й подякувать забула, як годиться, чемним будши.

Так-то їй журавлева гостина до смаку припала!

Та від того часу й не приятелює з журавлями.

ЛИСИЧКА ТА ЖУРАВЕЛЬ

Були собі журавель та лисичка. Ото й зустрілися якось у лісі.

Журавель каже:

— Прийми мене, лисичко, на зимівлю, то я тебе навчу літати.

— Добре, — каже лисичка.

Прийняла його лисичка; от і живуть вони у лисиччиній норі.

Аж дізналися стрільці, що в норі живуть журавель з лисичкою; стали вони розкопувати ту нору. Лисичка й каже до журавля:

— Скільки в тебе думок?

— Десять, — журавель каже. — А в тебе скільки?

— Одна.

А далі знов каже лисичка до журавля:

— Скільки в тебе думок?

— Дев'ять. А в тебе скільки?

— Одна.

Тоді знов лисичка каже:

— Скільки в тебе думок?

— Вісім. А в тебе скільки?

— Одна.

Та так усе лисичка питає журавля, а той усе по одній зменшує. А далі лисичка каже, як уже стрільці ближче почали копати:

— Скільки, — каже, — в тебе думок?

— Одна, — відказує журавель, — а в тебе?

— Одна.

— Яка ж у тебе думка?

А журавель каже:

— Така: я ляжу поперед у норі і притаюсь — буду наче неживий; вони мене й візьмуть у руки, почнуть роздивлятись, то ти втікай; вони кинуться до тебе, тоді й я полечу.

Докопалися стрільці до журавля, взяли його в руки та й кажуть:

— От тобі й маєш! Лисиця задавила журавля... киньмо його, то вже наш; докопаймося ще до лисиці. Тільки вони це кажуть, а лисичка з нори фіть! — і пішла в ліс. А журавель пррх! — полетів.

Ото й почали вони скликатися докупи, журавель в лисичкою. Лисяця каже:

— Куме!

А журавель:

— Кумо!

Лисиця каже:

— Куме!

А журавель:

— Кумо!

Лисичка й каже:

— Гов!

Поскликались вони докупи. Лисичка каже:

— Навчи ж мене літати за те, що я тебе перезимувала.

— Добре, — каже журавель, — сідай на мене!

Лисичка сіла на журавля, журавель підлетів угору, так як з хату, пустив лисичку на землю та й каже:

— А що, добре літати?

— Добре!

Журавель злетів до неї та й каже:

— Сідай на мене знов.

Вилетів журавель вище хати, пустив її й питається:

— А що, добре літати?

— Добре!

— Сідай же ще на мене!

Лисичка сіла, а журавель вилетів з нею високо-високо, так, що їй оком не бачити, знов пустив лисичку та їй питається:

— А добре літати?

Дивиться — аж тільки кісточки лисиччині лежать.

ЛИСИЧКА ТА КУРОЧКА

Як був собі дід та баба, та була в їх курочка і яблунька. І родили на тій яблоньці яблука золоті і срібні. От лисичка внадилась до тієї яблуньки. А дід та баба взнали, що лисичка яблуньку їла, — так у їх нікого було послать. Вони взяли курочку і прив'язали коло яблоньки, думали: як побачить, то не займатиме яблука. Дід взяв і перелічив яблуньку всі.

Приходить лисичка вночі. Курочка як закричить. Дід вибіг із хати з кочергою і почав ганятися за лисицею. І не вбив. На другу ніч прив'язав уп'ять курочку. Приходить лисичка уп'ять. Курочка уп'ять як закричить! Вибігла баба з дніщем, ганялася... І вона не вбила.

От вони — що робить? «Де б його нам дитинку купити, щоб лисичку уночі зловила?» А один чоловік і каже: «Буде у вас через місяць дитина». От вони стали такі раді і прив'язали вп'ять курочку до яблуні.

Приходить лисичка вночі і вкрала курочку. Украла курочку і понесла у свою хатку і хотіла вже різати. А в баби та діда родився вже син. От баба і дід посилають свого сина Івана: «Іди до лисички».

Він пішов, а баба стала на воротях на однім боці, а дід на другім. Коли це син жене лисичку й курочку. От вони піймали курочку, а лисичка втекла. Вони взяли курочку прив'язали вп'ять до яблуні, а лисичка прийшла та вп'ять украла. Принесла додому і посадила на печі. А дід та баба послали свого сина Івана. Він підійшов під віконце та й кличе курочку. Курочка вибила віконечко і сама вискочила. Узяв Іван курочку й поніс додому, а лисичка вибігла із хатки своєї та й начала доганять. Не догнала. А Іван приніс курочку додому. Узяли вп'ять прив'язали коло яблуні. Лисичка прибігла, вп'ять украла. Принесла додому, заперла в кучу. А сама пішла кудись і сіней забула замкнута. А Іван прийшов, одчинив сіни, узяв курочку з кучі і поніс додому. Приніс додому, а дід і каже: «Посади тепер у кучу; хай тепер у кучі».

А лисичка прийшла у свою хатку. Коли дивиться — нема курочки. Лисичка пішла до Івана до того, стала під вікном та й начала вить: «Іване! Іване! Оддай курочку!» Іван слухав-слухав, узяв пішов, прогнав її. Вона приходить і в другий раз і начала вить: «Іване! Іване! Оддай курочку!» Іван каже: «Постой, проклята, я тебе вб'ю!» А вона все кричить: «Іване! Іване! Оддай курочку!» Він вийшов, узяв її і вбив. А курочку взяли зарізали та й із'їли.

От там, у тім городі, виходить така вість: хто на яблуні ізоб'є десять яблук разом, то за того цар дочку оддасть. От Іван согласився і збив десять яблук. От цар оддав дочку за Івана. От вони собі начали жить та поживать та добро наживать.

ЛИСИЧКА ТА ЧОЛОВІК

Задумав чоловік, як би йому ту лисицю одурити, що вона така хитра. От напхав мішок соломною, щоб розтопирювачуватий був, та десь у дірку курячу головку застромив та й іде. От біжить лисичка. «Бачу, — каже, — що якісь гостинці несеш». — «Які там гостинці! Кури несуч на базар». — «Продай мені». — «Купи». — «А по чому?» — «Та з кого по сім з половиною, а тобі вже хай по сім». — «Добре, — каже, — лічи». — «Е, — каже, — я не хочу! Щоб порозлітались?! Лізь сама у мішок та й лічи!»

Лисичка у мішок, він її і зав'язав там. «Оттаке, — каже. — Пустити-бо, мені ніколи!» Той іде мовчки. А вона знов: «Оттаке, — каже. — То був день, а це стала ніч!» Той іде собі. А вона: «Пустити-бо; дивись: сякі-такі шутки та й сиди сутки».

Прийшов той чоловік на базар, а вона: «Оттак! Не була на базарі, так буду!»

Зна, що шкура буде на базарі.

ЛИСИЧКА, ТИКОВКА ТА КАПКАН

Їхав чоловік дорогою та й загубив тиковку. Лежить вона проти вітру та й гуде.

Аж біжить лисичка.

— Бач, — каже, — реве, хоче ще злякати! От я тебе утоплю!

Ухватила її за мотузочку, почепила на шию і подалась до річки. Стала тиковку топити, а та набирається води та булькотить.

— Іч, — каже, — ще і проситься! І не просись, бо не пуцу!

От як тиковка вже набралась води та й лисичку тягне у воду.

— Бач, яка, — каже. — То просилась, а це шуткує. Пусти-бо!

Насилу вона вирвалась.

От біжить, аж лежить на дорозі скрипка та на вітрі і гуде потихеньку.

— Бач, — каже лисичка, — ангельський голосочок, так чортова думка.

Та й обмина її.

Біжить далі; аж чоловік капкани розставив.

— Бач, — каже, — які хитрощі-мудрощі! Хіба вже на їх і сісти не можна.

Тільки сіла, а капкан її за хвіст.

— Бач, яке, — каже, — ще й держе!

Аж ось до тих капканів і хазяїн іде.

— Дивись, ще, може, і бить буде!

А той чоловік узяв її та й забрав.

ЛИС ІЗ ЦАПОМ НА СУДІ

Здибався лис із цапом та й каже:

— День добрий, свате цапе!

— Може, кому й добрий, але мені то не.

А лис каже:

— Та чому ти так кажеш?

А він каже:

— Ади, та я, — каже, — так змерз; які морози, а я не маю аби-м якої трави дограбав, аби-м поїв.

А лис каже:

— А ти чого такий дурний? Ади, я який малий, та й піду в село, та й злапаю курочку, а в лісі зайця злапаю або птаха та й жию; а тобі легше можна жити, як мені, бо ти можеш забігти в село до газди до оденка та й можеш попоїсти вівса, конюшини та й сіна.

— Який ти, лисе, мудрий; знаєш, що нинька лис хитрий, складеться де-небудь в таку лиху годину, хто би за ним біг бити його!.. А цап, сарака, кожда віра звіряча на напа грозить.

— Але я тебе прошу, послухай мене та ходім оба. Я тебе заведу до сіна, ти попоїш, а я собі возьму зо дві курочки, а ти ще собі возьмеш сніп вівса — та й будем мати з-на два дні через сі великі морози.

Дурний цап взяв послухав лиса, та й пішли оба в село. Зайшли до газди. Лис зачав кури брати, а цап собі сіно їсти. Кури зачали кричати. Пес загавкав, а цап, сарака, взяв та й утік. Як біг попри чоловіка, а чоловік ударив його буком по носі та й вломив йому ногу. І каже тогди цап:

— Ци треба мені лиса слухати? Як я збоку їв сіно та й на мене як скричали, а я тікав, та й мені вломили ногу, а він десь на хаті як кури брав, вже його певне вбили.

Але він цисе балакає, а лис біжить.

— А що, — каже, — брате, який ти великий, а який ти дурний! А не ліпше було сидіти тихо коло оденка? Ади, я тихо сидів, кури кричали, але ніхто мене не видів, як я їх брав.

Каже цап:

— Я тебе буду позивати, бо ти мене змудрував.

— Но, — каже, — то позивай мене. До кого ти, — каже, — будеш мене позивати? Ти ще, — каже, — до таких мене будеш позивати, що аби тобі ще другу ногу вломили. Здаймося на пацюка дикого, щоби нас розсудив.

Прийшов лис до пацюка:

— Прошу вас, вельможний пане, цап на мене дуже грозить, з гнівом на мене, що йому ногу хтось уломив. Я би-м просив пана, щоби нас розсудили.

Каже йому пацюк:

— То біжи до цапа, щоби він сюди прийшов, я вас розсуджу.

Лис прибіг до цапа:

— Просили нас пан вельможний пацюк, щоби ми прийшли до них, вони нас розсудять.

— Добре, добре, — каже цап, — ти вже мене якось раз здурив, я вже тебе не послухаю.

Тогди лис з великою радістю біжить до пацюка, що цап не хоче їх послухати. Вертає лис до пацюка та й каже:

— Пане вельможний, вас цап не хоче слухати.

— Ти, лисе, ходи сюда та тут трохи коло мене відпочинеш та й підем оба і ту справу зробим.

Але лис дурний був та й ся звів на пацюка; прийшов д'пацюкові ближче, а пацюк його лапнув, роздер і з'їв.

ЛИС І КАЧКИ

Лис був дуже голодний. Біжить він понад став та й ледве дихає з голоду — язик присох у роті, в очах потемніло... Та й він упав на

землю. Пролежався трохи та й гадає: що би тут робити, та умирати такому голодному устид! Гадає собі: я ніц, лиш іду у став ловити рибу! Та й він підоймився із землі та й шуварами суне д воді.

Але лиш наближився д воді, а то двадцять качок плаває собі по ставку і купаються, шолопають у намулі, граються. Е, та би я з голоду загибав, коли скільки качок! А то би файно! Але як би до них ся дістати — то штука!..

Вийшов він на берег та й дивиться: у кукурудзах росте гарбуз. Каже лис: «Я оцей гарбузок коби роздовбав, то би тими зеренцями скликав усі качки до берега та й половив би усі». Зачав він довбати, гризти зубами та й поволі роздовбав уже таку дірку, що випорпав геть усе з середини. Набирає лис тих зерняток та й несе і кидає у воду та й вертається знов. Але порешті гадає: «Кину і тот гарбуз!» Та й узяв за край зубами та й підняв голову угору, аби гарбуз не спирався у шувар, та й несе. Несе він той гарбуз, та й разом гарбуз закинувся йому на голову та й уквив, гі капелюхом, усю голову.

Застановився лис. Що би йому ся таке стало? Але далі гадає: «Се добре. Мене не пізнають качки, що я є за один». Та й поволі, поволі повзе шуварами так, що ніц не видко, лиш гарбуз сунеться.

Качки як то уздріли, та й утішилися дуже, що то цілий гарбуз плаває на воді, бо они розсмакували у тім зерні, що лис накидав до води. Але лис уже забрів у воду, лиш голову зняв, аби ся у рот води не насипало, та й стоїть. Качки по-

волі, поволі та й закрадаються до гарбуза і зачали шолопати. А лис таки першу хап за голову та й на берег.

Так собі попоїв, що лиш води пив, а пив.

ЛИС І КВАСНИЙ ВИНОГРАД

Зголоднів лис в ямі та й побіг собі шукати їди. Вибіг з лісу на поле та й звернув до села, може, би де роздобув яку курку. Але що то був день і люди всюди ходили, не вдалася штука; не лише не дістав курки, але ще й пси мало го не роздерли. Мусів вертати назад до лісу голоден. Підбігає під ліс, а там сидів лісничий; мав файний город, а в тім городі красний виноград, засаджений попід пліт до сонця. Виноград того року зародив сильно, китиці були такі великі й тяжкі, що аж гілля вгинали. Ввидів лис та й думає: «Попоїм хоть винограду, коли нема курки!» Підбіг під пліт, скочив раз, другий, третій — виноград високий, не годен дістати. «Ей, — каже, — я знаю, що він квасний, чого буду за ним дертися?»

Покинув виноград та й побіг далі.

ЛИС І КОГУТ

З западаючим смерком заняли кури свої сідала і лагодилися на нічліг, як нараз лис голодний прийшов до них з такою новиною: «Приходжу просто з лісу, где птиці і звірі таку

раду радили, щоби межі всіма животинами віднині всяка незгода закінчилася, а вмiсто неї вічний мир настав. Цілий собор, узнавши всеконечну того потребу, ухвалив, щоби перед всім вовки з вівцями, а лиси з курми о тім порозумілися; і на мене випало вас о тім завідомити, а я перший хочу тоє діло ствердити, що від сеї години буду з вами жити по-приятельськи. Єсли вам завгодно о тім пересвідчитися, то лиш з бантів ваших до мене злетіть, а я вас побратньому притисну до мого серця, як іще ніколи не видалисте, ані чувалисте».

Кури, радуючися тою новиною, стали нараз кодкодакати; но один когут, похваляючи туо загальну ухвалу, підніс голову догори і став ся в одну сторону щось дуже дивити. Побачивши тоє, сердечний лис запитав когута: «А чого ти, брате, заєдно так голову догори задираєш?» На тоє каже когут: «Я виглядаю псів, котрі от уже і надбігають; бо рад би-м, щоби ся і они тою новиною потішили і з тобою початок того вічного мира ділом ствердили».

Скоро іно лис за пси учув, якось йому нараз зробилося недобре, та й перерваним голосом, мов з перепуду, каже до курей: «Бувайте здорові!» А когут на тоє: «Але зажди, брате; сам до тебе злізу — бо пси уже і тут». Лис заледве іще сказав: «Псам о тій ухвалі з лісу іще нічого не обвіщено», — і драпнув, що за ним аж закурилося.

Незадовго потому опам'яталися і кури з свого одуру і сказали когутові: «Такой-то, що голова, то і розум!»

ЛИС І КУРИ

Старий лис, котрий за своїх молодих літ не одну сотку курей надусив і поїв, не здужав вже на старії літа за ними уганяти та й не раз і голодував. Як же ж йому здужати? Як гриб старий, іще до того на одно око сліпий і на одну ногу кривий. Коли вийде з ями за жиром, ледве ся волочить, а як що надибле, то рідко коли і зловить; а як ні, то треба було йому голодувати.

Але лис все такої лисом. Він взявся на шпекуляцію. Познакомився спочатку з одним, пізніше з кількома когутами, котрії по огородах недалеко одного ліса за поживленням ходили. Часто він з ними здибувався і ніколи їх не заціпав, тільки все з ними о їх біді говорив. Він казав їм, що тепер они нічого не мають на тих огородах збирати, бо люди вже все позбирали. Але сли они схочуть, то він їх далеко у ліс на муравлі і ріжнії робачки заведе, тільки щоби ся їх досить зібрало.

— Добре, — сказали всі.

І зараз другого дня зібралоя їх много на огородах під лісом і чекали на лиса. Мало що почекали, а уже і лис до них приволікся. Всі пійшли зараз з ним у ліс нібито, як він казав, на муравлі і робачки.

Коли они досить уже далеко з ним зайшли, каже він до них (а був уже коло своєї ями):

— От тут моя хата, вступіть до мене троха, то собі спічнемо, бо помучились-мо ся; а як троха відпічнете, то я вас потом тут недалеко у долину заведу, то аж тепер побачите, що там

їдла для вас єсть. Двері до моєї хати дуже узенькі, то перепрошаю, що буду по одному вас впроваджував.

— Та добре, — відозвалися всі кури тоненьким, хрип'ячим голосом.

І зараз начав лис їх впроваджувати. Що курку або когута впровадить до ями, то мордою за голову хап та й задусить. Вже досить їх надусив і був би, може, і всіх подусив, коби була не скрикнула одна курка, котру якимось легко за шию ухопив.

На той то крик у ямі всі кури почали утікати, бо пізнали, що лис уже їх дусить. Котрії з них зараз поприбігали додому, а другії, утікши з страху тим часом на дерева, аж за кілька день о голоді додому зовсім переполошені повернули. Все тоє, що ся з ними стало, розказали курам, що зісталися дома, і на пізнійше все були з кожним звіром осторожнійші, а лисові не то що ніколи не вірили, але навіть від нього уже здалека утікали, коли до села часом заглянув.

ЛИС І ТЕТЕРЕВ

Голодна лисиця цілий день никала по кущах, мусила роздобуть собі якої-небудь їжі. Оснувала всі кущі, нічого не нагибала. Бігла вона мимо високого дерева, почула, що між густих гілок щось зашелестіло. Вона задрала вгору морду і побачила на дереві тетерева. Довго лисиця на його поглядала, все хвостом виляла і раз по раз облизувалась. Та тіко біда, що високо він сидів, не

можна було до його добратися. Лисиця зараз же пригадала хитрощ. Задрала вгору голову і каже: «Терентію, я в столиці була, у вашого царя указ добула». — «А що ж там у йому написано?» — спитав тетерев. «Там написано, щоб вам, тетеревам, не стрибать по деревах, а гулять по зелених лугах».

Тіко вона це проказала, чує — неподалеко од лісу собака гавка. Вона спитала тетерева: «А що тобі, Терентію, видно з дерева, хто до нас їде?» — «Та то мужик». «А іще хто за ним біжить?» — «Лоша». — «А як воно хвіст держе?» — «Крючком». — «Агу! Ну, прощай, а то мені ніколи, треба до вечора всім птицям прочитати указ!»

Побігла лисиця далі.

ЛИС І ЦАП У ЯМІ

Голодна лисиця бігла понад лісом, задравши пику вгору, приглядалась на ворон, зазівалась і полетіла в яму. Яма була глибока, похоже — викопана охотниками, щоб зловить якого-небудь звірюку. Лисиця цілий день гбила в ямі голодна, силкувалась виплигнуть і ніяк не могла вібратися звідти. Уже пізно так, як у полудню пору, де не взявся козел, ішов до лісу, задравши голову; хвостиком шевелив, борідкою потрухував, головою покивував.

Побачила лисиця козла, почала його улещать: «Ей, земляк! Чого ти там по жарі тиняєшся? Іди до мене в холодочок». — «Не хочу, там сиро; я краще піду в ліс, там, може, собі водиці наги-

баю, а то душа горить, пить хочеться». — «Ех ти, дурень кудлатий, де ж ти там води знайдеш? Та навіщо й шукать, коли ось у мене під ногами є чиста холодна вода. Плигай до мене, тут прохолодно, не душно, свіжа водиця... І умирать не треба!.. А ти там жаришся на сонці, потієш, томишся, нудьгуєш».

Козел послухавсь, плигнув до лисиці в яму, аж бризки полетіли на всі боки. Лисицю замалим не задушив. А вона йому: «Тихше, борода-тий дурень, ти всю мене обдав грязюкою!» А сама тим часом, не довго думавши, плигнула козлові на спину, а зі спиною на роги, і вистрибнула з ями. А козел зостався у ямі і був там за того ще два дні, поки невзначай натрапили на його пастухи і витягли звідти на віжках.

ЛИС-КУЦАК

Був собі один хитрий лисок; не дивота, що хитрий, бо знаємо, що походив з такого роду. Але — як тої приповідки: і на дірявий горнець найдеться купець; таке було і з нашим лиском.

Довго він ходив по курниках за курми і якось йому уходило. Одного разу пішов лис за курми, заліз у курник і душить кури. Але одну якось з поспіху недобре зловив і вона крикнула раз, другий, і то учув газда. Газда був у сусіди, надійшов до хаті, учув, що курка кричала, та й туди — а лис газдує у курниці. Тогди газда заткнув діру, котров лис уліз до курника, а сам створив двері і уліз у курник. Заки він уліз,

лис з страху скочив угору до дучки, а її уже нема. Тоді лис далі продирати стріху; уже прорвав та й пхається, а газда уздрів, що лис тікає, та й лап за хвіст. Лис як ся торгне з усеї сили тікати, хвіст ся лишив газді у руках, а лисок гайда утікати куцаком. Так біг, біг, забіг до своєї дучки та й сховався.

Там зразу радувався, що утік, хоч і без хвоста; добре, що сам живий. А далі надумався, каже: «Волів я цілий пропасти — без хвоста. Тепер без него як? Як вийти межи люди? З мене будуть ся усі сміяти». А треба знати, що сей лис не був з бідних харлаків, але з багачів-дуків. Він і до ради належав. Но голосить він: «Як, — каже, — покажуся межи люди? Хвіст у нас, лисів, — то найбільший гонор. У кого найкращий — того і на війта вибирають». А він акурат лагодився на війта, як старого скинуть, бо він мав хвіст, як мітла, а м'ягонький, як шовк.

Сидів він і плакав три дні, а далі гадає: «Який я дурний! Сиджу та й журюся та плачу, а з цього нічо не буде!» Зачинає він думати, як би то умити собі перед людьми лице. Гадає: «Може, би я другого заїв, а його хвіст собі відтак пришив? Але, — каже, — другого зачепи та най вирветься та утече, то що буде? Розкаже цілій громаді. А зрештою, якби загриз його, то хто пришиє хвіст? Проси другого, то другий розкаже усім, що цей безхвостий. Піду та й хіба утоплюся... Але знов шкода, бо ще мож довго жити». Та й як зареве... Зареве і зачне глину їсти та й знов думає. А далі пішов на ту гору у лісі, відки си завше раду скликає

і як зачне гавкати на весь ліс, аби ся лиси сходили на раду, бо він має щось важного їм розповісти, а сам сів собі у густий корч, аби не видко, що він куций.

Лиси учули то гавкання та й кажуть: «Ано ходім; щось він має нового сказати. Десь го довго не було, певно ходив десь кури красти, або знає десь за якесь небезпеченство та хоче нам сказати».

Приходять д нему, а він каже: «Панове браття, знаєте, чого я вас кликав? Я вас кликав, бо хочу вам щось нового сказати. Таке, браття, я надумав: нащо нам ті прокляті хвости волочити? Та же то кара з ними! Часом чоловік піде до курника за курками, а то хтось надійде; сам би ще утік, але за хвіст можуть імити та й через хвіст пропадай цілий. Знов недобре! Іди корчами та сам би чоловік якось проліз, а так зачепиш хвостом та й вертайся назад. А то ліпше би було, панове, якби ми усі хвости собі повідкусювали та й так ходили без них. Ану, панове, придумайте, чи я не правду кажу? Та же я над цим пару день думав».

Стали лиси та й нічого не кажуть — ні сьак, ні так. Але був межи ними один старий мудрий лис, бо навіть три капеляції війтом вибув, та й до них каже: «Панове браття! Ану подивіться, чого він у корчі сидить? Чи не урвав йому дехто хвіст? А він хоче, аби і ми собі повід'їдали хвости. Та же хвости то наш найбільший гонор! Що лис варт без хвоста?»

Лиси скочили, витягли того з корча, подивилися, а у того хвоста нема! Усі у сміх. А старий

каже: «А я не казав, що він хоче усіх насмішити?» Кажуть лиси: «Не має хвоста, то уїжмо йому ще й уха, то краший буде!»

Повід'їдали они йому вуха та й пустили. Лис як прибіг відти, заліз у свою нору та й уже там з устиду здох.

ЛИСОВЕ СЕРЦЕ

Ходив лис берегом понад водою і, як побачить яку маленьку рибку, котра підпливе до берега на сонці погрітися, мерщій хапав її й поїдав. Побачили це більші риби, й стало їм ніяково, що до їх господарства втручається якась патлата мара. Попливли вони до свого короля по раду, що мають робити. Король вислухав їх і каже:

— Приведіть його сюди, на глибину Дністра. Тут ми затягнемо його у воду, розпоремо, виїмемо серце, з'їмо й будемо такі мудрі, як лис.

Пішли риби сповняти наказ короля. Підплили дві риби до берега, зупинилися біля лиса й кажуть:

— Проше пана адвоката, чи не попливли б ви з нами? Чогось потребує вас наш король.

— Чому б ні? Як треба, то й треба.

Сів лис на риб:

— А ви не знаєте, чого вашому королеві треба од мене?

— А чому б ні, знаємо. Він казав, що треба ваше серце вийняти та з'їсти, то будемо такі мудрі, як ви.

— Е, коли так, то завертайте назад, бо я зоставив серце вдома. Але я прибіжу і за хвилину принесу сюди.

Завернули риби назад, плигнув лис на берег та й каже:

— Які-бо ви дурні! Та хіба ж є хто такий, що ходив би без серця?

Риби зрозуміли, що лис обдурив їх, але вже пропало, бо що ж вони б йому тепер зробили?

ЛИС-ЧЕРНИЦЯ

Лисові погано жилося, так він надумав зробитися черницею. Поліз у одній хаті (що в ній ніхто не жив) у комин, вимазався в сажу, причепив хрестик на шию, назбирав собі голуба, гусака, півня, селезня, пішов у Київ Богу молиться.

Ішли та й ішли. Аж ось їм на дорозі трапилась річка. Лис і каже:

— Перш чим нам брести через оцю річку, треба вам усім висповідатись у мене. Я залізу в нору і буду вас по черзі кликати. А то все рівно вам (хто з вас грішний) доведеться втопитись.

Заліз в нору. Покликав першого голуба. Голуб пита:

— Чим же я грішний?

Лис каже:

— Тим ти грішний, що ти по полю літаєш та зерно збираєш, те, що його сіють люди. А тому ти втопишся.

Взяв та й з'їв. Покликав півня.

— Чим же я винен перед Богом?

А лис йому:

— А тим ти грішний, що ти рано встаєш, співаєш і людям досипать не даєш.

З'їв й півня. Кличе гусака. Гусак пита:

— В чім я согрішив?

Лис відповідає:

— В тім, що ти ходиш по чужих городах та їси чужу капусту. От через те ти й не перепливеш річки.

З'їв й гусака. Кличе останнього — селезня.

— Ану, йди, голубчику, розкажу тобі, в чому ти грішний.

Селезень як увійшов у нору, як побачив самі головки з його товаришів, вискочив та й каже:

— Я піду приведу гусей та качок. Нехай скажуть, що я ні в чім не грішний.

Як його лис не просив — та він не згодився. Пішов дорогою. Коли на його натрапив охотник. Хотів убити. А селезень упав та й качається, каже охотникові:

— Я тобі лиса покажу, тільки не вбивай мене.

Та й повів до нори, де сидів лис.

Прийшли до нори. Нора була під коренем одного дерева. Охотник засів під деревом. Селезень підійшов до нори та й гука:

— А вийди, подивися, скільки я тобі свідків привів!

— Хай ідуть сюди! — гука лис.

— Та їх дуже багато, всі не вмістяться і хочуть тебе бачити тут, — каже селезень.

Лис тільки голову висунув, а охотник його бах та й убив. Узяв додому. І селезень пішов із ним жити додому.

Та й досі десь так живуть.

ЛУПЛЕНЕ ТЕЛЯ

Був собі чоловік да жінка; да нічого в їх не було, тільки одно телятко. Ото воно так жило, як слід, а то якось щось воно й спортилося. Був у їх стожок сіна; то це чоловік підкине, то воно й з'їсть; да все й їсть, і їсть... Той чоловік увійшов снідати да й каже: «Жінко! Що мені робить оцьому теляті? Що вже скільки сіна було, да й поїло. Чи його зарізати, чи що?» — «Ні, — каже, — облупи да на улицю випусти, нехай іде, живе». Він облупив да й пустив.

Іде да й іде тее теля. Аж біжить кабан да й каже: «Куди йдеш, луплене теля?» — «Світ за очима, а смерть за плечима; ходім за товариша». Дак кабан каже: «Ходім».

Ідуть да йдуть. Біжить баран да й каже: «Куди йдеш, луплене теля?» — «Світ за очима, смерть за плечима; ходім за товариша». — «Ходім».

От ідуть. Біжить гусак да й каже: «Куди йдеш, луплене теля?» — «Світ за очима, а смерть за плечима; ходім за товариша». — «Ходім».

Ідуть да йдуть. Біжить селех да й каже: «Куди йдеш, луплене теля?» — «Світ за очима, смерть за плечима; ходім за товариша».

Ідуть да й ідуть. Аж біжить півень. «Куди йдеш, луплене теля?» — «Світ за очима, смерть за плечима; ходім за товариша». От ідуть да йдуть собі.

Аж така хуртовина!.. Поставали да й радяться. Кабан каже: «Я побіжу в болото да в мох уриюсь!» А баран каже: «Я побіжу да в дупло влізу». А гусак каже: «Я полечу на вербу, одно крило простелю, а одним укриюсь». Селех каже: «І я полечу на вербу, одно крило простелю, а одним укриюсь». Півень каже: «І я полечу на вербу, одно крило простелю, а одним укриюсь!»

А теля [...] да зробило хату собі... Зробило сінці і комору, прикоморок... Там усячина є, — жито і мука, усе є... Піч зробило собі в хаті. Пішло дровець назбирало да протопило хату да й лягло на печі.

От біжить кабан да й каже: «Одчини, луплене теля!» — «Не одчиню!» — «Ну, носом прорию». Треба одчинять. Одчинило. Він увійшов да на піл і ліг. А воно на піч.

От біжить баран. «Мекеке, мекеке! Одчини, луплене теля!» — «Не одчиню!» — «Лобом проб'ю!» Воно встало, одчинило. Він увійшов да під піл. А воно на піч таки все дереться.

От біжить гусак: «Одчини, луплене теля!» — «Не одчиню!» — «Ну, носом проклюю!» Воно встало, одчинило. Він під покут та й сів.

От біжить селех да й каже: «Одчини, луплене теля!» — «Не одчиню!» — «Ну, носом проклюю». Воно одчинило. Він під піч у куточок.

От біжить півень, каже: «Одчини, луплене теля!» — «Не одчиню!» — «Носом проклюю!» Воно одчинило. Перед комином жердочка, він і сів на тій жердочці. От, ото вже ночувать їм треба.

Вовк прийшов да в комірку, виїв муку, поїв жито, все сало з'їв да тоді й увійшов у хату да на

під зирк! А теля з печі зирк! Та й каже: «Ей, браття! Вставайте вовка бить!»

Вони повставали, давай його молосовіть там, бить [...]. От вони і вбили вовка та й витягли на улицу, да й повходили в хату. Дак півень і каже: «Якби були подали сюда, дак і облупили!»

МАВПА І ЇЇ ДІТИ

Яка школярська наука?

Трафілося раз, що мала мавпа п'ятеро молодих, збирала їм по лісі їду і носила. Раз під осінь не стало вже ніяких овочів у лісі. Питали діти матері, що вони будуть відтепер їсти? Мати сказала їм, що тепер нема вже нічого, лиш горіхи; то найсолодший на теперішній час овоч.

Зібралися вони всі п'ятеро одного рана, вилізли з дупла і пішли до лісу шукати горіхів, бо мати говорила їм, що вже нема тепер другого овочу. Знайшли горіхи, але в лупи — ні. Почали гризти, але то було гірке. Кажуть:

— Та наша мати хіба божевільна, коли говорить, що нема солодшого понад горіхи!? А то таке гірке!

Прийшли вечір до дупла і кажуть матері, що знайшли горіхи, але їх не можна їсти, бо дуже гіркі. Мати відповіла їм на те, що вони не їли горіхів, бо горіхи солодкі. Каже їм:

— Поведете мене рано туди, де ви їли горіхи.

Відвели вони рано матір під горіх. Мати взяла горіх, розкусила, виймила зерно і дала їм, та питає, чи гірке. Вони кажуть, що це солодке,

а те, що перше розкушували, було гірке. Та й за-
чали говорити, що їх мати мудра, бо дала їм їсти
зерно, а не лупину.

Так і школярська наука: така спочатку гірка,
як на горісі лупина, але як вивчаться і здобудуть
собі хліб, тоді заїдають зерно з горіха.

Така то приповідка.

МАВПИНА ЛЮБОВ

Ще була одна мавпа і мала також п'ятеро
молодих. Пішла вона до лісу збирати поживу
і забавилася довго, не могла нічого призбира-
ти. А тих п'ятеро молодих посварилося в дуплі,
коли вже дуже поголодніли. А за що посвари-
лися? За те, що одно другому казало: «Мені
мати дасть перше, бо мене найліпше любить». І
друге так казало, і третє, і п'яте. Посварили-
ся за те і почали битися. Одно з них було
найсильніше і те побило тамтих четверо; кот-
рим ударило до землі, кожде викинуло надвір
перед дупло. Всі четверо були убиті, лиш одно
живе.

Коли мати прийшла і побачила четверо заби-
тих, лиш одно живе, спитала, що то за робота.
А те живе відповіло: «Ми посварилися. Я був
найсильніший та повбивав тамтих».

Мати лише сказала: «Мені були всі однаково
милі, я була би вас усіх рівно обділила!» Вхопила
мати й те п'яте, гепнула ним до землі: «Такі мені
були тамті милі, як і ти!»

Так мати робить із недобрими дітьми.

МАРКО УБОГИЙ І ВОВК

У цього Марка було пара муреньких бичків. Він з ними поїхав у ліс. Коли це приходить вовк та й питає його: «Що то у тебе таке?» (показує на бички). А Марко каже йому: «То муренькі бички». Вовк не вчув, що він сказав: то муренькі бички, та думав, що — мурованенькі. Каже: «Змуруй і мене, щоб і я такий був!» — Марко: «Добре, я на це майстер». Пішов, вирубав дванадцять бичів, зав'язав вовка у мішку і начав муровати, та все примовляє: «Аршин! Та вздовш, та вшир!» Домуровався до того, що побив бичі, а тоді і випустив його із мішка. Той вовк як вирветься — і не оглянувся.

Марко знав, що вовк йому цього дурно не пропустить. Пустив свої волики додому, а сам оставсь у лісі. Коли це веде той мурований вовк за собою таку силу вовків. Марко і виліз на дерево. Приводить він до того дерева вовків і то, щоб як-небудь достати його, стає мурований під тим деревом, потім на мурованому став вовк, а на тому тож; так, що поставало їх багато. Коли б ще два стало, то й досягли б його. А він каже: «Ей, братики! Подождіть, хоть табаки понюхаю». Вони і подождали. А він чи нюхав, чи ні, а потім каже: «Ачхи!» Мурований вовк, самий спідній, думав, що той чоловік знов мурує, та каже: «Аршин, та вздовш, та вшир», — та тоді з-під того дерева... Вовки і попадали. Ті вовки хотіли догнати його. Коли він так подрав, що вони не могли догнати.

Цей вовк як утік, то й думає: «Я хоч не йому зло зробив, то його скотині зроблю». От іде — аж пасеться кобила; так він її питається: «Чия ти, кобило?» А вона каже: «Маркова». Вовк: «Отепер же я тебе з'їм, кобило!» — «Ей, вовчику, голубчику, не їж мене, хоч поки я книги одвезу». А він каже: «Де ж твої книги?» А вона каже: «Ось, під хвостом». Він зайшов іззаду та так дивиться, наче читає; а потім лапою дряп по тих книгах. Вона його як хвицне! Так, що йому і свічки в очах показалися. Тоді він каже: «Який сучого сина Марко розумний, така його і худоба!» Ото і пішов од неї.

Іде він далі — аж гуси пасуться. Він питає їх: «Чиї ви, гуси?» Вони кажуть: «Маркові». Тоді він каже: «Отепер я вас поїм». Вони стали його просить: «Вовчику-братику, не їж нас тут, а лучче іди з нами до води; там ми понапуваємся води, тоді нас і з'їси, то нам не так буде болить». Він послухав їх; іде за ними. Приходить до ставка і сів коло гусей, дожидає, поки вони нап'ються. Вони напились, а потім поплили на середину. Вовк дожидав-дожидав, та бачить, що не дождеться, та й каже: «Який сучого сина Марко розумний, така його і худоба». І пішов ізвідтіль.

Іде далі. Аж пасуться три баранчики. Він тих баранчиків питає: «Чиї ви?» А вони кажуть: «Маркові». Тоді він каже: «Отепер я вас поїм». Вони його просять: «Вовчику-голубчику, не їж нас так; лучче сядь під горою, а ми тобі сами ускочим у рот». Він і послухав їх, і сів під горою. От самий більший баран як розженеться та як уда-

рив його. А він і покотився наниз. А другий баран каже: «Але ж ти який і дурний: б'єш вовка безневинно!» А потім до вовка каже: «Сідай, я вже тобі ускачу». Вовк послухав та й сів. І цей баран те саме зробив. Ото ще й третій підманив вовка, але цей лучче ударив, як ті. Тоді вовк каже: «Який сучого сина Марко розумний, така його і худоба».

Ото знов він іде — чи не знайде де далі дурнішої скотини Маркової. Коли дивиться — аж ходить свиня з поросятами. Він ту свиню питає: «Чия ти, свине?» Вона каже: «Маркова». Вовк: «Тепер же я тебе з'їм». Вона стала просить його: «Не їж мене, вовчику-братику, тут; лучче сідай на мене, то я тобі кужілки заспіваю та привезу до берези, то там мене і з'їси». Вовк сів на неї та іде; а вона йому кужілки співає:

Кужілки, кужілки!

Коли б швидче до дірки.

Ото привезла його до тину, а в тім тину та була дірка. Вона у ту дірку та й зав'язла з тим вовком. Придавила його до тину, щоб він не вирвавсь, а потім стала кричать. Свині позбігались і розірвали того вовка, а свиня жива осталась.

МАТЕРІ СВОЇ ДІТИ — НАЙКРАЩІ

Була собі сова. І вивела вона дітей, — таких витрішкуватих, лапатих, — та так-то вже ними втішається:

— Ох, ви ж мої окатенькі! Ох, ви ж мої чубатенькі! Ох, ви ж мої лапатенькі!

От летить вона з гнізда, щоб пошукати їм поживку, бо все роти роззявляють, їсти хочуть. Летить і зустріває вона орла.

— Куди се ти, орле, летиш? — питає сова.

— Та куди ж!.. На здобич. Може, що знайду, яких пташенят абощо, то й поживлюся.

Злякалася сова, починає просити:

— Орле сизокрилий! Прошу я тебе: не поїж моїх дітей, не займай їх! Благаю тебе!

І так-то вже просила, що орел зглянувся та й каже:

— Ну, добре! Не буду вже займати твоїх дітей. Тільки скажи ж мені, які там твої діти, щоб я мав якусь признаку, то й не зачеплю їх.

— Та яку ж признаку? — одказує сова. — Як побачиш самих найкращих пташенят, ото й будуть мої!

— Ну, добре! — каже орел.

Полетів. І поїв самих найпоганійших, які були в гаю. Коли вертається сова, аж то якраз її дітей поїв орел!..

МЕДВЕЖІ ЖАРТИ

Діялося се в горах, де є великі ліси. Раз зайшов туди побережник. Дивиться, а медвідь роздражнив дикі свині і сам скочив на бука, що мав на собі великі губки, гей би полиці. По тих губках виліз медвідь на вершок бука та й метав звідти галуззям в роз'юшені свині.

Побережник сидів на другім дереві та й сміявся в духу з забави медведя. Коли свині розійшлися, медвідь зліз та й пішов у свій бік. Зліз також побережник, пішов до бука та й понадтинав губки так, що ще трохи держалися дерева.

На другий день медвідь знов роздражнив свині та й прибіг драпака до того бука. Хотів вискочити на бука, але губки обломилися, та й медвідь впав між свині. Свині роздерли його на кусні.

І так скінчилися жарти медведя.

МЕДВІДЬ І БДЖОЛА

Раз прийшов медвідь до лісу, сів собі на колоду та й каже:

— Так мені щось гірко, що не знаю, де ся діти. Але нагадав собі за мед.

— Йой, — каже, — та то бджоли такого меду мають — повні магазини, а мені аби було гірко?! Я, — каже, — іду зараз та й пошукаю за пасікою та й дам собі раду!

Пішов медвідь шукати пасіки.

Іде він лісом, іде та й усе нюхає, усе зазирає на дерева, чи нема де бджіл. Але на однім місці сів він собі на пеньок та й каже:

— Уже-м ся дуже змучив, я собі тут посиджу, може, якась бджола надлетить, то я ся буду її питати, де вона має свою хату.

Сидить він, сидить, але дивиться — одна бджола п'є мед; сіла на цвіток та й п'є. А він таки борзо хап за крильця та й підвів її до вуха, аби чув, що вона буде казати. А вона лиш:

— Йо-о-ой! Йо-о-о-ой!..

Каже медвідь:

— Не пушу тя, доки мені не скажеш, де твоя хата.

Гадає бджола: «Що робити, аби жити?» Каже йому:

— Даруй мені життя, бо я хати не маю.

А вона має хату, але не хоче йому показати, аби не збурих усієї пасіки. А медвідь потряс нею та й кладе знов до вуха, каже:

— Ну, як ти хати не маєш, то будемо жити разом; я також хати не маю, а дуже мені гірко, то ти мене маєш годувати медом. Я тебе пушу, але маєш коло мене лазити по цвітові, збирати мед та й маєш мені насипати на язик. Але пам'ятай: якби-с задумала тікати, то лиш не встигнеш підлетіти — та й смерть; гинеш, ади, зараз у моїх лабах.

Каже бджола:

— Добре.

Но не пустив він її зараз відразу, але уперед пішов та й уломив собі тугу галузу з листом, аби бджолу вбити, якби вона захотіла тікати.

— Ну, — каже медвідь, — дивися, аби-с не пробувала тікати!

— Ой, не буду, — каже бджола.

Медвідь пустив бджолу на квітку, та й вона ссе мед. Як виссала з одної, а медвідь каже:

— Лізь на другу!

Та й вона збирала аж під вечір. А медвідь питається усе:

— А що, є багато?

А вона каже:

— Зараз, зараз.

Але вона собі гадає, як би то збутися того ворога? Гадає: «Ніц, лиш як ся смеркне, а я упаду mezi траву, mezi зілля та й пропаду; він мене потемки не знайде». Ну, смерклося уже добре, а медвідь каже до неї:

— Ану, ходи сюди, уже не можу витримати; давай сюди мед.

Та й хап бджолу за крило і несе в рот. Але бджола спудилася та й каже:

— Клади мене на язык борше, бо мед капає уже на землю.

Медвідь отворив рота, поклав бджолу на язык та й слухає, як буде виливати мед солодкий... А бджола разом лиш знялася угору та й полетіла у темний ліс. А медвідь нім за галузу, а то вже не знати, куди махати... Каже він сам до себе: «Який-сми великий, а не мав розуму на маціньку мушку!»

МЕДВІДЬ І МЕДВЕДИХА

Був медвідь і медведиха. Медвідь рубав дрова, медведиха спала на печі. Спить, спить, вийшла надвір та й кричить: «Гвалту! Гвалту!» А медвідь питає: «Що там?» — «Мене в куми кличуть». — «Та йди».

Прийшла, а медвідь питає: «Як поклали ім'я?» — «Початок».

Пішла медведиха на піч. Спить, спить, а медвідь дрова рубає. Медведиха вийшла та кричить.

Медвідь питає: «Що там?» — «Мене в куми кличуть». — «Та йди».

Пішла в куми та й приходить, а медвідь питає: «Як ім'я?» — «Серединка». Та й пішла на піч спати. Спить, спить, вийшла надвір та й знов кричить: «Гвалту, мене в куми кличуть». А медвідь каже: «Та йди».

Прийшла, а він питає: «Як поклали ім'я?» — «Поденце». А він питає: «Чи ти мід не виїла?» — «Та виїла». А він взяв та й бив, бив її та й верг у потік. Вна вийшла та й каже: «Коби-с знав що!» — «Що-с?» — «Там є риба у воді, коби-с йшов витягнути її». Він каже: «Поведи мене туди». Вна повела та й каже: «Пхай хвіст там у ту дірочку».

Медвідь так зробив, а хвіст примерз, а вона пішла д хаті. Він сіпався, сіпався та й урвав хвіст та й увійшов д хаті, а вона на печі. Бив, бив її та й несе у [о] полонку. А вона каже (потихо): «Слабий дужого несе». Він питає: «Що? Що?» Вна каже: «Дужий слабого несе». Йде, йде та й каже: «Слабий дужого несе». — «Що? Що?» — «Дужий слабого несе». А потчерез час знов каже: «Слабий дужого несе».

За цим разом медвідь вислухав по-людськи, верг її д землі та й убив.

МИСЛИВЕЦЬ, СЛОН ТА ЗАЄЦЬ

Був собі мисливий, пішов на полювання і зайшов у ліс. Дивиться: лежить слон. І той заміряється його вбити. А слон каже: «Лучче мене

ти піднеси живого, то я тобі дам багато грошей. Бо що ж ти з мене жищиш? В мене костей мало». І той мисливий каже: «Коли я тебе не піднесу». — «Ні, піднесеш! Тільки зроби два друки, підложи під мене, і я встану». І той каже: «Ну, пам'ятай, жеби-сь мені гроші дав!» А той каже: «Дам».

Взяв (мисливий) вирубав два друки, підложив під него і підніс. І слон стріпався і каже: «Я тебе з'їм». Той в него проситься, каже: «Змилуйся! Та я тебе не стріляв, а ще підніс!» Той таки каже, що з'їсть. І він (мисливий) каже: «Лучче здаймося на люди».

Біжить лис. Мисливий каже: «Ей, чоловіче! Осуди нас!» — «Або що?» — «Я його підніс, і він мене хоче з'їсти». Лис подивився на них і каже: «Таки з'їсть!» І побіг. Але йде вовк. Мисливий і того просить: «Осуди нас, чоловіче!» — «За що?» — «От він лежав, а я його хотів застрілити. І він мені казав ся піднести і обіцяв багато грошей. А я його підніс, і він мене тепер хоче з'їсти». І вовк каже: «Таки з'їсть!» І побіг.

Ось ту біжить заєць. Той (мисливий) просить його. Заєць прибіг до него, і той йому розкажує. Він каже: «Брешеш! Бо ти такий малий, а він (слон) — великий! То ти його не можеш піднести!» Слон каже, що підніс. «І ти брешеш! Ляж лучче при мені; я zobачу, то дам тобі віру».

Слон ліг, а заєць каже мисливому: «Возьми тепер його забий, то він тебе не з'їсть». І той його забив, і подякував зайцеві, і каже: «Доки жити буде мій рід, то жаден не буде тебе бити».

З тим розійшлися. А він здійняв шкуру і іде. Ось ту надигає того зайця, вдарив і забив. Заець каже: «Ото, за добре платять злом! Я тебе добром нагородив, а ти мене буком вбив!»

МИША ДБАЙЛИВА І МИША ЛІНИВА

Було дві миші, і одна ся настарала їсти на зиму, а друга нич. А воно і днесь так є, що не тому речено, кому печено, хіба тому, хто з'їсть. І тоті миші одна другій мовить:

— Що ж, сестричко, ци зладилася на зиму?

— Та чому, зладила. Маю, біг дав, що їсти й пити. А тота, що нич не має:

— Маю й я з-за Божої волі; вже-м ся й висповідала. А ти ци сповідалася?

— О, я ніт. Не знаю, де сповідатися.

— О, мій дідо ксьондзом. А вже старий, такий вусатий і легко сповідав. Ходи зо мнов, я вкажу!

І привела її там д'якійсь хижі, і вказує там у віконце, й мовить:

— Лізь туди, він там сидить, дідо мій!

А кіт ся дивив, же миш полізла. Та й тота ся вернула, а кіт скочив та й другу з'їв. І тамта не працювала і не ладила, а через зиму їла.

МИША ЛІСОВА Й СІЛЬСЬКА

Раз була собі в селі миш mezi домами, mezi стодолами і мала завжди що їсти. Але раз пішла до лісу одвідати свою сестру, такую миш лісо-

вую. Так тамтая каже: «О, то тобі мусить там добре бути у селі, маєш завжди що їсти: і збіжжя, і сир, і м'ясо; а я тут не маю, іно коріння, го!» — «Но, то прийди ж там до мене до села, то я тобі все покажу, що я маю за комори; але також ще є в нас такий кіт, що нас сповідає!» — «А яко ж то сповідає?» — «А но, прийдеш і побачиш, як сповідає; так сидить, а патьора мурмочить і сповідає нас; но побачиш сама!»

Так тая лісова миш — вже її кортить, як то кіт там сповідає, іде з нею, з тою сільською, до халупи і їсть там, і п'є, що іно хоче, тамта її приймає. Але вона таки хоче конечно кота побачити, як він сповідає. Так тая, домашня, каже їй: «От, бач, там-о сидить собі кіт». А тая: «А де ж? Де ж? Не бачу!» Но і висунулася із ями, а кіт — мах! І злапав її!

От также маєш, от як сповідає! Ото її вже висповідав і на смерть...

МИШАЧА РАДА

В одній хаті здох котик. Між мишами настала велика радість, бо гадали, що вже тепер безпечніші будуть. Не довго тішились — газдиня придбала собі другого. Сей зараз забрався до мишей; що котру зловить — зараз удушить! Настав великий переполох між мишами. «Новий кіт! Новий кіт! — закричали гуртом. — Треба його конче позбутись, бо жодна не останеться живою». — «Але як стратити його?» — закричали одні. «Я пораджу, — сказала маленька. — При-

в'яжім йому до шийки дзвіночок, тоді здалека будемо чути, як він біжить; от і потікаємо». «Дуже добра рада», — сказали другі і почали з утіхи скакати. «Але ж котра завісить котикові дзвіночок на тій?» — спитала одна мишка.

Усі поглянули одна на другу і замовкли: не найшлась така відважна. А кіт тим часом як ходив, так і ходить без дзвіночка та ловить миші одну по одній.

МУЖИЦЬКІ ХИТРОЩІ-МУДРОЩІ Й ЛИСИЦЯ

Поставив мужик тенета на зайців та на лисиць, а тут як на те лисиця і біжить прямо на тенета. Побачила тенета, остановилась та й каже: «Ач, мужицькі хитрощі-мудрощі, це неначе рибу ловить. Бач, сучого сина, на дурну напались!»

А мужик убачив її та як свисне. Лисиця злякалась та стрибнула в тенета, заплуталась та й проситься: «Мужицькі хитрощі-мудрощі, пустіть!» Рвонулась, прорвала тенета та й побігла в ліс. Біжить по дорожці, дивиться — аж щось ясніє. Обійшла тихенько кругом, дивиться — аж капкан. «Ач, мужицькі хитрощі-мудрощі, постійте, я ж вас упакощу!» Та й сунеться в капкан задом. Торкнула хвостом, а капкан і прихлопнув кінець хвоста. Тоді вона стоїть і проситься: «Мужицькі хитрощі-мудрощі, пустіть, я пошутила! Пустіть-бо, он і дядько з кійком іде!» Рвонулась, одірвала кінець хвоста і утекла.

Вибігла на дорогу, слухає — а щось гуде. Підкралась — аж скрипка, що музиканти, їхав-

ши з весілля, загубили. Ходє лисиця кругом скрипки, і боязно, і кортить. Що воно таке є? Торкнула лапою за струни, а вони і заграли. «Ан, сучого сина, ангельський голосок, а чортова думка. Тепер не одурите!» І побігла в поле.

Біжить по полю, а мужик поставив біля воза пусту кубушку, а вітер в неї гуде. «Чого ви смієтесь, мужицькі хитрощі-мудрощі?» Та й заглянула в кубушку, а мотузка і накинулась на шию. «Ага, попались, мужицькі хитрощі-мудрощі! Ось я ж вам докажу, як з мене сміяться, я ж вас утоплю!» Та й побігла з кубушкою до річки.

Прибігла, опустила в воду кубушку, а кубушка булькотить. «Ага, проситесь, мужицькі хитрощі-мудрощі, топіться!» А кубушка набирається води та й тягне лисицю на дно. А вона баче, що непереливки, і ну проситься: «Мужицькі хитрощі-мудрощі, пустіть! Я з вами пошутила, а ви вже й сердитесь... Пустіть-бо, я більше не буду!»

Кубушка набралась води і втопила лисицю.

МУЗИКА В БОЧЦІ І ВОВК

Одного разу ішов музика з весілля, і на весіллі, як грав, сперли йому гроші, — щось недобре грав. А він украв бочку від горівки і каже: «Буде добро, що то!» І втікав через ліс. У лісі напала го ніч, зробилося темно, а він звинувся по корчах і ліг у вовчій буді спати. Заліз у бочку, заднився і тов діров, що чіп стояв, догори. Прийшов вовк змучений, струджений, вкладається в буді спати і намацує ту бочку та й каже: «Хто тут є?» А той

з бочки відзивається: «Я». А вовк питається: «Хто ти?» А він каже: «Музика». І каже вовк: «Лізь відти, най тя їм» А музика каже: «Я на весіллі вовка вареного їв». Але вовк сів на бочку і думає, що з сим робити? І як сів і запхав хвіст у діру; а музика як обмотав хвіст навколо руки три рази, то що вовк просив, а він не хотів пустити. Каже вовк: «Пусти, будем оба товаришувати». Музика не обзивається. І вовк летів, тікав з бочков. І тікає через корчі, через гушавини і думає собі: «Може ся біда згубить?» Але той так міцно тримав, що бочка і по ногах била вовка, і не пустився. І нараз скочив через корч. Бочка вперла в корч, і хвіст урвався, а вовк ся перевернув і став неживий. Тогди музика виліз з бочки і вовка облупив. Другі вовки зазирали з корчів, але боялися до него доступати, бо кажуть: «Такий чоловік, як він, що убив такого вовка, то нема йому що вірити». А той облупив, і шкіру під паху, і пішов додому. І узяв за шкіру десять рублів.

МУРАШКА І ГОЛУБ

Одна мурашка лазила до двору, нишпорила собі добичі. Посеред двора стояла полив'яна ринка з водою. В тій ринці стирчала соломина; один кінець доторкався до води, а другий виходив з ринки. Мурашка спустилась по тій соломині до води і почала смоктати з неї потрібну для неї гущу. Де не взявся вітер, подув і звалив ту соломину в ринку. Мурашка впала в воду і почала тонуть, а далі учепилась за соломинку і дер-

жалась за неї. Намокла вся як хлюща і змерзла добре. Якби протяглося ще хвилин зо три, мурашка б загинула. Де не взявся на її щастя голуб, підійшов до ринки воду пити. Мурашка почала його прохати: «Будь ласкавий, заборони мене од смерти, я тобі колись в пригоді стану». Голуб засміявся і подумав: «Чим вона може мені оддячить, така нікчемна комашка?» Голуб нехотя попнувсь в ринку, схопив ту соломинку в носик і кинув її на землю. Мурашка обсохла, обогрілась на сонці і подалась до своєї домівки.

Через тиждень чи через два довелось голубові полетіти до сусіда на тік пошукати там зерна. Голуб ходив по току, задравши вгору голову, не помічав, що перед ним стирчать петлі пльонки. Якраз на ту пору бігла по току мурашка, побачила, що голуб підходе до пльонки, мерщій підбігла до його і жигнула його за ногу. Голуб нахилив голову вниз — подивиться, хто його жигнув, і побачив, що у його перед носом стирчать петельки пльонки. Він тоді мерщій задки, задки, знявсь і полетів додому. Тут він згадав, як він заборонив мурашку од смерти і як мурашка поступалась стати йому в пригоді. З того часу голуб з великою охотою помагав в нужді всім тварям.

МУРАШОК СИЛЬНІШИЙ ВІД ОРЛА

Орел казав мурашкові, що він дуже мудрий. А мурашок каже:

— Я тому мудрий, бо я дужий. Ану, візьми ти кавалок олова, який-єс сам завеликий та за-грубий, та винеси у смереку у самий вершок!

Орел не міг підоймити від землі, а мурашок, який він завеликий, який він за grubий, такий кавалок узяв, виніс на сам вершок смереки, припочив там трохи та назад ізніс.

— За того буду твоїм дітям очі виїдати, як їх меш виводити, — сказав мурашок.

Тому тепер виводиться орел у березні, коли ще мурашок нема.

НАРІКАННЯ ЛИСИЦІ

Жалілася раз лисиця собаці:

— Яка я бідна та нещаслива! Ніхто мене не любить, цураються мене!.. Мабуть, вже така моя доля!

— Е, ні, голубко! — одказав собака. — Не так доля, як лиха воля. Коли б ти добра була, то й дружились би з тобою, а лукавого всі цураються!

НАСМІШЛИВЕ СЛОВО

Давно се діялось, як побачив один чоловік в лісі огрядного оленя. І довго він любувався красою оленя. Аж той за примітив вкінці і чоловіка і зрадів, бо вже віддавна мав замір поспитати когось про свою красу.

Олень наблизився, проте, до чоловіка, станув перед ним в цілій своїй огрядності та й питає: «Чи гарний я?» — «Коби-сь не куций!» — сказав чоловік.

Олень задрожав з досади і каже: «Зроби мені сокирою рану межи рогами». Та й пригнув го-

лову до чоловіка. Сей вагався, але вкінці цюкнув топором рогатого, а в тій же хвилі блюхнула кров косицею, аж до половини високих дерев. «Дякую тобі за прислугу, — каже зранений. — За рік прийди на те саме місце, щось тобі цікавого покажу і скажу». Та й за сим словом пігнав в гущаки, лишаючи широкий слід крові за собою.

В рік жде чоловік на оленя, але вже з кресом в руці, бо боявся помсти оленя. Незабаром надбіг олень та й, поклонившись знайомому, каже: «Подивися, чи рана від твого топора загоїлась». І схилив голову перед очі чоловікові.

Трепечучи, оглянув чоловік зранене місце та й каже: «Загоїлась і лиш маленький шрамочок по собі лишила». — «Видиш, — промовив, зітхаючи, олень, — рана від топора за рік заросла, але рана, що мені в серці зробило твоє насмішливе слово, не загоїться ніколи».

НЕ ВПУСТИ РАКА З РОТА

Летіла ворона понад морем, дивиться — лізе рак. Вона хап його та й понесла через лиман у ліс, щоб, сівши де-небудь на гіллі, гарненько поснідати. Бачить рак, що приходиться пропастити, та й каже вороні:

— Ей, вороно, вороно, знав я твого батька і твою матір: славні люди були!

— Угу! — каже ворона, не роззявляючи рота.

— І братів, і сестер твоїх знав, — каже рак, — що за добрі люди були!

— Угу! — гугнить ворона, а рака кріпенько держить.

— Та вже хоч вони і гарні люди, — каже рак, — а тобі не рівня. Мені здається, що й на світі нема розумнішої над тебе!

— Еге! — крикнула ворона на весь рот і впустила рака в море.

От тим-то, як кого одурять хвалою або улесливою річчю, то люди й кажуть:

— Упустив рака з рота.

А як кого остерігають, то кажуть:

— Гляди, не впусти рака з рота.

НЕРОЗУМНЕ КОШЕНЯ

Принесла кицька мишеня і каже кошеняті:

— Ось тобі, грайся, учись миші ловити.

І пішла. Кошеня торкнуло лапкою мишку раз, удруге. Лежить мишка і не поворухнеться. Схопило злегка зубами, а мишка:

— Ой, ой! Мені ж боляче!

Кошеня розціпило зуби, а лапою мишку тримає.

— Відпусти мене, — просить мишка.

— Не можу, — каже кошеня, — мене мама буде сварити.

— Моя теж сваритиме, якщо я не прийду.

— То твоя мама, а то — моя! Вона буває дуже зла, як розгнівається, — каже кошеня.

— А що ти зі мною зробиш?

— Повчусь, як миші ловити, а тоді мама прийде, скаже, що робити.

— Хіба так учаться? — пропищала мишка.

— А як? — дивується кошеня.

— А так: я буду тікати, а ти наздоганяй — як у квача грають.

— Це цікаво, — погоджується кошеня.

— І дуже весело, — пропищала мишка. — Я як долічу до трьох, ти зразу ж мене відпускай.

І тільки кошеня відняло лапу, мишка шусть — і нема. Як вітром здуло.

Лаяла кицька кошеня. Вуха нам'яла, щоб пам'ятало кошеня науку.

ОВЕЧКА

Йшла овечка дорогою і судосилась з вовком.

— Здорова будь, овечко!

— Здоров, вовче! — каже овечка.

— Куди ти, — каже вовк, — ідеш?

— У поле, пастись.

— Я тебе, — каже вовк, — хочу з'їсти.

— Е, — каже овечка, — коли ти хочеш мене з'їсти, то піди ж перш та висповідайся.

— Куди ж я, — питає вовк, — поїду сповідатись?

— Я тебе заведу.

Ото овечка повела вовка в западню і каже йому:

— Застроми сюди лапу!

Вовк застромив туди лапу, куди сказала йому овечка, западня — хлоп — і застукнулась.

Сіпався вовк, сіпався — не може ніяк, бідний, вирваться. Так він стояв, аж поки чоловік не прийшов з дручком уранці та не висповідав того вовка.

ОЛЕНЬ, ЧЕРЕПАХА І ПТАХ

Було троє друзів: олень, черепаха і птах.

Якось уночі заплутався олень у сітці. Спробував звільнитись, та побачив, що сам нічого не зробить. Покликав на допомогу черепаху.

Приповзла черепаха і почала гризти сітку. Гризе нитку за ниткою та все поглядає на стежку, чи не йде мисливець. А тут мисливець — з торбою, луком та стрілами.

Аж раптом йому під ноги кинувся птах. Мисливець побіг за птахом. Поки за ним ганявся, черепаха звільнила оленя. Зосталася сітка, порожня та порвана.

Розсердився мисливець: «Це мене так птах піддурив!.. Ось я його з лука вб'ю». І тільки націлився, а черепаха хап мисливця за ногу. «Ой!» — скрикнув він і промахнувся. Полетів птах цілий та здоровий. Тоді мисливець схопив черепаху, вкинув у торбу і пішов додому.

Дорогою захотілося йому їсти. Сів під деревом, розклав на листку млинці. А олень підкрався ззаду, підчепив рогом торбу і зник у гущавині. Там на них уже чекав птах. Він дзьобом розірвав торбу і випустив на волю черепаху.

Так троє друзів порятували один одного.

ОСЕЛ І ПЕС

Великий пес і осел ішли в дорогу разом. Обом захотілося дуже їсти. Осел спасав по дорозі бодаки і осет, а пес, будучи дуже голодний, просив

осла, щоби йому дав кусник хліба, котрий ніс на собі в кошиках. Осел відповів, що пес може їсти тоє, що осли їдять, тоє бодаки і осет.

В тій хвилі надбіг великий вовк. Осел, дрожаючи цілим тілом, став просити сильного пса, щоби його боронив. «Ні, — сказав пес, — тії, що хочуть їсти сами, най і бороняться сами!» По тих словах утік пес, а осла зажер вовк.

Яка ж з того наука? Ото тая: добра услуга вимагає также доброї услуги, і той, хто не милує ближнього свого, не найде помилування у него для себе.

ОСЕЛ, МЕДВІДЬ І ВОВК

Був один коваль, мав віслюка. Доки був віслюк молодий, то любив його коваль, а як ся постарів — не міг його продати, бо ніхто не хотів купити. А коваль взяв та й нагнав його.

Пішов віслюк та й зайшов у ліс. Дивиться: є що пасти. І каже сам до себе: «Було б мені давно потянути, а я так терпів голод». За дві неділі так спасся, що би його ніхто не пізнав, чи то він. А коваль його підкував та й забув відорвати підкови. Він так підкови повирошував на росі, що сі так ясніли, як срібло. Одного разу напасся віслюк та й ліг під дуба. Дивиться: а медвідь іде. А віслюк так ся напудив, що аж увалився. Медвідь дивиться: а підкови так сі блищать. Страх його зібрав. Приходить до віслюка і каже: «Що робиш?» А віслюк каже: «Сплю». Та й ніби витягається так, як уві сні. На весь ліс лоскіт, а медвідь

напудився і каже до него: «Ану, чи ти плиту роздушиш так, як я?» А віслук каже до него: «Що то роздушити? Ану постав крем'яницю, чи так своїми ногами даш вогню, як я». Взяв віслук як утне підковами, як посиплить іскри; а медвідь пробує собі своїми ногами та й не міг вдарити, аби вогню дали. Та й уже боїться медвідь віслюка, а віслук його. Тепер каже медвідь до віслюка: «Будем оба кумпанію тримати».

Прийшов вечір, а медвідь каже до віслюка: «Підем до одного пана в огород, там є що їсти, я буду моркву, а ти капусту». І пішли. Але треба було плисти через воду. Плинуть, а віслук хоче сі втопити; медвідь дивиться, взяв та й витяг його, каже: «Шкода товариша». І каже йому: «Ти не умієш плисти, що сі топиш». А віслук каже: «Я вже давно був коло води та й сі єм-сі так купав довго».

Увійшли в огород. Віслук до капусти як сі присадив та й хрупає у весь огород. А медвідь каже: «Потихо їж». Медвідь вирве моркву та й лиш ще наїлися добре, та й ідуть. А віслук знов хоче топиться і каже до медведя: «Аби-сь за мнов не йшов, бо я люблю купатися і пірнати дуже люблю». Таки медвідь дивиться, а він уже топиться. Поплив та й виратував з води. Та й ідуть оба, медвідь боїться віслюка, а віслук медведя. Тепер хоче один в другого утечи. Прийшли під дуба і полягали. Тепер той не спить, і той не спить. Але якось віслук борше заснув. Уздрів медвідь, що він заснув, а він тогди далі та й утік.

Медвідь біжить що має сили. Здибає його вовк і питається: «Чого так утікаєш?» Медвідь відпо-

відає вовкові: «З таким зійшовим ся був віслюком, що-м не міг утечи від него». А вовк каже: «Ходи, то моє снідання». Медвідь каже: «Я ся бою». А вовк каже: «Може бути, що то якась біда, зв'яжімся хвостами докупи. Як буде бігти за нами, як прийдемо, а ти дужче біжиш та й мене не лишиш».

Зв'язалися хвостами та й ідуть. Проходять, а віслюк як уздрів та й застив там тогди, як крикне. А медвідь! Як зачав медвідь тікати, то аж вовкові хвіст вирвав. Тогди каже вовк: «Буду вже здихати, вже нема життя, вже-м ся наїв віслюка». А медвідь каже: «Я тобі не казав, що не йдім, коли я дужчий, та не міг-єм нічого зробити. Знеміг».

Таке було вовкові з ведмедем, а медведеві з віслюком кумпаніювання. Вовк здох задурно. І так межи народом буває, межи зухвалим. Каже: «Я буду бити». А він так наб'є, що сам загине і кінець.

ОСЕЛ, ЩО ВДАВАВ ЛЕВА

Раз ослові дур голови взявся. Взяв він убрався в шкіру льва та пійшов страшити людей та звірину, гей би то він був той сильний лев!..

Волочиться він раз по селі, а ту аси за ним, та як обскочуть осла!.. Став осел боронитися та й, на щастя, шкіра з голови ізсунулася, а показалися довгі уха осла!.. Що за сміх повстав межи людьми!.. Осла зловили та й буком, і завели го

до єго газди. То відтак го ще ліпше научив, як має з обори утікати та перебиратися.

Так то роблять нерозумні, що хотять тим величатися, чим не суть.

ПАН КОЦЬКИЙ

В одного чоловіка був кіт старий, що вже не здужав і мишей ловити. От хазяїн його взяв та й вивіз у ліс, думає: «Нащо він мені здався, тільки дурно буду годувати, — нехай в лісі ходить». Покинув його, а сам поїхав. Коли це приходить до кота лисичка та й питає його:

— Що ти таке? А він каже:

— Я — пан Коцький.

Лисичка каже:

— Будь ти мені за чоловіка, а я тобі за жінку буду.

Він і згодився. Веде його лисичка до своєї хати, — так уже йому годить: уловить де курочку, то сама не їсть, а йому принесе.

Якось зайчик побачив лисичку та й каже їй:

— Лисичко-сестричко, прийду я до тебе на досвітки.

А вона йому:

— Є у мене тепер пан Коцький, то він тебе розірве!

Заєць розказав за пана Коцького вовкові, ведмедеві, дикому кабанові. Зійшлись вони докупи, стали думати: як би побачити пана Коцького, — та й кажуть:

— А зготуймо обід!

І взялись міркувати, кому по що йти. Вовк каже:

— Я піду по м'ясо, щоб було що в борщ.

Дикий кабан каже:

— А я піду по буряки та картоплю.

Ведмідь:

— А я меду принесу на закуску.

Заєць:

— А я капусти.

От роздобули всього, почали обід варити. Як зварили, стали радитись: кому йти кликати на обід пана Коцького.

Ведмідь каже:

— Я не підбіжу, як доведеться тікати.

Кабан:

— А я теж неповороткий. Вовк:

— Я старий уже і трохи недобачаю.

Тільки зайчикові й приходитьсья.

Побіг заєць до лисиччиної нори; коли це лисичка вибігає, дивиться, що зайчик стоїть на двох лапках біля хати, та й питає його:

— А чого ти прийшов?

Він і каже:

— Просили вовк, ведмідь, дикий кабан і я прошу, щоб ти прийшла з своїм паном Коцьким до нас на обід!

А вона йому:

— Я з ним прийду, але ви поховайтесь, бо він вас розірве.

Прибігає зайчик назад та й хвалиться:

— Ховайтесь, казала лисичка, бо він як прийде, то розірве нас!

Вони й почали ховатися: ведмідь лізе на дерево, вовк сідає за кущем, кабан заривається у хмиз, а зайчик лізе в кущ.

Коли це веде лисичка свого пана Коцького. Доводить до стола, він побачив, що на столі м'яса багато, та й каже:

— Ма-у!.. ма-у!.. ма-у!

А ті думають:

«От, вражого батька син, ще йому мало! Це він і нас поїсть!»

Ізліз пан Коцький на стіл і почав їсти, аж за ушима лящить. А як наївсь, то так і простягсь на столі. А кабан лежав близько столу у хмизі, та якось комар і вкусив за хвіст, а він так хвостом і крутнув; кіт же думав, що то миша, та туди, та кабана за хвіст! Кабан як схопиться, та навітки! Пан Коцький злякався кабана, скочив на дерево та й подерся туди, де ведмідь сидів. Ведмідь як побачив, що кіт лізе до нього, почав вище лізти по дереву, та до такого доліз, що й дерево не здержало, — так він додолу впав — гуп! та просто на вовка, мало не роздавив сердешного. Як схопляться вони, як дременуть, то тільки видко; а заєць і собі за ними — забіг не знать куди... А потім посходились та й кажуть:

— От, який малий, а тільки-тільки нас усіх не поїв!

ПАПЕРОВИЙ СОКІЛ І МОТИЛЬ

Один хлопчик зробив собі паперового птаха-сокола, помалював його гарно і пустив на шнурочку високо-високо. Летить паперовий сокіл,

аж бачить метелика, що низько літає з квітки на квітку. І каже гордий сокіл:

— Ти не підлетиш так високо, як я! Дивися! Я лечу аж під хмари!

— Це правда, — сказав мотиль. — Але я не завищую тобі. Хоча ти великий і мальований, але прив'язаний на шнурочку і в кожній хвилині можуть тебе стягнути на землю. А я хоч і малий і низько літаю, але свobodно, а воля — то найбільший скарб на світі!

ПЕСИК І ГОРОБЧИК

Був у газди пес. Він став старий і не годен гавкати. Чоловік розсердився і відігнав його від хати.

Біда песикові, бо не має ніякого товариша. Всі звірі відганяють його або утікають. Змилосердився горобчик і каже: «Я буду тобі товаришем». Оба потоваришували. Каже горобчик: «Добре нам буде, лише аби ти ніколи мене в біді не лишив; а я тебе не лишу. Ти, песику, голодний?» — «Голодний». — «Підемо до твого газди їсти».

Пішли до газди. А там жінка напекла пиріжків. Двері відкриті. Горобець залетів до хати, по хаті чиркає. Діти і жінка за горобцем, а песик тим часом наївся пиріжків.

Тут їде газда. Побачив песика, вхопив довбеньку і вбив надворі.

Заплакав горобчик і почав мстити. Сів коневі на голову і довбає. А газда взяв довбеньку і коня по голові — вбив коня.

Ввійшов газда до хати і сидить сумний. Залітає горобчик, сів на дитину і довбає дитину. Жінка вхопила макогін — хотіла вбити горобчика, а вбила дитину.

Горобчик тоді каже: «Це вам за песика!» І полетів.

Чоловік з жінкою почали тяжко плакати.

Відтоді старих псів ніхто не вбиває, бо вони молодими дім стерегли, а на старість мають помирати коло господарів.

ПЕС, ПОРОСЯ І КОГУТ

У багатого й дуже скупого чоловіка постарівся пес.

— А що я тебе буду годувати, старий псе, — бурмотів собі скупендра, — я можу дістати молодого, котрий принесе користь на газдівстві.

Й рішив вбити старого пса. А той підслухав бесіду господаря і втік.

Зібрався й іде глядати правду. По дорозі зустрів поросся.

— Куди йдеш, поросятко?

— Йду світом, бо газда мене хотів зарізати.

— Та я виджу, що ми обоє нещасні...

Повіли одне одному свою біду й так домовилися, що в'єдно будуть світом блукати, поки не знайдуть правди. Раз лиш зустріли когута.

— Куди ви йдете?

— По світу, правду глядати, а ти?

— Мене господарка хотіла зарізати на свято.

А я втік.

— Но, та доля наша одна.

— Прийміть і мене у свою компанію. І я шукаю правди.

І так рушили троє.

Прийшли в якусь хашу й натрапили на хижку. Ніхто там не жив, і троє друзів задумали тут поселитися.

Так домовилися межі собою: поросся буде їсти варити, пес — ходити на полювання, а когут — вартувати хижку.

Одного разу, коли пес був на ловах, проходили біля сеї хижки вовки. Втямили на стрісі когута, а в оболіці поросятко. Дуже були голодні й зачали радитися, як вхопити когута й поросятко...

Когута не могли дістати, бо сидів високо на стрісі. Тоді рішили, що увірвуться до хижі та з'їдять поросся.

Айбо когут подав завчасно сигнал. Так що поросятко замкло двері на ключ.

Вовки зачали з розбігу скакати на двері, й дошки стали тріщати та ламатися.

Тоді поросятко вхопило горня і зачало поливати вовків кип'ятком. Найбільше потерпів старий вовчисько: від кип'ятку з нього шерсть зовсім облізла. Інші вовки теж добре дістали і почали тікати геть.

На якийсь часок втихомирилися, але потім знову почали раду.

— Ганьба, — каже старий вовк, — ми налякалися одного поросяти!

— Вертаймося! — завили вовки гуртом.

І рушили назад до хижі.

Айбо когут знову втямив, що вовки ся вернули і сказав про це поросяті. Воно скоро принесло лазиво, поставило горі дубом і полізло на самісінький верх.

Вовки прибігли під дерево, увиділи на ньому порося, але ніяк не могли туди добратися. Радяться, що робити?

— Ставайте один на другого! — наказав старий.

Поставали один на одного і зробили високу громаду. Лиш одного не вистачало, аби досяг поросятка. «Біда, — думає собі поросятко, — що тепер робити? З'їдять ня!» І загойкало:

— Цимбори мої, когутику, й ти, песику! Ллїть на облїзлого вовка кип'яток!

А він був на самому споді громади.

Коли се вчув старий вовк, налякався, скочив геть — і всі вовки попадали на землю. Із великого страху повтікали в ліс.

І вже ніколи не приходили більше до хижі.

А поросятко, пес і когут жили собі спокійно. Може, й днесь живуть і правду шукають, якщо не повмирили.

ПЕС-ШВЕЦЬ І ВОВК-РІЗНИК

Іде дорогов пес і вовк та й стрічаються і каже їден другому: «Помайбіг!» — «Як здоров! А ти хто?» — каже псові вовк. А пес каже: «Я швець. А ти, — каже, — хто?» — «Я різник. Як ти, — каже, — швець, ти би мені ізшив чоботи». — «Чому ні? Зшию». — «Але з чого би то, — каже, — добрі тоті чоботи?» — «Де би була кобила сита,

з тої би добрі чоботи». — «Я, — каже, — тямую, де є кобила сита. Я її заріжу, іди зо мнов!» Та й пішли оба.

Найшов кобилу вовк та й заїв. Каже: «Лишаю тобі м'ясо на харч, а з шкіри чоботи аби-с мені зшив, а я тобі заплачу». А пес сидів та й то все зіжрав, та й сидить далі. Вовк приходить ід нему та й каже: «А зшив ти мені чоботи?» А він каже: «Ні». — «А чому?» — «Бо то пусте було та й ся пірвало». А вовк каже: «Та й з чого ж би добрі чоботи?» — «Де би-с найшов бика ситого». — «Я, — каже, — тямую, іди зо мнов». Пішли та й знов того бика заїв вовк: «Лишаю тобі м'ясо на харч, а шкіри на чоботи, аби-с мені зробив».

А він зіжрав того бика та й сидить далі собі. Приходить вовк за чобітьми, питає, ци зшив. А він каже, що ні. «А чому?» — «Бо треба мати. Де би-с тямував вепря ситого?» Тот каже: «Я тямую. Іди зо мнов, я дам тобі вепря ситого». Вни прийшли, того вепря вовк заїв та й каже: «Лишаю тобі сало, аби-с мав, та й лишаю м'ясо, аби-с ів».

Пес узяв та й з'їв то все, та й сидить. А вовк приходить та й каже: «Ізшив ти мені чоботи?» — «Ні», — каже. «А чому?» — «Бо то все було пусте. То все ся пірвало». Тот тогди каже: «Тла би тебе біда! Кілько ти мене праці збавив. Але я тебе буду тягати, аби нас люди розсудили, ци то має пропасти». Пес каже: «Та най буде». — «Там на гору, на дуброву, аби-с третього дня вийшов з своїми людьми, а я з своїми. Та й там аби-сте ждали, котрі вперед вийдемо».

Узяв пес собі когута та й ката — свої люди — та й пішов на ту гору. Вовк взяв собі медведя та

й взяв вепря дикого. Вийшов на гору під дуброву та й там чекає вже. Вепр ся сховав в лист, а вовк у такий чагарець у лісок. Медвідь виліз на дуба, аби йому видко, коли муть іти. А тоті з землі; вовк ся все питає: «Не видко?» А медвідь каже, що не. Знов ся питає: «Не видко?» А медвідь знов каже, що не; та й ждуть. Але третій раз ся питає, а він каже: «Ідуть уже». А вовк: «Ану, а багато їх йдуть?» А медвідь каже: «Три. Один, — каже, — йде в черленім шлику, другий з шаблев, а третій таки так». А вовк каже: «Тот у черленім шлику, то від його, а тот із шаблев — тото шандар його, а тот, що таки так іде — то швець мій, Бог би го побив! Тепер сидім тихо, що вни муть собі говорити».

Та й сидять тихо. А тоті поприходили та й туда похожують собі, як діло котові та псові, та когутові. А вепря щось укусило. Вепр кинув хвостом, а кіт скочив та гадав, що то миш, та й вепря імив за хвіст. Вепр вергся ката та гукнув, а кіт вепря ся верг та й штрик у того дуба, де був медвідь. А медвідь гадав, що тот імив того та хоче і його, та й з дуба штрик та й вивихнув ногу. Утік вепр та й утік медвідь та й кажуть: «Бог би тебе побив з твоїм шевцем! Яких тот привів людей, що тот нас виловити хотів!» Когут кудкудаче, а вовк каже: «Най же вас, бо ви там були, але я на боці був, а від його кричав: «І тот ще тут?». Тепер, — каже, — що робимо?» А медвідь каже: «Я би не пішов, бо я собі вже ногу вломив». А вепр каже: «І я би не пішов, бо мені хвіст прирвав». А вовк каже: «Вже най пропадає моя праця, як ми маємо вигинувати».

ПІВНИК ТА ДВОЄ МИШЕНЯТ

Жили собі двоє мишенят — Круть та Верть і півник Голосисте Горлечко. Мишенята, було, тільки й знають, що танцюють та співають. А півник удосвіта встане, всіх піснею збудить та й до роботи береться. Ото якось підмітав у дворі та й знайшов пшеничний колосок.

— Круть, Верть, — став гукати півник, — а гляньте-но, що я знайшов!

Поприбігали мишенята та й кажуть:

— Коли б це його обмолотити...

— А хто молотиме? — питається півник.

— Не я! — одказує одне мишеня.

— Не я! — каже й друге мишеня.

— Я обмолочу, — каже до них півник. І взявся до роботи.

А мишенята й далі граються.

От вже й обмолотив півник колосок та й знов гукає:

— Гей, Круть, гей, Верть, а йдіть гляньте, скільки зерна я намолотив!

Поприбігали мишенята.

— Треба, — кажуть, — зерно до млина однести та борошна намолотити.

— А хто понесе? — питає півник.

— Не я! — гукає Круть.

— Не я! — гукає Верть.

— Ну, то я однесу, — каже півник. Узняв на плечі мішок та й пішов.

А мишенята собі одно скачуть — у довгої лози граються.

Прийшов півник додому, знов кличе мишенят:

— Гей, Круть, гей, Верть! Я борошно приніс. Поприбігали мишенята, пораділи:

— Ой півничку! Вже тепер тісто треба замісити та піріжечків спекти.

— Хто ж міситиме? — питає півник.

А мишенята й знов своє:

— Не я! — пищить Круть.

— Не я! — пищить Верть.

Подумав, подумав півник та й каже:

— Доведеться мені, мабуть.

От замісив півник тісто, приніс дрова та розпалив у печі. А як у печі нагоріло, посадив піріжки.

Мишенята й собі діло мають: пісень співають, танцюють.

Аж ось і спеклися піріжки, повиймав їх півник, виклав на столі.

А мишенята вже й тут. І гукати їх не треба.

— Ох, і голодний я! — каже Круть.

— А я який голодний! — каже Верть.

Та й посідали до столу. А півник і каже:

— Стривайте-но, стривайте! Ви мені перше скажіть, хто знайшов колосок.

— Ти, — кажуть мишенята.

— А хто його обмолотив?

— Ти, — вже тихіше відказують Круть із Вертем.

— А тісто хто місив? Піч витопив? Піріжків напик?

— Ти, — вже й зовсім нищечком кажуть мишенята.

— А що ж ви робили?

Що мали казати мишенята? Нічого. Стали вони тут вилазити з-за столу, а півник їх і не тримає. Хто ж отаких лінюхів піріжками пригощатиме?

ПІДДУРЕНА ВОРОНА

Ворона літала над селом і схопила на току курча. Курча було чимале, уже в пір'ячко вбиралось. Ворона з добичею полетіла в ближній лісок, сіла на дерево невисоко од землі і почала довбать курча. Побачила лисиця, захотілось їй молоденької курятинки. Підійшла до дерева, обійшла навкруги нього разів з два і все позирала на ворону, а далі почала морочить їй голову. «Яка ж ти гарна птиця! Я ніяк на тебе не налюбуюсь. Що за носик, що за хвостик! А пір'ячко... Од сонця аж блистить! Я думаю, така красавиця орла і то прельстить. Не дарма ти їси такий ласенький кусочок. По всьому видно, що у тебе довжен быть ангельський голосочок!»

Ворона омліла од похвальби, забула й про курча, котре в дзьобу держала; роззявила рот і крикнула: «Да! Да!»

Курча впало додолу, а лисиця схопила його і гайда.

ПІП, ЖУРАВЛІ Й ВЕДМІДЬ

Посіяв піп просо на нивці. А журавлі внадились до проса. Піп приходить в село та й каже громаді:

— Порадьте, що мені робити: журавлі просо їдять. Громада відповідає:

— Налий у коритце горілки. Коли журавлі нап'ються, ти їх половиш, пов'яжеш і забереш.

Піп так і зробив. Приходить зі шнурком — журавлі лежать. Він їх пов'язав шнурком і поніс.

Тут журавлі проснулись і полетіли з попом разом. Піп здумав, що в нього в кишені є ніж. Він перерізав шнурка. Журавлі полетіли, а піп упав на віз на другій нивці, де чоловік орав. Піп кричить до чоловіка:

— Прив'яжи мене тут!

Чоловік прив'язав попа.

Аж іде ведмідь. Запрігся в голоблі і повіз попа. Бачить раптом ведмідь, що на сосні вулик стоїть. Ведмідь ласий на мед, потягся на сосну до вулика і потяг попа за собою. Повісив попа на гілляці, а сам дер мед.

ПОМСТА ЛИСА НАД ВОВКОМ

Всі звірі вибрали собі лева за царя, вовка за його заступника, а лиса за доктора. Раз захорував цар і почав так сильно ревіти, аж почало з дерева листя обпадати. І вся звірина йшла дивитися на царя, який він дуже хорий. Лише лис довго не приходив, хоч був доктором. Через те вовк почав лиса обмовляти:

— Видиш, — каже, — царю, коли яка гостина, то лис тут перший, а тепер, як ти хорий, його тут нема!

А лис почув, як його вовк обмовляв, прийшов і він до царя та поклонився. Лев почав на нього нападати, остро, з гнівом:

— Я тут хорий смертельно, а тебе нема?

А лис на те відповідав:

— Я, царю, трудився і вишукував ліки, бо я знав, що ти дуже хорий. Та ще один лік був би

потрібний, якого я без твого дозволу не годен дістати і від якого ти зараз поздоровів би. Треба би з вовка стягнути шкіру; коли б ти в неї завинувся, зараз виздоровів би!

Всі звірі почали з вовка шкуру стягати, аж на вовку почали смертельні поти виступати. Тоді лис сказав йому:

— Не будеш нікого більше перед царем обмовляти!

ПРОВЧЕНИЙ ЖУРАВЕЛЬ

Голодний вовк на болоті піймав гуску і почав її трошикувати прямо з пір'ям і кістками. Одну кістку не перетер на зубах, застряла в горлі, стояла впоперек горла. Вовк вертівсь, вертівсь, нічого не міг поробить. Уже він надувався проковтнуть і силкувався вихаркнута, кістка не подавалась ні назад, ні наперед. Вовк побачив журавля, побіг до його і почав прохати: «Будь ласкавий, рятуй мене, а то я загину ні за понюх табаку». — «А що тобі, вовче, треба?» — «Витягни мені з глотки кістку, я тобі чим-небудь оддячу». Вовк роззявив свою пельку. Журавель підійшов, застромив свою голову в рот вовкові, нащупав носом в глотці кістку і витяг звідтіль. А далі журавель каже: «Ну, дай же мені, вовче, що-небудь за роботу». — «Що ти, довгов'язий, очманів, чи що? Ти моли Бога, що твоя голова осталась ціла». — «Так ти ж сам поступивсь оддячить за роботу, я ж тебе од смерті заборонив». — «Оце тобі, жура-

вель, і оддяка, що пустив тебе живим; а будеш домагаться, так буде й тобі те, що гусакові».

Журавель дай Бог ноги од вовка і з того часу боїться до його підближаться.

Через тиждень, а може, й через два дикий кабан натрапив на дохлого зайця і почав його глитать. Кабан дуже проголодався, гаразд не пережовував, ковтав цілком. Одна дебела кістка з заячого плічка, не пережерта зубами, попала в глотку і стала впоперек. Кабан прибіг до журавля і каже: «Будь ласкавий, рятуй мене, а то я подавився і ніяк не ослобонюсь од кістки». А журавель каже: «Ні, брате, я за це діло не берусь, я вам не лікар. Я одному поміг і навіки закаявся». — «Ради Бога, одрятуй, я тобі оддячу». — «Знаю я вашу оддяку, один научив, тепер годі». — «Та що ти, Бог з тобою, я ж тобі ніякого зла не чинив. Заборони мене од смерті, вік буду за тебе Бога молити». — «Ні, боюсь; може, ти й порядошна звірина, тіко тепер я через поганих і хорошим не вірю. Своя шкура дорожча твоєї».

Журавель піднявся і полетів од кабана. А кабан так і загинув од кістки.

ПРО ГОРДУ КАЧКУ

Одна качка плавала по воді. Аж надбіг лис. — Добрий день, качечко! — каже лис.

— Здорові були, добродію! Що там доброго скажете?

— Та не маю коли, бо біжу з села, — каже лис. — Чи то ви — та качка, що люди кажуть, що нема кращої на ціле село?

Качка аж не стямилася з радощів.

— Та, може, і я, — каже горда качка.

— То ходіть же борше зо мною до села! Бо вже господиня аж гине вас побачити! Ви не знаєте, які ви на все село славні, навіть у місті за вас знають!

Горда качка, небагато думаючи, штрик на берег; а лис хитрий тоді за шийку цуп! «Оттак, — каже, — гордість не одному шию скрутила!»

Тож уважайте, не будьте горді!

ПРО ДІДА, ВЕДМЕДЯ, ЛИСИЧКУ, ВОВКА І ЗАЙЦЯ

Жив дід та баба. Баба й каже: «Як нам забагатіть?» Дід і каже: «Давай викопаєм здорову яму — вовковню; туди будуть всякі звірі плигати». Дід викопав, купив ружо, щоб бити звірів да продавати їх.

От дід прийшов уранці, аж вовк у ямі. Вовк і каже: «Не бий мене, дідусю, я тобі приведу сто коней». Дід пустив.

На другий день — аж ведмідь. Дід хотів із ружа бити. Ведмідь і каже: «Не бий мене, дідусю, я тобі принесу лубку меду».

На третій день дід прийшов — коли ж лисиця. Дід хотів убить лисицю. Лисиця каже: «Не бий мене, дідусю, я тобі в'язку курей принесу». Пустив дід.

На четвертий день прийшов дід — коли ж заєць. Дід хотів із ружа бити. Заєць і каже: «Я тобі мішок грошей принесу». Дід пустив.

Коли ж вийшов дід — коли ж по самому переду вовк сто коней жене: «Одчиняй, діду, ворота!» Дід одчинив. А за вовком ведмідь несе лубку меду, а за ведмедем заєць несе мішок грошей; за зайцем лисиця несе в'язку курей. Лисичка-сестричка каже: «Діду, ми будем у тебе жить». А мед поставили у хижі.

Лисичка-сестричка узнала, де мед стоїть. Ті всі поснули, а лисичка до меду потихеньку стала, двома рип-рип... Із'їла вершок, потихеньку прийшла і лягла спать. То вовк, ведмідь і заєць питають: «Де се ти була?» Вона їм одказує: «Де була? На родинах». — «Дак як зовуть?» — «Вершок», — каже.

Потом ізнов надумалась до меду. Ізнов под'їла меду, тоді потихеньку рип-рип... Вовк, ведмідь, зайчик і питають: «Де се ти була?» — «На похрезбинах». — «Дак як зовуть?» — «Серединка».

Вона ізнов потихеньку до меду. Мед виїла і лубку вилизала, перевернула лубку. Вовк, ведмідь, зайчик і питають: «Де се була?» Вона їм одказує: «Еге, де була... На похрезбинках!..» — «Дак як же звать?» — «Поскрибочок».

Дід устав, пішов у хижу — мед вилизаний. Дід їх питає: «Хто виїв мед? Ти виїв мед?» Вовк і каже: «Сукин я син, не їв!» — «Ти, ведмідь?» — «Ні, не їв, подлець я — не їв!» І заєць каже: «Бог мені не поможе». І лисичка каже: «Проклята я, не їла!». Дід на їх розсердився, повиганяв із хати. Вовк за коні, заєць за гроші, лисиця за кури, ведмідь за порожню лубку — і пішли.

ПРО МАЛЕНЬКОГО ЗАЙЧИКА

Був раз зайчик, маленький, сіренький. Ходив пастись на лужок. Пасе, пасе та й хвостиком трясе. Все стане на задні лапки, подивиться довкола себе, чи не біжить ворог.

Захотілося зайчикові водиці. Поскакав у поточок, напився чистенької водиці й вернувся на лужок.

Пасе, пасе та й хвостиком трясе. Вже й сонечко пригріло, і його раптом дрімота взяла. Став на задні лапки, виграбав ямочку-нірочку і ліг спочити.

А тим часом старий собака рушив на поле глядати для своїх дітей їжу. І натрапив на сплячого зайчика... Хотів його роздерти, але пожалів. Бо що би було з ним, якби його малятко розірвав сірий вовк?

ПРО ПІВНИКА

Був собі дід та баба. У діда був півник, а у баби — курочка. От дід і насипав проса під лавою. А півень начав клювати і почав рости: все росте, все росте. От півень каже:

— Зніми, діду, лаву!

Дід зняв; а він все росте; уже виріс аж під стелю.

— Знімай, діду, стелю!

Він зняв, а півень все росте; уже аж під кришу.

— Знімай, діду, кришу!

Зняв дід і кришу, а півень росте та й росте, та виріс аж під небо.

— Знімай, діду, небо!

Дід ізняв, а Бог узяв та й зрубав півня. А дід узяв та й пошов позивати Бога. Найшов він постолі золоті і срібні паволочі та з тим і вернувся додому.

ПРО ЩО ДУМАВ КІНЬ

Коло порожнього жолоба стоїть кінь, звисив голову, спустив вуха та й мовчить. Корова киває на його головою та питається вола:

— Про що оце він думає? Чи не про те, що ви-вернув учора в калюжу віз з хазяїноюю капустою?

— Що йому капуста! Мабуть, про ті басамани, що наробив йому за це хазяїн, — відказує віл.

— Ні, мабуть, про те, що їсти нічого, — вставляє своє слово прожерлива свиня.

— Ні, мабуть, про те, що хазяїн його на ярмарок поведе продавати, бо старий, — каже вівця.

— Усі ви нісенітницю верзете, — каже Рябко. — От я спитаю, нехай сам скаже. Буланий, гов, про що ви думаєте?

Буланий повернув голову.

— Про що я думав? Гум, гум, про що я думав? — поважно хитаючи головою, каже він. — От, сказати по правді, гум, я нічого не думав.

РАКОВА СКОРА РОБОТА

Колись іще, як дріжжі були такі ріденькі, як водичка, так рак пішов по дріжжі і ходив сім літ. От прийшов він додому, став через поріг

перелазить, упав і глечик з дріжжами розбив та й каже:

— Скоря робота, так нагла смерть!

РИБАЛКА І ЩУКА

Піймав рибалка щуку, а щука йому й говорить:

— Я щука бистра,
Бери мене з хвоста!..

Тільки хотів він її за хвіст брать, так вона йому як ляснула в лице хвостом, так він не бачив, куди вона й ділась... Пішла од його.

То риба хитрая...

РУКАВИЧКА

Ішов дід лісом, а за ним бігла собачка, та й загубив дід рукавичку.

От біжить мишка, улізла в ту рукавичку:

— Тут я буду жити!

Коли це жабка плигає та й питає:

— А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка. А ти хто?

— Жабка-скрекотушка. Пусти й мене!

— Іди!

От уже їх двоє. Коли біжить зайчик, прибіг до рукавички та й питає:

— А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка.

А ти хто?

— А я зайчик-побігайчик. Пустіть і мене!

— Та йди!

От уже їх троє. Коли біжить лисичка та й питає:

— А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик. А ти хто?

— А я лисичка-сестричка. Пустіть і мене!

— Та йди!

Ото вже їх четверо стало. Аж суне вовчик та й собі до рукавички, питається:

— А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик та лисичка-сестричка. А ти хто?

— Та я вовчик-братик. Пустіть і мене!

— Та вже йди!

Уліз і той, — уже їх п'ятеро. Де не взявся — біжить кабан:

— Хро-хро-хро! А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка та вовчик-братик. А ти хто?

— Хро-хро-хро! А я кабан-іклан. Пустіть і мене!

— Оце лихо! Хто не набреде, та все в рукавичку! Куди ж ти тут улізеш?

— Та вже влізу, — пустіть!

— Та що вже з тобою робити, — йди!

Уліз і той. Уже їх шестеро, уже так їм тісно, що й нікуди. Коли це тріщать кущі, вилазить ведмідь та й собі до рукавички, реве й питається:

— А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка, вовчик-братик та кабан-іклан. А ти хто?

— Гу-гу-гу! Як вас багато! А я ведмідь-набрідь. Пустіть і мене!

— Куди ми тебе пустимо, коли й так тісно?

— Та якось будемо.

— Та вже йди, тільки скраєчку!

Уліз і ведмідь — семеро стало. Та так же тісно, що рукавичка ось-ось розірветься.

Коли це дід оглядівся — нема рукавички. Він тоді назад — шукати її, а собачка попереду бігла. Бігла, бігла, бачить — лежить рукавичка і ворушиться. Собачка тоді: «Гав-гав-гав!»

Вони як злякаються, як вирвуться з рукавички, — так усі й порозбігалися лісом.

Прийшов дід та й забрав рукавичку.

РЯБКО ВЛІТКУ І ВЗИМКУ

Літом, як тепло та гарно, Рябко вивернеться та витягнеться й примовляє:

— На ката хата! Мені й так добре!

А як прийде зима, холод та лиха година, то Рябко тоді зігнеться, скулиться та каже:

— Коли б мені хатонька хоч манісінька, хоч отакісінька!..

СВИНЯ І РИБКА

— Яка ти брудна й гидка! — сказала гарненька, чистенька рибка свині, що розляглася в болоті біля ставу.

— А проте, — відповіла їй свиня, — коли тебе люди їдять, то плюють на всі боки, а як мене їдять, то аж оближуються! — і ще глибше зарилась у болото.

СЕЛЯНИН, ВЕДМІДЬ ТА БЕЗХВОСТА ЛИСИЦЯ

Виїхали орать. Коли іде ведмідь: «Ну, дасте мені з половини, а то воли поїм». — «Ну, нехай». Виїхали вони тоді орать; посіяли овес. Коли ведмідь вийшов. Вони вже пожали і одвезли, вже зовсім повбирали. Він тоді вийшов і рве, і рве все, і рве собі, і несе в нору. Тоді покуштував, як наносив, покуштував; вийшов, а ті хазяїни там орють. «Поїм, дядьки, ваших волів, як не дасте з половини». — «Ну, дамо, нехай так, з половини».

Вони посадили ріпу. «Ну, нехай тобі зверху, а нам насподі». Вони вибрали і одвезли додому. Вже повозили. Він вийшов, носить в нору. Наносив в нору, став куштувать. «Не добре...» Коли біжить лисиця. «Діду, діду, чи тут нема ведмедя?» — «Нема». — «А то що на возі лежить?» — «То пеньок». — «Якби був пеньок, так була б сокира в пеньку».

А ведмідь і каже: «Встроми мені сокиру в спину...» Як розігнав, як гекнув — тоді він та й гі-гі і упав неживий... «А що, дядько, я вас од смерті одозволила. Винесіть мені курей мішок».

Вивезли Сірка і Білка в мішку. Вивезли тоді, а вона прибігла, та лисиця, як би ото у них однять. «Е, е, стой, стой, не розв'язуй, бо вони

дикі, полетять». Тоді вони розв'язали. «Ану, Сірко, Білко, за лисичкою». Вони тоді як побігли за нею і одірвали хвіст. Ускочила в нору. «Ви, ушки, куплю вам сережки; ви, очки, куплю вам очки; ви, ножки, куплю черевички; мої ручечки, куплю вам опалчатки; а ти, хвостище-помелище — а на, Сірко, Білко!» Одірвали хвіст.

Вийшла на вулицю — з неї лисиці сміються, що вона без хвоста. Пішла вона у ліс та набачила на осиці кислиці. «Лисиці-сестриці, он яких я на осиці кислиць набачила. Ходімте, нарвем». — «Ну і ходім». Ну, пішли. «Ти ж лізь і рви, а ми будем збирать». — «Так ви повизбрируєте, а мені не буде. Полізьте і ви, а я вам хвосту по-укручую; сама натрушу, вам поодв'язую хвосту, тоді назбираєм кислиці».

Ну, і полізли вони. Поукручувала вона їм хвосту. Вона тоді собі нарвала (кислиць натрусила), тоді злізла та назбирала. «Лисиці-сестриці, он які охотники біжать із ружами! Тікайте!» — «Лізь же, поодв'язуй нам хвосту». «Е, щоб і мене убили?!»

Вони тоді як почали рвуться і хвосту поодривали. Тоді вийшла на вулицю гулять: «Не тільки я куца; і ви куці!»

СЕЛЯНИН, ЛИСИЧКА Й ВОВК

Жив собі один селянин. Збудував у лісі собі хату та й живе. І добре б жилося тому селянинові, та внадила лисиця по курей. От він зро-

бив капкан коло одної деревини і курочку повісив. Та й пішов у свою хату. Жде собі, піджидає, чи не влізе що у капкан.

Іде собі лисиця та й думає: «От гарно б оце з'їсти курочку». Коли чує — щось пахне. Підійшла ближче, коли дивиться — курка жарена висить. Як схопить її!.. Коли чує — щось її за шию вхопило. Аж то петля так її придавила, що й дихать важко.

Коли йде чоловік. А лисиця й каже: «Сяка-така бридня, та й стій до півдня! Сяка-така плутаниця, та й треба забариться!» — «Та ні, — каже чоловік, — тепер ти відсіль не втечеш». — «Пустити мене, чоловіче, яка з мене шкура? — каже лисиця. — Краще я тобі приведу вовка. З того шкура дорожча». — «Добре, — каже чоловік, — я тебе пушу. Гляди ж, не збреши».

Пішла собі лисиця в ліс, а чоловік у хату.

Іде собі лисиця. Коли йде вовк. «Чого ти така сумна?» — каже вовк. «Та от, — каже лисиця, — найшла курку жарену, а сьогодні п'ятниця, я скоромного не їм. Бо чула, що як хто їсть у п'ятницю, то ногами землі не дістане». — «А я, — каже вовк, — хоч і п'ятниця, а з'їм, якщо покажеш, де, бо дуже голодний». — «Добре, — каже лисиця, — ходім».

Повела його аж де її було піймано та й каже: «Отепер, як хоч, їж, а я не хочу». Підійшов вовк до курочки та як схопить! Коли чує — щось як схопить його за шию. Глянув — аж він і справді п'ятами не дістане землі. А лисиця взяла курочку — бо бідний вовк так злякався, що й курку випустив, — та й їсть. Із'їла, а потім і каже: «Бач,

я ж казала, що хто їсть скромне у п'ятницю, то п'ятами землі не дістане!»

Посміялась лисиця з вовка та й пішла собі.

Прийшов чоловік до того дуба — аж там справді вовк впіймався! Взяв він його, обідрав шкуру та й поніс на ярмарок. Продав за добру ціну. Прийшов додому.

І з того часу забагатів він добре.

А лисиці більше не вкрали й одної курки.

СІРКО

Був собі в одного чоловіка собака Сірко — тяжко старий. Узяв хазяїн та й прогнав його від себе. Никає Сірко по полю, і так йому гірко: «Скільки років я хазяїнові вірно служив, годив, добро йому робив, а тепер на старості літ він мені шматка хліба жаліє і з двору прогнав». Ходить він так, думає; коли це приходить до нього вовк та й питає його:

— Чого ти тут ходиш? Сірко йому відповідає:

— Що ж, брате, прогнав мене хазяїн, от я й ходжу тут.

Тоді вовк йому:

— А зробити так, щоб тебе хазяїн ізнову прийняв до себе?

Сірко каже:

— Зроби, голубчику, а вже чимсь тобі віддячу.

Вовк каже:

— Ну, гляди: як вийде твій хазяїн із жінкою жати, і вона дитину положить під копою, то ти будеш близько ходити коло того поля, — щоб

я знав, де те поле, — то я візьму дитину, а ти будеш віднімати від мене ту дитину, тоді наче я тебе злякаюсь, та й пущу її.

У жнива той чоловік і жінка вийшли в поле жати. Жінка поклала свою маленьку дитину під копою, а сама жне коло чоловіка. Коли це — біжить вовк житом, та за ту дитину — і несе по-лем. Сірко за тим вовком, доганяє його, а чоловік кричить:

— Гиджга, Сірко!

Сірко якось догнав того вовка, відняв дитину, приніс до того чоловіка та й віддав йому. Тоді той чоловік вийняв з торби хліб і кусок сала та й каже:

— На, Сірко, їж — за те, що не дав вовкові дитини з'їсти!

Ото ввечері ідуть з поля, беруть і Сірка. Прийшли додому, чоловік і каже:

— Жінко, вари лишень гречані галушки та добре їх салом затовчи!

Тільки вони зварились, він садовить Сірка за стіл, сів сам коло нього та й каже:

— А сип, жінко, галушки, та будем вечеряти.

Жінка й насипала. Він Сіркові набрав у полумисок: так уже йому годить, щоб він часом гарячим не обпікся!

Ото Сірко й думає: «Треба ж мені віддячити вовкові за те, що він мені таку вигоду зробив».

А той чоловік, діждавши м'ясниць, віддає свою старшу дочку заміж. Сірко пішов у поле, знайшов там вовка та й каже йому:

— Прийди в неділю ввечері до нашого городу, а я тебе введу в хату та віддячу тобі за те, що ти мені добро зробив.

Ото діждав вовк неділі, прийшов на те місце, куди йому Сірко сказав. А в той самий день у того чоловіка було весілля. Сірко вийшов до вовка, увів у хату і посадовив його під столом. Потім Сірко взяв на столі пляшку горілки, м'яса доволі і поніс під стіл. Люди хотіли того собаку бити, а чоловік і каже:

— Не бийте Сірка: він мені добро зробив, то я й йому добро буду робити, поки його й віку.

Сірко бере, що лучче на столі, та подає вовкові, нагодував і упоїв його так, що вовк не витерпів та й каже:

— Буду співати!

Сірко каже:

— Не співай, бо тут тобі буде лихо! Лучче я ще тобі подам пляшку горілки, та тільки мовчи.

Вовк як випив ту пляшку горілки та й каже:

— Отепер уже буду співати!

— Не співай, бо обидва пропадемо — і я, й ти...

— Ой, не видержу — співатиму!

Та як завие під столом! Люди посхоплювались, — туди-сюди, деякі хотіли бити вовка. А Сірко й ліг на вовка, наче хоче задушити його. Хазяїн і каже:

— Не бийте вовка, бо ви мені Сірка уб'єте! Він і сам йому раду дасть, — ось не займайте!

От Сірко вивів вовка аж на поле та й каже:

— Ти мені добро зробив, а я тобі!

Та й попрощались.

СЛІПІЙ КІНЬ

Жив єден газда. У нього був красний кінь. Вірно йому він служив.

Раз на газду в лісі напали розбійники, як вертав уночі із міста. Убили би його, якби не вірний кінь. Почав він бігти і втік од розбійників. Дуже цьому радувався газда. І казав, що ніколи свого коня не забуде, що до самої смерті буде його у себе держати.

Але то сказати — єдно діло, а зробити — друге. Забув і газда свою обіцянку. І як захворав кінь, він прогнав його, а ворота запер перед ним. А кінь той був осліп та й не знав, що його прогнали, бо не видів. Він чекав, що газда одкриє ворота і пустить його. Але коли зрозумів, що його прогнали, пішов од воріт, думав, що знайде собі хоть яку стеблину соломи. Але була зима, і нич не було на вулицях.

Дійшов кінь до стовпа із дзвоником. Голодний кінь занюхав шнурок і почав жувати його. А в тім селі був такий звичай, що коли кому треба було допомогти, то він у дзвін дзвонив. От коли кінь гриз мотуззя, то дзвін задзвонив. Прибігли люди і увиділи його. Прийшов і той газда, чий був кінь. І так йому страшно стало, коли увидів, що його кінь просить помочі. Жаль йому стало коня. Взяв він його і вже більше не гнав з дому, а доглядав до смерті. А коло того стовпа на камені вирізали образ, як кінь у дзвоник дзвонить, щоби всі люди знали, що треба жаліти не тільки людей, а й тварин, бути милостивими до всіх.

СНІГ І ЗАЄЦЬ

Каже сніг зайцеві: «Чогось мені голова заболіла». — «Мабуть, ти танеш, тим тобі й голова заболіла, — сказав заєць. Сів на пеньок і гірко заплакав. — Шкода, шкода мені тебе, сніженьку. Я все по снігу бігав, круглі дірки робив. Від лисиці, від вовка, від мисливця в сніг заривався, ховався. Як я тепер без тебе житиму? Піду до господаря лісу, проситиму, хай він тебе, сніженьку, збереже для мене».

Та й став заєць плакати, господаря лісу просити. А сонце вже високо ходить, добре припікає; сніг тоне, з гір потоками біжить. Почув зайця господар лісу. Прохання його вислухав та й каже: «З сонцем змагатись не берусь, снігу зберегти не можу. Зате кожушок твій білий зміню на сіренький, буде тобі влітку легко ховатись між сухого листу, кущів та трави, ніхто тебе не вглядить».

Зрадів заєць. Та з того часу щоразу й міняє зимовий кожушок на літній.

СОВИНІ ДІТИ

Сонце вже заходило. Всі денні птиці вертались до своїх гнізд після цілоденної тяжкої праці і уклалися спати, а пані Сова тільки що прокинулася від сну. Розправила крила, обдивилася навкруги, чи нема часом якого потайного ворога, що чигає на її добро. Наказала дітям, щоб сиділи тихо в гнізді і не рипались, а сама полетіла на роздобутки. Думка така, щоб спіймати

на вечерю яку дурноголову мишу, підстрелену перепеличку або пришелепуватого горобця, що запізнився до гнізда, дзьобаючи соняшник, кого вже доля не пошле, бо ще дурні не перевелися і на її вік їх вистачить.

Прилітає із здобиччю... аж немає дітей її в гнізді.

— Ой гвалт! Рятуйте, птиці добрі!.. Калавур! Сталось нечуване лиходійство, від якого світ повинен занепасти ся!.. Пропала краса і надія всього совиного роду!.. Хто чув, хто бачив того ворога лютого, що повитягував з гнізда моїх малих хорошунчиків?

— Я бачила, — каже ворона, облизуючись, — як чорний кіт ніс двоє поганих окатих вилупків, — то, може, були твої?

— Ні, ні, — відказує сова, — мої то були самі щонайкращі в цілому світі.

— Я чула, — каже ворона, — що й горобчиха говорила те ж саме сьогодні, як ти спіймала її горобеня!

СОКІЛ І ЗОЗУЛЯ

Прилетів сокіл до зозулі та й каже: «Порадь мені, голубко, де мені помостить гніздечко для моїх діток?» А вона йому й каже: «У великім лісочку, на високім дереві, на дубочку».

А він їй подякував та й полетів далі. Зустріча орла. «Ой брате мій, орле, порадь мені, де мені помостить гніздечко для моїх діток?» А орел і каже: «У маленькім лісочку коло бережечка».

Сокіл послухавсь орла та й помостив гніздечко у лісочку коло бережечка. Вивела соколиха діточок повне гніздечко. А це прийшли люди з чужої сторони, стали дерево рубать, стали гніздо розорять; дерево забрали, діток повбивали.

Тоді сокіл полетів до зозулі та й каже: «Ой зозуле, голубко, пропали діти, пропаду і я». А зозуля й каже йому: «Чи я тобі, соколе, не казала: а не мости гніздечка у лужечку, та помости гніздечко у ліску на високім дереві, на дубку. Там того дерева ніхто не руба та твоїх діток ніхто не пійма, а ніхто там дерева не полеме, а ніхто твоїх діточок й не полове. А як ти послухавсь орла, то у мене для тебе поради нема».

От вам казка, а мені бубликів в'язка.

СОЛОМ'ЯНИЙ БИЧОК

Жили собі дід та баба. Дід служив на майдані майданником, а баба сиділа дома, мички пряла. І такі вони бідні — нічого не мають: що зароблять, то проїдять, та й нема.

От баба й напалась на діда:

— Зроби та й зроби мені, діду, солом'яного бичка і осмоли його смолою.

— Що ти говориш? Навіщо тобі той бичок здався?

— Зроби, я вже знаю навіщо.

Дід — нічого робити — взяв зробив солом'яного бичка й осмолити його смолою.

Переночували. От на ранок баба набрала мичок і погнала солом'яного бичка пасти; сама сіла під могилою, пряде кужіль і приказує:

— Пасись, пасись, бичку, на травиці, поки я мички попряду! Пасись, пасись, бичку, на травиці, поки я мички попряду!

Поти пряла, поки й задрімала. Коли це з темного лісу, з великого бору біжить ведмідь; наскочив на бичка:

— Хто ти такий? — питає. — Скажи мені!

А бичок і каже:

— Я бичок-третячок, з соломи зроблений, смолою засмолений.

Ведмідь каже:

— Коли ти солом'яний, смолою засмолений, то дай мені смоли, обідраний бік залатати!

Бичок нічого, мовчить; ведмідь тоді його зараз за бік, давай смолу віддирати. Віддирав, віддирав, та й зав'яз зубами, та й ніяк не вирве. Сіпав, сіпав — затяг того бичка хтозна-куди!

От баба прокидається — аж бичка й нема. «Ох, мені лихо велике! Де це мій бичок дівся? Мабуть, він уже додому пішов». Та мерщій днище та гребінь на плечі — та додому. Коли дивиться — ведмідь у бору бичка тягає; вона до діда:

— Діду, діду, бичок наш ведмедя привів, іди його вбий!

Дід вискочив, віддер ведмедя, взяв і закинув його в льох.

От на другий день, ще ні світ ні зоря, баба вже набрала кужелю і погнала на толоку бичка пасти. Сама сіла під могилою, пряде кужіль і приказує:

— Пасись, пасись, бичку, на травиці, поки я мички попряду! Пасись, пасись, бичку, на травиці, поки я мички попряду!

Поти пряла, поки й задрімала. Коли це з темного лісу, з великого бору вибігає сірий вовк — та до бичка:

— Хто ти такий? Скажи мені!

— Я бичок-третячок з соломи зроблений, смолою засмолений!

— Коли ти смолою засмолений, — каже вовк, — то дай і мені смоли засмолити бік, а то капосні собаки обідрали.

— Бери!

Вовк зараз до боку, хотів смоли віддерти. Драв, драв та зубами й зав'яз, що ніяк уже й не віддер: що хоче назад, то ніяк. Так вовтузиться з тим бичком!

Прокидається баба — аж бичка уже й не видно. Вона подумала: «Мабуть, мій бичок додому побрів», — та й пішла; коли дивиться — вовк бичка тягає. Вона побігла, дідові сказала. Дід і вовчика в льох укинув.

Погнала баба і на третій день бичка пасти; сіла під могилою та й заснула.

Біжить лисичка.

— Хто ти такий? — питає бичка.

— Я бичок-третячок, з соломи зроблений, смолою засмолений.

— Дай мені смоли, голубчику, приложити до боку: капосні хорти трохи шкури не зняли!

— Бери!

Узяла й лисиця зубами — ніяк не вирветься. Баба дідові сказала — дід укинув у льох і лисичку. А далі зайчика-побігайчика піймали.

От як назбиралось їх, дід сів над лядою, давай гострити ножа. Ведмідь його й питає:

— Діду, навіщо ти ножа гостриш?

— Щоб з тебе шкуру зняти та пошити з тієї шкури і собі, й бабі кожуха.

— Ох, не ріж мене, дідусю, пусти лучче на волю! Я тобі багато меду принесу.

— Ну, гляди!

Взяв і випустив ведмедика. Сів над лядою, знов ножа гострить. Вовк його й питає:

— Діду, навіщо ти ножа гостриш?

— Щоб з тебе шкуру зняти та на зиму теплу шапку пошити.

— Ой, не ріж мене, дідусю. Я тобі за те цілу отару овечок прижену.

— Гляди!

І вовка випустив.

Сидить та ще ножа гострить. Лисичка виткнула мордочку, питає:

— Скажи мені, будь ласкав, дідусю, навіщо ти ножа гостриш?

— У лисички, — каже, — гарна шкурка на опушку й на комірець, хочу зняти.

— Ой, не знімай з мене, дідусю, шкурки, я тобі й гусей, і курей принесу!

— Ну, гляди!

І лисичку пустив. Остався один зайчик; дід і того ножа гострить.

Зайчик його питає, а він каже:

— У зайчика шкура м'якенька, тепленька — будуть мені на зиму рукавички й капелюх.

— Ох, не ріж мене, дідусю, — я тобі стьожок, сережок, намиста доброго нанесу, тільки пусти на волю!

Пустив і його.

От переночували ту ніч, коли на ранок, ще ні світ ні зоря, аж — дер-дер! — щось до діда у двері. Баба прокинулась:

— Діду, діду! Щось до нас у двері шкряботить, — піди подивись!

Дід вийшов, коли то ведмідь цілий вулик меду приніс. Дід узяв той мед, та тільки ліг, аж у двері знов — дер-дер! Коли вийде, — аж повен двір овець вовк понагонив. От незабаром лисичка принесла курей, гусей — усякої птиці; зайчик понаносив стьожок, сережок, намиста доброго... І дід радий, і баба рада. Взяли попродали овецьки та закупили волів, та став дід тими волами ходити чумакувати, та так забагатіли! А бичок, що не стало вже треба, поти стояв на сонці, поки й розтав.

СОМ, РАК І ВОРОНА

Ворона ходила біля річки, шукала собі їжі. Побачивши в очереті рака, схопила його, сіла на гілку дерева, яке росло якраз над річкою, і уже лагодилась клювать рака. Рак баче, що не дурна шутка, почав хвалить ворону: «Я знав твого батька і матір, гарні птиці були». Ворона, не роззявляючи рота, промовила: «Угу!» А рак знов: «Знаю твоїх братів і сестер, дуже гарні птиці». А ворона промовила: «Угу!» А рак знов: «Всі твої родичі гарні птиці, а все ж таки до тебе ніхто не дійде, ти краща од всіх. Куди годиться павич або канарейка! У тебе пір'я, як той бархат, а голос — як у соборного диякона». Ворона од хвальби розкисла, зраділа, роззявила рот і каркнула: «Да! Да!»

А рак вискочив з рота і шльопнув у воду. Ворона схаменулась, та вже було пізно. Розсердилась вона на рака, почала слідкувати за ним. Тут вона подумала: «Ну, тепер уже не одуриш; попадешся другий раз, так не вирвешся». Рак у свою чергу підмовив сома, щоб він підстеріг ворону.

На другий раз ворона прилетіла до річки, сіла на березі, подивилась на воду, потім увійшла по самі коліна в річку і пильно придивлялась, чи не покажеться рак. А сом уже давно із-за осоки виглядав і прицілявся схопити ворону. Рак виліз з печери і повз по дну недалеко од ворони. Ворона тіко прицілилась уткнуть голову у воду, щоб схопити рака, а сом миттю кинувсь на ворону і проковтнув її. Рак зрадив, що у його ворога нема, а на сома він дививсь як на добродія свого.

Наступила петрівка. Рак почав линять, заліз у печеру і лежав там, поки стара кожа злізла, а нова narosla. Виліз рак з м'якою і повз по дну без ніякої опаски. Плив мимо сом, побачив рака. Рак дуже йому понаравився; підплив до його і проковтнув.

Другий рак побачив, виглянув з печери і сказав: «Навіщо ж ти забороняв його од ворони, коли не думав оставить його живим?» А сом каже: «Дурний ти, раче! Якби я не заборонив його од ворони, так тоді б мені самому не довелось його з'їсти!»

СТАРА КОТЮГА І ВОВК

Був в одного газди старий пес, уже був глухий, спустів; вони не давали йому їсти та й нагнали геть. Пес ляг у рові та й лежить голоден,

а вовк приходять, питає его: «Що ти є за оден?» А він каже: «Я є швець!» А вовк каже: «Ти би мені не вшив чоботи?» Тог каже: «Вшию, але треба, — каже, — аби-с мені імив коня, аби був ремінь добрий; я би-х тобі з того вшив». Вовк каже: «Ходи зо мнов!»

Пішли оба. Прийшли на долину, а там пас кінь. Каже вовк до пса: «А звурсав-єм си?» А пес каже: «Звурсав!» — «А посоловіли ми, — каже, — очі?» А пес каже: «Посоловіли!» Вовк у тот час штрик і ймив коня та заїв. Питає вовк, а пес каже: «Прийдеш за дві неділі».

Пес тих дві неділі їв і одужав. Вовк у дві неділі прийшов і питає: «Готові чоботи?» — «Ще не готові; коби-с притяг ще вепря, аби було чим дратву мастити!»

Вовк пішов, притяг із села вепря та дав псові та й питає: «Коли вже будуть чоботи готові?» — «Прийдеш за тиждень». Вовк прийшов за тиждень: «Готові чоботи?» Він каже: «Готові. Жениться мого газди син та дістав чоботи до вінчання, але ідім на весілля, а по весіллю тот чоботи скине, а я тобі віддам».

Прийшли оба на весілля. Пес вовка запровадив під піч, а там була бочка з горівкою. Як починали горівку, то миску підложували, горівки в миску натекло. Пес каже вовкові: «Пиймо горівки!» Пес пив трохи, а вовк потяг багато та й си впив. Скликали за стіл людей, зачали люди співати барвінкової, а вовк під піччов собі. Учули люди, що щось виє під піччов. Люди перетихнуть, та й вовк мовчить; як люди зачинають, то вовк собі. То був вечір. Засвітили світло, по-

дивилися під піч, а то вовк із псом! Як справили хлопців, взяли буки, набили вовка і пса, вигнали на двір. А вовк п'яний до пса та хотів з'їсти, а пес тікав туди, куди єго газда сітку клав. Пес почерез сітку перештрик, а вовк упав у сітку. Каже пес до вовка: «А може-м тя не убув?» А вовк каже: «Та я виджу, що-с убув; вже аби си не трафило нікому більше, як мені си трафило!»

Добре то каже пословиця, що кому ти не даш загинути, тот тобі не дасть жити.

І пес пішов по газду. Газда пішов із стрільбов та й вовка вбив.

СТАРИЙ ВОВЧИЩЕ

Такий був старий вовчище. Докіль міг, докіль був молодий, ходив він собі в кумпанії, то і жилося яко-такo. На старість — звичайне: зачав знемагати. Старі кости слава що ся купи тримають; де йому вже за худобов утіпати?! Так іде він собі, гадає, дивиться: пасеться кінь на толоці. А то який був вовк, такий му був і кінь.

Іде той до коня та й каже: «Ставай, коню, обернися, буду ті їсти!» Кінь глипнув на него очима та й каже: «А як же ж ти мене будеш їсти? Дивися: я маю підкови дзелізні на ногах; не пролигнеш, удавишся». — «Я ти відкушу підкови; настав копито!»

Наставив кінь копито. Вовчище гризе, глодає, а той як трасне го поза вуха (щастя, що вовк багато зубів не мав, бо всі були би ся висипали), а сам гальопа в село! Вовк остовпів, витріщив

очі та й міркує собі: «Ци я коваль, ци я слюсар? Нащо мені було підкови відривати? Не ліпше було відразу з'їсти?! Та що робити, пропало!»

Потікся вовчище далі, зайшов, вибачте, межі свині та й каже: «Я прийшов, буду вас їсти!» — «Чекай, — кажуть свині, — погоди, ще ті не хапає, ми ся нарадимо, ми то виберемо, що ліпше, що тлустіше, що м'якше». Узяли свині радити: гу-гу, гу-гу, а далі зірвалися та й утікли — дмухнули в село. Вовк став, загадався та й знов собі міркує: «Ци я радний, ци я вїйт, ци я присяжний, ци я десятник, ци я польовий? Нащо мені ся було питати, нащо радити? Ци не з'їсти лиш було?»

Іде ж він, іде; зайшов межі гуси та й до них: «Ходіть сюди, гусоньки, ставайте си тутки, буду вас їсти». — «Е-ге-ге-ге! Ми ще не сповідані, ми ще молитви не мовили — як ти нас, грішних, будеш їсти?» — «То помоліться, — каже той, — красно, я не бороню, ще вам почекаю». Узяли гуси молити та й межі собов: ге-ге-ге, ге-ге-ге, а далі здіймилися та й у село! Вовк здурів; стоїть, дивиться та й знов собі міркує: «Ци я ксьондз, ци я дяк, ци я паламар? Нащо ся мені молитви питати та й не з'їсти, коли було що?»

Погадав, пожурився та й іде далі. Дивиться — чоловік стоїть. «Уже ся не буду питати», — гадає си вовк. Приступився та й каже: «Чоловіче, я ті буду їсти». — «А дивися, — каже той, — я не вмиваний, такий чорний! Як же ти ми будеш їсти, га?! Ней ся хоть умию ще перед смертев». Пішов чоловік до потоку, вирізав си грубого бучка, умився, приходить до вовка та й каже: «Не знав, —

каже, — у що би ся тут годі утерти? От, ти маєш хвіст кудлатий та дай ми, ней ся обітру».

Узяв чоловік хвіст, ніби то ся обтирати; як же хопить за кудли, як озьме вовка бучком складати, як стане його лупити! Що то?! Вовчище скавулить, в'ється, пнеться, а далі як лусне! Цілий хвіст лишився в руках чоловікові, а куций вовчище, як опарений, полетів у ліс без хвоста. Там десь вже межи свої вовки попався та й став їм свій припадок розповідати. Тут сам звивається, як пискир насолений: що то — хвоста нема!

Веде ж він тепер своїх камратів на того чоловіка. Як чоловік увидів, що ся діє, та й гайд на дерево! Вовки обступили дерево та й радяться, що би ту йому зробити, як би його звідтам дістати. Радяться, радять, а далі каже якийсь старий лисий вовк, ніби проводир: «Лягаймо ми під дерево, усе єден на другого, єден на другого, а ти, куций, на самий верх полізеш, та й так ми ся до чоловіка доберемо». Але куций каже: «Волю я уже на самім споді лежати, ніж на верху до того ворога добиратися; ще би ми знов яку біду урвав».

Положив він сі під дерево; на него ліг другий, третій, десятый, — уже недалеко чоловіка, а той як не скричить: «А кацьобов куцого, кацьобов!» Як тото зачув вовчище, такий на него ляк упав, що чуд чудений! Хотів утікати, іно сі що порушив під сподом, а тоти зверху лу-лу-лу! Таки на землю попадали, порозкачувалися, як бульба, а чоловік ся регоче на дереві. Такі вовки люті, кождий аж зубами скрегоче. Як ся кинули на куцого, так го відразу розідерли.

СТАРИЙ ДУБ І ДІБРОВА

Молодою зеленою дібровою їхав віз із сокирами. Жахнулися молоді дубчаки від страху, так і гнуться до матері-землі. Шкода ж їм кидати сю землю, де молоде їх коріння переплуталося зі старими коренями їх дідів-батьків, де їм про світ Божий рання пташка щебетала, де трава така пишна та вода така чиста... Тремтять дубочки та плачуть.

А старий дід — дуплистий дуб — потряс своїм верхів'ям, похитав зеленою головою та й промовив ласкаво до онуків:

— Чого ви жахаєтесь, чого плачете?

— Як же нам не плакати, як не журитися, — загомонила діброва, — та ж нашого ворога безлік, положимо буйні верхи наші молоденькі на святу землю.

— Ой дітоньки, нерозумні ви ще, бачу, та й досвіду не маєте. Чого вам лякатися? Хоч ворогів багато, але нема між ними нашого брата. Ні коло одної сокири нема топорища. Затямте собі: коли між нашим ворогом нема нікого з нас, то ніякий ворог нам не страшний!

ТХІР І ЛИС

Раз прийшов лис до тхора у гості, та й тхір його файно погостив. Але приходять відтак тхір до лиса, а лис каже: «Не маю я, куме, чим вас погостити, хіба би-сте пішли зо мнов тут до одного газди; у него є цілий курник». Зібралися они оба і пішли шукати курей.

Прийшли они до того чоловіка. Каже лис до тхора: «Оди є курник. Ану лізьте оцев дірков до середини, а я буду на варті; лиш коби-сте собі, — каже, — не жалували, бо цього (ніби газди) не шкода, у него є доста!» Тхір поліз до середини, лис заклав дірку дошков, а сам підбіг під вікно та крикнув: «Ой газдо! Газдо! А ідіть-ко до курника, маєте злодія...» Та й утік.

Газда схопився, збудив синів та й повибігали на двір. Зробився крик! А той тхір уже собі файно під'їв та й як учув, що біда, а він далі... Трутив дошку та й береться лізти, а то не мож, бо став дуже повний... А тоті як імили бука, як стануть парити, то тхір ледве пропхався через дірку і утік ледве живий.

Від того часу тхір з лисом у великій ненависті.

ХВОРИЙ ЛЕВ І ЛИСИЦЯ

Коли лев постарівся вже і не міг зловити для себе ніякої звірини, зробився хорим і почав йойкати. Інші звірі йшли на те дивитися. Котрий прийшов до його печери дивитися, він з'їв кожного і тим піддержував собі життя. Чекав він, чи не прийде й лисиця, але лисиця була така мудра, що до печери не йшла, лише з ним здалека бесідувала.

Каже до неї лев: «Вже всі звірі відвідували мене в моїй недузі, а ти ні!» На те відповіла лисиця: «Багато приходить, але мало відходить, тому я настільки розумна, що не йду близько тебе, бо ти не так хорий, як голодний».

ХИТРИЙ ДЯДЬКО, ВОВК, МЕДВІДЬ ТА ЛЕВ

Поїхав чоловік до міста, купив си кавальчик ковбаси. Приїхав додому, взяв си кавальчик хліба, поїхав у ліс за дровами. Зобачив його вовк і хтів його з'їсти. Пішов до святого отця Миколая той вовк, каже: «Святий отче Миколаю! Я того чоловіка з'їм». — «А де ж ти його годен з'їсти, коли він дуже розумний?» — «Нічого, — каже, — іно позвольте, то я його з'їм». — «То йди! Як-єсь годен, то з'їж».

Пішов він до нього (до чоловіка) і каже: «Чоловіче! Я тебе з'їм!» — «Або тобі хто казав, щоби ти мене їв?» — «Мені казав святий отець Миколай, щоб я з'їв». — «Брешеш! Дай свідків!»

Той пішов, надибав медвідя: «Ходи, — каже, — скажеш, що ти чув, що святий отець Миколай казав його з'їсти, то будем їсти оба». Той приходить, каже: «А я чув, як казали їсти». — «Я на такі дурні свідки не дивлюся!»

Пішов за левом, надибав лева: «Ходи, — каже, — будеш мені за свідка: скажеш, що-сь чув, що мені казав святий отець Миколай їсти». Той приходить, каже: «Я чув, як казали їсти». — «То що ж ви будете їсти? Ви — голодні, я — голодний! Почекайте, най я пополуднаю, тогди будете мене їсти».

Виймив він той кавальчик ковбаси і їсть. Кинув їм по кавальчику. Вони з'їли, кажуть: «А що ж ти таке добре їш?» — «Ви, — каже, — хочете мене їсти, ліпше забийте дикого кабана, то я вам нароблю».

Пішли вони, забили дикого кабана і притягнули. Ось ту треба іти додому по сокиру, по

камінь, щоби кабана осмалити, і по довбню, щоби дуба розбити. Каже чоловік медвідьові: «Лишишся ти ту коло кабана, щоби хто не вкрав, а вовк і лев підуть зо мною».

Прийшли вони до села. А йому додому треба було йти через річку глибоку, на котрій була кладка. Прийшли додому, каже до вовка: «Влізь ти в яму, бо тут пси. Як почують, що я буду брати, то тебе розідруть». Вліз вовк; він го заткав і каменем заложив, щоби не виліз. Бере він довбню, сокиру і ніж, а левові каже брати камінь з діжки, що важив десять пудів. І камінь — гладкий, що ніяк йому наперед себе взяти. Взяв він на мотузок і вчепив йому (левові) до шиї: «Іди ти вперед, а я буду держати кладку, щоби ся не перевернула».

Той іно зайшов посеред кладки, — той взяв та й перевернув кладку. І лев впав у воду. Та й що виставить голову, — а чоловік його по голові довбнею: «А будеш більше свідчити?!» — «О, вже поки жити буду, не буду свідчив ні за кого!» — «А вже хоч би-сь хтів, то не ймеш!» І забив його.

Прийшов до ліса, зрубав дуба, розколов до половини і каже до медвіда: «Возьми та розколи, бо ти сильний». Той но хтів роздерти, вложив лаби, а чоловік скоро клин витягнув. І тому дуб лаби стиснув, а той б'є з верха. «А ти, — каже медвідь, — і там тим так поробив?» — «А ти думаєш, що як?!»

Приходить додому, взяв довбню в руки, відоткав яму. «Ану вилазь!» — каже до вовка. Той вилазить, а чоловік довбнею в голову та й забив. Взяв кабана додому і з'їв з дітьми.

ХИТРИЙ ЗАЄЦЬ

Вийшов чоловік на поле, дивиться, а то спить заєць. Він зайшов його потихо та й того зайця злапав. Приніс додому та й гострить ніж. А заєць каже:

— На кого ти той ніжик гостриш?

— На тебе, буду тебе різати. А заєць тогди каже:

— Знаєш що, годуй мене, понесеш мене на ярмарок та й возьмеш добрі гроші.

А чоловік каже:

— Добре ти мені кажеш. Но, — каже, — то я уже тебе різати не буду.

Годував він того зайця місяць. Приходить той день, що чоловік має нести того зайця на ярмарок. Чоловік каже до зайця:

— Но, вже підем на ярмарок.

Заєць тогди каже до того чоловіка:

— Іди лагодь мішок, покладеш мене у мішок та й будеш нести.

Узяв чоловік поклав того зайця в мішок та й несе на ярмарок. Входить він у місто, але йде другий чоловік та й каже:

— Що ти там несеш в міху?

А той каже:

— Несу поштаря.

— Та, — каже, — що би ти за того хотів поштаря?

— Даш, — каже, — сотку, то купиш, а не даш, то я йду далі.

Той чоловік дав тому сотку.

— Гай, — каже той, — на тобі цього поштаря.

Той каже:

— А в що я його покладу?

— Ти, — каже, — маєш торбину з хлібом, возьми хліб викинь, а того поштаря там запхаєш.

Той узяв та й так зробив. Вийшов він за місто, а заєць каже:

— Возьми мене пусти, бо мені зле у торбині сидіти.

Той чоловік каже:

— А як ти де втечеш?

Каже:

— Ти не маєш ся чого бояти, бо я знаю, де твоя хата.

— Но, то я тебе пускаю, ще прив'яжу тобі мошоночку з грішми, аби-с був знашний.

Він пустив того зайця, а заєць собі побіг.

Той чоловік собі гадав, що він побіг до його дому. Чоловік приходить додому, питається жінки:

— Чи не був тут поштар?

А жінка каже:

— Я тут не виділа жодного поштаря.

Він каже до жінки:

— Я дав сотку за поштаря, і десь щез, та ще-м узяв і мошоночку прив'язав до нього з грішми.

Жінка каже до чоловіка:

— Йди, може, він за селом сидить та не знає, до котрої хати увійти.

Чоловік вийшов за село та й ходив цілий день і нігде зайця не видів. Приходить додому та й каже до жінки:

— Не досить, що пропав заєць, але ще й мошонка з грішми.

ХИТРИЙ ІЖАК

Одного разу бігла лисиця до саду і здибала по дорозі їжака:

— Добрий день, їжаче!

Каже їжак:

— Добре здоровля!

— Ходи зо мною у товаристві у виноград.

А він каже:

— Ой страшно, лисичко, бо там господар на-кладав усе сильце; можем упасти в біду.

— О, я, — каже, — не боюся, я маю школи покінчені, то дам си раду!

І пішли.

Наїлися вони винограду і вертаються, та й лисичка ймилася у сильце.

— Ей, — каже, — їжачку, братчику, рятуй!

— Ой ні, не поможу, бо я казав, що не знаю; таж ти мені казала, що маєш школи покінчені.

— Ой, — каже, — я уже зі страху забула геть усе.

Уздрів їжак, що біда, і зачав їй радити.

— Ніц, — каже, — не роби, лиш як ґазда прийде, а ти ся зроби неживою — опусти голову, ноги, так як би-с була мертва, і, може, си ця штука удасть.

Акурат входить господар. Став над лисицею і каже:

— От, — каже, — шкода, що я не був штири дні у саді, яж си прочутила...

Узявся одною рукою за ніс, а другою імив лисичку за хвіст та й викинув її через пліт.

Але лисиці лиш цього було треба. Схопилася та й пішла додому. Щось четвертої днини іде

лисичка знов у виноград. Іде попри їжакову нору і знов кличе його у товаристві у виноград.

— Та ти забула уже, що з тобою було?

— Ходи, ходи.

Но, наїлися вони знов винограду та й лиш зачали іти, а то їжак упав у сильце.

— Ей, — каже, — сестричко-лисичко! Рятуй мене, порятуй і ти мене.

— Но, що я тобі поможу? Я тобі не поможу нічо!

Та й іде геть.

— Рятуй, бійся Бога!

Але лисичка і не чує. Їжак заплакав:

— Сестричко! Дуже-сми жили файно, ходи хоть розпрощайся зо мною.

Но, вернулася лисичка, та й ся обіймили обоє.

— Ой, — каже їжак, — поцілуймося обоє, бо знаєш, що ми смерть зараз.

І лисиця вивалила язик, хоче їжака цілувати. Тогди їжак зловив лисицю зубами за язик і mocno тримає. Зачала лисиця пищати не своїми голосами так, що учув господар та й убіг до саду. Є що видіти! Но, узяв він борзо та й лисицю вбив, а їжака поволеньки вибрав із сильця і пустив у сад, та й від того часу дуже їжаків шанував, бо видів користь.

ХИТРИЙ ПІВЕНЬ

Півень, тріпочучи крилами, злетів на пліт і почав на все горло кукурікати. З сусіднього лісочка підкралася лисичка.

— День добрий! — гукнула вона. — Почула, як ти гарно кукурікаєш. Чудовий у тебе голос. Тільки не знаю, чи вмієш ти так співати, як співав твій батько.

— А як же співав мій батько?

— Він на одній нозі ходив по плоту і, заплющивши одне око, так гарно кукурікав, що й ну...

— І я зможу! — сказав півень, випрямився, заплющив око і почав кукурікати.

— А чи зможеш ти стояти на одній нозі і, заплющивши очі, співати?

— Зможу! — крикнув півень.

Та тільки заплющив він очі, як лисиця підскочила і схопила його.

Понесла лисиця його в ліс і хотіла вже з'їсти, а він і каже:

— Твоя мати не так робила!

— А як же вона робила? — спитала лисиця.

— Схопивши півня, вона, перш ніж розірвати його, мала звичку співати.

— Я вся вдалася в матір! — промовила лисиця.

Заплющивши очі, вона почала щось шепотіти. Півень тільки цього й чекав: змахнув крилами, злетів і сів на дерево.

— Ось тобі й маєш, півень мене перехитрив, — облизавшись, промовила лисиця, зітхнула і голодна подалася в ліс.

ЦАП ТА БАРАН

Був собі чоловік та жінка, мали вони цапа й барана. І були ті цап та баран великі приятелі — куди цап, туди й баран: цап на город

на капусту — і баран туди, цап у сад — і баран за ним.

— Ох, жінко, — каже чоловік, — проженімо ми цього барана й цапа, а то за ними ні сад, ні город не вдержиться.

— А забирайтесь, цапе й баране, собі з Богом, щоб вас не було в мене у дворі!

Скоро цап та баран теє зачули, зараз із двору майнули.

Пошили собі торбу та й пішли.

Ідуть та й ідуть. А посеред поля лежить вовча голова. От баран дужий, та не сміливий, а цап сміливий, та не дужий:

— Бери, баране, голову, бо ти дужий!

— Ох, бери ти, цапе, бо ти сміливий!

Узяли вдвох і вкинули в торбу. Ідуть та й ідуть, коли бачать — у полі горить вогонь.

— Ходімо й ми туди, там переночуємо, щоб нас вовки не з'їли!

Приходять туди, аж то три вовки кашу варять. Нічого робити. Вітаються:

— А, здорові, молодці!

— Здорові! Здорові!.. — зраділи вовки. — Ще каша не кипить — м'ясо буде з вас.

Ох, цап злякавсь, а баран давно вже злякавсь. Цап і надумавсь:

— А подай лишень, баране, оту вовчу голову! Баран і несе.

— Та не цю, а подай більшу! — каже цап.

Баран знову цупить ту ж саму.

— Та подай ще більшу!

Тут уже вовки злякались; стали вони думати-гадати, як звідси втікати: «Бо це, — кажуть, —

такі молодці, що з ними й голови збудешся, — бач, одну по одній вовчі голови тягають!»

Один вовк і починає:

— Славна, братці, компанія, і каша гарно кипить, та нічим долить, — піду я по воду.

Як пішов вовк по воду: «Хай вам абищо, з вашою компанією!» А другий став його дожидати, думати-гадати, як би й собі відти драла дати:

— Е вражий син: пішов та й сидить, нічим каші долить; ось візьму я ломаку та прижену його, як собаку!

Як побіг, так і той не вернувся. А третій сидів-сидів:

— Ось піду лишень я, так я їх прижену!

Як побіг, так і той рад, що втік. То тоді цап і каже до барана:

— Ох, нум, брате, скоріше хапатись, щоб нам оцю кашу поїсти та з куреня убратись. Поїли швиденько, та тільки їх і бачили.

А тим часом роздумав перший вовк:

— Е, чи не сором нам трьом та цапа й барана боятись? Ось ходімо, ми їх поїмо, вражих синів!

Прийшли, аж ті добре справлялись, давно вже од казана убрались, як побігли та на дуба й забрались. Стали вовки думати-гадати, як би цапа та барана догнати. Йшли, йшли і найшли їх на дубі. Цап сміліший, — ізліз аж на верх, а баран несміливий — то нижче.

— От лягай, — кажуть вовки першому вовкові, — ти старший, то й ворожи, як нам їх добувати.

Ліг вовк догори ногами й почав ворожити. Баран на гіллі сидить та так дрижить! — не втри-

мавсь, як упаде, та на вовка! Цап — сміливий, не став роздумувати, як закричить:

— Подай мені ворожбита!

Вовки як схопилися, так аж пил по дорозі закурився.

А цап та баран з дуба безпечно позлазили, пішли в поле, зробили собі курінь та й живуть там.

ЦАР ЛЕВ

Зібралися одного разу звірі докупі і почали радитися між собою, кого їм обрати царем, щоб був порядок, щоб мали вони правдивого суддю, якого б усі боялися і слухались. Були там слон, лев, тигр, верблюд, ведмідь, вовк, олень, лисиця, заєць, дикий кабан, зебра, коза, кінь, корова, собака, кішка й інші звірі, які жили тоді на світі; либонь, був і осел.

Коли всі зібралися, виступив наперед олень і почав казати:

— Не прогнівайтеся на нас, ясновельможні пани, дужі й міцні звірі, за те, що ми вас потурбували. Ми задумали вибрати кого-небудь з вас царем над усіма звірами, щоб було кому давати нам пораду, судити нас по правді і всьому давати лад.

Слон обізвався:

— Добре ви надумали. Давно пора встановити між звірами порядок і правдиві закони. Подумайте всі гарненько і скажіть, кого ви бажаєте обрати царем... Можу й я стати царем, бо я біль-

ший від усіх і дужчий. Як хочете. Мені все одно, хоч і мене вибирайте...

Лев, не діждавшись слова громади, виступив наперед і каже:

— Ні, панове, слонові бути царем не підходить. Він важкий, неповороткий і нездатний прудко бігати. Мені більше личить бути царем. Всі будуть мене слухати, коритися. Я прудкий, моторний, вродливий, і сила в мене, спасибі, є...

Звірі почали сперечатися. Всі слабші й беззахисні кричали:

— Нехай буде слон царем! Він розумніший від усіх звірів на світі і буде найсправедливішим.

А сильні і моторні звірі намагались лева обрати царем. Вони кричали:

— Нехай буде лев царем! Він моторніший від слона і вродливіший від усіх.

Інші звірі пропонували кинути жеребки: накого більше випаде жеребків, той і буде царем.

Лисиці дуже не хотілося гнівити лева, бо він її прохав, щоб вона за нього старалася. Якщо не буде за нього руку держати, то погрожував розірвати її на шматки; а вона тремтіла за свою шкуру. Отож лисиця вибігла наперед, вилізла на пенюк і почала:

— Слухайте, панове, що я вам скажу. Багато з вас є таких, що бажають, щоб царем був слон. Правда, слон розумний і сильний. Він не вживає крові і не дозволить іншим кров'ю житися. Та тільки самі подумайте, панове, який з нього буде цар, коли він неповороткий. Всі

вороги наші шкодитимуть нам ще гірше, ніж тепер, і його не будуть боятися, бо добре знають, що він їх не може покарати. Поженеться слон за ними, а вони утечуть від нього. На мою думку, краще обрати царем лева. Хто нашкодить, не втече від нього.

— Воно-то так, — обізвався олень, — тільки це несправедливо. Краще нехай буде так, як покаже більшість голосів.

— Так буде справедливо! — гукнула решта звірів. — Тільки як же ми це зробимо?

— А ось як, — відповів олень. — Хто бажає, щоб лев був царем, той нехай кидає одного горіха ось у це дупло, а хто хоче царем слона — кидає жолудя.

— Добре ти придумав! — гукнули всі. — Так і зробимо.

Назбирали цілий мішок жолудів та горіхів і змішали їх. Всі по черзі почали підходити до мішка, кожен брав, що йому подобалось, і кидав у дупло. Хижі звірі, які любили кров, брали горіхи, а які живилися овочами й травою, брали жолуді. Лисиця побачила, що за лева менше кидають. Вона почала вертїти хвостом, підбігала до кожного і підморгувала, щоб брали горіхи. А коли підходили за жеребками малі звірі, то лисиця кожному шептала на вухо:

— Бери горіх, а то лева прогнівиш! Він тебе задушить, як жабу, і я на тебе розсерджусь, не дам просвітку.

Малі звірі боялись потрапити в опалу і брали горіхи. Сама лисиця замість одного загорнула повну жменю і кинула в дупло так, щоб

ніхто не помітив. Почали перевіряти жеребки, і виявилось однакове число горіхів і жолудів. Ведмідь і питає:

— Що ж тепер будемо робити?

Лисиця вискочила наперед і каже:

— По-моєму, нехай буде так: громада намітила в царі або пана лева, або пана слона. Нехай поміряються силами. Хто кого пережене, той і буде царем. От спробуйте зараз побігти напередони. Хто з вас виявиться прудкішим, той, значить, цар.

Слон відмовився:

— Прудко бігати я не можу від природи. Мені здається, що цареві прудко бігати нічого. Потрібний порядок, розумна розправа, справедливий суд. А коли треба буде за ким погнатися, то я звелю кому захочу.

— Ну, то нехай буде так, — не здавалася лисиця, — хто з вас вище підскочить, той і буде царем.

Слон знов сказав:

— Ну, підстрибнути вгору я не можу, бо не легенький.

— Ну, тоді нехай буде лев царем! — гукнули ті, хто бажав лева.

А слон і каже:

— Про мене, тільки так буде не по правді. Що може зробити лев, того я не можу, а що я можу, того лев не може. Коли вже так, нехай він зі мною побореться. Якщо поборе, тоді він буде царем.

Лисиця засумувала, а далі надумала одну хитрість і каже:

— Добре, нехай буде так, зведемо вас боротися. Тільки тепер уже пізно, всі зморились. Краще завтра вранці. Тільки ви, панове, ніхто рано не приходьте дивитись, як вони боротимуться, а то ми їм будемо заважати. Прийдемо пізніше і побачимо, хто кого переміг.

Усі згодилися. Настала ніч, слонові забажалося спати. Пішов він до лісу, притулився до одного не дуже товстого дуба і заснув. Слони, звичайно, сплять стоячи, обпершись на дерево. Якби важкий слон ліг на бік, то б сам не зміг піднятися.

Лисиця здалеку стежила за слоном, де він зупиниться, а коли побачила, що той міцно заснув, побігла до лева і каже:

— Ясновельможний пане, ходімо мерщій до слона. Він уже заснув; щоб не гаяти даремно часу, будемо братися за діло.

— А що ж будемо робити? — спитав лев. — Задушити слона я не зможу. Він прокинеться і оборониться від мене.

— Ні, я не про те. Душити його не треба. Він має звичай, коли спить, спирається на дерево. Тож візьмися та перегризи дерево. Воно впаде, і слон впаде, тоді ми скажемо, що ти слона поборов.

— Добре ти придумала, тільки я сам не впраюся до ранку перегризи дерево: зуби заболять. Ти піди гукни ще кого-небудь на підмогу.

Лисиця побігла і збрала з дванадцять вовків, мишей та щурів, привела їх до слона, і почали вони гризти дуба. Гризли, гризли до самої зорі, а дуба ще чимало залишалось. Він уже трохи по-

хилився, та ще не піддався. Що робити? Уже світало, слон міг прокинутися.

Лисиця не розгубилася. Покликала трьох ведмедів і каже:

— Слон, майбутній наш цар, надибав ось на цьому дубі мед. Так-от, коли він лагодився спати, казав мені покликати вас, щоб ви дістали йому меду. Поки прокинеться, щоб був мед, інакше він вас покарає.

Ведмеді полізли на дуба. А лисиця дивилась угору і командувала ними напівголосно:

— Ви лізьте он туди, на той бік!

Показувала їм воронячі гнізда, що чорніли на тому боці, куди дуб похилився. Ведмеді вилізли на самий вершок дуба. Він не витримав, тріснув і впав. Слон теж упав на бік, а потім на спину. Перевернувся, задер ноги, підвестися сам не може. А ведмеді як гепнулися з дуба, ледве живими залишились.

Минула пора сніданку, почали сходитися звірі. Лев сидів біля лежачого слона, а лисиця віддалік вертіла хвостом. Коли зійшлися всі звірі, лисиця заявила:

— Дивіться, панове, який сильний наш цар: слона поборов. Слон хотів удержатися за дуба, то він і дуба разом з ним звалив. Який вже дуб міцний, і той не витримав, зломився. Три ведмеді хотіли заступитися за слона, то він їх як жбурнув від себе, ледве живі лишилися. Дивіться, он вони, бідолахи, валяються.

Всі звірі затремтіли від страху і в один голос закричали:

— Лев буде наш цар!

З того часу всі звірі стали боятися лева і шанувати його як царя. Коли лев закричить у лісі, то всі звірі тремтять.

Ставши царем, лев видав маніфест, в якому було сказано так: «Ми, цар дрімучих лісів, король дібров і гаїв, великий князь степів, наказуємо всім нашим підлеглим жити справедливо, мирно, чужого не брати, слабшого не дерти, старших шанувати й поважати. Хто помітить за ким грішок, повинен доносити нам, ми будемо розглядати справу і винних карати. Хто буде жити по правді, підглядати гріхи інших та доносити, той дістане нагороду».

Лев призначив собі на допомогу міністрів: вовка — луговим міністром, тигра — лісовим, лисицю — польовим. Міністри подякували цареві і пішли кожний на свою посаду.

Звірі не раз говорили потім між собою:

— Що за причина, що вовк і лисиця достукались такої честі? Ніби і краще є за них звірі, а, бач, не потрапили в міністри.

Олень каже:

— Та тут, панове, діло нечисте. Правдою і чесною поведінкою не достукаєшся уваги царя. Я відразу помітив, що лев поборов слона неспроста, там була якась хитрість. Звичайно, лисиця на хитрощі здатна і вона щось вигала, а вовки, мабуть, допомагали їй, через те вони і потрапили в ласку. Ну, тигр — то інша справа; він дужий звір, йому личить бути великим начальником. А тут ще й те: обмини тигра, він розгнівається на лева і заважатиме йому в справах.

— Та я і сам так думав, — обізвався ведмідь.
— Видно, що вони схитрували і моїх трьох братчиків занапали тоді.

Дивляться, біжить лисиця. Всі принишкли.

— Тссс! Мовчіть, а то як почує, біда буде!

Лисиця наблизилась, всі їй вклонились. Вона зупинилась і питає:

— А чого ви тут докупи збилися, чи, бува, не змову яку чините?

— Боже нас борони, це ми зійшлися побалакати про той радісний для нас день, коли ми царя обрали. Ми всі радіємо, що Господь нам послав такого мудрого царя і таких правдивих міністрів.

— А-а! Якщо так, то це нічого. А все ж таки на другий раз не смійте збиратися всі докупи. Ніяких таємних зборищ робити не вільно.

Після того всі звірі старалися жити кожен собі осібно. Ті, що жилися рослинами, жили мирно, а хижі шкодили слабшим. А як цар почне допитуватися, навіщо той роздер зайця або ще якого-небудь звірка, то винний відбріхується, що він покарав його ніби за те, що той глузував з царя або підмовляв інших убити його. Цар вірив міністрам і давав їм нагороди за їх вірну службу.

Спершу хижі звірі додержувались закону, а далі голод вимагав обминати закон, і кожний жив собі так, як йому бажалося. Свою провину звертали на слабшого або на того, хто їм був противний.

Набридло лисиці бути польовим міністром, бо там, oprіч мишей та інших дрібних звірків, нічого не доводилося їсти. А їй кортіло поласувати ку-

рятиною або гусятинкою. Діждавшись ночі, починала перевіряти курники. Щоночі уминала по дві, по три курки.

Одного разу чоловік підстеріг лисицю і застукав її в курнику. Тільки лисиця поп'ялась за курми, як чоловік вхопив її за хвіст і ну частувати бичем по ребрах. Так частував, що вона ледве жива зосталася. А потім прив'язав до хвоста мотузок і повісив лисицю на тин, бо боявся, щоб вона до ранку не віджила і не втекла.

Чоловік пішов спати, а лисиця віджила і почала придумувати, як їй викрутитися з біди. Пручалася, пручалася, ніяк не могла відірватися, бо мотузок був дуже міцний. Тоді вона вирішила позбутися свого хвоста, щоб тільки самій залишитися живою. Відгризла свій хвіст і втекла. Вибігає вона в поле і думає:

«Ну, що його тепер робити? Як я покажуся своїм підлеглим? Вони мене не пізнають і не будуть тепер слухати. А як я цареві покажусь? Що йому буду казати, коли питає про хвоста? Соромно бути безхвостим міністром. Ех! Краще б він мене убив! Ну, та тепер того не вернеш, що проминуло. Поки хвіст загоїться, піду до зайця в хату, полежу там». Підійшла до зайчикової хатки і каже:

— Пустити мене переночувати. Я тобі колись у пригоді стану.

— Ні, не пушу, — каже заєць. — У мене тісно, малі діти.

— А я тобі кажу — відчиняй! Ти знаєш, хто я? Я міністр польовий і контролер свійських птахів. Була на селі в державних справах.

Заєць злякався і відчинив. Лисиця увійшла в заячу хатку і лягла на м'яке ліжко, а зайченят скопирснула геть.

Заєць промовчав, бо як же можна гнівити міністра?

Пішов зайчик добувати діткам їжу, а лисиця тим часом забажала пообідати: вхопила одне зайченя і з'їла, потім друге, третє.

Прибіг зайчик, заглянув усередину, а там уже нема жодного зайченяти. Він і не показався на очі міністрові: боявся зайти в хату. Вернувся заєць у поле, сів і гірко заплакав. Біг вовк, побачив зайця, спинився і питає:

— Чого ти, зайчику, плачеш?

— Та як же мені не плакати? Лисиця залізла в мою хату, поїла моїх діток, а тепер черга за мною. Боюся показуватися додому.

— Не журися, зайчику, я вижену її! Ходімо зараз!

Пішли вони до зайчикової хати. Вовк підійшов до дверей і каже:

— Хто ти такий, виходь геть з хати!

— Я міністр польовий, хто сміє на мене кричати?

— А, так це ти, лисице! — каже вовк. — Чи не соромно тобі кривдити слабеньких нещасних звірків. Я, луговий міністр, прошу тебе залишити хатку бідного зайчика, а то піду до царя і розповім йому про твої вчинки. Він тебе за це по голівці не погладить.

— Не твоє діло, вовче, втручатися в мої порядки. Ти порядкуй у своєму міністерстві, а я буду у своєму.

Вовк, піймавши облизня, пішов розгніваний до царя. Розповів, як лисиця грабує малих звірків, як живе в заячій хаті, поїла зайченят і самого мало не з'їла.

Лев доручив вовкові послати оленя до лисиці з наказом, щоб вона зараз же з'явилася до нього на розправу.

Царя повідомили, що прийшов польовий міністр. Лев наказав пустити. Тільки лисиця на двері, як лев грізно:

— Ти що там бешкетуєш? Як ти сміла кривдити зайця?

Лисиця, бачачи, що лев не жартує, впала навколішки, схилила низько голову:

— Ваша величносте! Дозвольте промовити слово.

— Ну, кажи.

— Ваша величносте, я добре знаю, що на мене по зlobі наговорив вовк. А як сказати по правді, вовк кругом сам винен. Не я, а він зайчиків поїв. Я заступалася за зайця, а він мені хвоста відгриз і мало не задушив, ледве втекла.

Лев послав гінця за вовком, а сам почав думати: «Хто з них правий, а хто винуватий — важко розібрати, мабуть, обоє брешуть. А кого з них треба залишити живим, варто подумати. Лисиця хитра, видно, що вона нашкодила, — думає далі. — Але її не можна карати, бо вона своєю хитрістю посадила на царський престол. А вовк, хоч і помагав перегризати дуба, так то не дуже мудра штука, гризти кожний дурень зуміє».

Привели вовка до царя. Лев не забажав навіть розмовляти з ним, схопив у свої лапи і задушив.

Така-то була у лева його царська правда.

ЧАПЛЯ, ЧЕРЕПАХА ТА РАК

Десь-не-десь та колись давно жила-була коло одної річки чапля. Усім звісно, що кожна чапля живе коло річки або коло болота, бо вона звідтіль кормиться: ловить рибку, жабів та всяку водяну твар, — та тим і живе на світі. Так і оця чапля жила собі коло річки. Довгенько вона уже тут жила, ловила з річки рибу і тим годувалася.

От як прожила вона уже скільки років, так зробилась дуже стара і уже не здужала сама і риби піймать. А їсти все-таки щодня хочеться. Думала, думала вона, як своєму горю пособить, та так нічого і не видумала.

На її щастя, прийшла до неї один раз у гості стара черепаха, що жила у тій річці. А черепаха та колись давненько у неї кумувала, так ото було як коли і ходить стару чаплю провідать. Прийшла до чаплі черепаха, сіли вони під кущиком комишу та й сидять, гостюють. Стала чапля хвалиться черепасі про свою старість та гірке життя, а черепаха й каже:

— Треба вам, кумасю, пособить у вашому горі! У річці риби наплодилось так багато, що уже стає тісно, і через те й мені життя плохе. Я надумала ось яку штуку: як вернусь я назад, так розкажу усім риbam, що чула од вас, що люди хо-

чуть випустити із річки воду і виловить усю рибу; а як хто хоче живий остаться, так нехай попросить вас перенести їх у другу річку. От ви і будете потрошку ту дурну рибку носити та тим і будете до смерті кормитися.

Дуже дякувала чапля свою куму за таку гарну видумку. А черепаха вернулась у річку, зібрала коло себе великий гурт риби та й каже:

— Ходила я в гості до своєї куми чаплі, так чула од неї, що над нашою річкою збирається велике лихо...

— Яке? — питають швиденько кой-які цікаві рибки.

— Таке велике лихо, що й розказувать страшно! Збираються люди з нашого ставка випустить воду, щоб виловить усю чисто рибу... Для мене це діло не дуже страшне, бо люди мною не користуються; та як захочу, так і сама перелізу із цієї річки в другу; а от вам, рибам, прийдеться, мабуть, усім пропасти?

Перелякалась у річці уся риба, почувши од черепахи отаке лихо. Зачала вона од великого горя скрізь по річці метаться, стрибать та підкидатися, а як допомогти собі в такій біді — не знає. Зібралось уп'ять коло старої черепахи чимало риби, та й стала вона уся гуртом просить черепаху, щоб посовітувала, що їй тепер робить у такій великій пригоді.

А черепаха й каже:

— Знаю я одно средство, як вам од свого лиха утекти. Як настане завтра утречко та побачите ви над берегом стару чаплю, мою куму, так ви і просіть її, щоб вас порятувала. Вона

дуже добра птиця і од того, знаю, не одкажеться. Просіть її, щоб попереносила вас у другу річку... Ото тільки біда, що вона уже дуже стара стала, так за раз багато не візьме... Ну, а все-таки хоч по одній кожний день носитиме, так і то добре!

Рано утречком, тільки стало світать, а риба уся так і сунула до берега, де стояла коло води стара чапля. Дуже зраділа чапля та іще більше стала дякувать куму за добру видумку.

А риба підплила до самої чаплі, та кожна і просить, щоб скоріше її од великої біди порятувала. Вибрала чапля найбільшу рибину, узяла її та й понесла нагору; а як одлетіла уже далеченько од річки, так там сіла собі любенько та й із'їла ту рибу, а кісточки на місці бросила.

Стала вона так щодня носить рибку з річки та їсти; та й підправилаь на старості. Багато вона отак виносила риби з річки, а там усе не позначається, бо дуже велика сила її наплодилась.

Один раз дознавсь і старий рак од риби про те саме їхнє лихо, що люди думають випустить з річки воду. Хоч і старий він був — той рак, — а все-таки і йому не хотілось попасти до людей у руки, бо він давненько іще чув, що люди варять раки у кип'ячій воді та їдять і ласують їми іще дужче, чим рибою. От він підліз і собі аж до берега, де стояла чапля, та й проситья, щоб вона однесла і його туди, де вона рибу носить. А чапля зроду не бачила раків, бо вони усе сидять аж на самому дні, а тільки чула вона од людей, що вони дуже добрі.

— А хто ти такий? — питає чапля.

— Та я ж рак.

— Ну, якщо ти рак, так давай я тебе зараз однесу, бо я раків ще не носила, — каже чапля.

Узяла вона рака та й понесла. Принесла вона його аж на те місце, де щодня їла рибу. Побачив рак, що там валяється багато риб'ячих кісток, та й догадався, нащо чапля сюди рибу носить. Тільки хотіла чапля його клювати, а він ухватився обома клешнями за шию та й задавив її, а сам вернувся у річку та й розказав рибі чисто все, як було.

Тоді тільки риба узнала, який великий враг був для неї ота стара чапля, і дуже дякувала старому ракові, що він її задавив.

ЧОМУ БУЗЬОК ЖЕРЕ ЖАБИ, А ВОВК РОЗДИРАЄ ВІВЦІ

Колись був у нашім краю лише один вовк і один бузьок; вовк не роздирав овець, а бузьок не їв жаб. Вони стрінулися раз навесні й умовилися спільно заробляти на прожиток. Заложили спільну коршму і продавали вино й горівку, а гроші ховали до каси.

Коли надійшла осінь, бузьок каже:

— Слухай, вовче, я мушу відлітати в теплі краї. Поділімся маєтком: половина тобі, а половина мені.

— Добре, брате! — каже вовк. — Я не хочу твоєї кривди. Але як поділимося, коли в касі

тільки половина грошей, а другу половину люди ще винні, бо пили на борг!

— Дай мені ці гроші, що є в касі, — каже хитрий бузьок, — а ти стягнеш собі свою половину з довжників, і, крім того, буде коршма твоя, я тобі дарую свою половину дому.

— Згода! — каже вовк.

Дав бузькові готові гроші, а бузьок сховав їх у торбинку, завісив на шиї і полетів. Летів з півдня; аж побачив ставище, а в нім повно жаб. Злетів і хотів напитися води. Та тільки зігнув шию, а торбинка з грішми хляп! І впала у воду. Бузьок шукав і шукав грошей у намулі, але не міг найти. Тоді кинувся на жаби і почав їх жерти, бо думав, що то вони сховали його гроші. І так всі бузьки переслідують жаб донині.

Тим часом вовк почав упоминатися в людей за довг. Але ніхто не схотів віддавати. Казали, що злі часи. І до коршми перестали ходити, бо зрозуміли, що горівка шкодить. Вовк збанкрутував, замкнув коршму і пішов у ліс.

Іде голоден. Аж дивиться: під лісом пасеться вівця.

— Га, то вівця Семена Голки! — подумав собі вовк. — Семен винен мені за горівку, то я з'їм вівцю і так відберу свій довг.

І з'їв Семенову вівцю, а потім з'їв Петрову, а потім по черзі поїдав вівці всіх інших довжників. А нарешті втратив рахунок, хто винен, а хто ні, і почав роздирати кожду вівцю, яку де побачив. І так роблять вовчі потомки донині.

ЧОМУ ВОВК НЕ СХОТІВ СОБАЧОГО ЖИТТЯ

Вовк став таким худим, що сам себе лякався, коли побачить свій худий зад. Одного разу він зустрівся в лісі з собакою. Собака була здорова і жирна. «Такому би мені треба бути», — подумав він. Жалко йому було дивитися на собаку. Він зразу б її розірвав, але не дозволяло одно: він був до того худий, що приласкався до собаки та й каже:

— Коли ж мені бути хоть раз у житті таким жирним, як ти!

— То залежить від тебе, мій друже! Коли хочеш бути таким як я, то залишай цей дикий ліс і ходи зі мною. В цьому лісі ти приречений на голодну смерть.

— Що я у вас буду робити?

— Майже нічого. Будеш тільки гавкати на людей та старців і любити хазяїна. За все то одержиш від хазяїна остатки від обіду, кісточки баранячі, свинячі, а то і курячі. Чуєш, який вкусний обід? Крім того, поласкають і добре слово скажуть.

Погодився вовк та й побіг із псом у собачий рай. Но скоро він побачив у пса на шиї обглодану шерсть.

— А що то у тебе на шиї, товаришу?

— Та, пустяки!.. Це мені від вірвовки, яку мені надівають на шию. Та це не все так буває.

— Від вірвовки? На шиї? Так тебе прив'язують, і ти не можеш гуляти, куди хочеш? — закричав переляканий вовк.

— Ну, не все... А то таке велике діло?

— То таке для мене діло, що не хочу я твоїх кісток вкусних і помийв. Мені свобода миліша всіх багатств у світі, не хочу я твого собачого раю.

Та й побіг вовк знову у свій рідний ліс.

ЧОМУ ГУСИ МІЮТЬСЯ У ВОДІ, КОТИ — НА ПЕЧІ, А КУРИ ПОРПАЮТЬСЯ В ПОРОСІ

Жив раз давно-предавно чоловік, котрий мав ката, гусей та кури.

Як наступило літо й сонце добре припекло, гуси зібралися воду шукати. Ідуть, ідуть, ідуть. Зустріли курочку.

— Куди йдете, гуси?

— Шукаємо воду, бо велика спрагота.

— І я йду з вами, — каже курочка, бо ж і її сонце пригріло й дуже тепло їй вчинилося, що аж рот роззявила...

— Ну, ходи з нами.

Ідуть, ідуть, ідуть.

Зустріли ката.

— Куди йдете? — питає кіт.

— Шукаємо воду.

— І я з вами піду, добре?

— Ходи.

Ідуть, ідуть, ідуть. Нарешті побачили озеро. Гуси знялися на крила й полетіли у воду. Плавають, купаються, й так їм добре, що аж гогочуть.

Курочка й кіт стали на березі й дивляться. Сонце парить. Дуже хотіли б залізти у воду, але бояться... Аж ось помітили у воді таких, як вони, ката й курочку.

— Ну, коли вони не бояться, то чого нам боятися?

І поскакали у воду... Але нараз почали тонути. Лиш з бідою вибралися на берег.

Кіт глянув на озеро, й так йому недобре вчинилося, що аж затрясся, втерся лапками та й каже:

— Не буду я більше такий дурний, щоб лізти у воду. Помиюся я й на печі.

А курочка собі:

— І я не буду дурна лізти більше у воду. Ліпше попорпаюся у поросі.

При цьому зібралися і йдуть додому. Курочка скочила в купу пороху й од радості замаха-ла крилами.

— Се моя купіль! Сто раз ліпша, як вода!

А кіт шмигнув до хижі, скочив на піч, замур-чав і почав лапками митися.

— Не проміняю я піч на озеро. На печі не треба плавати.

І від того часу гуси купаються у воді, коти миються на печі, а кури порпаються в поросі.

А хто не вірить, най перевірить!

ЧОМУ ЗАЙЦІ СІРІ

На золотім престолі засів всемогутній володар світу, щоб вислухати просьби різних звірів. Прийшла черга до зайців. Тоді виступив найстаріший з них перед володарем і каже: «Всесильний володарю! Усіх звірів ти оздобив різними гарними кольорами; одному тільки нашому родові дав ти простеньку, сіру одіж. Дай нам іншу

шерсть: білу, чорну або хоч рябу, щоб звірі з нас не сміялися». — «Добре, любі дітоньки, — відповів володар. — Хай буде по вашій волі». І тільки все це володар сказав — змінилась шерсть у зайців. Одні дістали кожушок білий, другі — червоний, інші — чорний, ще інші — рябий.

Дуже втішилися зайці і розбіглися по лісі й по полю. Та тільки де не показалися — зараз побачили їх орли, яструби, лисиці, стрільці та почали за ними ганятись та їх убивати. Насилу вдалось їм утекти в гущавину. «Ой, тяжко жити, — каже найстарший заєць. — Кожний ворог нас тепер бачить, а їх у нас багато. Скоро вигублять вони весь заячий рід. Ходімо до всемогутнього, щоб повернув нам нашу одіж».

Як сказали, так і зробили. Пішли. Вислухав їх володар і каже: «Знав я, що ви знову прийдете до мене. Сіру одіж дав я вам на те, щоб ваші вороги не могли вас так скоро побачити і вас так скоро убивати. Бачите тепер, що це було для вашого добра, а хай буде по вашій волі. Дістанете знов сірий кожушок, але на вічну пам'ятку вашої немудрої забаганки деякі з вашого роду зостануться в різнокольоровій одежі та будуть жити коло людських хат як свійські зайці — кролики». І з того часу мають зайці свою давню сіреньку шерсть.

ЧОМУ ЗВІРІ НЕ ЖИЮТЬ ДОВГО

Одного разу зійшлися звірі на нараду: кінь, пес і мавпа — і радилися, кому більше треба жити. Кінь каже: «Я як молодий — мнов

газда гонорується, дає мені вівса, ячменю, і ззамолоду мені добре, а як старий, то не годен їсти ні овес, ні ячмінь, зубів не маю, худну зараз, і газда мнов встидається і продає мене [...] Возять мнов воду, б'ють мене, не зважають на мене, що я не можу, але кажуть, що не хочу».

А пес каже: «Я також не хочу жити багато. Я ззамолоду десь гавкаю, віджену злодія від хати, а мені газда винесе їсти, і як доброї волі, то то, що сам їсть, то й мені дасть. А як старий, то гавкати не можу, захрипну; увійду до хати — копають мене чоботами, а вийду на вулицю — метаються у мене каміннями. А нащо ж мені, бідному, багато жити?»

А мавпа каже: «Я також не хочу багато жити. Я як ще молода, маю зуби, сміюся до когось і показую хороші жарти, то мені кидають і зернятко, інший — булочку, а як стара, то не миле мені нічо».

Тепер чоловік перебирає всьо на себе; робить і за коня, і показує жарти замість мавпи, і іноді віджене злодія від хати, як нема пса. І тому чоловік найдовше жиє.

ЧОМУ КІТ І ПЕС НЕНАВИДЯТЬСЯ

Здибає пес kota: «Ти куда ідеш?» — «Та іду, бо мене прогонять, що-сми постарів, там не годен вже службу робити». Каже пес: «Ходи зо мнов, будемо товаришами».

Ідуть вони, аж дивляться — а то щось ся блищить над окопом. Приходять они ближче, а то гадина. «А ви, — каже гадина, — де ідете?» Кажуть они: «Ми ідемо у світ». — «Но, то, може, би ви і мене узяли?» — «Чому ні? Озьмемо. Ходи!»

Но вже є їх троє. Ідуть они, ідуть та й здибають мишаче весілля. Імила гадина свашку, а кіт матку, а пес молоду — та й по весіллю. Але виїшла мишача мама та й каже: «Бійтеся Бога, пани! Не розбивайте весілля; що схочете, то вам дамо, лиш лишіть нас у спокою». Каже пес: «Ми ніц не хочемо, лиш аби-сте нам таке дали, аби ми через море перейшли». Каже миш: «Я вам дам таке, що погадаєте, то то буде; як от прийдете над море, то скажете: «Камінчику, дай, Боже, щоби на цім морі золотий міст став». Як то скажете, то так буде». Но, пустили они то весілля та й пішли.

Ідуть они, ідуть, та й пес забув геть, як то ся каже. Але ніц. Прийшли они над море, а пес каже до кота: «Но, сідай, — каже, — на мене, то я тебе перенесу, бо ти знаєш, що ми лиш два, бо гадина ся нам загубила; а цей камінчик бери у рот і держи, аби-с го не загубив».

Сів кіт на пса, та й пес його несе. Но, несе він його, несе, аж на середині моря питається пес кота: «А маєш, брате, камінчик?» Каже кіт: «Маю!» Та й як створив рот се слово казати, та й камінчик тот упав з рота у море. Кіт дуже задумався, як то ся стало; але однако ніц не каже, лиш заєдно думає, що робити. Наколи лиш пес море переплив —

кіт штрик на ялицю, лиш очима засвітив. Але пес сів та й думає: «Гій, де ся дів кіт?» Так він ся тим засмутив, що аж заплакав. Але він глип, а кіт на ялиці. Пес ся утішив та й каже: «Скажи мені, брате, чо-с ся сховав від мене, а ходи сюди». Кіт каже: «Я тот камінчик упустив у море та боюся, аби ти мене не передер». Каже пес: «Ходи, не бійся!» Але кіт каже: «Склади передо мнов лапки навхрест і поцілуй, що мене не тинеш, то я д тобі піду». Але пес каже: «Ходи, не бійся!» Та й кіт не хотів, а пес пішов собі геть. Та й від тогди они не жиють у згоді.

ЧОРНОГУЗ

В однім селі загорілось кілька хат. Хати були пошиті соломою і загорілись скоро одна за другою. Ніяк було вже рятувати. Люди забирали дітей і утікали на поле.

Загорілась також одна клуня, на котрій було гніздо чорногузів. Бідний чорногуз хотів урятувати своїх дітей і перенести їх десь на друге місце, але чорногузенята були вже за-тяжкі для нього, хоч самі ще не уміли злетіти. Тим часом вогонь вже дібрався до самого гнізда...

Що ж тоді робить чорногуз? Бачить, що дітей не вирятує, упав, бідний, на гніздо, прикрив дітей крилами та й згорів враз з ними.

Отак-то кожне створіння любить своїх дітей, що й смерті задля них не боїться.

ШЛЮБ ГОРОБЦЯ З МИШЕЮ, ЩО ДОВІВ ДО ВІЙНИ МІЖ ЗВІРЯМИ

От горобець собі літав, — як-то зимової пори, — по дорогах, от де кінь ся випас, оже горобець собі там лізає і порпає, і збирає там, де що є... Оже миш вилізла з діри та й приближується до того горобця і каже: «Може б, ми ся побрали?» Та й каже до него: «Знаєш ти що? Що ти тут ходиш по дорогах! Іди-но ти за мною, подивишся на мої добра», — миш так. Оже горобець трохи ся сторонить у діру лізти (бо він собі так десь попід стріхами; то він має звичай). Але далі собі роздумав: «Піду». Але миш у діру, горобець за мишою, і вона привела його до своїх добрів. Є пшениця, є говес, є гречка — що хочеш, то всьо миш має. Горобець собі роздивився, же є всього много, оже вони собі ся побрали. Оже горобець каже так: «Маєм що їсти задосить, іно нема що пити... Знай ти, жінко, що — ти маєш збіжа много — ставлю бровар, будем робити горілку, будем пити собі і будем ся любити».

Поставили вони той бровар, наробили горілки, понапивалися — так горобець напився і бере миш і йде спати, хоче лягти з нею трохи. Оже миш не приймає горобця. «Ти, смердюху, — каже, — ти такий, ти сякий, я годна з тобою спати лягти?» Оже горобець без пару ночів сам лягав спати і розізлостився: «Що то миші за то зробити злого?» Взяв запалив її бровар.

Той бровар зачав горіти. Горобець сюди-туди, якось з діри викрутився; а мишачі добра погорі-

ли, миш ся попекла досить — біда. Ну, що робити? Іде миш горобця позивати. Але дали знаки до круля... Так присудили, же становитися бити на пляц. Каже горобців цар: «Горобець не винен ніц. Як вони ся побрали, то повинні лягти собі обидвоє спати». А мишачий цар каже: «Ні, неправда так. Чи лягали спати, чи не лягали — не повинні такої шкоди робити».

Оже на пляц, становити ся бити. Але зібрала миш своє войсько, горобець своє, і пішли на пляц і зачали ся бити. Так ся вони били, що вибилися чисто, іно зостався лев і гриф, обидва царі. Оже так ся б'ють обидва, що мають сили. Уже ж гриф лева так збив, жо лев не здужає ходити. Але лев розмислив собі, що з тим робити. Як гриф спускався згори на лева, лев перевернувся догори ногами і лапи наставив догори [...] Як злапав грифа за крило, і вломив йому. Як уломив, так уже гриф не міг летіти. І лев забрався, пішов. «Видиш, — каже, — таки я виграв, а ти тепер гинь тут!...»

ЯК БІЛКА ДОПОМОГЛА ВЕДМЕДЕВІ

У лісі жив ведмідь. Зарозумілий та себелюбивий. Одного разу він лежав голодний під дубом і дивився, як грається маленька білочка. Переборюючи голод, він заснув. А білочка якось стрибнула на гнилий сучок. Він відламався, а вона впала прямо у ведмежі лапи. Ведмідь схопив здобич. Але білочка почала благати ведмедя, щоб той відпустив. Говорить, що колись ведме-

деві у пригоді стане. На це господар лісу розсміявся і викинув білочку геть. Вона весело пострибала знову на дерево.

Ведмідь почвалав по лісі. Але бачить, що лежить м'ясо. Схопив його лапою, але петля затягнулась, і він попався. Ведмідь страшенно заревів. Почула це білочка, швиденько пристрибала, перегризла петлю і звільнила ведмедя з полону.

Отже, маленьке, а може зробити діло важеньке.

ЯК ВІЛ БІГАВ НАВВИПЕРЕДКИ З КОНЕМ

Стрінувся одного разу ще за давніх, дуже давніх часів кінь з волом, і завели жваву розмову про те, хто з них скоріше бігає. Кінь твердить своє, а віл своє.

— Ти тільки подумай, — говорив сердито віл до коня, — я побіг би набагато швидше, ніж ти, але боюся, щоб земля не провалилась під мною. Ти ж знаєш, який я великий, яка в мені сила!..

— Це тобі так здається, — посміхаючись, сказав кінь. — А якби дійшло до діла, то ти нічого не докажеш.

— А ми можемо спробувати, хто швидше бігає, — рішуче махнув рогами віл.

От і рішили вони випробувати свої сили — хто зможе швидше і довше бігти. Кінь рушив собі, а віл собі. Побігли наввипередки.

«Та хіба я гірший від коня? Хіба я не докажу те, що кінь?» — думав тепер віл, сердито махаючи рогами.

Його страшенно сердило те, що кінь побіг набагато швидше, ніж він. Та, не гаючи й хвилини часу, рушив у путь і віл. Біг неборак з такою силою, що земля стогнала під його ногами.

«Як бігти, то бігти», — думав собі віл.

І, мабуть, все було б добре, якби вола по дорозі не стрінуло нещастя... Надбіг віл на глибокий рів і, мов галушка, полетів на дно.

«Оце я так і думав, що земля провалиться під мною», — бідкався тепер віл.

Пролежав і простогнав на дні ями, може, з півгодини. Аж тут бачить: над ровом стоїть якийсь чоловік.

— Що ти тут робиш? Як ти попав у таку глибоку яму? — посміхаючись, запитав незнайомий.

— Попав — як попав, — процідив сердито віл, — але як звідси вибратися? Це ж глибінь, чоловіче добрий!..

Потім віл розповів чоловікові про свою розмову з конем, а потім зі сльозами в очах став просити та благати:

— Допоможи мені, чоловіче добрий, вибратися звідси. Якщо ні, то я тут загину.

— Не бійся, я тобі допоможу, — відповів лагідним тоном чоловік.

Потім побіг скоренько додому, запряг свої два воли у віз і побіг до тої ями, де знаходився віл. Спустився бічним ходом на дно ями, прив'язав вола до воза і за кілька хвилин віл був уже на поверхні ями, на березі.

— Ніколи більше не буду швидко бігти. Нехай біжить кінь, якщо він такий хитрий і розум-

ний, я буду йти помалу, — заявив сердито віл, прощаючись з чоловіком.

І від того часу та і по сьогоднішній день воли ніколи швидко не бігають і не спішать...

ЯК ВОВК ВИКОЛЯДУВАВ У ДІДА СЕМЕРО ОВЕЧОК, КОНИКА-ЖЕРЕБЧИКА І БИЧКА-ТРЕТЯЧКА

Жили собі дід да баба, у їх був солом'яний хлів-хлів, солом'яна хатка, тіко дід да бабка, да бичок-третячок, да семеро овечок, да коник-жеребчик.

Прийшов вовк до їх та й каже: «Солом'яний хлів-хлів, солом'яна хатка, тіко дід да бабка, да бичок-третячок, да семеро овечок, да коник-жеребчик. Давай, діду, пару овечок».

Дід крутивсь-вертівсь, а оддать треба. Взяв та й оддав.

Вовк пішов у ліс, з'їв. На другий день оп'ять приходе та й кричить: «Солом'яний хлів-хлів, солом'яна хатка, тіко дід да бабка, да бичок-третячок, да п'ятеро овечок, да коник-жеребчик. Давай, діду, пару овечок!»

Дід взяв та й оддав. Вовк пішов у ліс, з'їв і вп'ять приходе та й кричить: «Солом'яний хлів-хлів, солом'яна хатка, тіко дід да бабка, да бичок-третячок, да троєчко овечок, да коник-жеребчик. Давай, діду, пару овечок!»

Дід взяв та й оддав. На другий день вовк вп'ять приходе та й кричить: «Солом'яний хлів-хлів, солом'яна хатка, тіко дід да бабка, да бичок-тре-

тячок, да одна овечка, да коник-жеребчик. Давай, діду, послідню овечку».

Дід крутивсь-вертівсь, а давати треба. Взяв та й оддав... На другий день вовк приходе та й кричить: «Солом'яний хлів-хлів, солом'яна хатка, тіко дід да бабка, да бичок-третячок, да коник-жеребчик. Давай, діду, жеребчика!»

Дід хоч і пожалів, але оддав. Вовк пішов у ліс, з'їв. А на другий день вп'ять приходе і кричить: «Солом'яний хлів-хлів, солом'яна хатка, тіко дід да бабка, да бичок-третячок. Давай, діду, бичка-третячка!»

Дід взяв і оддав... На другий день вовк вп'ять приходе та й кричить. Але в це врем'я дід каже бабі: «Ти іди до сусідів, а мене замаж під піччю». Бабка так і зробила. А вовк прийшов та й кричить: «Солом'яний хлів-хлів, солом'яна хатка, тіко дід да бабка. Давай, діду, бабу!» Аж жде вовк, пожде — аж ніхто не іде, вовку бабу не несе. От вовк шукав-шукав їх, не найшов та й пішов, не солоно хльобавши. Після цього дід і баба стали жить-поживать та й добра наживать.

ЯК ВОВК ПРИЯТЕЛЮВАВ ІЗ ЗАЙЦЕМ

Йшов заєць дорогов та й здибається з вовком. Заєць уздрів, що вовк іде, і уступився йому з дороги. Приходить ближче вовк ід зайцеві та й його ся питає: «Чого ти мені ся з дороги вступаєш?» — А заєць сказав до него: «Я трохи менший та й борше ся уступлю з дороги, як вовк мені». Тогди вовк каже до зайця: «От ходи зо

мнов та й будем оба кумпанувати». Заєць каже до вовка: «То най буде, я буду з тобов тримати кумпанію».

Ідуть собі оба, надібають лиса. Вовк ско-чив до лиса та й лиса розбив. Вже бере вовк та й обідає і каже до зайця: «А чому ти не їш?» Заєць відповідає до вовка: «Я се не уживаю». Вовк питається зайця: «Чим ти жиєш?» А заєць відповідає до него: «Я лишень їм крижівочки з капусти». А вовк каже: «Відки ж ми озьмем крижівочок тобі?» А заєць каже: «Знаєш що? Зараз ходім до села та й десь у городі найдем». Вовк каже до зайця: «Зараз ідем, коби-м по-обідав». А заєць каже до вовка: «Ти борше їж, бо я їсти хочу».

Вовк устав. Уже ідуть. Зайшли в город; вовк став та й дивиться, аби хто не вийшов з хати, а заєць прийшов до капусти та й гризе. Вже заєць пообідав; ідуть оба та й собі балакають. Каже вовк до зайця: «Та ти не голоден?» А заєць каже до вовка: «Я би ще щось з'їв». — «Но то ходім, зараз щось найдем».

Ідуть вони та й надібають молодого зайчика. «Чо ти, небоже, вийшов на поле?» А зайчик каже до вовка: «Я вийшов на spacer». Вовк відповідає: «Но, то я маю тут тебе з'їсти». — «Як хоч ня їсти, то їж». Вовк лапнув зайчика у писок і про-лиг. Та й ідуть вони далі.

Ходять вони та й не можуть нічо найти. Вовк каже до свого товариша: «Но, то я тебе хочу за-раз з'їсти». — «Та ми оба кумпанували, а ти мене хоч з'їсти?» Вовк каже до него: «Їсть вовк вовка, як нема що іншого. А чо ти ся, небоже, за мнов

волочеш?» Заєць каже: «Та же ти досі казав, що я твій приятель». — «Тепер мені, — каже, — приятеля не тра, коли я голоден». Та й злапав зайчика, роздер і з'їв.

Як то добре тримати з таким приятелем, коли як нема що їсти, упав на него та й з'їв!

ЯК ВОВК ХОТІВ БУТИ ВІЙТОМ

Одного разу вигнав господар осла на пашу на поле і пішов собі додому. Але лісом бігав вовк голодний, як змія. Нараз виходить на полянку, дивиться, а там пасе осел. «Но, слава Богу, — каже вовк, — уже не буду голодувати». Але осел як його уздрів та й таке гадає: як би то йому утечи з зубів? Приходить вовк д нему, а осел каже: «Стій, я на тебе уже три дні чекаю». Вовк здивувався та й каже: «А тобі нащо мене?» — «Ой, — каже, — у нас в селі вибори, вибираємо раду і не можуть ся погодити, кого класти на вїйта. Але один іменував вовка на вїйта, та й усі ся згодили, та й мене вислали, аби я тебе привів до коронації». — «Но, — каже вовк, — щастя, що-с на мене трафив». — «О, я дуже радий! Сідай, — каже осел, — на мене та й їдь у село».

Прийшов осел у село та й як зареве, а то усі люди повибігали з хатів та й дивляться. А то на ослі вовк! Як того уздріли та й далі бити! Так били, що вовк ледве поволочився на поле.

Але на полі чоловік складав сіно у копицю; та й як уздрів вовка, то сховався борзо під копицю.

Але вовк іде просто на копицю та й гадає: «Коби мені долізти до тої копиці, я би троха припочив!» Та й як приліз, та й висадився на копицю, та й ліг і лежить. Каже вовк сам до себе: «От забаглося мені бути війтом! Мій дід не був, тато не був, аж мені захотілося бути! Нема ще кого, аби хоть раз ще урвав по плечах, аби я знав, як війтом бути!»

А тот газда слухає з-під копиці і акурат вила підймає і як скроїть вовка вилами, а вовк лиш протягся і скінчив життя.

ЯК ГОРОБЕЦЬ ПОМСТИВСЯ ЛИСОВІ

Раз злапала ворона куря, сіла на дуба та й їсть. Але приходить лис під дуба, був голоден, та й дивиться, що ворона їсть. Йому дуже зробився жаль, що він голоден, а ворона менша, як він, та й їсть. Та й каже до ворони:

— Або кинь мені по добрій волі, а як ні, то я полізу на дуба і тебе там з'їм на дубі.

Але ворона була мудра та й гадає собі, що як буде лис лізти, вона втече на друге дерево. Але щось собі лис роздумав та й каже до ворони:

— Я лізти не годен, я старий. Я уже ся немало по світі находив, але відколи я ходжу, я ще не здибав такої красної птахи, як ти. Ти найрозумніша і найліпше співаєш.

Ворона як учула, що її лис хвалить, що вона файно співає, та й тогди каже:

— Кра, кра!

Та й що мала в дзьобі, то впало, та й лис з'їв. Але лис уздрів, що йому ся вдало здурити ворону. Та й каже:

— Мені ліпше буде так лиш видурювати, ніж ходити за цим.

Але знов іде під другого дуба, дивиться, а там знов ворона коло молодих воронят. Та й каже він до ворони:

— Кинь мені одну дитину, бо як не кинеш, то полізу та й усі з'їм.

Ворона не хотіла, а лис зачав ніби дряпатися по дубі. Ворона як уздріла, та й каже:

— От не лізь, я вже тобі сама кину, лиш не лізь.

Надлетів горобець та й каже до ворони:

— Що тобі старий лис казав?

Ворона каже:

— Казав, що як не кину свою дитину, то полізе та й з'їсть усі.

А горобець каже:

— Дурна, ти йому не кидай, най спробує та най лізе. Він лиш тебе так дурить, що полізе. Він не годен лізти.

Але лис тото вчув та й каже:

— Ей, чекай, я тобі нагадаю. Колись ти ся впадеш в мої руки.

Та й пішов.

Відтак знов здибається з тим горобцем. Горобець на дубі, а він знов під дубом. Та й каже лис до горобця:

— Як ти перебуваєш у такі студини? Я на землі так змерз, а ти не змерз на дереві? Що ти таке робиш, що ти не змерзаєш?

А він каже:

— Як відти вітер, то я під крило голову за-
пхаю, а як відти, то я під друге.

А лис каже:

— Злізь нижче, бо я не чую, що ти кажеш.

Він зліз та й знов то каже, що казав. А лис
каже:

— Злізь ще нижче, бо я не чую, бо глухий.

А горобець знов скочив нижче, уже таки не-
далеко лиса, та й каже йому:

— Як відти вітер, то я під то крило сховаю
голову, а як відти, то я під то.

Та й лиш запхав голову, а лис скочив, хап,
злапав горобця за крило та й каже:

— Видиш, ти других радив, а собі не можеш;
порадь собі тепер.

Якось горобець урвав крила кавалок, та й ся
вирвав, та й утік. Але вже ся трохи вигоїв та
й знов здибає лиса. Каже лис:

— Ой, я тебе мав давно з'їсти, коли ти также
не дурний.

А горобець каже:

— Ти мене ся не наїш, бо я малий, лиш
тільки, що мені життя відбереш. Я тебе ліпше
пораджу, лиш нічо мені не кажи уже більше.
Ходи зо мною, тут в одного газди дуже багато
курей в курнику.

А лис дуже ся втішив та й каже:

— Ану, поведи мене!

Вже нічого му не казав, ішли оба разом. Лис
іде землею, а горобець то на одно дерево, то на
друге. Та й так прийшли аж до буди. А в тій буді
був пес. Горобець сів на буду та й каже:

— Ти йди, але аби-с багато не брав, лиш одну, та й аби-с дуже потиху брав, аби тебе ніхто не злапав.

Лис підсувається, підсувається. А пес спав. Але як учув, що лис іде, скочив та й лиса роздер.

ЯК ДЯДЬКО ВЕДМЕДЯ РЯБИМ РОБИВ

Єдного часу мужик орав на полі рябою кобилою. Приходить до нього медвідь і каже: «Що ти хочеш, чоловіче, щоби я такий рябий був?» — «А що? Ніц не хочу, тільки от запряжу тебе в плуг і буду орати три дні, то будеш такий таркатий, як та кобила». — «Ну, добре».

Як запряг медвідя до плуга, давай бити. Шерсть летить, як полова, а той тягне. Нарешті оглядається по собі медвідь; а він вже такий писаний, що не треба і малювати! «Стій! — каже. — Вже я сорокатий!» — «О, ні! Не така згода була, треба три дні».

Як він походив у плузі назначений час, то вже добре був писаний. І більше не хтів бути сорокатим, бо то з великою кривдою шкіри дістається.

ЯК ЗАГИНУВ ОЛЕНЬ

Олень підійшов до річки напитися води. У воді побачив свій образ і радувався своїми рогами, що такі великі й росохаті. Подивився ще

й на свої ноги і сказав: «Лиш ноги маю погані, бо дуже тонкі».

Нараз вибіг із лісу вовк і кинувся на оленя. Олень побіг по рівнині, як стріла. Втік. Та як забіг в ліс, роги заплутались межі галуззями, і вовк його заїв. Умираючи, жалувався олень: «Який я був нерозумний! Ноги, що я вважав слабими й поганими, мене врятували. А ті роги, що ними я радувався, загубили мене».

ЯК ЗВІРІ ГОЛОСИЛИ ПО БАБІ

В одного лісного сторожа умерла баба. По звичаю по покійниці треба було голосить, а голосить було нікому. Родичів ніяких не було і сусідів теж ніяких, бо він же був у лісі, жив далеко од села. Самому тужить не було охоти та й не вмів по-баб'ячому причитувать, і в додаток — ніколи, треба було справляться з ділами. Пішов дід на село, обійшов всі хати — ні одна баба не погодилась іти до його голосить по покійниці, бо всі добре знали, що він чоловік небагатий, а друге те, що сидить одній біля покійниці — та ще в лісі — буде дуже моторошно. Розгнівався дід на баб, плюнув і пішов до своєї хати. Дорогою він думав: «Не хочете йти до мене — і чорт з вами. Я собі найду плачку в лісі. Цілий вік прожив з звірями і помирать буду з ними. Найму медведя або вовка, вони поголосять за моєю старухою».

Увійшов старик у ліс, дивиться — назустріч йому йде медвідь. Старик каже: «Медведику-бра-

тику, приходь до мене голосить; у мене старушка умерла, а голосить нікому по покійниці. Сусідів у мене нема і рідні ніякої. Приходь, спасибі тобі, я тобі заплачу». — «А що ти мені даси?» — «Та як ти зумієш гарно поголосить, так получиш три паляниці і полумисок меду». — «Добре, дідусю, ходім, попробуєм».

Пішли вони в хату. Медвідь схилився до старухи і затяг:

У старика була старуха,
Він її не люби-и-и-в,
Вона його гризла,
Він її добив...

— Не так, не так, медвідь, не вмієш ти тужить, геть од мене. Тікай з хати, а то живо сокири одкуштуєш!

Медвідь злякався, вискочив з хати і побіг.

Старий вийшов з хати і дума: «Кого б се іще присогласить?» Коли дивиться — біжить вовк. Старий гукнув на його: «Ей, заверни сюда, я тобі щось скажу!» Вовк спинивсь. Дід каже: «Вовчику-братику, у мене бабуся умерла, а тужить нікому, сусідів нема, а з села ніхто не йде. Приходь хоч ти поголоси». — «А що ж ти мені за те даси?» — «Та як зумієш гарно поголосить, так я тобі дам порося». — «Добре, дідусю, ходім, попробую».

Пішли вони в хату. Вовк нахилився до бабуні і затяг своїм товстим голосом:

Бідна ж ти моя старушечка,
Праведна твоя буде душечка!
Та не будеш ти терпіть

На тім світі мук,
Бо не сама померла,
А полягла од дідових рук.

— Не так, не так, брешеш ти, вовче, ти не вмієш голосить. Убирайся од мене к чортовому батькові, а то я тобі покажу, як плести нісенітницю!

Вовк вискочив з хати і побіг без оглядки.

Вийшов дід з хати і дума: «Бодай його так не жить, плачки і то ніде взять. Оставить покійницю одну в хаті без плачки не годиться, і плачку ніяк не достану!» Трохи згодом дивиться дід — біжить неподалеко од хати лисиця. Він гукнув на неї: «Ей, лисичко, погоди, заверни до мене, я тобі щось скажу». Лисиця стала, потім направила до діда. Дід каже: «Лисичко-сестричко, запоможи моєму горю». — «А яке в тебе горе, дідусю?» — «Та у мене умерла старуха, а голосить нікому. Мені треба одлучитися на село, заказать там домовину і батюшці заявить, а дома біля покійниці оставить нікого». — «Та вона ж нежива, з хати не втече, можна і одну оставить», — каже лисиця. — «Ні, лисичко, так не годиться; кажуть старі люди, що покійницю одну оставлять без плачки гріх. Може, ти, лисичко, согласишся поголосить по моїй бабусі, а я тим часом схожу на село». — «А чого ж, для тебе, дідусю, я уважу, ти наш чоловік, ми скільки років живем з тобою мирно, лиха нам ти ніякого не заподіяв. Для хорошого чоловіка я рада услужить». — «Так от, будь ласкава, оставайся голосить». — «А що ти мені, дідусю, за те даси?» — «Та як

зумієш гарно голосить, так я тобі пару курей дам, а як не зумієш, тоді получиш бича по ребрах». — «О, дідусю, я зумію, мені не первина голосить». — «Ну, ходім попробуєм».

Увійшли вони в хату, лисиця припала до покійниці і затягла тоненьким голосом:

У діда була бабуся,
Рано вставала,
По три скалки в день пряла,
Борщ, кашу варила,
Дідуся кормила.
Та навіщо ж ти, милая,
Дідуся спокинула?
Та чи він тебе не любив,
Та чи він тебе не кохав?

— «Так, так, лисичко, молодець, умієш голосить. Получиш пару курей, ще й на придачу кусок сала дам. Продовжай так і далі, а я збігаю на село, домовину закажу».

Дід пішов на село, а лисичка прийнялась глутать бабусине м'ясо. Обгризла все м'ясо, остались одні кістки та трибуха. Потім хотіла було втекти з хати, а далі згадала про курей і задумалась: «Е, ні, підожду діда, треба получить з його обіщаних курей, тіко треба убрать бабині кістки, щоб можна було одурить діда». Вибігла лисиця за двір, дивиться — іде по дорозі вовк. Вона гукнула: «Вовчику-братику, ти хочеш їсти?» — «Хочу». — «Ну, так іди, забери там у хаті бабині кістки, посмакуй трохи. Я оце заморила черв'яка і тобі оставила. Тіко ти їх волочи подальше в гущину ліса, а то дід скоро вернеться з села». Голодний вовк схо-

пив бабині кістки і попер їх подальше од хати в невилазну гущину.

Вернувся дід з села, дивиться — на столі пусто, бабусі нема. Дід спитав лисицю: «А куда ж ти дівала покійницю?» — «Ох, дідусю, не бачив ти, яке тут чудо було. Я як почала голосить та Бога просить, щоб збавив бабусю од гріхів, та так усердно, та так жалібно просила, що Бог одразу почув мою молитву. Ото я голосю та й голосю, коли дивлюсь — розступилась стеля, улетіли два анголи, взяли бабусю на руки і понесли на небо, а мені сказали: «Гарно ти, лисичко, умієш голосить. Твої слова до Бога доходять. Опісля того я вся тремтіла, бо дуже злякалась». — «А іще що вони тобі казали?» — «Та вони іще щось казали, та я з переляку забула. Погоди трохи, я спомню. Ага, он що вони казали! Вони казали, що як умре дідусь, так щоб і по тобі я голосила, тоді і тебе візьмуть на небо. Там будеш вмісті з бабусею жить в раю». — «Так і сказали?» — здивовано спитав дід. — «Та так і сказали, я тобі брехать не буду». — «Ну, на ж тобі, лисичко, вмісто двох — три курочки і кусок сала. А коли оголодаєш, приходь до мене, я тобі всього дам. Тіко, будь ласкава, як я умру, приходь голосить, а то я боюсь, щоб нас не розлучили на тім світі з бабусею». — «Не бійся, дідусю, я свого слова не зміню, прийду непременно. Тіко от що я хотіла тобі сказать. Ти, дідусю, не запирай на ніч курника, а то я прийду до тебе в гості, а тебе, може, дома не буде, тоді що ж я повинна робить, іти назад не солоно хльобавши?» — «Добре, лисичко, для тебе всякий час двері будуть одчиниті».

А лисиці того й треба було. Вона щоночі приходила до діда в гості і брала собі по одній куриці, поки — всіх поїла, а потім і на очі не показувалась дідові.

ЯК ЗВІРІ МСТИЛИСЯ ЧОЛОВІКОВІ

Був такий чоловік, що його жінка біла, а мав щепу і заплів кошик. А заєць скочив до того кошика та й му ту щепу об'їв. Виходить він рано, дивиться, а заєць сидить у тім кошику. Виходить з ціпочком таким та й його за вуха витяг відти, набив добре та й пустив. Вибіг заєць на горбок, сів і журиться, що побитий. А лис приходить та й: «Чого ти, — каже, — Яцьку, тут сидиш?» А той каже: «Бо той чоловік, під горбом що сидить, то я йому щепу об'їв, а він так мене збив і вуха ми натягав». Лис каже: «Чекай, я ся пімщу за тебе, я му кури заберу».

Приходить за курми та й продрав стріху до курей, а кури далеко сиділи, і він упав до середини. Упав до середини, а чоловік виходить рано до худоби давати їсти, дивиться — діра і лис сидить у куті. Та й бере бука, ймив лиса, набив добре та й таки пустив. Виходить лис та й каже до зайця: «Ой біда, хлоп набив тебе, набив і мене та ми, — каже, — дуже смушок збавив». Та й оба укупі посідали та й радять.

Але надходить вовк: «А що ви, браття, тутечка таке радите?» — «Отой чоловік під гором мав щепу, та й об'їв Яцько, та й впав до середини, а він його набив; я хотів ся пімстити та

й му кури забрати, та-им упав до стайні, а він мене в стайні ймив і взяв палицю, добре набив і пустив. Та ми так кості побив, а що ми смушок збавив, шкіру пом'яв...» — «А де він саме сидить?» — «Отут під горов». — «Я його знаю, чекай, він щоранку йде в ліс за дровами, я його з'їм». — «Їй, коби тобі Біг поміг». — «Їй, Біг поміг! Або я що? Я його сам поможу».

Той рано іде в ліс, а той на того чекає. Той каже: «Я тебе маю з'їсти». А той каже: «Та невмиваного? Та я ще, — каже, — не вмивався!» — «То йди та вмийся». Той вмився. «Та в що ся втру?» Той каже: «На (вибачте) хвіст». Той бере хвіст, обвинув коло руки, сокиру з-за пояса та вовка обухом. А тоті дивляться, ци правда. Сонечко сходить, а вістря блискає до сонця. «Ой біда, тото хлоп аж вогню дає, так б'є та й, — каже, — залізом б'є».

А той як набив, та й го лишив, як уздрів, що му той нічо не робить. А лис та й заєць приходять до него та й жалують тамка.

Приходить ведмідь до них та й питає всіх трьох: «Чо ви такі слабі?» Вони йому розповіли свою кривду, а він каже: «Чекай, я го завтра з'їм». Хлоп рано йде в ліс. Украв у жінки ковбасу та й йде в ліс, їсть ту ковбасу. А ведмідь до него підходить. Той кинув йому кавалок. Як му кинув тої ковбаси, ведмідь понюхав — смачне, запах є. «А то з чого таке добре?» — питає ведмідь хлопа. Той йому каже: «То з пацюка». А ведмідь знав, де пацюк лежить дикий, та й взяв в латра поліно — а па-

цюк лежав у листю — та й пацюка в тім листю вбив тим поліном. А хлоп каже: «Треба вогню скласти і треба дров сухих». А ведмідь каже: «Тут є дуб вивернений сухий, що я його давно знаю; ходи, то го зрубаєш». Той узяв сокиру, прийшов до того дуба, затесав клин і кололи того дуба на середині, сокиров били, а той дуб розколовся надвоє. А той каже (ведмідь): «Чекай, я розірву лабами».

Та й як лабами зловив, клин вискочив, а лаби ся лишили в дубі. Хлоп тогди взяв пішов, вирубав поліно та й тогди ведмедя б'є. А ті з горба дивляться та й кажуть: «Ади, що тому роблять! То біда хлоп. Ведмедя вбив на смерть!»

Та й кінець.

ЯК ЗВІРІ ХАТУ БУДУВАЛИ

Обридло воліві всю зиму тремтіти на морозі. Не раз він думав собі: «Не хочу я жити в холодній країні; переживу сю зиму, перелітую, і як тільки птиця почне летіти до вирію, подамся і я до теплого краю».

Пролетіло літо, як один день, не встиг віл оглянутися, як уже настала осінь, мокра та холодна. Віл гнувся, гнувся в загороді й згадав про теплий край... Настав день, віл піднявся і пішов з двору на городи. Побачили його півень та качка й питають:

- Куди ти йдеш?
- Та тікаю від зими, йду шукати літа.
- І ми підемо з тобою.

— Що ж, ходім, гуртом веселіше буде.

Вийшли вони з двору, а на воротах сидить кіт; побачив їх і спитав:

— Куди се ви йдете?

— Тікаємо від зими; йдемо шукати літа.

— Візьміть і мене.

— Ходім, коли хочеш, гуртом веселіше буде.

Пішли вони далі. Аж у полі їм зустрівся баран. Порівнявшись із ними, спитав:

— Куди йдете, земляки?

— Ходи, коли хочеш, гуртом веселіше буде.

[Пішов і баран з ними. А далі й свиня пристала до гурту.]

Пішли. Дорогою вже й підтоптались, а до літа ще далеко. Аж ось випав сніг, вдарили морози, занесло дорогу... Далі йти не сила. Зайшли вони до лісу, забилися у затишок і стали, тулячись один до одного. А далі віл і каже:

— Давайте, братці, збудуємо собі хату, перебудемо в ній до тепла, а потім підемо далі.

Як давай, то й давай. Гурт не малий...

— Треба ж місце добре відшукати, — каже кіт.

А качка й собі:

— Ходім, найдем таке місце, де б вода була недалечко.

Пішли, найшли таке місце, взялися до роботи.

Віл зі свинею риють, качка воду носить, свиня місить, півень глевки робить, а баран із котом мастять. Поклали вони хату, а качка й каже:

— Коли поклали хату, то ще викопаймо у хаті таку яму, щоб вода була; як прийде зима, щоб мені не ходити далеко.

Свиня вирила таку яму, й качка наносила її повну води. А кіт каже:

— Коли поклали хату, то покладімо ще й піч, щоб мені було де в зимі погрітися.

А півень і собі:

— Коли поклали хату, то покладімо ще й жердку, бо я не при звичаєний на голій землі спати.

Та й як уже вони ту жердку та піч поклали, тоді баран каже:

— Що ви хотіли, то вже маєте; зробіть же тепер постіль, щоб я на голій землі не ночував.

Пішли вони до лісу, наносили багато листа, зробили постіль і для барана, й для свині, для вола. Тоді віл каже:

— Тепер ходім, на носім собі всякої поживи.

Порозходилися вони всі, кожде взялося роздобувати поживи для товариства. Волів та баранів — кукурудзи сухої, сіна, соломи просяної дістали; свині — картоплі, буряків нарили; качці — бурякового листа наносили, ячменю, проса багато; котів — мишей ловити допомогли, горобців; півневі — зерна поназбирували різного, хробаків усяких. Наносили вони всього того досить, зробили собі сани та й стали складати. Що на сани покласти не можна було, на себе взяли. Віл із бараном тоді запряглися, кіт уперед побіг, підстрибуючи, качка на сіно та лист вгніздилася, а свиня з півнем слідом ідуть, господарства спільного доглядають.

Поскладали вони все те в порядку, посідали та й сидять у теплі та добрі. Кіт на печі сидить та мурчить, півень на жердці виспіває, качка в воді хлюпочеться, а свиня простяглася на постелі,

лежить і рохкає. Надворі мороз та шквиря, а в них затишок і їсти є що.

Аж ось бігла повз їх хату лисиця, вчула, як півень виспіває «кукуріку», «кукуріку», й захотілося їй курятинкою поласувати. Зупинилась, кортить її, та в хату піти боїться, бо чути, що там не один півень, а крім нього, ще хтось гомонить. Метнулася тоді вона по лісі, найшла медведя та вовка й каже:

— Я надибала цілий скарб. До нашого лісу забрела ціла ватага тварин із села — там чути голос півня, качки та й ще когось... Так ходім, розділимо їх проміж собою. Я возьму півня та качку, а ви вибирайте собі, кому що до вподоби.

— Ну, ходім; ми з ними розправимося по-своєму.

Підійшли вони до хатки й почали турбуватися, кому поперед іти в хату. Лисичка подумала й каже:

— Якщо йти, так не кому іншому, як медведеві. Він найдужчий і найхоробріший. Іди, медведю, а ми тут постережемо.

— Як іти, то й іти, — каже медвідь і посунув до хати.

А тут його тільки й ждали. Віл як кинувся на нього, довбнув його рогами і почав перти до стіни. Баран розігнався й ну штовхати медведя під боки; свиня кинулась його гризти; кіт стрибнув медведеві на голову, щоб очі видряпати; півень як закричить що є сили: «Ку-ку-рі-ку!»

Медведеві й в очах потьмарило. Зібрався з силою, рвонувся з хати та й побіг у світ за очі, не

оглядаючись. А лисиця й вовк бачать, що непереливки, та за ним... Тільки їх і бачили.

А віл зі своїми товаришами ще довго жили в хатці, гуртом працюючи та про спільне добро дбаючи.

ЯК ЗВІРІ ХОДИЛИ ЗА МОРЯ СОНЦЯ ШУКАТИ

Раз бігла свинка. Біжить, а назустріч іде вовк і говорить: «Свинко, куди ти біжиш?» — «За моря сонця шукать». — «Прийми і мене». — «Пішли».

От біжить свинка, а назустріч іде ведмідь і говорить: «Куди ти біжиш?» — «За моря сонця шукать». — «Прийми і мене». — «Пішли!».

От біжить свинка, а назустріч іде заєць і говорить: «Куди ти свинко, біжиш?» — «За моря сонечка шукать». — «Прийми і мене». — «Пішли».

От біжить свинка, а назустріч іде курочка да петушок і говорять: «Куди ти, свинко, біжиш?» — «За моря сонечка шукать». — «Прийми і мене, і петушка». — «Пішли».

От іде лисиця і питає: «Куди ти, свинко, біжиш?» — «За моря сонечка шукать». — «Прийми і мене». — «Пішли».

От ідуть і бачать, що викопана яма. Вони туди всі позалазили, сидять і кажуть: хто менший, того і з'їсти. Почали їсти з меншого і поїли всіх, осталась одна лисиця.

От летить ворон. Лисиця просить його: «Витягни мене з ями?» Ворон витягнув її. Лисиця і просить ворона: «Навчи мене літать».

Ворон підняв високо лисицю. А в полі лежала борона. От лисиця і говорить: «Бережись, борона — чужа сторона, а то рознесу!»

Ворон випустив лисицю з лап; лисиця впала на борону й убила.

ЯК ЗВІРІ ХОДИЛИ ПАСТИСЬ У ЗОЛОТЕ ПРОСО

Ішло дві свинки, і прибігає лисичка-сестричка: «Здоровенькі, свинки-сестрички! Куди ви йдете?» — «У золоте просо пастись». — «Візьміть же й мене з собою». — «Е, там такий рів, що ти не перескочиш». — «Ні, я перескочу. То тим боком, то тим боком, то хвостом підопрусь, то лапкою зачеплюсь та й перестрибну». — «Ну, ходім з нами».

Ідуть та й ідуть вони. Біжить вовчик-братик: «Здорові, свинки-сестрички, і ти, лисичко-сестричко! Куди ви йдете?» — «У золоте просо пастись». — «Піду й я з вами». — «Е, там такий рів, такий рів, що ти й не перескочиш». — «Ні, я, — каже, — не через такі забори плигав! У нашого попа такий забор, що вищий усього города, та й то я перескочив та десятеро гусей украв та всі й поїв». — «Ну, ходім з нами».

Ідуть та й ідуть. Біжить ведмідь: «Здорові, свинки-сестрички!» — «Здоров, ведмедику-братику!» — «Куди ви йдете?» — «У золоте просо пастись». — «Піду й я з вами». — «Е, там такий рів, що ти й не перескочиш». — «Ні, — каже, — в лісі два дуби вітер як вивернув, так я із дуба на дуб як плигнув, так він аж тріснув». — «Ну, так ходім з нами».

Ідуть та й ідуть. Біжить заєць. «Здоровенькі, свинки-сестрички!» — «Здоров, зайчику-братчику!» — «Куди ви йдете?» — «В золоте просо паситись». — «Піду й я з вами». А ведмідь і каже (страхає): «Куди ти, куций, ідеш? Ти не перескочиш!» — «Та ні, — каже, — мене хорти як нагнали, так я через такий рів плигав, що і дна не видно, та й перескочив, та в попову капусту, та й сховався, та оце тільки що відтіль вирвавсь та вас і догнав». — «Ну, так ходім з нами, коли ти такий молодець».

Ідуть та й ідуть вони. Дійшли до рову. Плигнула одна свинка — переплигнула. Плигнула й друга — переплигнула. «Ану, будем ми плигати, хто з нас переплигне». А лисичка-сестричка крутиться-вертиться та все ведмідя наперед випихає. Той ведмідь як плигне, та в рів! «Ох, зайчику-братуку, що нам робити?» А заєць: «Плигай, лисичко-сестричко!» А лисичка-сестричка каже: «Давай плигнемо обоє разом — хто далі переплигне». Як плигнула лисичка-сестричка і зайчик за нею, так лисичка-сестричка зачепила зайця хвостом та й турнула у рів... та й сама туди...

Ходили-ходили по тім рову, похотіли їсти. Тоді посходились усі та й балакають: «Кого ми осудим? Давай осудим зайця та й з'їмо, коли він упав у яму, у рів. Куций! З трьома губами! Вуха довгі! Передні ноги короткі! Задні довші! Осудим!» А лисичка то за лапки, то за ніжку, та все собі кишечки під себе («А це буде ще й на завтра»).

Ходили-ходили по тім рову — уп'ять похотіли їсти. «Ну, вовчику-братуку, кого ми осудим те-

пер? Чи мене, чи тебе? А в нас же десь ведмідь є! Давай його осудим та й з'їмо вдвох». — «А як ми його будем судити? Здоровий! Лапи великі й сам гладкий!..» А лисичка: «Із'їжмо, з'їжмо!» Взяв вовк розірвав, і їдять. А вовк же наївся та й лежить, ще й осталося ведмідя, а лисичка все поховала.

Тоді прийшов ізнов до лисички: «Лисичко-сестричко! Що ми тепер будем робити?» — «А що? Хіба не бачиш що? Те, що я роблю». — «А що ж ти робиш?» — «Прокусила собі черевце та витягаю кишечки та й їм». — «А дай і мені хоч одну». — «Е, прокуси собі; я собі прокусила та й їм; а в тебе більше». — «Так я ж не достану». — «Е, спини жалієш, щоб не луснула».

Він як нагеться, як гризне за черево — аж шкура тріснула! — «Е, лисичко-сестричко, живіт болить». — «Так їсти не хотітиметься». Він як гризонув удруге! Прокусив собі черево і здох. Тоді лисичка із'їла й вовка і сама осталась. Тоді вже бігала-бігала — ніде нікого не знайде.

Летить дятел. «Дятелку-братику! Витягни мене з оцього рова. Та якби ти мене нагодував і на-смішив, так я б дуже довольна була б».

Він її взяв відтіль витяг з того рова на крилах.

Несе хлопець обід женцям на степ. Дятел летить, а лисичка [слідом] біжить. Несе той хлопець кашу і молоко. Дятел і каже: «Оце ж дивися: як одбіжить отой хлопець од горшків за мною, так ти тоді і наїсися». Той дятел долетів до хлопця і сів. А він за ним! А дятел схопився та вп'ять сів. Він уп'ять за ним; поставив горшки та за дятлем. А дятел підлетить та вп'ять сяде.

Лисиця до горшків! Виїла борщ та кашу, а тоді до молока в глечик. Виїла й молоко з глечика. Стала виймати голову з глечика — не витягне: ухватилася мотузочка за шийку лисиці. Лисиця каже: «Пустити ж, глечичку!» Він не відповідає нічого. «Та не шути, не шути, глечичку, пустися». То всутки казала, а то вже й розсердилася. «Та пусти, глечичку, а то втоплю». А він їй нічого не відповідає, мовчить. І побігла лисиця до криниці топити глечика.

Прибігла лисиця до криниці і стала: «Пустити ж, глечичку, а то втоплю». Він їй нічого, не відповідає. Вона його в криницю. А він: «Кгли-кгли-кгли-кгли!» — «А що, глечичку, дошутився? Тепер втоплю!»

Поти кгликотів глечичок, поки набравсь повен води. «Глечичку, пустися, а то тепер уже утоплю». Він не пускається. Потяг лисицю в криницю. Утопла лисиця й пропала, і глечик там.

ЯК КІТ РОЗСУДИВ ГОРОБЦЯ З ЯСТРУБОМ

У лісі було велике дерево, а на тім дереві заложила собі ворона гніздо, а під її гніздом заложив собі гніздечко горобець. Ворона виділа, що той малий горобчик має гніздечко, але собі гадає: «Е, то буде згідливий сусід». Та й так жили они у згоді аж до літа. Але прийшла у літі пшеничка, та й горобчик пішов у пшеничку. Нема його день, два; так не було його два тижні удома, що його ворона не виділа. Так ворона зажурилася, що їй скучно без горобця, але усе надіялася, що може-може...

Але одного дня чує ворона, а то у гнізді сидить якийсь інший птах, такий яструбець маленький. Каже ворона: «Яке ти право мав тут замешкати?» А він каже: «Що ти мене маєш питати? То моя річ!»

За два-три дні прилітає горобець, ледве котиться, такий ситий від пшенички. Прилетів горобець — та й до гнізда, а той його дзьобком: «Марш! Я тут газда». Ну, нема ради, бо тот сильніший. Іде горобець до ворони на раду: «Сусідко-воронко, порадь мене!» Каже ворона: «Такий ти мені добрий, як і той злий; що я маю до вас мішатися; ви шукайте собі суду деінде». — «Но, — каже горобець до того половичка, — ходім шукати, аби нас хто розсудив».

Летіли они далеко, але дивиться горобець — сидить під деревом кіт, але такий ласкавий, так ся ласкаво дивить, от як би рад щось доброго зробити. Каже горобець: «Ану, ходім до цього котика, цей нас розсудить, ади, як він ласкаво ся дивить!» Каже той яструбець: «Ану, іди ти, спитай уперед, ци він має тепер час». А котик так ласкаво воркоче: «Я, — каже, — добрий чоловік, я вам порадю».

Злетів горобець до него, а кіт поволі, поволі, та й хап, та й з'їв.

ЯК КОТИК ТА ПІВНИК УТОПИЛИ ЛИСИЦЮ

Жив котик і півник. Котик лежав на печі, а півник на лавці. Вранці схотілось їм їсти. Півник і пішов колосочків збирать, а котик остався дома.

Де взялась лиска, схватила півника за головку та й понесла. Кричить півник:

Котику-братику,
Мене лиска несе
За круті гори
В широкі нори!
Несе лиска, тільки хвостиком блиска!

Почув котик та й одняв півника. Прийшли додому. На другий ранок пішов котик мишок ловити, а півника оставив дома. Прийшла лисичка та й каже: «Півнику-братику, відчини! Я тобі пшонця принесла».

Півник одчинив. Лисичка за головку та й понесла. Несе лиска, тільки хвостиком блиска! Кричить півник:

Котику-братику!
Мене лиска несе
За круті гори
В широкі нори!

Не чув котик, як його півник звав. Прийшов додому: аж нема півника!.. Зажуривсь котик, а далі й надумав, як півника врятувати. Пішов до лисиччиного дому, сів на пеньочку та й грає:

А в лиски, в лиски новий двір,
Чотири дочки на вибір,
А п'ятий синко — Пилипко,
Заграє в дудку й на скрипку, —
Я в бас — не вдавсь,
А в дуду — не буду,
В соломію — не вмію,
А в талалаю — і сам заграю.

Вийшла лисиччина старша дочка, а котик її — цок та в лобок, та в шкуратяний мішок. Сів та й знов грає:

А в лиски, в лиски новий двір,
Чотири дочки на вибір,
А п'ятий синко — Пилипко,
Заграє в дудку й на скрипку, —
Я в бас — не вдався,
А в дуду — не буду,
В соломію — не вмію,
А в талалаю — і сам заграю.

Вийшла підстарша лисиччина дочка, а котик її — цок та в лобок, та в шкуратяний мішок. Сів та й знов грає.

Далі — знов та ж історія з середульшою, найменшою, з синком — Пилипком.

Сидить лиска та жде своїх діток, а вони не йдуть. Ждала, ждала, а далі пішла сама шукати їх. Коли чує — щось грає:

А в лиски, в лиски новий двір,
Чотири дочки на вибір,
А п'ятий синко — Пилипко
Заграє в дудку й на скрипку, —
Я в бас — не вдався,
А в дуду — не буду,
В соломію — не вмію,
А в талалаю — і сам заграю.

Підійшла — аж то котик. А він її цок та в лобок, та в шкуратяний мішок. Зав'язав добре, пішов, півника знайшов у лисиччиній хаті. Та й понесли удвох всю лисиччину сім'ю додому.

На дорозі річечка, а на річечці місточок. Котик та півник і вкинули мішок у воду, а самі пішли далі.

ЯК КРОЛИКИ ПОКАРАЛИ ОРЛА

Орел ловив дітей молодого кролика й носив своїм дітям. Нещасний кролик багато сліз пролив і часто звертався він до орла з словами: «Пощади моїх діток!»

Але все було даремно. Орел не слухав слів кролика і носив його кроленят у своє гніздо; там віддавав кроликів своїм дітям.

От просить бідний кролик інших кролів: «Допоможіть, дорогі друзі, несправедливість покарати!»

Кролі в допомозі не відмовляють.

Підійшли вони всі до тополі, на якій було гніздо орла, почали підкопувати тополю, а землю в усі боки відгрібати.

Дуже важка була ця робота для маленьких кроликів, але вони працювали дружно. Скоро висока тополя впала і вбила дітей орла.

Так орла було покарано за несправедливість.

ЯК КУРОЧКА ПОМСТИЛАСЯ ЧОЛОВІКОВІ

Колись ще в старовину, давно це діло було...

Був собі мужичок, такий він убогенький, і держали вони собі із своєю жінкою одну курочку. До хазяйства була тіки одна курочка, а дітей сім

душ!.. І такі дітки дрібненькі... Що год, то й дитинка... Що годок, то й синок... Так вони нічим її не годували, а все давали од стола крихоток, бо нічого більше було їй дати. Так вона їм усю зиму неслася. Кожен день з яечком. І всю весну неслася, і все літо неслася. То вони собі продадуть яечок та куплять хлібця. А він посіяв хлібця — той чоловік — може, там десятинку або півдесятинки...

Вона й завоктала — та курочка. Жінка його підсипала під неї яечок, вона й вилупила десятирко курчаток. І водить їх, і водить; так уже, може, й з місяць їм вийшло.

От уже вони, Бог дав, уже хліб покосили, уже і в тік ізвозили. Уже заходився той чоловік молотити там чи пшеничку, чи житце. Бог його зна там, що було в його. І курочка з курчатами лізе та й лізе все на тік... Така рада, що дождала, побачила в хазяїна хлібця в току!.. Кличе вона діток своїх до вороха та розгрібає їм, щоб зерно те їли. Він каже: «Підіть, діти, проженіть!» Вони що проженуть, то вона вп'ять до вороха. Що проженуть, то вона вп'ять до вороха. Ну, він: «Ну, я, — каже, — піду сам!» Та киш на неї та: «Бодай тобі так!» Та як кинув на неї щип, та й улучив, та й убив ні. Осталися дітки-сиротята... Ну, курчатка пищать — осталися ото од мами. Жінка плаче, діти плачуть за тією курочкою. А він каже: «У-у, дурна ти! Чого ти за нею плачеш?! Курячий бог у кошелі сидить! Ото ростуть, — каже, — курчата, то й кури будуть».

Ну, ото вони до вечора помолотилися, а ввечері ліг спати. Повечеряв і ліг: на ворох голо-

вою, а на тік спиною та ногами. Ну, вона до нього вночі й приходить, та курочка... «Бач, який ти, — каже, — хазяїну, недобрий! Як я, — каже, — побивалася, та й голодна була, та яєчка несла, та твоїх діток годувала! А ти, — каже, — моїх діток посиротив! Жалко тобі, — каже, — було, що я той ворох розгрібала та діток годувала!.. Я, — каже, — рада була, що твого хлібця діждала! Та посиротив ти, — каже, — діток моїх, посиротю й я твоїх!..»

Так він до світа не дожив і вмер. Остались і його дітки сиротами. Курочка вмертвила!..

ЯК ЛАСТІВКА НОСИЛА ДІТЕЙ ЧЕРЕЗ МОРЕ

Було, де не було, і коли те було, не знаємо, але було дуже давно. Одного разу весною прилетіли ластівки, зробили собі гніздо, а коли доробляли, туди забралися горобці й вигнали ластівок, і розпочали ластівки собі друге гніздо робити. Вони вже дуже запізнилися, доки зробили друге гніздо. Поки ластівка нанеслася і вивела ластів'ят, то вже треба відлітати в теплі краї. Висиділа вона троє ластів'ят. Треба відлітати, а малі ще не обросли добре і не можуть на велику відстань летіти. А мати веде їх і, доки сухо, годує їх, і йдуть все далі. І так добралися вони до моря. А там думає, як тепер бути: через море вони не перелетять. Каже вона двом ластівчатам:

— Ви тут мене чекайте, а одне беру на плечі і несу на ту сторону, бо море широкі і ви не перелетите.

Імилося ластівча матері на плечі, а вона піднялася і несе. Коли залетіли в глибину моря і як увиділо ластівча, які там хвилі б'ють, перелякалося і міцно вчепилося за матір. І вона каже:

— Видиш, як тяжко я тебе тепер несучу. Чи будеш ти мене нести, як я постарію і не зможу сама летіти?

А ластівча говорить:

— Ой буду, мамко, буду, лиш мене перенеси.

А стара ластівка каже:

— Брешеш, що ти будеш мене переносити, — і скинула з себе у море.

А воно не знало, куди летіти, і сил не мало, та й утопилося. Мати повернулася до берега, взяла друге ластівча, долетіла до середини моря і каже:

— Чи ти будеш мене переносити через море, як я буду стара і не зможу літати?

— Буду, мамо, буду.

А ластівка каже:

— Брешеш, бо не будеш нести, — і це теж скинула з себе в море.

Ластівча полетіло трохи і впало в море. Прилетіла мати за третім ластів'ям на берег. Узяла на плечі і несе. Як донесла до середини моря, каже:

— Чи ти мене будеш нести, як я стану стара й не зможу літати? Кажі правду, бо інакше кидую тебе в море.

— Е, мамо, не надійся на мене, — відповіло ластів'я. — Як будеш стара, останься на місці і не лети сюди, бо в мене будуть свої діти і я їх нестиму.

І так мати перенесла те ластів'я на ту сторону моря, бо воно сказало правду.

ЯК ЛЕВ ТОВАРИШУВАВ ІЗ ВОВКОМ

В єдного короля був огрод, і в тім огроді він мав клітки з звірами. І так він їх утримував, так щоденно їм давав м'яса. Але вовк стояв коло лева та й каже: «Колего, може, би ми собі щось дозволили інакшого?» А лев каже: «Та що ж інакшого?» — «Може, би ми собі пішли на проволоку?» — «Та як ми підем, та же ми, видиш, що в клітках». — «Може, би ми ся, — каже, — виламали?» І так, помалу вони якось зачали гризти зубами, вигризлися і разом пішли.

Той господар, що ходив коло них, виходить, а їх нема. Замельдував королеві, каже: «Ой, нема в нас двох звірів». — «А котрих звірів?» — «Вовка і лева». — «А як вони пішли? — каже. — Та же вни прецінь у клітках?» — «Пане найясніший, вигризли діри». — «Може, ти їм замало давав м'яса?» — «Ой, ні, — каже, — я давав, як завжди даю». — «Ну, а що ж такого, що вни вирвалися?» — «Ну, пане, я не знаю, що такого; як ся стало, я так замельдував».

Так собі лев іде з вовком. Вже далеко ввійшли від того свого пана, що вни були в клітках, вже похотіли їсти, та й каже лев до вовка: «Видиш, вже би-м були дістали порцію, а ми ще не маєм що їсти». А вовк каже: «І, ми ще більше будем мати». — «Та що з того, коли то вже час переходить». — «Ади, ондечки ся кобила пасе та й буде порція добра». Приходять до тої кобили: «А що ти є?» — «Я у свого газди хлібороб». — «А може, би ми по-

обідали тебе?» — «Та як пообідаєш, коли мене газда замкнув на залізне путо?» Скочив лев на карк, а вовк за коліно ймив, та й кобилу замордували. З'їли кобилу чисто, лиш ся путо лишило і тих дві нозі замкнених в путі. Відтак собі далі пішли вовк з левом.

Прийшли до води, напилися, зайшли собі в густі корчі, спочили і знов повставали і йдуть собі далі знов. І каже вовк до лева: «Або нам зле? Ади, нам добре — ми собі вільні. Та має мені фасувати — ади, ми собі самі відфасували». — «Та добре, що на толоці була кобила та ми з'їли, а в стайні трудно взяти». — «Ще кілька ми найдем десь і на полі». — «Ну, ну, найдем, я вже знаю, що тобі ся належить».

Ідуть, ідуть, вже зголодніли, нема другої кобили. Найшли вони вівці — пас вівчар; кинули вони ся на вівці, стюкав на них вівчар — не вдало їм ся вівцю взяти. Відтак вони найшли зайця сплячого, та й вовк хапнув та й каже: «Будем їсти зараз». Лев відобрав і з'їв сам — вовкові не дав ніц. Так ідуть далі, зловили козу. І каже вовк: «Тепер вже будем оба їсти». А лев каже: «Як ми ся схоче, то ти дам трохи. Що сам не з'їм, то тобі вділю». Але лев як узявся до кози, так із'їв чисто. А вовк уже ся гніває, каже: «Та ти, колего, я голоден». — «Так тобі треба, було другого коня найти, то би було нам обом». А вовк каже: «Я ся гніваю на сисе». — «Ти ся гніваєш?» — «Гніваюся».

Як го хапнув, як кинув, аж му очі вилізли. І лев собі пішов.

ЯК ЛЕВ УТОНУВ У КОЛОДЯЗІ

Давно-давно колись у дрімучих лісах появився лев, та такий величезний та грізний, що бувало як заричить, так усі звірі тремтять, як осикове листя. А як побіжить, бувало, на роздобичу, так усіх, хто б йому не попався по дорозі, розриває на шматки і кидає. Наскочить, бувало, на табун диких свиней і всіх подушить. Мало яка втече од нього, а собі для їжі він брав тільки одну. Звірі з переполоху не знали, що їм і робити. Зібрали громаду і почали радитися. От ведмідь і каже:

— Знаєте що, панове? Лев щодня задирає нас не менше як по десять штук, а іноді і двадцять душ перепсує, а з'їда він мало, одного або двох, не більше, а останні гинуть дарма, бо він кожного разу хватається за свіжину, вчорашнього не стане їсти. Так-от, давайте ми його урезонимо.

— Піді попробуй, побалакай з ним! — обізвався вовк. — Він наших речей і слухати не буде. Усіх наших посланців розтерзає на шматки, і тим діло кінчиться.

— А от спробуймо, що воно вийде! — каже ведмідь. — Тільки кого б нам послати до нього?

— Іди ти, ведмедю, — сказав вовк, — ти більший од усіх і сильніший.

— Куди там моя сила годиться! Все одно я його не здолаю, як він кинеться на мене; так що сила моя тут ні до чого. Краще ти, вовче, йди, ти наче меткіший од мене.

— Що з того, що я меткіший? Що ж ти думаєш, що я встигну втекти од нього, коли він кинеться

доганяти мене? Тут треба придумати що-небудь інше, а сила наша і моторність не допоможе.

Виступив олень і каже:

— Знаєте що? Тут треба зуміти до лева підступити, із чого розмову почать, щоб він одразу не розгнівався.

— Ну, так іди ти, оленю, коли ти такий розумний.

— Та я сам за це діло не берусь, а я тільки так кажу, що з левом балакать запросто не можна, бо не зі своїм же братом. Треба зуміти до нього підійти.

— А кого ж ми повинні послати, на твою думку?

— Та, по-моєму, давайте пошлемо лисицю. Вона хитра, може, вона зуміє підлеститися до лева і розкаже йому, в чім річ.

— Добре ти придумав, — гукнули всі звірі, — вона зуміє до нього підійти.

Позвали лисицю, ведмідь і каже:

— Лисичко, треба тобі йти до лева побалакати з ним, урезонити його якимось, а то сама бачиш, що він нас переводить дарма.

— А що ж я, хіба у Бога теля з'їла чи що? Хай хто-небудь інший піде! Коли ніхто не хоче йти, так давайте виміряємось, кому припаде йти, той нехай і йде.

— Ні, лисичко, так не вийде діло; бува, припаде йти тому, хто не зуміє й слова промовити, що ж воно вийде? Він там з ляку наварнякає абичого, і замість того, щоб випрохати у лева милості, ще дужче розгнівить його. Громада вирішила тебе, лисичко, послати, а не

хочеш — то зараз же буде тобі смерть, розтерзаємо тебе на шматки!

Лисиця засумувала, не знає, що їй робити. Не піти — біда, і піти — теж не мед. Думала, думала, а далі й каже:

— Ну, панове, піду спробую; видно, моя доля така.

Довго лисичка никала по лісу, боялась підходити до лева; то в один кінець поверне, то в другий, і все придумувала, як одурити лева, бо видима смерть страшна була. А далі несподівано наткнулась на колодязь. Тут вона й подумала: «Краще я втоплюся, ніж живцем отдаватися в зуби паскудного кровопивці... То я одразу потону, захлинуся і без болю загину, а то терпіть муку, поки він мене не розтерзає».

Підійшла лисиця до колодязя, обійшла кругом, понюхала, заглянула в колодязь, а там вода далеко-далеко. Придивилась, аж звідти теж лисиця дивиться на неї. Вона одразу не догадалась, що то ж її відображення. Кивнула головою — і та кивнула, вона язик висолопила — і та язик висолопила. «Е, стій це ж моя образина. Недарма кажуть, що подивись у воду на свою вроду. Спробую я одурити лева; якщо він цього не знав, то я його піймаю».

Од колодязя лисичка попрямувала прямо до лева. Вона трохи повеселішала і пішла швиденько, а було вже надвечір. Стала лисиця наближатися до левових палат, аж звідти лев грізно ричить.

Злякалась лисиця, вклонилась низько та й каже:

— Ваша степенність, не велить карати, велить слово промовити, я вам розкажу, чого я до вас прийшла. Звірі послали нас аж трьох — двох зайців і мене, — ще з самого ранку, щоб ми поздоровили вас з іменинами. Ішли ми до вашої милості швиденько. Нас перестрів якийсь звір, схожий на вашу милість і питає: «Куди ви йдете?» А я кажу: «Ідемо до лева, нас звірі послали, щоб ми його з іменинами поздоровили». А звір той як заричить на нас: «Який там може бути лев?! Я лев, мені всі повинні повинуватися; я вас не пушу, ви мої!» Почала я прохати його: «Та як же так? Він нас дожидає, сьогодні він іменинник, незручно. Він на нас розгнівається і всіх подушить». А він і каже: «Яке мені діло до того, що він іменинник? Я і його з'їм, як захочу». Довго я умовляла його, щоб він одпустив хоч мене, ледве одпрохалась.

Лев розсердився, забув і про те, що він голодний, питає грізно:

— Де той звірюка живе?

— Та він там живе в кам'яних палатах.

Лев схопивсь та як заричить, аж луна по лісу розляглась, неначе в другому кінці лісу другий лев заричав.

Лисиця й каже:

— Ваша степенність, чуєте, як він заричав? Це він вас дратує.

Лев іще дужче розлютився:

— Та я його, поганця, на шматки розтерзаю! Як він сміє перечити мені! Це мій ліс! Ходім швидше туди, покажи мені, де саме він живе!

Лисиця повела лева до колодязя.

Підійшли до колодязя, лев і питає:

— Де він? Покажи мені!

— Він тут, ось у цих кам'яних палатах, — каже лисиця, — я боюсь близько підходити, а то він мене з'їсть. Ви самі подивіться.

Лев підійшов, глянув у колодязь — аж звідти дивиться на нього лев! Він вискалив зуби — і той лев вискалив зуби. Він тоді ще дужче заричав та прямо у колодязь — плиг! Стіни були кам'яні і далеко одна од другої, так що вибратися ніяк не можна було, ні за що було зачепитися. Лев бовтався там, поки й захлинувся. А лисиця діждалась, поки лев утопився, а потім помчала до звірів.

До звірів лисиця наближалась така весела, що вони одразу помітили, що вона несе якусь радісну звістку.

Підійшла вона до них. Звірі й питають:

— Ну що ж, була у лева чи ти й зовсім не ходила до нього?

— Ходила, тепер лева поминайте, як звали: він утопився, я його одурила!

— Як одурила?

Вона їм розказала все, як було. Звірі од радості аж підскакувати почали. Не можна й пером описати їх радості!

ЯК ЛИС ВОВКОВІ МАСЛО ПОКАЗАВ

Одного разу йшов вовк полем та й надібав лиса й каже йому:

— Я, брате, такий голодний, що гину. Я щось би з'їв, та немає нічого. Мушу тебе їсти, та й уже.

Лис як те почув та й одказує:

— Ти мене не їж, а я тобі дам зараз щось смачного поїсти. Їв би масло?

— Ой, — каже вовк, — чому б ні! Неси його сюди!

Лис і каже:

— Ходім у село, там є велике кружало масла, то й їстимеш.

— Добре.

Привів його лис до великого ставка та й каже:

— Ану бери та й хлебчи воду, а насподі є масло. Вперед мусиш випити воду та так і до масла дістанеш. Та такого того масла багато, що ти його й з'їсти не зможеш.

А вовк таки й не розпитував багато, та — хляп, хляп, хляп — хлєпче собі воду, щоб добути масла.

Хлєптав, хлєптав, а далі й не зміг, бо став — як барило, та й дивиться на лиса. А лис у сміх. Вовк тоді зрозумів, що над ним кепкують, та за лисом. А лис задер хвоста та навтьоки.

Біжать, біжать, вже лис коло своєї нори, а вовк — хап його за ногу. То лис зараз же надумався та й крикнув:

— Слава Богу, — каже, — що вхопив за корінь, а не за ногу!

А вовк тоді мерщій пустив ногу та хап за корінь.

А лис — скік у нору, заховався та й зареготав.

ЯК ЛИС ПОПАВСЯ В РУКИ

Летіла сорока понад воду, зляпала собі рака. Але ворона вздріла, же вона зляпала, та й собі хтіла зляпати. І таки зляпала. Але летить посеред води та й сорока каже: «Сорока пані, сорока пані». А ворона посеред води сказала: «Та й я пані». А рак упав у воду. Каже тогди сорока до ворони: «Видиш, ти велика, а я мала, але ти однако дурна, бо я тебе змудрувала».

Зачали ся гризти. Каже сорока: «Здаймося на суд, аби нас хто розсудив. Здаймося на крука, аби нас розсудив». Прилетіли до крука, а крук їм відповів: «Здайтеся на орла, бо то є старший пан від мене». Прийшли до орла они, а орел каже: «Я є заслабий до розсудження, здайтеся на лиса».

Під одним ліском газда оре, але за ним бігає борознов лис та й збирає черваки, миші. Але ворона і сорока як уздріли лиса, кажуть: «То добре, що ми тебе здибали, ми за тобов шукаємо». Лис каже: «Ходіть сюда близенько та мені скажете, бо там є пес і кіт на возі та аби не учули». Але кіт учув та й каже: «Урвав». А пес каже: «Гай, гай».

Як вони ся зблизили д лисові, а лис їх зляпав обох і з'їв. А пес тогди собі скочив з воза: «А не ліпше, аби ти мені був одну дав?» А лис тогди відповідає до него: «У твого газди є доста гусей, курей, качок, та би-с зляпав та би-с ще мені одну дав». А пес до него відповідає: «Ходи та зляпаєш та і мені даш, бо мене на то газда отримує, щоби я його не обдирав, але обганяв».

Отже, лис пішов з ним до того газди подвір'я. Він його запровадив до курника, пока-

зав де; той зляпав дві курки, а пес тогди газдиню викликав і з газдинев обоє: пес зляпав за шию, кіт скочив на голову, газдиня лиса б'є, а лис тогди відповідає: «Вдає тут кільком ся наробив шкоди, збитків, ніхто мене не змудрував, аж пес та й кіт через дурну сороку й ворону. Тут дурний лис мусить загинати через свій дурний розум».

Служу государю і Богу,
І кладу у петлю ногу,
І держу вірно і кріпко,
Поки скажуть годі, —

і держіть же, кумчику, так ногу і кажіть цю форму тричі».

А сама пішла за кущ та як наляка кобилу; а та кобила як рвоне, вовкові ногу зашморгнула. Вовк завив, а кобила як побіжить, одірвала вірьовку з вовком та біжить, а вовк за нею тягнеться та кричить. А лисиця біжить та плаче ззаду і каже: «Вовчику, кумчику, голубчику, одривайтесь і одгризайтесь».

А кобила ще швидше біжить, і притягла вовка до мужика в двір. А туди збіглись люди і зробили над тим вовком самосуд.

А лисиці цього й треба було.

ЯК ЛИС РОЗВОДИВ КУРЯТА

Одна лисиця мала сина, і була вона дуже стара, не могла ходити за курми, посилала свого сина, молодого лиса. Ходив він, ходив, заким не

докучилося, бо годував маму і себе — треба було доста курей. Аж раз каже:

— Мамо, знаєте ви, як би я зробив? Агіт якось люди викохують кури; може, би я собі викохав, та би-м не ходив по чужих подах та курниках?

А вона каже:

— Ну, як ся вдасть, то іди та й зроби так.

Жвавий лис як загадав, так зробив. Пішов до одного газди на під, страшно очима засвітив, кури ся поперестрашували, зачали кричати. А лис вхавтив щось кількоро яєць і приніс, зробив гніздо в дірі і каже:

— Ще йду раз принесу яєць, може би, більше курят було.

А стара каже:

— То йди, лиш уважай, аби тя хто не зловив, бо я би відтак не збанувала.

Пішов він, виліз на під, але вже до другого газди, взяв знов щось кількоро яєць і так само приніс та й каже:

— Ну, вже яйця є, коби ще курячу маму придбати.

Пішов вже до третього газди та й якраз трафив, що квочка сиділа коло тої діри, що кури лазять, а діра була не заткана, бо газдиня забула заткати. Витяг він квочку, пішов до своєї мами та й каже:

— Но, вже є і мама куряча.

І квочку наповів, каже:

— Вважай, якби-с ми недобре сиділа, то тя з'їм.

Квочка прирекла, же буде сидіти, та й сиділа цілий тиждень.

Але одного разу спацірували собі попри ту нору два коти та й занюхали яйця в тій дірі. Прийшли, наполошили квочку і випивають яйця. Аж вже накінці вилізують шкаралупу. Лис ся пробудив, учув, що є злодії в його дірі, забіг їх другою дірою; мама дала шнурка, і він пов'язав їх за ноги і повісив на гіллі крислатого дуба, а сам пішов досипляти, бо три ночі не спав. Заткав діру та й спить і нічо не чує. Але коти дуже жалісно вавкали, а тхір надійшов, і вони як зачали тхора просити, тхір їх повідв'язував, та й коти поутікали. Лис устав, подивився — нема котів, і жаль йому було, що тільки працював на яйця і на квочку та й нічого з того нема. Відтогди не хотів ся вже з тим заходити та й носив мамі аж до смерті кури.

ЯК ЛИС РОЗСУДИВ ВОРОНУ З СОРОКОЮ

Були ворона й сорока і мали на однім дубі обидві гнізда: ворона вище, а сорока нижче. Але ворона виділа, що сорочаче гніздо ліпше, та й вона собі його дуже сподобала і хотіла його від сороки вкрасти.

Одного разу полетіла сорока та й лишила молоді свої діти в гнізді. А ворона як уздріла, що сорока полетіла десь далеко, взяла малі сороки та й кинула лисові, що стояв під дубом, а гніздо перенесла і вклала на своє гніздо. Прилітає сорока до гнізда, а то нема ні гнізда, ні її дітей. Зачали ся сварити й кусати. Каже: «Я лишила

тебе, аби-с мені пильнувала мого гнізда, а то нема гнізда. Скажи, де ти його поділа?»

Але чув лис, що вони ся сварять, та й слухає, а відтак каже до сороки: «Я твої діти з'їв, мені твоя сусіда кинула, а твоє гніздо під нев». Тогди сорока каже: «Коли ти мені зробила збитки, я зроблю тобі ще більші». Та й полетіла. Але усе дивилася, як ворона буде де летіти. Ворона знала, що сорока мусить щось їй зробити, та й уже пильнувала.

Але щось у кілька день забула та й полетіла далеко. А сорока тогди узяла гніздо перевернула, гніздо упало. Тогди вона злетіла, понесла гніздо та й кинула в ріку, що була недалеко, і тото гніздо поплило з водов.

Прилітає ворона до гнізда, а гнізда вже нема. Вона тогди в плач. А лис учув, що ворона плаче, прийшов під дуба та й каже: «Не маєш що плакати, бо ти їй зробила збитки, а вона тобі. Та я тебе можу порадити, але що мені за то даш?» А вона каже: «Не маю тобі тепер що дати. Як добре порадиш, то буду тобі носити, що зможу, цілий місяць». Лис на тото пристав та й каже: «То ви з сим обидві мусите шукати такого, щоби вас розсудив». А ворона каже: «Хто би нас розсудив?» А лис каже: «То мусите летіти аж за сине море. Там є такий дуже великий птах, та й він вас розсудить».

І тогди ворона полетіла за сороков шукати. Найшла її та й каже до неї: «Я тобі зле зробила, а ти мені, то мусим іти, щоби нас хтось розсудив». Сорока не хотіла йти, а ворона як зачала, та й сорока послухала, і поле-

тіли аж за синє море. Шукають, а то нема того птаха. Зачали вони ся питати других, тих, що були за морем. А тоті кажуть: «Тут є такий суддя, але аж у лісі».

Прилетіли вони в ліс, здібують лиса та й питаються його, ци він не видів такого птаха, що розсуджує. А лис каже: «Дурні ви. Тут нема такого птаха, що розсуджує. Я сам розсуджую, я вже дуже багато розсудив, та й мені усі дякують за то, що я нікому кривди не роблю». А вони кажуть: «То, може, би ви й нас розсудили? Але, — кажуть, — може, ви нас хочете з'їсти?» Лис каже: «Я би того не зробив, бо мене Бог зіслав, щоби я робив розправу межи його сотворінням. Якби я кого з'їв, в той би-м час умер».

Вони повірили, що він так ласкаво до них балакав, та й розказали, як то було. А він каже: «То так, ти, вороно, сама найбільше завинила. Знаю, що ви вже тепер дуже бідні і не маєте з чого класти собі гнізд, то я вже вас сам споможу, чим зможу. А тепер ходіть до мої хати, трохи відпочинете та й собі підете. Але туди, — каже, — аби-сте уже не йшли, бо то далеко відси, я не можу далеко йти, бо уже старий».

Показав їм багато пір'я та й каже: «А що, се буде добре на гніздо?» А ворона каже: «Добре буде для мене, а для неї треба ще м'якшого».

І що балакали, балакали, а лис заткав діру, аби не повтікали, задушив одну й другу та й так їх розсудив.

ЯК ЛИСИЦЯ З ВОВКОМ ЇЛА М'ЯСО ТА В МОНАСТИРІ ВИСВЯЧУВАЛАСЯ

Бігла лисиця, зустріла вовка, а він і питає її:

— Де ти була?

— Я скрізь ходила. Я, — одказує, — отее наїдалася м'яса, бо завтра п'ятниця.

Вовк і каже:

— А я б їв, хоч і п'ятниця.

— Ну, — обзивається лисиця, — ходім, я в одному місці знаю, то й наїсишся.

— Ходім, — каже вовк.

Приходять вони туди, де була пастка. Тільки вовк нагнув туди голову, а дубок (з пастки) і потяг його вгору. Лисиця прибігла, вхопила м'ясо з пастки, сіла та й їсть. Вовк тоді й каже їй:

— Ти ж казала, що п'ятниця, а тепер сидиш і їси?

— Е, тепер тобі п'ятниця, бо п'ятами землі не дістанеш!

Знялась лисиця й пішла лісом. Зайшла в монастир, де ченці живуть. Прийшла, роздивилась, кудю можна влізти. Потім задушила двоє гусей. А гуси й наробили крику. Вибіг чернець із сучковатою патерицею і почав нею лисицю висвячувати. Так висвятив, що й курці нема де носом клюнути.

Вирвалась вона звідти й побігла лісом. Зустріла другого вовка, а він і питає її:

— Де ти була, сестричко?

— У ченців. Я там присвятилась. Я тепер свята!

А той вовк і каже:

— Де ж воно? Піду й я, може, і я присвечусь.

— Йди, — каже. — Мені давав чернець дві гуски з'їсти, потім дав меду, а потім патерицею посвятив.

Приходить вовк до монастиря. Туди вліз, а назад і не може вилізти. Задушив одну чи дві гуски, а гуси й наробили крику.

Виходить чернець та як закричить! А вовк злякався та прожогом в дірку та й зачепився за гвіздок вухами. То він там вуха собі й поодтягував. І з того часу всі вовки вухаті.

ЯК ЛИСИЦЯ ЗРОБИЛА ЧОЛОВІКА БАГАЧЕМ

Був Іван найбідніший в селі, бо лиш мав три курці, і за тото ся з него посмівали і казали, що він багач. А він не мав хати, лиш сидів в застайці (колибі) та й там тримав свої кури. Раз приходить лисиця і каже: «Іванчику-багачику, дай мені одну курочку, та покладу тебе на багача». Він дав. Лисиця з'їла курку та й знов іде до него й каже: «Іванчику-багачику, дай мені другу курку, та покладу тебе на багача». Він дав. Лисиця з'їла і тоту курку. Та знов іде до него і каже: «Іванчику, дай мені третю курочку, та покладу тебе на такого багача, як сама Горголиця». Дав він, лисиця з'їла. Іде знов до него і каже: «Веди мене на ярмарок». Він повів, а лисиця каже: «Знаєш, що ти маєш правити за мене?» Він каже: «Ні». А вона каже: «Аби-с правив триста палиць».

Приводить на ярмарок, а йому кажуть: «Що ти хочеш за лисицю?» А він каже: «Триста палиць». Вони дали, він взяв та й пішов. Лишень

прийшов під застайку, а лисиця за ним цуп! Він як пішов, а лисиця поїла тим руки, що її купили, та й утекла за ним. Вна каже: «Бери мене, Іване, на ярмарок!» Він взяв, а вона каже: «Аби-с за мене правив триста рукавиць».

Приходить на ярмарок, а йому кажуть: «Що хочеш за лисицю?» Він каже: «Триста рукавиць». Вони дали, він взяв та й пішов. Лишень він під застайку, а лисиця за ним цуп! А вона так, як перше, поїла руки тому, що купив, та й утекла. Вона каже: «Бери мене, Іване, на ярмарок та аби-с правив за мене триста шапок». Він взяв, приводить на ярмарок, йому кажуть: «Що ти хочеш за лисицю?» Він каже: «Триста шапок». Вони дали, він взяв та й пішов, а лисиця за ним в застайку цуп! Вона поїла тому, що купив, руки та й втекла.

Вона каже: «Бери, Іване, та й ідім до царя в старости!» А то був цар та мав таку доньку, що над нею не було. А то і цар був такий, що над него не було багатшого на цілий світ. Іван каже: «Та же ми бідні!» А вона каже: «Не бійся того, лиш бери палиці, шапки і рукавиці». Взяти вони та й пішли. Приходять над ріку, а там ся купала царівна в долині на ріці. Каже лисиця: «Мечім отут все, а вона ме гадати, що то ми ся затопили. Бо ми, як прийдем до царя, то він ме казати, чого ми ідемо до него в старости такі бідні. То ми будем казати, що ми були багатчі, що лиш хіба цар такий багатий, але нас вода потопила».

Прийшли до царя, а цар каже: «Чого ви, такі бідні, прийшли до мене?» А лисиця каже: «Ми в старости». А цар каже: «Та же ви бідні, а де ж би я дав доньку за вас?» А лисиця каже: «Та же,

гм... хіба лиш цар були такі багаті, як ми, але нас вода потопила таки перше». А царівна каже: «Так єсть, тату, я сама виділа, як ся купала, що то таке несло, що аж страх». Цар повірив, бо вона правду казала; вода несла тоті рукавиці та тото, що вони наметали в воду. А цар каже до слуг, аби внесли шовкове лудиння. Внесли, а лисиця каже: «Ні, не таке, краще було в нас». Цар сказав внести срібне. Внесли. Лисиця каже: «Ні, ще краще було в нас». Цар казав внести золоте, що найкраще лудиння в нього. Внесли, а лисиця каже: «Отаке саме в нас було». Цар каже: «Но, коли так, то я дам за тебе свою доньку». Лисиця каже: «Добре». Висватали, зробив цар весілля, і Іван також і своє весілля. А відтак каже до лисиці: «А я тепер де приведу молоду?» Лисиця каже: «Не бійся, ми приведемо до Горголиці». І вибралися. Взяв Іван княгиню з собов, та й цар також пішов.

Ідуть, а лисиця напереді. Аж пасуть стадарі стадо товару, а лисиця ся питає: «Чиє стадо пасете?» А вони кажуть, що пані Горголиці. А лисиця каже: «Не кажіть, що пані Горголиці, але Івана-багача, бо іде цар Филистин та й вас вистинає». А Іван лиш ся подивив на свою застайку та й прийшов. Іде цар та й Іван і бояри, аж стадарі пасуть стадо товару. Питає цар: «Чий товар?» Стадарі кажуть, що Івана-багача. Цар каже: «Добре!» Та й прийшли далше. А лисиця іде далше наперед та де найде слуги Горголиці, та все каже, аби казали, що Івана-багача. «Як не мете так казати, як я кажу, то іде цар Филистин та й вас вистинає». Цар іде та ся все питає: «А чий ви пасете худоби?» А вони всі кажуть, що Івана-багача. Цар все каже: «Доб-

ре!» А Іван лиш ся сміє з радості. Аж набігає лисиця до пані Горголиці, а там двори багато крашені, як у самого царя, а слуг та служниць більше, як у царя на весіллі народа було. А лисиця каже: «Чиї се хати?» Вни кажуть, що пані Горголиці. А лисиця каже: «Не кажіть, що пані Горголиці, бо іде цар Филистин, то вас всіх вистинає». А Горголиця з печі каже: «Та й мене?» А лисиця каже: «Та й тебе, пані Горголице!» — «А де я вере бих ся сховала?» Лисиця каже: «В дуба». Горголиця послухала та й пішла в дуба. Приходить цар, а то слуги та служниці наварили їсти та пити більше, як у самого царя. А цар каже: «Чиї се хати?» А слуги, служниці і лисиця кажуть, що Івана-багача. Сіли за стіл, п'ють та їдять, а далі кажуть: «А де стріляти?» А лисиця каже: «В дуба».

Взяли стріляти в дуба, розстріляли Горголицю в дубі, лиш гній став з Горголиці. А Іван став паном на Горголичиних маєтках. Отак лисиця за три курці поклала Івана багачем. Та вни жили, доки жили.

ЯК ЛИСИЦЯ ОЖЕНИЛА ДІДА НА ЦАРСЬКІЙ ДОЧЦІ

Жили собі дід та баба. От баба наплодила собі курей повен хлів. От вона як умирала, то казала дідові: «Як хто буде курей красти, так лови та голови одрубуй».

От лисиця унадилась до курей, а дід засів та й піймав її, а вона стала проситься у діда: «Не убивай мене, я тобі принесу панських шапок».

От вона пішла на дорогу, лягла, ноги розкинула, хвіст простягла. А шапочники їдуть та й кажуть: «От славна найда, буде воротник!» Взяли її і скинули на віз. От вона продрала дірку, начала викидати шапки; навикидала, тоді і сама вилізла. Принесла дідові та й каже: «Дай мені ще одну курочку, я тобі принесу панських чобіт». Він дав їй курочку.

Пішла вона на дорогу, лягла, ноги одкинула, хвіст простягла, будьте нежива. А чоботарі їдуть та й кажуть: «Еге! Славна найда, буде воротник!» Взяли її і скинули на віз. Продрала вона дірку, начала викидати чоботи. Навикидала, тоді і сама вилізла. Принесла дідові та й каже: «Дай мені ще одну курочку, я тобі принесу панських шуб». Дід дав їй курку.

Пішла вона на дорогу, лягла, ноги одкинула, хвіст простягла, будьте нежива. А це їдуть торгачі з панськими шубами. А вона лежить. От первий уздрів та й крикнув: «Ага, ось дивіться, братці, яке добро лежить на дорозі! Буде на могорича. От усі ізійшлись, подивились та й кажуть: «Що ж це таке, не одного щастя, а всіх; возьміть її положіть на який-небудь віз, та десь продамо, та гуртом і проп'ємо». Та й поїхали.

А лисиця продрала дірку і начала викидати шуби. Навикидала, тоді і сама вилізла. Принесла дідові та й каже: «Дай мені ще одну курочку, я піду тобі цареву дочку засватаю». Дід зрадився, дав дві.

Пішла лисиця понад лісом, дивиться — сидять два вовки. «Лисичко-сестричко, куди ідеш?» —

«До царя на обід». — «Возьми й нас». — «Цур вам пек! Через вас та й мені не дадуть». — «Ні, возьми!» — «Та йдіть».

Прийшли вони. Посадила вона їх, а сама пішла питаться, де будуть обідати давати. Пішла вона до царя та й каже: «Прислав вам пан два гостинці». — «Які ж вони?» Утаскала вона два вовки в хлів. «Що ж вони їдять?» — «Та вкиньте їм хоть барана».

Прийшла вона до діда, а дід і питається: «Ну, що казали?» — «Та ще щоб і завтра прийшла». Пішла вона понад лісом; сидять два медведі. «Лисичко-сестричко, куди ідеш?» — «До царя на обід». — «Возьми і нас!» — «Цур вам пек! Через вас та й мені не квас». — «Ні, возьми!» — «Та йдіть».

Прийшли вони до царя. Посадила вона їх, а сама пішла питаться, де обідати будуть давати. Прийшла вона до царя та й каже: «Прислав вам пан два гостинці». — «Що там таке за пан, що таких звірів присилає?»

Увела вона їх в хлів. Цар і питається: «Що ж вони їдять?» — «Хліб, булочку та горілочку п'ють. Це пан хоче, щоб ви за його оддали дочку свою». — «Можна за такі гостинці».

Пішла вона од царя. Іде — пасуть череду і табун. Питає: «Чиї ви?» — «Змійові». — «Не кажіть, що зміюві, а кажіть, що пана, а то цар як їхатиме, то він вас поріже». Іде далше — пасуть вівці, свині, індики, гуси і кури. Питає: «Чиї ви?» — «Змійові». — «Не кажіть, що зміюві, а кажіть, що пана, а то цар як їхатиме, то він вас поріже».

Пішла вона од їх. Іде далше — стоять трьохетажні дома. Увійшла вона туди, а там сама змія.

Лисиця і каже змії: «Ховайся, а то цар як їхати-ме, то він тебе заруба».

Пішли вони із змією в ліс, дивляться — стоїть дуб з дуплом. Змія і улізла туди, а лисиця підпала дуб, змія і згоріла.

Цар як їхав, то спитався пастухів; вони кажуть, що пана. А лисиця діда перевела в змійові дома, убрала його; він став молодий. Цар приїхав до домів, аж і в його не такі. Вони повінчались та й живуть.

ЯК ЛИСИЧКА ІВАНА-БАШТАННИКА ЗРОБИЛА ЦАРЕВИЧЕМ

У якомусь-то царстві, в якомусь государстві жив собі багатий пан. От треба тому панові наймита — нікому свиней пасти. Посилає пан приказчика шукать свинаря.

— Тільки, — каже, — з такою умовою, що, як вибуде рік, то дам йому шмат поля на рік, а не вибуде, то нічого не плачу.

Пішов приказчик по селу, розпитує:

— Чи нема де якого нетяги?

— А там і там, — кажуть, — живе дуже убогий парубок, — він піде.

Ото й найняли того парубка. Вибув він рік і дали йому день¹ поля на рік.

Іде парубок від пана та й думає: «Служив я, — думає, — рік, вислужив день поля на рік, — що

¹ День — міра площі, приблизно 7000 м².

мені з ним робить?» Думав-думав: «Посію баштан... чи не розбагатію?» Думав-думав: «А чим же я, — каже, — те поле виорю, що в мене ні волів, ні плуга?..» А далі й надумавсь: «Піду до пана». Приходить:

— Пане, — каже, — любий, пане, — каже, — милий! Служив я у вас рік, вислужив день поля на рік, та нічим мені зорать його. Чи не зорали б ви мені? Я б уже вам відробив.

Пан зглянувсь на нього:

— Добре, — каже, — виорю!

Зорали ту нивку, посіяв він баштан. І як уродив же той баштан! Кавуняччя — от таке! А дині — от такі!

Поставив собі парубок курінь серед баштана, там і живе — баштан стереже. Тільки як стали пристигати дині, помічає він, що оце вдень лежала така гарна динька, а на ранок устане: сама шкаралущина! «Ну, — думає, — я ж таки пристережу, хто мої дині переводить, — я йому дам!» От настала ніч. Сів він у курені, стереже. Коли чує — хрум-хрум! Він потихесеньку туди, — аж там лисичка; він підкрався та — хап її за хвіст! Та й піймав.

— Ага! — каже. — Я тобі дам динь!

Та як замахнеться...

— Ой чоловіче-голубчику, — каже лисичка, — не бий мене, я тобі у пригоді стану.

— А дині їстимеш? — каже.

Та її ціпком... А вона проситься:

— Хоч живу, — каже, — пусти мене, я й то тобі у великій пригоді стану!

Бив-бив, а далі питає:

— У якій же ти мені пригоді станеш?

— Я, — каже, — тобі висватаю царівну!

— Ну гляди!

Та й пустив: «Ото хитра! — думає. — За царівну сватає...»

Побігла лисичка до царя. Там її не пускають, виганяють.

— Треба мені самій царя бачити, — пустіть! Я щось йому скажу.

Її гонять, а вона у дворець преться. Цар і пустив.

— Що там за лемент? — питає.

— Та тут, — кажуть, — волоцюга припленталась.

— Впустіть, — каже цар.

Її й пропустили. Вона цареві в ноги:

— Царю-государю, — каже, — змилуйся, що я до тебе з недоброю вістю прийшла!

— З якою недоброю вістю? — питає цар.

— Так і так, — каже, — була я у змія, хвалився він мені, що буде твоє царство воювати — дочку твою візьме за себе. Так я оце прийшла тобі розказати...

— Ох, мені лихо! — ухопився цар за голову. — А в мене ж і військо не готове!

Та на царедворців:

— Га, сякі-такі!.. Мене хочуть воювати, а ви нічого не знаєте! Лаяв їх, лаяв...

— Кличте раду! — гукнув.

Тут де не взялись генерали, сенатори, панства усякого поназбігалось, — радяться: як їм того змія повоювати? Радились-радились — нічого не врадять: нема війська! А лисичка знов цареві в ноги:

— Царю-государю! Змилуйся, — каже. — Що я тобі пораджу: є в мене цар курінний, — як віддаси за нього дочку, він того змія звоює!

Цар і сюди кинувсь, і туди кинувсь — нічого робити:

— Як звоює, — каже, — то вже віддам!

Прибігає лисичка до куреня:

— Здоров, курінний царю!

— Здорова була, лисичко-сестричко!

— Я тобі добру вість принесла.

— Кажи.

— Була я в царя, за тебе царівну сватала; так цар сказав: як звоює, — каже, — змія, то віддам. Ходім воювати!

— Тю-тю, дурна! — каже парубок. — Як же мені його звоювати?..

— Нічого, звоюєш: мене слухай, все гаразд буде! Одягайся, ходім.

— А баштан, — каже, — на кого покину? Вона як почала його вмовляти, — пішли.

Ідуть та йдуть: лисичка попереду біжить, парубок позаду йде. Коли назустріч їде змії: так і сипле іскри, так і сяє!

— То, — каже лисичка, — змії їде. Ти, — каже, — постій тут під копицею (на луці були), а я побіжу вперед до нього.

Став той парубок під копицею, думає: «Пропав же я!» А лисичка побігла до змія.

— Здоров, зміїку-братику!

— Здорова, лисичко-сестричко!

— Що я тобі скажу, зміїку-братику! — каже лисичка. — Біжу я оце до тебе з недоброю вістю:

іде на тебе цар війною; хоче тебе звоювати і все твоє багатство відняти!

— Де ж він? Далеко? — питає змій.

— Якби, — каже, — далеко, а то близько!

— Що ж мені тепер робити? — питає.

— А що робити? — каже лисичка. — Он, під копицею, стоїть чоловік, віддай йому все своє — і коні, і коляску, й одержу, а сам уберись у його одержу та й іди собі додому: цар тебе не пізнає... А то пропав!

Змій мерщій одержу з себе, а свиту на себе — та бігом звідти!

«Спасибі лисичці, від смерті врятувала!» — думає.

Тоді той баштанник убрався в золоту одержу, — і такий став гарний, що хоч не схочеш, то полюбиш! Сів у коляску, поїхали з лисичкою.

— Бач, — каже вона, — а ти боявся!

Приїхали до царя. Лисичка цареві в ноги:

— Царю-государю, — каже, — кланяється тобі цар курінний і шле подарунки: він звоював змія, просить дочку твою за себе!

Цар зрадив, цариця зраділа, царівна теж. Повискакували, беруть його, ведуть. А через тиждень і весілля справили. І я там був, мед-вино пив; у роті не було, а по бороді текло.

ЯК МИША ВІДДЯЧИЛА ЛЕВОВІ

Дрімав собі лев спокійно під деревом у лісі. Нараз надбігла миш і побігла по нім. Збудився лев і рикнув страшно із злості, що его збудила миш, зловив ю в лаби і держить.

— Як ти сміла мене будити? — гукнув громовим голосом на перестрашену миш. — Заплатиш мені за тоє життям твоїм!

— Ах, пане мій і царю, — сказала покірненько перестрашена миш, — даруй мені тую провину... Що тобі прийде з моєї смерти?.. Будь милостив, даруй мені життя, а я тобі за то колись відплачуся!

Засміявся страшний лев на таку бесіду миші і сказав:

— Ти дрібна, дурна... І як же ти мені можеш відслужитись?.. Іди до своєї діри! Марш!

І пустив ю на волю.

Незадовго потім попався лев в сіти з реміння і шнурів, котрі люди на него були наставили. Лев шарпався, злостився, но сітей порвати не міг. Заричав із злости сильно...

Рик той зачула миш, — тая сама. Пізнала голос льва. Біжить і каже:

— Чекай, царю мій і пане мій, я тебе вивратую!

Побігла, закликала з п'ятдесят других мишей, самих свояків своїх, дітей і внуків, і каже:

— Гризіть сіти, і я буду гризти!

Кинулись миші з острими зубами на сіти і давай гризти! Гризуть, аж хрупотить. Не минула годинка — сіти були розгризені, і лев став знов свобідний, подяковав мищі і пішов поважно в ліс.

А наука для нас з того яка?.. Не горди ніким, хоть би найслабшим і найбіднішим, бо і найслабший, і найбідніший може тобі в пригоді велику услугу зробити.

ЯК МУЗИКА ВМУДРУВАВ ЗВІРІВ

Був один музика. Жінка му вмерла, а він дуже банував за жінкою і пішов з того смутку в ліс. Взяв торбу, а в торбу скрипку, хліба трохи і ходив по лісі щось два дні. Третього дня сумно му стало та й каже: «От заграю собі пісеньку, дам ся по лісі чути, може, би-м собі якого друга надібав». І музика як завів на цілий ліс, а вовк вилазить з-за дуба. Виліз та й каже: «Чоловіче, навчи мене грати». А він каже: «Навчу, але будеш мене слухати?» — «Буду тебе вірно слухати так, як свого учителя». — «Ну, якже ж так, ходім оба».

Ідуть і здибають розколеного дуба. І каже: «Аж тутки ся навчиш, небоже, грати». Вовк дуже ся втішив, що зараз буде уміти грати. І музика зробив клин, забив каменем у дуб і каже: «Пхай ти лабищі в сю шпарутку та най би ти трохи понатягало пальці». Вовк собі думає: «Добре він мені каже. Трохи розплеще лабу — і буду грати». І запхав обі лаби. Музика як ударив клин каменем, клин вискочив, і як іміло вовка за лаби... Як зачне вовк ревити, скакати. А музика засміявся і пішов далі і каже: «Скачи здоров. Будеш уміти грати і танцювати».

Іде музика, і знов сумно йому стало на самоті, не видів і одного христянина нігде і виймив скрипку з торбини. Як завів — на цілий ліс було чути. А з-під ліщини лізе лисиця та й каже до него: «Ото, голубчику, як ти файно граєш! Коби-с мене хоть трошки навчив». І він каже: «Навчу тебе, але маєш то слухати, що я тобі буду казати». Каже лисиця: «Так тя буду слухати звик-

ле, як учителя». І виймив він шпагат з кишені, пригнув, котра жилава, груба ліщина, і прив'язав її за лабу до ліщини. Каже: «Я тобі трохи зжилую пальці та будуть довші». І зв'язав, ліщину пустив, і лисиця повисла. Музика зареготався і пішов далі.

І іде знов лісом. Роздумав собі про свій дім, сумно йому стало, і каже: «Ану, заграю я собі кадрі». І заграв, завів на цілий ліс. Виходить з корча зайчик і каже: «Ото-с, неборе, заграв, що відколи жию, не чув-им, аби хто так грав, як ти». Се сказав і каже: «Коби-с мене навчив хоть третю пай так грати, як ти». А він каже: «Навчу, лиш слухай мене». — «Буду добре слухати, як син тата свого». І він виймив з кишені довгий мотузок, прив'язав його за шию у корчі до деревинки і каже: «Перебігни дванадцять раз довкола корча та й тогди навчишся грати». І зайчик так ся бідний запутав, що не міг ся відпутати. А музика зареготався голосно і пішов додому.

Пішов до хати, а вовк відогрися і біжить, хоче його покарати за то, що го здурих. Біжить, надигає повішену лисицю на ліщині. Лисиця просить ся: «Відпутай мене, братчику, бо гину». Він її спустив з ліщини, уже біжать обоє покарати того музику. Прибігають, надигають зайчика; также бідняга запутався і каже: «Їй, панове, розпутайте мене, бо як ще трохи побуду, то ся задущу». Відпутали його, ідуть уже троє і прийшли аж до його хати.

Уже ся смеркло, була темна ніч. Поприходили під хату, а музика уже спав. І зачали йому колядувати:

Ой, вийди, вийди, музико, з хати,
Будеш нас ще мудрувати.

Музика ся пробудив у сні, слухає — звірі кричать під хатов, а скрипка скочила з полиці і зачала сама грати дуже жалібним голосом. Відтогди щоночі приходили і не давали йому спати за ту кару. І так мудракові треба.

Та й вже.

ЯК ПЕС ВРЯТУВАВ ГОСПОДАРЯ ВІД СМЕРТІ

Жив собі селянин. Хазяїн був хорош. Була в його скотина: коні, корови, — усе було, що потрібне в хазяйстві. І був у його собака. Поки собака був молодий, то хазяїн любив, а як став старий, то хазяїн не злюбив. Поки був молодий, то все господарство доглядав, а тепер старий уже, то не такий проворний, як молодим був. От хазяїн і каже: «Треба свого собаку утопить».

Узяв причепив собаці до шиї вірьовку, повів до річки, причепив каменя до вірьовки і пхнув у воду; та й сам якось упав у воду. А там було глибоко, і хазяїн трохи не втопився. Ну, собака ще був здоровий, і взяв хазяїна за чуба, і вплив із ним на край, і виніс хазяїна на траву коло берега. Хазяїн тоді злякався, взяв собаку додому й годував його, поки не здох. Дякував собаці за те, що він його спас від смерті.

ЯК ПЕС ІЗ ВОВКОМ ВОЮВАВ

Вовк і пес жили, як два брати. Що сталося в лісі, вовк доповідав псові, а що сталося в селі, то пес доповідав вовкові.

Настав час, що вовк дуже постарів, бо вже й зубів не мав і не міг собі поживу найти в лісі. Прийшов у село до пса і скаржиться, що він не годен собі їсти роздобути і най йому дещо допоможе.

Пес каже:

— У мого хазяїна льоха має малі пацята. Можеш звідти взяти двоє пацят, і то не буде слідно й видно, що там хибить, лише аби не було ніякого крику.

Вовк прийшов до стайні і взявся пролізати через вікно, а там почали коні іржати, корови бриніти, свині квічати, вівці бляяти. Ціла війна сталася у стайні. Пес дуже напудився і зігнав хазяїна своїм гавканням. Той устав, вийшов на двір, увидів, що в стайні є вовк, узяв рушницю і поранив вовка. Вовк забрався в ліс. Через місяць прийшов до пса і знову говорить йому:

— Ти в мене не брат і не друг. Ти мене прозрадив, і твій хазяїн мене постріляв. Я ледве за місяць вилікувався. Я тобі оголошую на двадцяте число війну. Під великим дубом будемо битися.

Забрався вовк знову до лісу глядати собі звірів, які б допомогли йому воювати із псом. А пес із переляку, що треба воювати, захворів, порозкидав ноги, голову і зробив голодовку, щоб іздох, щоб не йшов воювати з вовком. Хазяїн закликав

ветеринарного лікаря, аби перевірити, на яку хворобу захворів пес, що з ним сталося. Лікар оглянув: пес здоровий.

Підходить до пса кіт і каже:

— Що з тобою, що не хочеш їсти?

— Іди ти від мене геть, — каже пес, — бо все одно не допоможеш мені. Лікар не знав, що мені є, і ти не знатимеш.

Однак кіт не відступав від пса, докучав доти, що той сказав:

— У мене велике нещастя. Мені треба двадцятого числа йти з вовком воювати. Але нема з ким йти, а сам сили не маю.

Кіт говорить псові:

— Візьми з собою мене, качура й гусака, і підемо на війну.

Настав час, вовк узяв собі ведмедя, дику свиню, лисицю, і пішли до того великого дуба. Тут свиня зарилася у листя під ліщину, лисиця сіла під дуба, ведмедя вовк загнав на дуба, аби позирав, коли буде йти противник, а сам вовк став збоку на горбочку. Чекають. Вовк гоїкає на ведмедя:

— Чи йдуть уже?

— Ні, ще не видно, — відповідає ведмідь.

Через деякий час вовк знову до ведмедя:

— Ну як там?

— Ідуть, ідуть, — гукає ведмідь. — Іде один карабінер (пес), другий іде мінометник (гусак, бо він голову несе ввверх, як міномет), а третій іде кулеметник (качур) і вже стріляє: «То-то-то-то-то, то-то-то-то-то, то-то-то-то-то!» А четвертого (кота) не можна визначити, що то є.

Прийшли під дуба, а дика свиня закрутила хвостом у листі. Кіт подумав, що то миша, скочив і відкусив хвіст. Свиня зі страху швидко піднялася і втікла. Кіт теж перелякався, бо ще таку велику мишу не видів, наїжачився і скочив на дуба, де сидів ведмідь. Той почав тікати горі дубом до верха. Але став на тонку галузку. Галузка вломилася, ведмідь упав на лисицю, що була під дубом, і відірвав їй хвіст. І так усі четверо: вовк, ведмідь, дика свиня і лисиця тікали до лісу, що ї не оглядалися. Зупинилися на одній поляні і стали розбирати, яка то була страшна війна. Свиня говорить:

— Як шаблею рубанув мене, то й хвоста не стало.

— Як тебе рубанув, то скочив на дуба і за мною, — каже ведмідь. — Я дерся горі дубом, дерся, галузка вломилася, і я полетів. Легко було летіти, та тяжко було приземлятися, бо тепер мене дуже кістки болять.

А лисиця каже:

— А на мене бомба впала і хвіст відірвала.

— Я все бачив, — зізнається вовк, — як ви воювали, але не міг чекати до кінця, мусив утікати, бо я вже старий. Від того дня пес і вовк не дружать, бо пес виграв війну.

ЯК ПІВНИК ТА КУРОЧКА РВАЛИ ГОРІШКИ

Були півень і курочка. Півень каже до курочки: — Ходім горішки рвать!

От вони ідуть. Увійшли у горішник. Півень каже до курочки:

— Рви ти горішок! А курочка каже:

— Рви ти...

Півень вирвав та й кинув курочці. Вона з'їла. Другий кинув — та в глазок, та й вибив. Іде курочка та й плаче. Іде вовк та й питає:

— Чого ти, курочко, плачеш?

— Мені півник глазок вибив.

— Ну, ходім до півника... Півнику, півнику, нащо ти курочці глазок вибив?

— А чого мені горішничок ножки подрав?

— Ну, ходімо до горішничка... Горішничку, нащо ти півнику ножки подрав?

— А чого до мене в двір гуси ходять?

— Ну, ходімо до гусей... Гуси, гуси, чого ви до горішничка у двір ходите?

— А чого нас пастух не пасе?

— Ну, ходімо до пастуха... Пастуше, пастуше, чого ти своїх гусей не пасеш?

— А чого мені свиня вар перекинула?

— Ну, ходім до свині... Свине, свине, нащо ти пастуху вар перекинула?

— А чого мені собачка поросятка поїв?

— Ну, ходім до собачки... Собачко, собачко, нащо ти в свині поросятка поїв?

— А я їсти схотів!..

ЯК ПОКУМАЛИСЯ ЛИСИЦЯ З ВОВКОМ

Жила-була собі лисичка в однім лісі. Пішла вона в село, залізла до одного чоловіка в комору, вкрала ковбасу і принесла до своєї нори. Приходить вовк і говорить:

— Як у тебе тут файно пахне ковбасою! Я так би їв, що аж слина з язика цяпає.

А лисичка каже:

— Давай покумаємося, будемо вірні друзі, і я тебе поведу, де можна доста ковбаси їсти.

От вони й покумалися. Веде лисичка вовка у село. Приходять до хати. Вікно в коморі було відчинене. Лисичка плиг у вікно — і в комору, а вовк — за нею. Лисичка роздивилася, понатягала ковбаси на шию — і в ліс, там сховала і бігом назад до комори. І так усю ковбасу поносила. А вовк добрався до шинки, солонини і давай їсти. Їсть та їсть і наїв такий бебех, що почав лізти у вікно і не пролазить. Сів собі й почав вити:

— Ву-у-у-у! Ву-у-у-у!

А в хаті почули і як набрали хто ціп, хто сокиру, довбню та давай вовка плющити по бебехові, по хребту, по голові. Вовк із комори заскочив до хати, а з хати як собою гепне у вікно, вікно розбилосся, і вовк утік.

Ледве живий іде вовк дорогою. А лисичка-кума намастилася медом, викачалася в паздр'ї і суне навстрічу кумові-вовкові. Вовк скаржиться їй:

— Ой кумо, як мене били!

— Слабо тебе били, куме, — обізвалася лисиця. — Мене били, то з мене, глянь, аж кісточки стирчать!

Вовк пожалів лисицю й каже:

— Сідай, кумо, на мене, я тебе понесу.

Лисичка-кума вискочила на вовка, і той несе її. А вона собі приспівує:

— Несе битий небитого, у вереті завитого.

А вовк і каже:

— Що ти, кумо, так співаєш?

— Та то, куме, мене дуже болить, і я собі приспіваю, і здається тоді, що не так болить. — І знову співає: — Несе битий небитого, у вереті завитого. Несе битий небитого, у вереті завитого.

Вовк почав уважно прислухатися і розібрав, що лисиця співає. Скинув її з себе і каже:

— Ах ти, сяка-така кумо, я тебе роздеру!

Лисиця так кинулася навітки, що лиш закурилося за нею. А вовк пустився доганяти. Прибігла лисиця до обриву, над яким росли дерева, заскочила в нору і сидить собі. Нора була вузьенька. Вовк не міг туди вміститися. Сягає він за лисицею лапою. Коли вовк схопить куму за ногу, лисиця говорить:

— Тягни, дурню, корінець!

І вовк відпустить ногу. А коли схопить за корінь і тягне, думаючи, що то лисиця, вона кричить:

— Ой, болить, ногу мені поламаєш!

А вовк тягне, тягне і ніяк не може витягнути лисицю з нори. Як намучився добре, лишив свою куму в тім обриві й пішов собі в ліс. Через деякий час лисичка вибралася звідти і подалася далі добувати собі поживу. Йде дорогою й бачить: їдуть сани з кіньми. (А то було зимою). На санях — два риболови везуть рибу, яку наловили у ставку. Лисиця лягла на дорогу і прикинулася дохлою. Чоловіки підійшли і говорять:

— Диви, дохла лисиця лежить.

Взяли вони лисицю та й кинули на сани до риби. Поганяють коней і не оглядаються назад. А лисиця тим часом бере рибу і кидає на дорогу.

Як виметала всю рибу, сама скочила на дорогу і давай рибу хапати і носити у свою нору. А ті риболови прийшли додому, дивляться, а на саннях ні риби, ні лисиці. Повернули назад по тій дорозі, але нічого не знайшли.

Небагато часу пролетіло, і приходять вовк до куми-лисички в гості. Бачить, лисичка собі рибу їсть. Вовк просить її:

— Дай мені, кумочко, хоч трохи рибки, бо я дуже голоден.

— Еге, який ти розумний, — каже лисиця. — Готове і дурень буде їсти. Я дуже тяжко ловила рибу. Іди й ти собі налови.

— Я не знаю, де і як ловити, — каже вовк.

— Я тебе навчу, — погодилася лисичка-кума.

І повела лисичка вовка ловити рибу. А там біля села текла річка. А в річці люди зробили ополонку і звідти носили воду. Лисиця привела вовка до ополонки і каже:

— Сідай тут, хвіст опусти у воду і приспівуй собі: «Ловися, рибко, мала й велика! Ловися, рибко, мала й велика!». Але скоро не витягуй хвоста, посиди, щоб якнайбільше наловилося.

Сидить вовк, сидить. Попробував хвіст тягнути, а хвіст уже замерзає у воді. Він думає собі: «Ще не тягну, бо мало наловилося. Ще потримаю». Як посидів зо дві години, а хвіст так і примерз до води. Тягне вовк, тягне — ніяк витягнути не може. Сіпає хвостом то в один бік, то в другий — нічого не виходить. І мусив вовк сидіти до рана. Вранці люди ідуть по воду, видять — на льоду вовк — і давай кричати:

— Вовк! Вовк!

Похапали в руки палиці, довбні, вила, хто що міг, обступили вовка і так били, що той ледве виврався і без хвоста втік до лісу. Відтоді лисичка-кума більше не зустрічалася зі своїм кумом-вовком.

ЯК ПОСПІШАЛА ЧЕРЕПАХА

Зібрались якось у неділю вранці ведмідь, осел, заєць та черепаха і рішили горілку пити. Скинулись у шапку по грошу, і комусь треба по горілку йти.

— Побіжить заєць! — вигукнув ведмідь.

— Ні, — каже заєць, — краще нехай осел принесе, бо я по дорозі всю горілку вип'ю. Хіба ви не пам'ятаєте — «Заєць у хмелю»?..

Всі подивилися на осла. Але той теж відмовляється:

— Я старий, дурний. Мене відразу одурять. Он ведмідь нехай іде. Він розумніший і сильніший за мене.

— Та я теж вайлуватий, неповороткий. Ще не дістанеться мені, — викручується ведмідь. — Ось черепаха піде.

А тій однаково, чи в хаті сидіти, чи надворі бути. Взяла гроші й вийшла.

Нема години, дві. Уже й за півдня перевалило. Заєць, осел та ведмідь не витримали і давай черепаху на всі лади лаяти та проклинати...

Аж тут відкриваються двері і роздається голос ображеної:

— Якщо ви мене будете ще так обзивати різними словами непристойними, то я й зовсім не піду!..

ЯК ПОСТРАЖДАЛИ ЗАЄЦЬ, СОБАКА І КІНЬ

Іде заєць степом і плаче. Зустрічає його лев:
— Чого ревеш, косий?

— Та ти ж знаєш, що я косий. А тут трапилось таке нещастя: наїхало начальство, а я на нього глянув, а йому здалося, що я косо глянув. От мене і звільнили...

Погорював разом з зайцем лев та й пішов собі далі. Раптом і зустрічає собаку. Іде бідолашка зажурений, мало не плаче.

— Що з тобою сталось, старий друже?

— Та служив я у хазяїна кілька років. А тут приїхали до нього знатні гості, і мені треба було лизнути, а я гавкнув... От мене і вигнав хазяїн.

Пішов далі лев і зустрів коня. Бідолаха ледве ноги волочить і гірко плаче.

— Що сталось, коню? — питає лев.

— Нічого особливого... Працював я собі потихеньку і горя не знав. Та на моє нещастя прислали осла з дипломом. От я і на пенсії.

Як добре, що такого не буває межи людьми...

ЯК ПТАХИ ГУРТОМ ОРАЛИ

Це скоїлось давно-давно, ще як скоро утворився світ. А тоді на землі почали з'являтися різні рослини, ліси; вода то й давно вже була, і тварини були вже, а чоловіка, як-то кажуть, Бог ще не зробив.

От тварини і почали самі господарювати на землі. Злізлись вони в одно місце, всі до гурту і почали розмовляти, як жить їм у світі і що їсти.

От виступив на цім зібранні журавель та й каже: «Ось я вам розкажу, як ми будем господарювати. Перше всього, — сказав журавель ведмедю, — піди у цей маленький лісок, який тільки ще почав рости, і зломи величезну криву гілляку і принеси сюди».

За кілька хвилин це було зроблено.

А другим сказав журавель птицям — перепелиці, деркачу (тому деркачу, що по болотах літає) і орлиці, які все-таки знають більше в господарстві: «Буде вам робота. Тепер виберіть з себе найздоровших тварин, які могли б тягти рало». Це так сказав журавель.

Усе це було зроблено.

Поробили з лика упряж і вирушили в поле орати. Запряглось, правда, тварин пар двадцять. Але не треба забувати й того, що між ними були не всі згожі, а були й вороги проти цього. От ці вороги нарадилися встати темної ночі і пішли й побили кілки там, де мається орать; тільки так побили низько кілки, що й незамітно.

Повставали господарі рано і вирушили у поле орать. Старший господар — журавель — виїшов зі свого гнізда та й каже: «Тепер назначимо, хто буде воли вести і хто буде борозну рівно одводить і так далі. Перепелиця буде поводитором, щоб рівну борозну провести. Деркач буде погоничем першим при перепіліці, а орлиця буде підганять задні пари при ралі. А я сам буду плугатарем».

І всі стали тоді до роботи, як журавель сказав.

Як видно, тоді була земля тверда і зарощена. Закректали всі до роботи, аж рало тріщить.

От перепелиця прямує, рівну борозну веде. І дійшла перепелиця до першого кілка, що вночі вороги позабивали, та й стала кричати: «Тут пеньок! Тут пеньок! Тут пеньок!» А деркач як стояв недалеко від перепелиці, то й питає: «Де-де? Де-дер! Де-де?» А орлиця, що була коло задніх тварин, то спиняє: «Тпр! Тпр! Тпру!» А журавель — господар, плугатар — цього не второпав, що там діється впереді, та як розсердиться, як крикне: «Турли! Турли!..»

Ех, ті бідолашні тварини як захватять рало, як зачепляться за пеньок — так і розламали те рало!.. І хто куди попав почав тікати.

Отак орали землю перші орачі.

ЯК ПТАХИ ОБИРАЛИ СОБІ ЦАРЯ

Гусак каже: «Я — птиця роду хорошого і коліна високого; можу над всею птицею бути царем».

А чапля це почула та й каже: «Гусю, гусю, ти тільки гильготиш, а царем не можеш бути, бо ти всього боїшся. А я, чапля, роду хорошого і коліна високого, то мені бути царем!»

А чайка, почувши це, й каже: «Чапле, чапле! Ти по болоту ходила, жаби ловила, ти — жабоїдка, ракоїдка; не тобі бути царем, а мені: я — роду хорошого і коліна великого!»

А горобець і каже: «Чайко, чайко! Ти тільки кигик та кигик! Ти б мовчала, твоє діло — кужіль та веретено. А я — то можу бути царем!»

А синиця і каже: «Горобче, горобче! Куди тобі в царі йти?!. Ти вже не так робиш, як наші батьки робили: на однім стебелічку сиділи і одно зернятко їли, дзьобали; а ти тепер чужі коноплі п'єш та ячмінь б'єш. Та пила б тебе кров та зола, виннику, майданнику, броварнику! Не тобі бути царем! Лети собі звідси!»

А селезень почув це та й каже: «Я б був у вас царем... Та як йшла синиця за щигля заміж, то я як посмикнув гарячого пива, то охрип... Та й досі шавкотю: попортив у горлі. Через це я не можу бути у вас царем».

А орел сидів на дереві та слухав їх розмову. Та тоді як шугне між них!.. Вони всі і порозлітались. І стали його бояться, і оставили його царем. Та так він царем і досі над усею птицею.

ЯК СОБАКА ЗНАЙШОВ СОБІ ГОСПОДАРЯ

Довго жили собаки самі собі так, як і досі ще живуть вовки, аж поки не народився такий собака, якому не сподобалося вільне собаче життя. Набридло йому блукати самому, шукаючи для себе їжі й повсякчас боятися дужчих від себе.

Довго він думав, як йому своє життя змінити, й надумав стати за наймита до найдужчого звіря. Надумав ото так та й іде собі. Коли зустрічає

свого найближчого родича — великого, дужого, злого вовка.

— Куди йдеш, собако? — питає вовк.

— Та оце шукаю собі господаря, може, ти наймеш?

Вовк згодився, й собака пішов за ним.

Йшли вони, йшли, аж дивиться собака: підняв вовк носа, понюхав повітря й швиденько звернув з стежки в кущі, серед яких почав потихеньку пролазити далі.

— Що з тобою, господарє? Чого ти злякався?

— Хіба не бачиш? Он ведмідь стоїть, а він і тебе, й мене з'їсти може!

Побачив собака, що ведмідь дужчий за вовка, та й вирішив іти прохатися у найми до ведмедя. Кинув вовка й пішов. Ведмідь охоче прийняв собаку за наймита та й каже:

— Ходім до череди, візьму я собі корову; обидва добре наїмося!

Коли тільки почали вони до череди підходити, аж там страшенний заколот; корови ревуть і тікають хто куди... Глянув ведмідь з-за дерева — та мерщій і собі тікати далі в ліс.

— Ох, невчасно я сюди прийшов! — каже він до собаки. — Тут уже лев господарює.

— А хто ж то такий лев?

— Хіба не знаєш? Та це ж найдужчий звір у світі!

— Коли він найдужчий за всіх звірів, то бувай здоров! Коли вже бути наймитом, то тільки в найдужчого звіря.

Промовивши це, пішов собака прохатися в найми до лева. Лев прийняв. І почав собака служити левові.

Довго, дуже довго був собака наймитом у лева, й жилося йому добре, бо не було дужчого за лева звіря в лісі й ніхто собаку не насмілювався зобідити.

Та одного разу йдуть удвох серед голих скель, коли це лев зупинився... Заревів на весь голос та з серця щосили як рване лапою землю, так зразу яму й вирив, а сам потихеньку-потихеньку — та назад.

— Що таке, господарю? — запитав здивований собака.

— Людина сюди йде... Треба тікати швидше, бо лихо буде!

— Ну, бувай здоров, леве! Коли вже мені служити в наймах, то в того, хто за тебе дужчий!

І пішов собака до людини.

З того часу служить собака в людей.

Давно, дуже давно це було, а собака все служить людині, й дужчого від неї господаря він так-таки й не знайшов.

ЯК СОВА МСТИЛАСЯ ЧОЛОВІКОВІ

Бо то чула сова, що то люди хрестять діти. І вона хотіла свої охрестити, і бере летить у світ за ксьондзом. Летить, летить, надібає лиса. І питається його: «А ти що за їден?» — «Я, — каже, — лис! Або тобі кого треба?» — «Мені треба ксьондза». — «Нащо тобі ксьондза?» — «Ой, я чула, що то люди діти хрестять». Лис каже: «Та же і я вмю хрестити». Сова каже: «То ходи та охрестиш».

Ну, бере лис іде, а вона летить. Прийшов лис до її гнізда, і вона йому знесла їдно. Дала. Той її бере і їсть. А вона ся і не дивить; полетіла по друге. Досить того, що він всі поїв, тільки що ся но їдно лишило тоє, що ще було на гнізді. І вона вже знесла остатнє і каже: «А ну, тоє хрести ще! Я побачу, як ти хрестиш».

Лис вже наївся і так там тоє обмацує, і хап в писок, і з'їв! Сова каже: «А ти ж що робиш?» — «Та ж я хрустаю!» Сова каже: «А я ж тобі казала похрестити, а ти похрустав!» Лис каже: «Я до хрещення нічого не знаю, тільки до хрущення».

І бере лис іде. Сова сіла йому на голову і дзьобає його з тої злості. Лис втікає, а вона його дзьобає! Лис прибіг до своєї ями і пішов, а вона ся лишила на берегу.

Але дивиться: іде пес. Вона пса перебігла і зачинає його просити, щоби він їй злапав лиса. Пес каже: «Коли я вже старий! То не знаю, чи злапаю. І знов їсти хочу». — «Ну, я тобі ся їсти постараю». Пес каже: «Як?» — «Отак: там в селі повиймала баба хліб з печі, то ти піди і влізь до сіней, а я влечу до хати. І я буду літати по хаті, а вона буде мене лапати, а ти прийдеш коло порога і злапаєш у зуби двоє хліба і втечеш, і я знов за тобою втечу».

Пес прибіг до сіней, став за дверима, а сова влетіла до хати і вилетіла на піч. А баба за нею з дітьми! А пес підійшов помалу, взяв два буханці хліба і пішов з тим хлібом. А сова вибила вікно і втекла. Приходить до пса, дивиться: вже пес доїдає хліба і вже наївся добре. І каже сова: «А що? Вже злапаєш?» — «Ні, ще». — «Чому так?» — «Бо я ще хочу пити». — «Ну, знаєш ти що? Там доять

дівки молоко в дворі, то я піду і сяду одній на голову. То вони будуть мене лапати, то ти скочеш в казан і нап'єшся». — «Ну, добре».

Бере сова летить, а він іде. Прийшли на дзі-дзінець, і сова сіла одній дівці на голову, а друга дівка лапає. А пес прибіг, впав у тоє молоко, обпився добре, виліз з молока і вже каже сові, що злапає. Прийшов він над тую яму і заснув. Лис вибіг і втікає. Сова каже: «Гейжо! Гейжо!» Пес за ним. Але дивиться: їде чоловік на троє коней. І сова каже: «Чоловіче! Бий там лиса!» Той хтів вдарити лиса, та вдарив пса і забив.

Та (сова) сіла йому на голову і дзьобає. Той хтів вдарити її, та себе — по голові! І розбив собі голову, і кров іде. Вона сіла на одного коня. Той зі злості хтів її забити — і забив коня. Досить, що всі троє коней забив. Сова полетіла наперед до його хати, і влетіла до хати, і сіла на голову дитині, і дзьобає. Його жінка хотіла забити сову. Та дитину — по голові! І забила дитину. Приходить додому чоловік і питається жінки: «Що тут чути?» Жінка йому розповіла, що, каже, «хотіла-м сову злапати, бо була дитині сіла на голову, та й вдарила-м по голові (дитину) і забила-м!» Він їй каже, що «я там забив всі троє коні».

Але тая баба злапала-таки тую сову [...].

ЯК СОЛОВЕЙКО ЧОЛОВІКА РОЗУМУ НАВЧИВ

Єден чоловік піймав соловейка і хтів його з'їсти. Але пташок каже до нього: «Не наїшся ти мною, чоловіче! Але пусти мене, і я тебе вивчу

тръох речей, котрі тобі у великій пригоді стануть». Той чоловік втішився і обіцяв пустити, якщо добре скаже. І каже соловейко першу річ: «Нігди того не їж, чого не годиться». Друга річ: «Нігди того не жалуй, що ся вернути не може». Третя: «Речам неподобним не давай віри!»

Чоловік, почувши тії речі, пустив соловейка. А він (соловейко) хтів дізнати, чи навчився той чоловік його ради. Полетів вгору і каже до нього: «О, зле-сь зробив, що мене пустив! Якби ти знав, який я скарб в собі маю, ніколи не пустив би-сь мене! Бо в мені єсть дорога і велика перла; скоро би-сь її дістав, зараз багатцем би-сь зістав».

Чувши тоє, чоловік дуже зажурився, підскочив вгору до соловейка і просив, щоб ся вернув до нього. Каже соловейко: «Тепер я пізнав, що-сь дурний чоловік. Все, що-м тебе вчив, перестав-ись слухати. І жалуєш того, що ся не вертає. І, — каже, — неподібній речі ти повірив! Дивися ж: який я малий! Де ж у мені можеть ся велика перла помістити?!»

Та й полетів собі.

ЯК СТАРИЙ ПЕС ВОВКА ВДАВАВ

Бо то здибався пес з вовком. Питається вовк: «А куди ти ідеш?» А пес каже: «Іду в світ». — «Чого?» — «От, відогнав мене господар, та й я іду. Бо доки-м був молодий, живий, бувало, по цілих ночах не сплю — брешу, то втоді-м в него добрий був. А тепер на старість вже не знаю чого,

та й мене відогнав». Вовк над ним ужаловався і каже: «Ну, ходи зо мною, я тебе буду кормити».

Досить того, що пес як походив кільканадцять неділь з вовком, вже піджив добре. Подумав собі: «Що я буду з ним ходити та все дивитися йому в руки, так ніби за хлопця в нього служити? Вже я знаю спосіб тому, як коняку підвалити, і різними штуками вмю ухитритися». Взяв покинув вовка і іде. Але, як на тоє, здибає такого самого пса, як і він перше був, що відогнав його господар. Питається його: «А куди ти ідеш?» — «Іду в світ». — «Чого?» — «От, відогнав мене господар, та й іду». — «Ну, ходи зо мною, — каже той пес, — я тебе буду кормити».

От вже ідуть, ідуть оба. Але дивиться той пес, що при вовкові був; заглянув в лісі дуже крепкого і пасьного коня та й каже до того другого пса: «А видиш онде того коня в лісі, що пасеться?» — «Та же, — каже, — виджу». — «Отже, то буде нам обід з него». — «Ей! Щоб то Бог дав!» — «Побачиш!» — каже той пес.

Взявся ту зараз качати, наїжився і питається того другого пса: «А що, страшний я тепер? Дуже походжу на вовка?» — «Не, — каже, — таки й на пса». — «Ну, очі червоні мені?» — «Не, — каже, — не червоні». — «Ет, дурень ти, коли так!»

Бере і сунеться на животі до того коня. От тут вже підсунувся недалеко него і каже до того другого: «А що, скочити?» — «Або я знаю? — каже, — коли хоч, то скоч».

Той підніс голову, хотів скочити. Кінь як обачив, як відмірить ноги, як го тріснув в лоб, — аж ся перекинув той псисько, кров го обляла всю-

ди. А той (другий пес) допіро підходить. Подивився на него і каже: «От тепер-то навіть дуже очі червоні, а перше не були такі червоні».

ЯК ХЛОПЕЦЬ УЧИВ ВОВКА ГРАТИ Й ТАНЦЮВАТИ

Був млин такий, що мельник через днину молов, а на ніч боявся йти до него, бо приходив вовк ночев. Муку порозсипає, наїсться і собі йде. І приходить мельник рано і то позапрятує і знов меле. Але надійшов якимось там, трафив му ся хлопчина. «А, — каже, — може, би ти, небоже, в мене наймився на ніч молоти у млині? Дам тобі за плату, що ся жадаєш, лиш аби ти за мене заступив на ніч». І той парубчак умів на скрипку грати. Згодився. І насипав мельник, млин замкнув і меле. Чує хлопець нараз — іде вовк. А він ся там скрив десь і лапнув скрипочку до рук і грає. Гадає си: «Най собі заграю, доки мене вовк з'їсть». — «Не бійся, хлопчику, не ховайся від мене. Мені ся уподобало, що ти файно граєш, я тобі шкоди не зроблю, я тебе не з'їм. Я би-м рад, аби ти мене навчив танцювати і грати». — «І, пане вовк, та у вас грубі пальці до грання». — «Ну, і що ж робити, аби були тонші?» — «Чекайте, пане вовк, я вам пораджу».

Стояв дуб під млином. А він пішов, того дуба розколов, посеред дуба забив клин. «Ходіть сюда, пане вовк, та й пхайте тут свої пальці. І глибоко пхайте. Чим далше запхаєте, тим тонші будуть вам до скрипки. Як я сю охоту

(він каже, що то клин — охота) кину, то ви пхайте далі». Так він далеко лаби запхав, через цілого дуба, поки ся розколело. Тим часом він клин витяг, а вовк скаче, аж реве, танцює. «О, тепер ти мене навчив, — каже, — танцювати. О, тепер я потанцюю. Я вже грати не годен, лиш вже потанцюю».

І так їм перейшла ціла ніч. І надходить рано газда-мельник та й собі гадає, що його вже вовк із'їв. Хлопець грає, вовк скаче, танцює. «А що ж ти, хлопче, робиш? Та я гадав, що тебе вовк з'їв». — «Їй, пане газдо, я вовка учу танцювати». — «І, та я виджу, як ти умієш з вовком ся обходити. Ти — добрий хлопець. Тепер ти мельником, не я мельником, бо я не умію вовка учити танцювати, а ти навчив; то твоє діло, твій млин». І тепер вовк каже: «Я гадав, що я буду ще грати, але я не хочу уже грати, досить мені танцю».

Так хлопець з мельником ся взяли з патиками до вовка, вовка убили, шкіру обдерли і продали і тогди робили міїни того хлопця.

ЯК ХЛОПЧИК ТРЬОХ ВОВКІВ ЗАБИВ

Була кобіта і мала хлопчика, що, як вродився, то мав на шиї три ланцюжки злоті. І як підріс, пішов в ліс. Наперед нього стоїть вовк. Той його злапав, причепив до ланцюга і іде далі. Знов наперед нього стоїть вовк. Той і його злапав, причепив до ланцюга і іде далі. Зайшов ще далі, аж перебігає йому дорогу третій вовк.

Він зляпав і його, причепив і вже йде з ними. Надибає в лісі хатку. Зайшов до неї на ніч, а вовків прив'язав надворі.

Іде тою самою дорогою дід. Вовки стали проситися, щоб їх пустив. Дід змилювався, пустив. Вони давай дертися до хатини. Продерли, влізли і стягнули того хлопця з печі. Хтіли дерти його, але він гарапником як вдарив — всіх трьох позабивав і додому чимборше мандрував. Мати ним втішилася і більше на мандрівку не соглашалася, бо він був тлустий, як баранчик, і ним поснідали би вовки, як рябчиком.

ЯК ЦАПИ ВРЯТУВАЛИ ВІВЦЮ ВІД СМЕРТІ

Ішов лис лісом, здибається з сумним вовком та й питається вовка: «Чо ти так засумував?» — «Нема моїх товаришів, я з ними погнівався і не маю з ким ходити». А лис каже до него: «От будем і оба». Вовк утішився, що має уже камрата, що має з ким ходити. Ідуть вони та й надибають свиню, що плекає поросята. Вовк напав на ню та й заїв її. Вже їдять оба. Лис каже до вовка: «Ти є сильний звір». — «О, я дуже є сильний». Та й ідуть знов оба. Але дивиться лис, а під дубом шопортається у листячку заєць. Лис забіг з-за дуба та й зайчика того зляпав. Лис несе ід вовкові та й каже до него: «О, я ще є сильніший звір, як ти. О, я якого звіра тенього несу в зубах». А вовк каже до него: «Я навіть його в писок не маю що

брати». Та й зайчика пролиг. Але ідуть, ідуть вони та й надібають там вівцю. А вовк каже до вівці: «Тепер ти, небого, моя». — «Як ти, небоже, будеш мене їсти, коли я з вовнов?» — «Ти, — каже, — не питай; от будеш видіти». А вона каже до него: «Чекай, пане великий, пуцу свій голосок у лісочок, що вже мене тут ніхто чути й видіти не буде».

Вовк став перед вівцев та й зарів. Вона пустила свій голос у лісок; та й надлетіло два цапи. «Чекай-но ти, небоже, зараз її з'їш, але ходи з нами». Вивели вони його на рівний пляц та й сказали до него: «Стій ти тут на середині, оден розбігнемся з одного боку, а другий — з другого боку; як ми тебе перескочим, тогди ти і нас поїш». А вовк сказав до них: «То най буде».

Розлетілися цапи до вовка; як гримнули вовка в черево, аж повилазили з вовка кишки. А цапи кажуть тогди до вівці: «Видиш, небого, відратували-м тебе від смерти».

Вже ходить вівця з цапами і до сего часу.

ЯК ЦАП ХИЗУВАВСЯ ПЕРЕД БАРАНОМ

Раз зимою по містечку ходить баран та збирає стеблі сіна, що порозтрушувались з возів. На ганку лежить цап та гріється на сонці. Цап углядив барана та й давай глузувати, сміятись з його: «Гей ти, опудало-мужичище! Впугався в кожушище та насилу повертаєшся, як той ведмідь. Ось подивись, який я прудкий та

жвавий в легенькому сюрдугі». — «Мені добре і в кожусі, дарма що я опудало», — каже баран. «А дивись, баране, який я гарний в сюрдугі та як мені легко танцювати», — каже цап да скік з місця! Сп'явся на задні лапи, передні задер вгору та мах на один бік головою! Круть на другий бік рогами! Верть хвостиком! Загнув шию дугою ще й борідкою потряс.

Баран витріщив очі на цапа та й каже: «Потривай лишень, ось прийде вечір та вдарить мороз, тоді побачимо, хто з нас кращий».

Сонце зайшло. На небі стали червоні стовпи. З-за ліса виглянув страшний мороз з очима! Як дмухне холодом... Лід затріщав, неначе хто з рушниць вистрелив. В лісі дерево залущало! Дмухнув мороз на барана. Баранові байдуже: тепло йому в кожусі.

Як скрутить мороз цапа, — мій цап аж підскочив, неначе його хто окропом ошпарив. «Гей ти, лапище-мужичище! — кричить цап до барана. — Скидай швидше кожух, нехай я трохи погріюсь!» — «Чи то можна, щоб такий пан та впугався в простий кожух?» — каже баран.

Тоді цап давай просить барана: «Ой братику, баранчику, голубчику! Не видержу, бо дуже дошкуляє! Таки-так, неначе ножами ріже по шкурі та голками шпигає. Я хоч притулюсь до твого кожуха та хоч боки погрію!» — «Та йди вже, чванько, грійся, — каже баран. — Я знаю, що не з добра пан у жупані ходить, бо свити не має. Та це, бач, не першинка, що сюрдуг коло кожуха боки гріє...»

ЯК ЧОЛОВІК І КІНЬ ПЕРЕХИТРИЛИ ЛЕВА

Іде лев понад водою, а риба втікає. А він питається: «Чого ти, рибо, втікаєш?» Вона каже: «Я боюсь мужикових хитрощів». Лев каже: «Які ж ті хитрощі?» Риба каже: «Він возьме горох, начепить на гак та й тягне мене до верху».

А лев пішов ізнов до чоловіка на поле да й питається чоловіка: «Які-то твої хитрощі?» А чоловік каже: «А які ж твої?» А лев каже: «Як я дмухну, то на дереві лист пооблітає». А чоловік каже: «Як я батогом витну, то гілля поодсікаю». А той каже: [«Як я зареву, то дерева з землі повискакують». А чоловік каже:] «Як я свисну по очах, то, — каже, — тобі очі повискакують». А той і утік від чоловіка. «Ти, — каже, — хитріший».

А він іде, той лев, аж кінь скирту їсть. А він каже: «Які твої, коню, хитрощі?» А кінь питає: «А які твої?» А він каже: «Я як розженусь, то поперек скирти пробіжу». — «А як я розженусь, то вздовж пробіжу».

Та й утік.

ЯСТРУБ — ВІЙТОМ

Зібралися якось яструби на велику раду. Треба їм було обрати собі вїйта. Порадилися вони: є тут, мовляв, один яструб файної вроди і до того ж письменний. І вирішили, що той буде добре вїйтувати.

Та поки його вїйтом не обирали, був він учений і мудрий. А як став вїйтом, то з того часу за багачами стоїть, а до бідних йому байдуже.

Бідні поки могли терпіти — терпіли. А бідних було більше, ніж багатих. От пішли бідні позивати вїйта, хотіли його скинути. Але в суді сказали, що ще строк тому вїйтові не вийшов, нехай урядує.

Бідним несила терпіти, дуже вїйт не по правді робить, а до річного строку ще далеко. Подумали і вирішили:

— Чого ми будемо його терпіти? Коли поб'ємо, то він сам від нас піде.

Піймали його, добре побили. І сидів він тихо, поки хворий був, а як одужав — полетів собі геть.

Почув той яструб, що у ворон нема вїйта. Почав до них навідуватись і випхався там у вїйти. Спочатку, як тільки його обрали, порядкував він добре: що вони йому казали, то він робив, і що він їм казав, вони виконували.

Ось оселилися ворони в одному лісі, а сорокопуди теж у тому лісі жили. Сорокопуди хоч і невеликі птахи, та дуже шкідливі. Дуже вони воронам надокучили, і почали ворони на них скаржитися:

— Що нам з ними робити?

А вїйт і каже їм:

— Якщо вони вам роблять шкоду, самі себе захищайте.

Розгнівались ворони на свого вїйта за такі слова, скликали раду, скинули його і сказали грізно:

— Якщо сам не підеш, вб'ємо тебе!

Ось прийшов він додому і розказав своїй жінці, а та як почула, почала його лаяти, докоряти:

— Не добили тебе яструби, то ворони доб'ють. Хіба ти не обійдешся без того, щоб бути війтом?

Подумав яструб, подумав, страх його взяв, він і каже:

— Та вже як упіймають, то вб'ють. І справді, навіщо це мені?

І пішов він з війтів. У своє село вертатися вже не хотілося, дуже сміялися б там над ним, а йому було б соромно. І каже він до жінки:

— Треба мені, мабуть, в іншому місці війтом стати.

Ось літає він по світу, прислухається, де нема війта. Почув звідкись, що у шпаків нема війта. Думає він, міркує: «Не личить мені самому йти до шпаків проситися у війти». І почав він стежити за ними, куди вони літають, підлітає до них і слухає. Коли достигли ягоди, шпаки почали літати зграями і живитися в садках, на городах та вирубах, де ростуть черешні. Але людям це надокучило, і почали вони кидати в шпаків патиками, стріляти. Надокучило й шпакам таку біду терпіти. Злетілося їх багато на віче, щоб вибрати собі війта. Злетілися в один ліс, кричать, радяться між собою. А той яструб перелітає з бука на бук і все ближче до них; він бачить їх добре, а вони його не бачать. Шпаки про свою справу радяться, а він усе слухає, чи не йтиме мова про війта. Ось сидить він коло них близько, а вони говорять:

— Коли б нам і чужий хто трапився та добре урядовав, ми вибрали б і чужого.

Підлетів тоді яструб ближче, сів поруч на дерево і питає їх:

— Про що ви, пани брати, тут радитесь?

— Ой, — кажуть, — нам така біда. Всюди нас б'ють, нівечать, і нема нікого, хто б на захист став.

А яструб і каже:

— Зле ви робите, що у вас нема старшини, яка б про вас могла турбуватись. Ви мусите, — каже, — обрати собі вїйта, хай він голову сушить, аби вам було добре... Але як поставите вїйтом кого-небудь із своїх, то не будуть його боятися, бо замалий птах.

Подумали шпаки і кажуть:

— А може б, ми вас вїйтом поставили, може б, вас і боялись.

— Ну, що ж, — каже, — порадьтєся, обирайте.

Скликали вони раду і вирішили:

— Най буде яструб!

А він їм каже:

— Вїйтом я можу бути. Тільки ви мені щодня давайте одного з-поміж себе на утримання. Бо як не згодитєся, то прийде чоловік з крісом і вб'є вас цілу сотню. А будете давати мені по одному, то все ж менше вас загине.

І шпаки погодилися на це. А як став він у них вїйтом, то і каже:

— Як хочете, щоб вас не вбивали, то сидіть по домівках.

Не подобався шпакам такий вїйт уже з першого ж разу, але що діяти?

Минув строк бути яструбові вїйтом, а не зробив він шпакам нічого доброго. А знищив за той час стільки, що залишилося їх лише дев'яносто.

Що тут робити шпакам? І вирішили вони його скинути. Кажуть:

— Коли він ще рік пробуде вїйтом, то жодного з нас не зостанеться.

Покликали вони його, але бачать, що скинути вже не легко. Тоді подумали і вирішили:

— Якщо його не побити, то ніяк не скинемо.

Злетілися вони докупи, обступити яструба колом, і хоч птахи вони маленькі, та дзьоби у них гострі. І як почали вони його довбати, то він божився-присягався, що вже ніколи не буде вїйтом.

СЛОВНИК МАЛОЗРОЗУМЛИХ СЛІВ

Ади — бач, гляди, дивись; отже

ажно — аж ось; аж тут

айбо — але

акурат — саме, якраз

Баля (баль) — бенкет, ситий обід

банно — сумно

банти — поперечна перекладина на кроквах

барабуля — картопля

безрога — тут: свиня

бефель — указ, закон

бодак — будяк

борзо — скоренько, хутко

борше — швидше, скоріше

бровар — пивоварня

бузівок — теля (бичок) річного віку

бук — палиця, кийок

бутинар — лісоруб

Бавкати — нявкати

варга — губа, вуста

ватажник — чабан

ватра — вогнище, багаття

вдирати — утікати

веприк — кабанчик

вергти — кидати, кинути

вертеп — нетрі, хащі

вивірка — білка

виментувати — врятувати

вимудрувати — виманити, видурити

винбар — комора

випендити — вигнати

виповідати — оголосити
висапатися — відсапатися, віддихатися
відволожити — тут: відлупцювати
відкупити — тут: відібрати, відняти
вовковня (вовковина) — яма, пастка на вовка
воробель — горобець
впугатися — одягтися
втащити — поцілити, торохнути
вуйко — дядько; ведмідь

Гавра — барліг; глухомань
галуза (галузка) — гілка
гаман — капшук, калитка
гвир — гвинтівка, карабін
гибіти — потерпати, скніти, нидіти
гимонський (гемонський) — диявольський, пекельний
гладиска (гладущик) — глечик
глядати — шукати
го — його
годен — здатний, вартий; гідний
гонний — високий, гінкий, сильний
гоноруватися — гордитися, хизуватися
грейцар — монета, грошова одиниця
гу — до
гумотіти — бурмотіти

Дараб — шмат
дзигарок — годинник
дзюра — дірка, отвір
довгомудик — тхір
дохтір — лікар
драла — бігом, навітки
дуб'я — дрова
дудик — камінець у глині
дулавий — дуплистий
дусити — душити
дуфати — надіятись, покладатись
дучка — отвір, діра, нора

Жебри — жебракування
жировисько — здобич, пожива

Завше — завжди
замилитися — помилитися
замогти — перемогти
зарібок — заробіток
засадчикок (засадьок) — маленька хлібина із залишків тіста
застайка — сарайчик, хлів; курінь для пастухів
зафутіти — гукнути, закричати
збуй — розбійник
звурсатись — наїжачитись
згідливий — відповідний
зімати — з'їсти
злісний — тут: лісник
змудрувати — обманути, перехитрити

Імати (ймити) — ловити, схопити
іно — лише, тільки

Їдло — їжа

Кавалок — шмат, кусень
кайстра (тайстра) — торба
камрат — приятель
каня — рід шуліки, коршака
капедяція — тут: термін, строк
кедь би — якби, коли б
кітка — кішка
клевець — молоток
кобіта — жінка, молодиця
когут — півень
кой — коли, якщо
колиба — курінь; житло для вівчарів
комарник — рід куреня для чабанів
комашня — поминки; гостина, пригощання під час поминок
котюга — собака
коцур — кіт
кочат (кочет) — півень
кранкати — крякати
крижіночка — качан капусти
кріс — рушниця
куверняга — головешка, смолоскип
кумпанувати — водити компанію
куртя — курча

куфа — бочка
куча — тут: свинарник

Лаба — лапа
лазиво — драбина
лапнути — схопити, упіймати
латр — тут: купа дров
леговище — барліг
лич — морда, рило
лишка — лиска, лисиця
лісний — лісник
лошук — лошак
лупина — лушпиння
лядац — ледар, ледащо
льоха — свиня

Марна — змарніла
мачка — кішка
мельдувати — доповідати
міїни — іменини
мня — ім'я
мой — вигук, звертання
моцно — сильно
мудрак — обманщик
мудрувати — морочити, обманювати

Нагибати — знайти
найда — знахідка
напудитись — злякатись
нараз — раптом
незабавком — незабаром
незмагати — нездужати; знемагати
неситий — тут: вовк
ниньки — сьогодні
нех — хай, нехай
нігди — ніколи
ніц, нічо — нічого
ночев — вночі
ня — мене

Обидвоє — обоє
обіздритись — розгледітись, обернутись; помітити

оболоки — вікна
обротянка — тут: повід
овчина — тут: шкіра
одблагати — тут: врятувати
оденок — стіг сіна
оди — ось, онде
ож — що
околпачити — одурити
осігнуватись — осісти, поселитись

Палінка (паленка) — горілка
пасть — паща; пастка
патик — паличка, бучок
пацюк — тут: поросля
паця — поросля, свиня
пащека — паща
пиндик — чванько
пиняти — нарікати
піл — ліжко
пляц — площа, майдан
пльонка — сільце
побережник — лісник
погідний — погожий, гарний
пожиточний — корисний
поклажа — вантаж
половик (польовик) — рід яструба
польовий — лановий, наглядач на польових роботах
попри — повз, мимо
потракувати — пригостити
потрафити — тут: зуміти
потя — пташка
право — розсуд
презент — подарунок
утірецінь — адже, мабуть
прецінь — адже, мабуть
припадок — випадок, пригода
пуцувати — чистити
пушка — рушниця

Рискаль — лопата
рихтуватись — готуватись
робаки — хробаки

розказ — наказ, закон
розшолопати — зрозуміти, розібрати
рябіти — лякатись, боятись

Салаш — кошара
сарака — неборак
сарма — тут: корито, водопій
селех — селезень
сендзьо — суддя
сикатись — кидатись
силька — петля
скіра — шкіра
слічний — гарний
сокотити — пильнувати, стерегти
сонійко — сонечко
спацир — прогулянка
спрят — схованка
спудитись — злякатись
стадар — пастух
страхати — тут: трусити, струшувати
стрільба — рушниця
струтити — скинути
студена — холод
студинець — холодець
сяга — дрова певного розміру (здебільшого метрові відрізки)

Твар — обличчя; звірина
теньший — пружний, тугий
тераз — зараз
тіко — тільки
тлустий — товстий
товар — худоба
тогда — тоді
тото — те
тра — треба
трафити — натрапити
трахтовати — частувати, пригощати
трепюлка — перепілка
трунок — напій
ту — тут
туйтуй — ось-ось
турма — отара

тутки — тут

туцнути — вдарити, буцнути (лобом, рогами)

Уважати — знати

узвати — покликати, запросити

уколотити — вбити

уп'ять — знову

устава — закон, наказ

утечи — втекти

утіпати — наздоганяти

Файний — гарний

фасувати — тут: таланити

фіра — хура, підвода, віз

флінта — рушниця

фукс — лисиця

Хаміль-хаміль — туп-туп, ступ-ступ

хамло — тут: хмиз

харлак — злидар, бідак

хижка — хатинка

хло — хлопче

хомик — хом'як

хопта — бур'ян, хмиз

хосен — користь, добро

Цапки — дибки

цез — через

цес — цей

ци — чи

цимбори (цімбори) — приятелі

цілковий — грошова одиниця

цінькати (сцінькотіти) — цвірінькати

цуг — військовий загін

цуд — чудо, диво

цяпка — крихта

Чимборше — чимдуж, якнайскоріше

чисниця — тут: міра (чисниця — три нитки, десята частина повісма)

чонутись — тут: похилитись

чос — прочуханка

Шархнутись — доторкнутись

шваб — німець

шиковати — тут: будувати, споруджувати

шквиря — сніг з вітром, хвища, завірюха

шлятися — нікати без діла; волочитись

шолопати — тут: ритись у чомусь, перебирати щось

шопортатись — вовтузитись

шпаровитий — працьовитий, дбайливий

штандари — місце під піччю (для дров тощо)

шувар — різна болотяна рослинність; очерет

шулька — качан (кукурудзи), шишка (ялини, сосни)

Щокольвак — тут: тільки що, щойно

Югас — пастух, чабан

Яв (яли) — почав (почали)

язя — гадюка

якже — якщо

якіл — дятел

як-но — тільки-но

ярая — народжена навесні

ярець — ячмінь

ярка — вівця

ятлик — дятлик

ЗМІСТ

Бджоли і медвідь	3
Бджола рятує гусці життя	4
Бідний вовк	4
Бійка вовків із свиньми	10
Бравий заєць	11
Бузько і жаби	11
Бузько і лис	11
Ведмежа лапа	12
Ведмідь і колодка	14
Ведмідь і черв'як	14
Вибір королів між живиною	15
Віл, баран та півник	16
Вовка ноги годують	18
Вовк в овечій шкурі	20
Вовк і бабині телята	20
Вовк і козенята	21
Вовк і лисиця	24
Вовк і чапля	25
Вовк і чоловік	26
Вовк і ягня	28
Вовк, їжак і лисиця	29
Вовкове щастя	29
Вовк, собака та кіт	30
Вовк та вовчиця	34
Вовк та заєць	35
Вовк та кравець	36
Вовча присяга	37
Воли і цап	38
Ворона і гадина	39
Ворона й рак (<i>Народна приповідка</i>)	40
Ворона та лисиця	42
Голе телятко і вовк	42

Горобець	44
Гуска і риба	44
Два вовки	45
Два вовки й лис	46
Два осли	46
Два цапи	47
Дві білки і лисиця	47
Де ліпше жити	48
Джміль і бджола	49
Диня і дуб	50
Дід, баба і вовк-колядник	51
Дід, баба та курочка ряба	55
Дужчий від лева	57
Жаба і віл	58
Жінка і курочка	59
Журавель сватає чаплю	59
За добро — злом	60
Заєць і збанок	62
Зайчик, лисичка й петушок	63
Змія, вовк і лис	64
Їжак та заєць	68
Казка про дідового півника і бабину курочку	70
Казка про котика та півника	76
Карась і окунь	78
Кінська сила	78
Кінь і бик	79
Кінь і вовк	80
Кінь і осел	81
Кінь і собака	83
Кінь, пес, кіт і півень	84
Кіт	87
Кіт, кріт, курочка та лисиця	88
Кіт, цап і баран	94
Клопіт перепелиці	97
Когут із товаришами виганяє ведмедя з бабиної хати	98
Когут і курка	99
Когут і пес	100
Когут перехитрив лиса	101
Коза-дереза	103
Коли кінь позаздрив верблюдові	108
Колобок	109
Кому ліпше: псові чи котові	111

Корова, кінь і пес	112
Кривий вовк	112
Куликове болото	114
Курочка-рябушечка	114
Ластівка і воробець	117
Лев і комарі	118
Лев і осел, що удавав царя	119
Лев і щука	121
Лев та заєць	123
Лисиця і капкан	124
Лисиця на зимівлі у вовка і медведя	126
Лисиця-сповідниця	130
Лисиця та їжак	133
Лисиця та рак	134
Лисиця-черниця сповідає півня	135
Лисиця, що мала мішок хитрощів, і кіт	139
Лисичка, звірі та якілько	140
Лисичка-кума	143
Лисичка-сестричка	146
Лисичка-суддя	152
Лисичка та журавель	153
Лисичка та журавель	154
Лисичка та курочка	157
Лисичка та чоловік	159
Лисичка, тиковка та капкан	159
Лис із цапом на суді	160
Лис і качки	162
Лис і квасний виноград	164
Лис і когут	164
Лис і кури	166
Лис і тетерев	167
Лис і цап у ямі	168
Лис-куцак	169
Лисове серце	172
Лис-черниця	173
Луплене теля	175
Мавпа і її діти	177
Мавпина любов	178
Марко убогий і вовк	179
Матері свої діти — найкращі	181
Медвежі жарти	182
Медвідь і бджола	183

Медвідь і медведиха	185
Мисливець, слон та заєць	186
Миша дбайлива і миша лінива	188
Миша лісова й сільська	188
Мишача рада	189
Мужицькі хитрощі-мудрощі й лисиця	190
Музика в бочці і вовк	191
Мурашка і голуб	192
Мурашок сильніший від орла	193
Нарікання лисиці	194
Насмішливе слово	194
Не впусти рака з рота	195
Нерозумне кошеня	196
Овечка	197
Олень, черепаха і птах	198
Осел і пес	198
Осел, медвідь і вовк	199
Осел, що вдавав лева	201
Пан Коцький	202
Паперовий сокіл і мотиль	204
Песик і горобчик	205
Пес, порося і когут	206
Пес-швець і вовк-різник	208
Півник та двоє мишенят	211
Піддурена ворона	213
Піп, журавлі й ведмідь	213
Помста лиса над вовком	214
Провчений журавель	215
Про горду качку	216
Про діда, ведмедя, лисичку, вовка і зайця	217
Про маленького зайчика	219
Про півника	219
Про що думав кінь	220
Ракова скоро робота	220
Рибалка і щука	221
Рукавичка	221
Рябко влітку і взимку	223
Свиня і рибка	223
Селянин, ведмідь та безхвоста лисиця	224
Селянин, лисичка й вовк	225
Сірко	227
Сліпий кінь	230

Сніг і заєць	231
Совині діти	231
Сокіл і зозуля	232
Солом'яний бичок	233
Сом, рак і ворона	237
Стара котюга і вовк	238
Старий вовчище	240
Старий дуб і діброва	243
Тхір і лис	243
Хворий лев і лисиця	244
Хитрий дядько, вовк, медвідь та лев	245
Хитрий заєць	247
Хитрий їжак	249
Хитрий півень	250
Цап та баран	251
Цар лев	254
Чапля, черепаха та рак	265
Чому бузюк жере жаби, а вовк роздирає вівці	268
Чому вовк не схотів собачого життя	270
Чому гуси миються у воді, коти — на печі, а кури порпаються в поросі	271
Чому зайці сірі	272
Чому звірі не живуть довго	273
Чому кіт і пес ненавидяться	274
Чорногуз	276
Шлюб горобця з мишею, що довів до війни між звірями	277
Як білка допомогла ведмедеві	278
Як віл бігав наввипередки з конем	279
Як вовк виколядував у діда семеро овечок, коника-жеребчика і бичка-третячка	281
Як вовк приятелював із зайцем	282
Як вовк хотів бути війтом	284
Як горобець помстився лисові	285
Як дядько ведмедя рябим робив	288
Як загинув олень	288
Як звірі голосили по бабі	289
Як звірі мстилися чоловікові	294
Як звірі хату будували	296
Як звірі ходили за моря сонця шукати	300
Як звірі ходили пастиись у золоте просо	301
Як кіт розсудив горобця з яструбом	304

Як котик та півник утопили лисицю	305
Як кролики покарали орла	308
Як курочка помстилася чоловікові	308
Як ластівка носила дітей через море	310
Як лев товаришував із вовком	312
Як лев утонув у колодязі	314
Як лис вовкові масло показав	318
Як лис попався в руки	320
Як лис розводив курята	321
Як лис розсудив ворону з сорокою	323
Як лисиця з вовком їла м'ясо та в монастирі висвячувалася	326
Як лисиця зробила чоловіка багатцем	327
Як лисиця оженила діда на царській дочці	330
Як лисичка Івана-баштанника зробила царевичем	333
Як миша віддячила левові	337
Як музика вмудрував звірів	339
Як пес врятував господаря від смерті	341
Як пес із вовком воював	342
Як півник та курочка рвали горішки	344
Як покумалися лисиця з вовком	345
Як поспішала черепаха	349
Як постраждали заєць, собака і кінь	350
Як птахи гуртом орали	350
Як птахи обирали собі царя	352
Як собака знайшов собі господаря	353
Як сова мстилася чоловікові	355
Як соловейко чоловіка розуму навчив	357
Як старий пес вовка вдавав	358
Як хлопець учив вовка грати й танцювати	360
Як хлопчик трьох вовків забив	361
Як цапи врятували вівцю від смерті	362
Як цап хизувався перед бараном	363
Як чоловік і кінь перехитрили лева	365
Яструб — війтом	365
Словник малозрозумілих слів	370